T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEDYADA YER ALAN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMAR HABERLERİNİN AİLE VE TOPLUMSAL İLİŞKİLERE YANSIMALARI

GONCA DAĞ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fatih KUCUR

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet, Tezli Yüksek Lisans Programı

Haziran, 2025

TEZ KABUL VE ONAYI

Gonca DAĞ tarafından, **Doç. Dr. Fatih KUCUR** danışmanlığında hazırlanan **"Medyada Yer Alan Çocuk İhmal ve İstismar Haberlerinin Aile ve Toplumsal İlişkilere Yansımaları"** başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından **01/05/2021** tarihinde yapılan sınav sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

		İmza	**Sonuç**
DANIŞMAN	Doç. Dr. Fatih KUCUR İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sosyal Hizmet Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
ÜYE	Doç. Dr. Tahir Emre GENCER Anadolu Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
ÜYE	Dr. Öğr. Üyesi Gülcan URHAN İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sosyal Hizmet Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret

Minik kalplerinde büyük umutlar taşıyan çocuklara ithaf ediyorum…

BÜTÇE DESTEKLERİ

MEDYADA YER ALAN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMAR HABERLERİNİN AİLE VE TOPLUMSAL İLİŞKİLERE YANSIMALARI

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın fikir aşamasından tamamlanmasına kadar geçen süreçte, bilgi birikimi, çözüm odaklı yaklaşımıyla en zorlu anlarda dahi yolumu aydınlatan; akademik rehberliği, yol göstericiliğiyle büyük katkı sağlayan, kendisiyle çalışabilmiş olmayı benim için büyük bir ayrıcalık olarak gördüğüm danışman hocam Sayın Doç. Dr. Fatih KUCUR'a, tez savunma jürimde yer alarak çalışmamı dikkatle değerlendiren ve yapıcı geri bildirimleriyle çalışmama bilimsel katkı sağlayan değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Tahir Emre GENCER'e ve Dr. Öğr. Üyesi Gülcan URHAN'a, lisans yıllarımdan itibaren ilham veren akademik duruşu ve kadınların güçlenmesine yönelik çalışmalarıyla düşünsel gelişimime yön veren Sayın Dr. Öğretim Üyesi Şükran KOLAY ÇEPNİ'ye, veri toplama sürecinde sağladığı yönlendirmeler, katılımcılara ulaşmama sunduğu katkı ve desteğini esirgemeyen Sayın Dr. Öğretim Üyesi Ece ZEYBEK YILMAZ'a ve Sayın Öğr. Gör. Dr. Emine YILMAZ ATİK'e, tüm samimiyetiyle kurduğu içten iletişimi ve akademik derinliğiyle katkı sunan Sayın Doç. Dr. İnci ERDOĞAN TARAKÇI'ya, veri toplama sürecimde katkılarını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Volkan ÖZBEK'e, Sayın Dr. Öğretim Üyesi Bekir TUNCER'e, Sayın Dr. Öğretim Üyesi Hatice Genç KAVAS'a, Sayın Dr. Öğretim Üyesi Kübra ÇELİK'e, Sayın Dr. Deniz YALÇINTAŞ' ve Sayın Araş. Gör. Hakan KARAMAN'a veri analizine ilişkin katkıları ve desteği için Sayın Araş. Gör. Özge KELEBEK'e, tez sürecinde yaşadığım zorluklarda yanımda olan ve varlığıyla süreci daha sürdürülebilir kılan kıymetli arkadaşım, ortağım Rabia Rana SARI'ya, akademik sorularımı yanıtlamaktan hiç kaçınmayan, bana her koşulda destek olan değerli arkadaşım Gamzenur KAVAK'a, yalnız olmadığımı bana her daim hissettiren Mimar Ekin Su GÜNEŞ'e ve manevi varlıklarıyla bana güç veren kıymetli dostlarıma, eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, varlıklarıyla bana güç katan sevgili annem ve babama, her zaman yanımda olan kıymetli kardeşlerim Mimar Gökhan DAĞ ve Mimar Gamze DAĞ'a, son olarak, katkı sunan tüm katılımcılara ve bu süreçte yanımda olan herkese gönülden teşekkür ederim.

Haziran 2025 Gonca DAĞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAYI ..... **ii**
BEYAN ..... **iii**
BÜTÇE DESTEKLERİ ..... **v**
TEŞEKKÜR ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **ix**
TABLO LİSTESİ ..... **xi**
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ ..... **xii**
ÖZET ..... **xiii**
ABSTRACT ..... **xv**
1. GİRİŞ **1**
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE **5**
2.1. MEDYA KAVRAMI 6
2.1.1. Medya Araçları ve Tarihsel Gelişim 8
2.2. MEDYA HABERLERİ, AİLE VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER 22
2.2.1. Dijital Dünyada Ebeveyn Olmak 23
2.2.2. Çocuk İhmal ve İstismar: Tanım ve Türleri 28
2.2.3. Medyanın Çocuk İhmal ve İstismarını Şekillendiren Gücü 30
2.2.4. Medya Haber Paylaşımlarının Aile ve Toplumsal İlişkilere Yansımaları 32
2.2.5. Medya Haberlerinin Etiği ve Toplumsal Değerler 40
2.3. MEDYA VE ÇOCUK HABERLERİ: İHMAL VE İSTİSMAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 45
2.3.1. Çocuk İhmali ve İstismarıyla Mücadelede Sosyal Hizmetin Rolü 47
2.3.2. Çocuk İhmali ve İstismarı: Medya ve Ebeveyn Farkındalığının Toplumsal Boyutta Önemi 53
3. YÖNTEM **56**
3.1. ARAŞTIRMANIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TASARIM SÜRECİ 56
3.2. ARAŞTIRMA DESENİ VE KATILIMCI PROFİLİ 58

3.2.1. Sıralı Açıklayıcı Karma Araştırma Deseni 60
3.2.2. Nicel Aşama: Veri Toplama ve Analiz Süreci 61
3.2.3. Nitel Aşama: Veri Toplama ve Analiz Süreci 65
3.3. ARAŞTIRMACININ SÜRECE KATILIMI 71
3.4. ARAŞTIRMANIN ETİK ÇERÇEVESİ 73
3.5. ARAŞTIRMANIN KISITLAMALARI 74
4. BULGULAR 76
4.1. NİCEL BULGULAR 76
4.2. NİTEL BULGULAR 88
4.2.1. Araştırma Katılımcılarına Ait Bulgular 88
4.3. MEDYA VE HABER TAKİBİ ALIŞKANLIKLARI 91
4.3.1. Gelenekselden Dijitale Haber Takibi 92
4.3.2. Dijital Medya Kullanımı ve Kullanım Amaçları 94
4.3.3. Haber Güvenilirliğine Şüpheli Yaklaşım 97
4.4. DİJİTAL ÇAĞDA EBEVEYN VE ÇOCUK 99
4.4.1. Dijital Ebeveynlik ve Farkındalık 101
4.4.2. Ebeveyn Denetim ve Stratejileri 107
4.4.3. Dijital Ebeveynlikte Zorluklar ve Avantajlar 120
4.4.4. Dijitalin Çocuk Davranışına Etkisi 126
4.5. MEDYANIN AİLE VE TOPLUMA YANSIMALARI 135
4.5.1. Çocuk İçeriklerinin Ebeveyne Yansıması 136
4.5.2. Duygusal ve Sosyal Yansımalar 142
4.6. MEDYA, ÇOCUK VE TOPLUMSAL YAPI 151
4.6.1. Medyada Çocuk İhmal ve İstismarı 152
4.6.2. Toplumsal Bellekte Çocuk İhmal ve İstismarı 159
4.6.3. Medyanın Toplumsal ve Ahlaki Yansımaları 166
5. TARTIŞMA 175
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 207
KAYNAKLAR 217
EKLER 242
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI 256
ETİK KURUL İZİN YAZISI 257
KURUM İZNİ YAZILARI 260
ÖZGEÇMİŞ. 261

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2. 1. Ocak 2024 Sosyal Medya Zaman Çizelgesi 17

Şekil 2. 2. 2024 Ocak Dünya Geneli Favori Sosyal Medya Platformları 18

Şekil 2. 3. 2024 Ocak Türkiye Favori Sosyal Medya Platformları 20

Şekil 2. 4. 2024 Ocak Türkiye Sosyal Medya Kullanım Nedenleri 21

Şekil 3. 1. Araştırma Tasarımı: Döngüsel Süreç 57

Şekil 3. 2. Sıralı Açıklayıcı Karma Desen: Araştırma Süreci Akışı 61

Şekil 3. 3. Araştırmaya Ait Nitel Veri Kodlama Örneği 70

Şekil 4. 1. Araştırmanın Ana Tematik Modeli 91

Şekil 4. 2. Medya ve Haber Takibi Alışkanlıkları Teması Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli .. 92

Şekil 4. 3. Dijital Çağda Ebeveyn ve Çocuk Temasının Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli ... 100

Şekil 4. 4. Dijital Ebeveynlik ve Farkındalık Kod Matris Tarayıcısı Modeli 101

Şekil 4. 5. Ebeveyn Denetim Stratejileri Kod Matris Tarayıcısı Modeli 108

Şekil 4. 6. Dijital Ebeveynlikte Zorluklar ve Avantajlar Kod Matris Tarayıcısı Modeli 121

Şekil 4. 7. Dijitalin Çocuk Davranışına Etkisi Kod Matris Tarayıcısı Modeli 127

Şekil 4. 8. Medyanın Aile ve Topluma Yansımaları Temasının Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli 136

Şekil 4. 9. Çocuk İçeriklerinin Ebeveyne Yansıması Kod Matris Tarayıcı Modeli 137

Şekil 4. 10. Duygusal ve Sosyal Yansımalar Kod Matrisi Tarayıcı Modeli 143

Şekil 4. 11. Medya, Çocuk ve Toplumsal Yapı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli 152

Şekil 4. 12. Medyada Çocuk İhmal ve İstismar Kod Matris Tarayıcı Modeli 153

Şekil 4. 13. Toplumsal Bellekte Çocuk İhmal ve İstismarı Kod Matris Tarayıcı Modeli 160

Şekil 4. 14. Medyanın Toplumsal ve Ahlaki Yansımaları Kod Matris Tarayıcı Modeli..... 167

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2. 1: Ocak 2024 Küresel Dijital Kullanım Verileri 16
Tablo 2. 4: Ocak 2024 Türkiye Dijital Benimseme ve Kullanım 19
Tablo 4. 1: Normallik Varsayımı Analizi ve Güvenilirlik Analizi 76
Tablo 4. 2: Sosyodemografik Bilgiler Tablosu 77
Tablo 4. 3: Haberlere Ulaşımda Tercih Edilen Geleneksel Medya Araçları Bilgiler Tablosu 77
Tablo 4. 4: Haberlere Ulaşımda Tercih Edilen Sosyal Medya Araçları Bilgiler Tablosu 78
Tablo 4. 5: Cinsiyet Değişkeni T-Test Tablosu 79
Tablo 4. 6: Aile Yapısı Değişkeni T-Test Tablosu 79
Tablo 4. 7: Çocuk Cinsiyet Değişkeni T-Test Tablosu 80
Tablo 4. 8: Yaş Değişkeni Tek Yönlü ANOVA Analizi 80
Tablo 4. 9: Gelir Durumu Değişkeni Tek Yönlü ANOVA Analizi 81
Tablo 4. 10: Çocuk Yaşı Değişkeni Tek Yönlü ANOVA Analizi 82
Tablo 4. 11: Eğitim Durumu Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi 83
Tablo 4. 12: Medeni Durum Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi 84
Tablo 4. 13: Yaşanılan Yer Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi 84
Tablo 4. 14: Haber İzleme Sıklığı Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi 85
Tablo 4. 15: Sosyal Medya Takip Etme Sıklığı Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi 86
Tablo 4. 16: Korelasyon Analizi 87
Tablo 4. 17. Katılımcıların Demografik Bilgileri 89
Tablo 4. 18. Aile Yapısı ve Çocuklara Dair Demografik Bilgiler 90

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Simgeler	Açıklama
p	: Anlamlılık düzeyini göstere olasılık değeri
r	: Pearson korelasyon katsayısı
Ort.	: Ortalama
SS	: Standart Sapma
F	: Farklılık
H	: Kruskal-Wallis H testi
SD	: Serbestlik Derecesi

Kısaltmalar	Açıklama
APA	: American Psychological Association
CRIN	: Child Rights International Network
DSM-5	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th Edition
GSMA	: Global System for Mobile Communications Association
GWI	: GlobalWebIndex (now GWI)
IFSW	: International Federation of Social Workers
NASW	: National Association of Social Workers
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
WAS	: We Are Social
WHO	: World Health Organization
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEDYADA YER ALAN ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMAR HABERLERİNİN AİLE VE TOPLUMSAL İLİŞKİLERE YANSIMALARI

Gonca DAĞ

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet, Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Doç. Dr. Fatih KUCUR

Bu araştırma, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin ebeveynlerin farkındalıkları, duygusal tepkileri ve dijital ebeveynlik uygulamalarındaki yansımaları ile bu yansımaların aile ve toplumsal ilişkilerdeki izdüşümlerini çok boyutlu olarak incelemeyi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, medya içeriklerinin aile ve toplumsal ilişkilere etkilerini araştırmak üzere karma yöntem yaklaşımı benimsenmiştir. Veri toplama süreci sıralı açıklayıcı karma desen kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nicel boyutta tanımlayıcı-ilişkisel desen uygulanmış, medya içeriklerinin aile içi ilişkiler ve toplumsal etkileşimler üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Nitel aşamada ise fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Araştırma grubu, 3-11 yaş arası çocuklara sahip ebeveynlerden oluşmakta olup, örneklem gönüllü katılımcılardan meydana gelmiştir. Nicel çalışma 507 kişiyle yürütülmüş, veriler SPSS-27 programıyla analiz edilmiştir. Sosyodemografik veriler için frekans tabloları oluşturulmuş; bağımsız örneklem t-testi, One-Way ANOVA ve Kruskal Wallis-H analizleri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyon analiziyle değerlendirilmiştir. Nitel araştırmada ise 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere toplam 20 kişiyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Veriler, MAXQDA 2024 programı ile kodlanarak analiz edilmiştir. Nicel bulgular, çocuk istismarı farkındalık düzeylerinin özellikle eğitim, ebeveyn cinsiyeti, gelir durumu, çocuk yaşı ve yaşanılan yer demografik değişkenlerle anlamlı ilişkiler taşıdığını göstermiştir. Ancak ebeveyn yaşı, çocuk cinsiyeti ve aile yapısı gibi bazı değişkenlerin farkındalık üzerinde belirgin etkisi bulunmamıştır. Nitel bulgular, dijital ebeveynliğin

toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda farklılaştığını ve dijital çağın ebeveynlik pratiklerinin sadece teknik değil, toplumsal, duygusal ve kültürel boyutları olan çok katmanlı bir yapı olduğunu ortaya koymuştur. Haberleri sık izleyen bireylerde istismar farkındalığının azaldığı ve felaket haberlerini görmezden gelme eğiliminin arttığı, medyanın savunma mekanizmalarını tetikleyebildiği görülmüştür. Ayrıca ebeveynlik stratejilerinin çocuğun yaşına göre değiştiği ve gelişim ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendiği belirlenmiştir. Dijital içeriklerin çocuk davranışları üzerindeki etkileri yaşa göre farklılık göstermekte ve ebeveynlerin bu doğrultuda müdahale stratejileri geliştirmeleri gerekmektedir. Sonuç olarak, dijital ebeveynlik ve medya farkındalığının yalnızca teknolojik yeterlilikle açıklanamayacağı; sosyo-demografik değişkenler, toplumsal cinsiyet rolleri, duygusal tepkisellik, kültürel normlar, medya kullanım alışkanlıkları ve ebeveynlik uygulamaları üzerindeki etkiler gibi çok katmanlı dinamiklerle şekillendiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin, aile içi iletişimde koruyucu ve denetleyici tutumları artırdığı; bu durumun aile yapısında güvenlik odaklı yaklaşımların güçlenmesine ve toplumsal ilişkilerde medya içeriklerine karşı daha temkinli ve eleştirel bir bakış açısının gelişmesine yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Haziran 2025 , xvi+260. sayfa.

Anahtar kelimeler: Medya, Haber Dili, Çocuk İhmal ve İstismar, Aile, Toplum

ABSTRACT

M.Sc. THESIS

THE REFLECTİONS OF CHİLD NEGLECT AND ABUSE NEWS İN THE MEDİA ON FAMİLY AND SOCİETAL RELATİONS

Gonca DAĞ

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Social Work

Social Work

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih KUCUR

This study aimed to examine, in a multidimensional manner, the impact of media coverage of child neglect and abuse on parental awareness, emotional responses, and digital parenting practices, as well as how these impacts are reflected in family dynamics and social relationships. In this context, a mixed methods approach was adopted to investigate the effects of media content on family and societal interactions. The data collection process was carried out using a sequential explanatory mixed design. In the quantitative phase, a descriptive-relational design was employed to analyze the influence of media content on intra-family relationships and social interactions. In the qualitative phase, a phenomenological design was used. The research group consisted of parents with children aged 3 to 11 years, and the sample was formed through voluntary participation. The quantitative study was conducted with 507 participants, and the data were analyzed using SPSS-27. Frequency tables were generated for sociodemographic variables; independent samples t-tests, One-Way ANOVA, and Kruskal-

Wallis H tests were employed. Relationships between variables were evaluated through Pearson correlation analysis. In the qualitative phase, in-depth semi-structured interviews were conducted with a total of 20 participants (10 women and 10 men). The data were coded and analyzed using MAXQDA 2024. Quantitative findings revealed that awareness of child abuse was significantly associated with demographic variables such as education level, parental gender, income level, age of the child, and residential area. However, variables such as parental age, child's gender, and family structure did not show a significant effect on awareness levels. Qualitative findings indicated that digital parenting practices varied according to gender roles, and that parenting in the digital age constitutes a multi-layered structure with not only technical but also social, emotional, and cultural dimensions. It was observed that individuals who frequently follow such news exhibited decreased awareness of abuse and an increased tendency to ignore distressing content, suggesting that media exposure may trigger psychological defense mechanisms. Moreover, parenting strategies were found to change according to the child's age and to be reshaped based on developmental needs. The effects of digital content on children's behavior also varied with age, indicating the necessity for parents to develop age-appropriate intervention strategies. In conclusion, digital parenting and media awareness cannot be explained solely by technological proficiency; instead, they are shaped by multi-layered dynamics such as socio-demographic variables, gender roles, emotional reactivity, cultural norms, media consumption habits, and parenting practices. Furthermore, media coverage of child neglect and abuse was found to increase protective and supervisory behaviors in family communication, reinforcing security-oriented approaches within the family structure and leading to the development of a more cautious and critical perspective toward media content in broader social interactions.

June 2025, xvi+260. pages.

Keywords: Media, News Discourse, Child Neglect and Abuse, Family, Society

1. GİRİŞ

Günümüz toplumlarında medya, yalnızca bilgi aktaran bir mecra olmanın ötesinde; bireylerin değer yargılarının, aile içi ilişkilerinin ve toplumsal normların şekillenmesinde belirleyici ve dönüştürücü bir güç olarak öne çıkmaktadır (Hjarvard, 2008). Bu bağlamda medya, salt bir haber kaynağı olmanın ötesine geçerek, bireylerin düşünce yapılarını şekillendiren ve davranış kalıplarını dönüştüren etkili bir sosyal aktör işlevi görmektedir (Vardarlıer & Zafer, 2019). Bireylerin toplumsal rollerini kavrayışları, kültürel değerleri benimsemeleri ve sosyal sorumluluk bilinci geliştirmelerinde medya, yapılandırıcı bir unsur olarak önemli bir rol üstlenmektedir. Toplumsallaşmanın temel taşı olarak kabul edilen aile ise bireylere ilk değerlerin aktarıldığı, toplumsal normların öğrenildiği ve sosyal rollerin deneyimlendiği temel sosyal çevreyi oluşturmaktadır. Bu çerçevede medya, aile üzerinde yalnızca dışsal bir etki olmaktan öte; aile yapısının işlevselliğini destekleyen, yönlendiren ve gerektiğinde yeniden biçimlendiren kritik bir araç konumundadır (Gül, 2024). Özellikle çocuk odaklı hassas konularda medya, sadece bireysel farkındalığı artırmakla kalmamakta; aynı zamanda aile yapısının korunması ve toplumsal sorumluluk bilincinin gelişmesinde de belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu tür içeriklerin medyada sunuluş biçimi, doğrudan etkilenen ailelerden başlayarak toplumun geneline kadar derin ve kalıcı etkiler yaratmaktadır. Medyanın etkisi yalnızca olayların aktarımıyla sınırlı kalmamakta; sunulan anlatılar aracılığıyla toplumsal eşitsizliklerin, travmaların ve suç algılarının şekillenmesinde de belirleyici bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, medya içeriklerinin hazırlanmasında etik sorumlulukların gözetilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bu araştırma; medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin ebeveynlerin farkındalık düzeyleri, duygusal tepkileri ve dijital ebeveynlik uygulamaları üzerindeki etkilerini, bu etkilerin aile yapısı ve toplumsal ilişkilerdeki yansımalarını hem nicel hem de nitel veriler ışığında çok boyutlu bir biçimde incelemeyi amaçlamıştır.

Çocuk ihmali ve istismarı gibi hassas konular hem geleneksel medya hem de dijital platformlar aracılığıyla yoğun biçimde ele alınmakta ve toplumsal yapıya önemli ölçüde yön vermektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin dijital medya karşısındaki tutumları, çocuklarını bu ortamlarda nasıl yönlendirdikleri ve bu süreçte geliştirdikleri farkındalıklar araştırılmıştır.

Dijital dünyanın hızlı evrimi, ebeveynlik anlayışını da farklı bir boyuta taşımış; özellikle teknolojiyle iç içe büyüyen çocukların korunması ve yönlendirilmesinde ailelerin sorumluluklarını karmaşıklaştırmıştır. Teknolojik gelişmeler yalnızca bireyler arası iletişimi değil, aynı zamanda aile içindeki etkileşim biçimlerini de yeniden tanımlamış; bu dönüşüm dijital ebeveynlik kavramının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Söğütlüler & Başer, 2023). Bu yeni ebeveynlik modeli, çocukların dijital ortamda karşılaşabileceği riskleri tanıma, güvenli kullanım alışkanlıklarını kazandırma ve çevrimiçi dünyada rehberlik etme sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir. Ebeveynlerin, dijital dünyanın sunduğu olanaklarla taşıdığı tehditler arasında sağlıklı bir denge kurabilmeleri, çocukların psikososyal gelişimi açısından kritik öneme sahiptir. Medya aracılığıyla gündeme taşınan çocuk istismarı ve ihmali vakaları, teknolojik bağlamda da yeni tehdit alanlarını gündeme getirmektedir. Özellikle dijital ihmal ve dijital istismar gibi kavramlar, çocukların çevrimiçi ortamda maruz kaldıkları görünmez zararları tanımlamada önemli hale gelmiştir. Dijital platformlarda karşılaşılan riskler, yalnızca çocukların değil, aile bütünlüğünün de güvenliğini tehdit edebilmektedir. Bu durum, ebeveynlerin dijital güvenlik konusunda aldıkları önlemleri, çocuklarıyla kurdukları iletişim biçimini ve aile içi rollerini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, dijital ortamın getirdiği tehlikelerin aile yapısında yol açtığı değişimlerin anlaşılması, günümüz ebeveynliğinin dinamiklerini analiz etmek açısından büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, 2021).

Araştırmanın odaklandığı bir diğer önemli konu ise, medya aracılığıyla yayılan çocuk istismarı haberlerinin aileler ve toplumsal değerler üzerindeki etkisidir. Bu tür haberlerin kamuoyunda oluşturduğu farkındalık düzeyi, ebeveynlerin çocuklarını koruma sorumluluğu konusundaki algılarını yeniden şekillendirebilmektedir. Medya, bu yönüyle yalnızca bir bilgilendirme aracı değil; aynı zamanda bireylerin çocuk güvenliği konusundaki tutumlarını ve davranışlarını etkileyen güçlü bir toplumsal aktör olarak öne çıkmaktadır. Bu etkileşim, ebeveynlerin medya içeriklerine verdikleri tepkileri, geliştirdikleri farkındalık düzeyini ve uyguladıkları koruma stratejilerini dönüştürerek aile içi dinamikleri yeniden yapılandırabilmektedir. Bu doğrultuda araştırmada, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin aile ve toplumsal ilişkilerde meydana getirdiği değişimleri ortaya koymak, medyanın aile ve toplum üzerindeki etkilerini demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi vb.) bağlamında analiz etmek ve nicel ile nitel yöntemlerin birlikte kullanımıyla konuya dair çok yönlü ve derinlemesine bir bakış açısı sunmak hedeflenmiştir. Ayrıca, çocuk istismarı ve ihmali konusundaki haberlerin, dijital dünyada ebeveynlik deneyiminin nasıl şekillendiği ve

medyanın bu konulardaki gücü ele alınmıştır. Özellikle, medya da yer alan bu tür haberlerin ebeveynlerin çocukları üzerindeki tutumları, medyanın etkisiyle ebeveynlikte meydana gelen değişiklikler ve medyanın toplumsal yapı üzerindeki etkisi ve toplumsal reaksiyonları sorgulamaktadır. Medyanın çocuk istismarı ve ihmali haberlerini sunma biçimi, toplumsal yapıyı dönüştürme, aile içindeki ilişkileri şekillendirme ve çocukların korunmasına yönelik toplumsal duyarlılığı artırma potansiyeline sahiptir. Bu çerçeve doğrultusunda, sosyal hizmet ve medya çalışmaları disiplinlerinin katkılarıyla, disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmiştir. Böylelikle, hem sosyal bir sorun olan çocuk ihmali ve istismarının etkileri hem de medya aracılığıyla bu etkilerin nasıl yansıdığı incelenmiştir. Medyanın bu süreçteki etik sorumlulukları, toplumsal bilinç ve çocukların korunmasına yönelik duyarlılığın artırılmasındaki rolü de araştırılmıştır.

Geleneksel ve sosyal medyada yer alan çocuk ihmal ve istismar haberlerinin aile ve toplumsal ilişkilere yansıması üzerine yapılmış bir çalışma bulunmadığı için, bu çalışma literatürdeki mevcut çalışmalardan ayrılmakta olup alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Çalışma, medyanın çocukların korunmasına yönelik toplumsal sorumluluk anlayışını güçlendirme noktasında önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Medyanın aile içindeki dinamikler ve toplumsal yapı üzerindeki yansımaları daha geniş bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu çalışma, ebeveyn farkındalık düzeyindeki değişiklikler, toplumsal algılarda meydana gelen dönüşümler, ebeveyn denetim tutumları ve kontrol stratejilerindeki değişimlerin tespitiyle, medyanın çocukların korunmasına yönelik toplumsal sorumluluk anlayışını güçlendirme noktasında önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Araştırmanın önemini artıran bu unsurlar, hem ebeveynlerin çocuk güvenliği konusundaki sorumluluk algılarının güçlendirilmesini hem de medyanın toplumsal sorumluluklarını yerine getirme biçimlerini daha iyi anlamamıza olanak tanıyacaktır. Bu çalışma, medya içeriklerinin aile yapısı ve toplumsal değerler üzerindeki etkilerini derinlemesine inceleyerek, gelecekteki politikaların ve medya stratejilerinin şekillendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Araştırmada şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Medyada yer alan çocuk ihmali ve istismarı içerikli haberler, aile yapısı ve toplumsal ilişkilere nasıl yansımaktadır?

2. Demografik faktörler (cinsiyet, yaş, eğitim, aile yapısı), ebeveyn farkındalığı ve medya etkisi arasındaki ilişkiyi nasıl etkilemektedir?

Araştırmanın izleyen ikinci bölümünde, medya, aile ve toplum ilişkisi kavramsal bir çerçevede ele alınmıştır. Bu kapsamda medya kavramı, araçları ve tarihsel gelişimi açıklanmış; dijitalleşmenin etkisiyle dönüşen ebeveynlik anlayışı ve medyanın çocuk ihmali ile istismarı gibi hassas konular üzerindeki şekillendirici rolü değerlendirilmiştir. Medya haberlerinin aile yapısı, toplumsal değerler ve ilişkiler üzerindeki etkileri, medya etiği ve toplumsal duyarlılık bağlamında tartışılmıştır. Üçüncü bölümde, araştırmanın yöntemi, deseni, katılımcı profili, veri toplama ve analiz süreçleri ile etik çerçevesi detaylandırılmıştır. Dördüncü bölümde, elde edilen bulgular, katılımcıların demografik özellikleri ışığında dört ana tema altında sunulmuş; medyanın aile içi dinamikler, ebeveyn tutumları ve dijital ebeveynlik pratikleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Son bölümde ise araştırma sonuçları literatürle karşılaştırılarak değerlendirilmiş; medyanın çocuk güvenliği, aile sorumlulukları ve toplumsal bilinç üzerindeki etkilerine yönelik önerilerle çalışma sonlandırılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırma, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin ebeveynlerin farkındalıkları, duygusal tepkileri ve dijital ebeveynlik uygulamalarındaki yansımaları ve bu yansımaların aile ile toplumsal ilişkilerdeki izdüşümlerini detaylı şekilde incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Çalışmanın teorik temelini oluşturmak amacıyla, medya, haber dili, çocuk ihmal ve istismar, aile ve toplum kavramları kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve medyanın bu olgular üzerindeki belirleyici rolü değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, kavramsal çerçeve üç ana başlık altında sunulmuştur.

İlk olarak, "Medya Kavramı" başlığında, medya kavramı tanımlanmış, geçmişten günümüze medya araçlarının evrimi ele alınmış ve özellikle teknolojinin gelişimiyle hayatımıza daha fazla entegre olan sosyal medyanın rolü vurgulanmıştır. Sosyal medya kullanım oranlarının dünya genelinde ve Türkiye'deki durumu da irdelenmiştir.

İkinci ana başlıkta, "Medya Haberleri, Aile ve Toplumsal İlişkiler" ele alınmıştır. Bu başlık altında dijital dünyada ebeveyn olmanın zorlukları, çocuk ihmal ve istismarının tanımları ve türleri, medyanın çocuk ihmal ve istismarını şekillendiren gücü ve medyanın haber paylaşımlarının aile ve toplumsal ilişkilere yansımaları incelenmiştir. Ayrıca, medya haberlerinin etiği ve toplumsal değerlerle olan ilişkisi detaylandırılmıştır. Medyanın, çocuklara yönelik ihmal ve istismarın toplumsal algısını nasıl şekillendirdiği ve ailelerin bu olaylara nasıl tepki verdiği üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Nihayetinde son olarak, "Medya ve Çocuk Haberlerinin İhmal ve İstismar Açısından Değerlendirilmesi" başlığı altında, medyanın çocuk ihmal ve istismarına ilişkin haberlerin farklı medya araçlarındaki yansımaları incelenmiştir. Bu inceleme, çocuk ihmal ve istismarına dair haberlerin toplumun konuya ilişkin farkındalık düzeyini ve tepkilerini nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Ayrıca, medya haberlerinin sosyal hizmet müdahalelerine olan etkileri üzerinde durulmuştur. Çocuk ihmal ve istismarının sosyal hizmet müdahaleleri çerçevesinde, medya haberlerinin toplumsal farkındalık yaratma ve koruyucu mekanizmaların güçlendirilmesi açısından taşıdığı önem vurgulanmıştır.

2.1. MEDYA KAVRAMI

Medya; gazete, dergi, radyo, televizyon ve internet gibi toplumsal düzeyde etkileşim sağlayan iletişim araçlarını ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu'na göre, medya; *"iletişim ortamı, iletişim araçları ve kitle iletişim araçlarının tümü"* olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Yaygın kullanımıyla medya, bilgiyi ileten ve içeren tüm çevreleri kapsayan bir yapı olarak anlaşılmaktadır. Medya, haberleşme süreçleriyle paralel bir şekilde evrilmiş ve her dönemde farklı araçlarla gerçekleştirilen iletişim ve etkileşim faaliyetlerini kapsayan bir kavramdır. Ayrıca, medya, bilgi aktarımını kolaylaştıran ve kitle iletişimi işlevini yerine getiren araçlar bütünü olarak ifade edilebilmektedir (Arslan, Topal ve Dönük, 2020; İşlek, 2012).

Medya, Latince "araç, ortam" gibi anlamlara gelen *Medius* ve *Mediae* kelimelerinden türetilmiştir. Fransızca'da "medias" kelimesi çoğul anlam taşırken, İngilizce'de "medium" tekil ve "media" çoğul olarak kullanılmaktadır. Medya, kamuoyunun bilgi edinme ve halkın haber alma gereksinimlerini karşılamak amacıyla ortaya çıkmıştır (Yurdigül & Yolcu, 2014; Almasoodi, 2021).

Medyanın ortaya çıkışı, insanların iletişim kurma gereksinimi ile doğrudan ilişkilidir. Tarih boyunca bireyler ve topluluklar, bilgi paylaşımı ve haberleşme gereksinimi duymuştur. Bu bağlamda medya, toplumlar üzerinde önemli etkiler yaratmış ve zamanla daha güçlü bir konuma ulaşmıştır (Vardarlıer ve Zafer, 2019). Medyanın gelişimi, yazının icadı ve matbaanın bulunması gibi iletişim alanındaki büyük dönüşümlerle şekillenmiştir. Modern anlamda medya anlayışı ise, 18. yüzyılın sonlarında Fransa'da temel haklar düşüncesinin yayılmasıyla daha belirgin hale gelmiş ve bu dönem, medyanın toplumsal yapılar üzerindeki etkisinin arttığı önemli bir eşik olmuştur. 19. yüzyılda evrensel bilgi ağlarının kurulmasıyla medya, uluslararası iletişim sağlayan bir araç haline gelmiştir. 20. yüzyılda ise teknolojik gelişmeler, medyanın yalnızca haberleşme aracı olmanın ötesine geçerek toplumsal değişimler ve ideolojik tartışmalar üzerinde belirleyici bir faktör haline gelmesine neden olmuştur (Gülçay ve Balcı, 2018). 21. yüzyıla yaklaşırken, haber yayıncılığı internet ortamına taşınmış ve basılı yayınlar dijital platformlarda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Çevrimiçi iletişimdeki etkileşim artışı, geleneksel kitle iletişim araçlarıyla önemli farklar yaratmıştır. İnternetin bireylere ulaşma hızını kullanan medya, dijital alanda daha aktif bir şekilde varlık göstermeye başlamıştır. Gazeteler ve dergiler, geleneksel yayımlama yöntemlerinin yanı sıra alternatif yollarla da okuyucularına ulaşmaya başlamış ve medya, toplumsal olayları yansıtarak toplumun çeşitli yönlerini doğrudan etkileyen bir güç haline gelmiştir (Bendaş, 2022; Almasoodi, 2021). Potter (2005), 21. yüzyılda

medya dünyasının etkisiyle bireylerin iki farklı düzeyde varlık gösterdiğini öne sürmektedir. Gerçek dünya, kişisel deneyimlere dayanırken, medya dünyası, bireylerin doğrudan deneyimlerinden ziyade, medya araçlarıyla duyularak veya okunarak edinilen yaşantılarla şekillenmektedir (Potter, 2005).

Medya, ekonomik, toplumsal ve siyasi yapılarla güçlü bir etkileşim içindedir. Bu yapılar, medyanın şekillenmesinde önemli bir rol oynarken, aynı zamanda medya da bu yapıları dönüştürmektedir. Ekonomik, toplumsal ve siyasi alanlardaki değişimler, iletişim süreçlerini besleyip güçlendirirken, aynı zamanda bu süreçlerden etkilenip şekil almaktadır. Bu karşılıklı etkileşim, medyanın farklı alanlardan gelen faktörlerle şekillendiğini ve geliştiğini göstermektedir (Kılıç, 2015). Medya, bireylerin ve toplumların iletişim ihtiyaçlarını karşılayan, geniş kapsamlı bir araçlar bütünüdür. Toplumda yaşanan hızlı değişim süreçleri, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bireylerin ve toplumların yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Medya yaşamın her alanına nüfuz etmiş ve zamanla işlevleri daha derinlemesine hayatımıza entegre olmuştur. Medya, yalnızca günlük yaşantımızı etkilemekle kalmamakta; aynı zamanda bireylerin alışkanlıklarını, bakış açılarını ve algılarını dönüştürme gücüne de sahip olabilmektedir (Gülçay ve Balcı, 2018; Arslan, 2016).

Medyanın zaman ve mekân sınırlamalarına tabi olmaksızın kitlelere ulaşabilme kapasitesi, bireylere anlık geri dönüşleri takip etme ve karşılıklı iletişim kurma fırsatı sunmaktadır (Varlık & Sumer, 2022). Bu durum, medyanın yalnızca bireylerle değil, toplumla da etkileşimini güçlendiren bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya, toplumsal yapıyı şekillendirme ve bireyler arası ilişkileri yeniden biçimlendirme yeteneğine sahip bir araçtır. Bu bağlamda medya, toplumsal değerleri pekiştirme ve bireylerin düşünsel yönelimlerini şekillendirme işlevleri yerine getirmektedir (Vardarlıer ve Zafer, 2019). Ayrıca medya, farklı platformlar aracılığıyla fikir ve düşünce üretimi gerçekleştirerek toplumsal yapıyı yeniden şekillendirmektedir (Bendaş, 2022; Sarıaltın, 2013).

Medya, toplumların duygularını ve tutumlarını şekillendirme gücüne sahiptir. Bu etki, farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir: davranışsal, tutumsal, bilişsel, duygusal ve fizyolojik. Davranışsal etkiler, medyadan iletilen mesajlarla meydana gelen belirli davranış değişiklikleriyle kendini gösterirken, tutumsal etkiler, bireyin fikir, duygu, inanç ve değerlerinde oluşan değişikliklerle belirginleşmektedir. Medyanın duygusal etkisi, mesajların bireyde endişe, korku veya coşku gibi duygusal tepkileri tetiklemesiyle gözlemlenmektedir.

Fiziksel tepkilerdeki değişiklikler ve uyarılmalar ise, fizyolojik etkilerin meydana geldiğini göstermektedir (Altıntaş, 2017; Almasoodi, 2021).

Medya, toplumsal yapıyı dönüştürme ve bireylerin düşünsel yönelimlerini biçimlendirme kapasitesine sahip olan güçlü bir araçtır. Yazılı, işitsel ve görsel medya aracılığıyla bireylere haber, bilgi ve yorum sunarak topluluklar arasında farkındalık yaratma, eğlendirme, öğretme ve yönlendirme işlevlerini yerine getirmektedir (Vardarlıer & Zafer, 2019). Medyanın yönlendirme işlevi, geniş kitlelere hitap ederek belirli düşünce ve görüşlerin kabul edilmesini sağlamak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir (Akdağ, 2020). Ancak, medya her zaman toplumu doğru bir şekilde yönlendirme kapasitesine sahip değildir. Zaman zaman, medya içerikleri yanlış yönlendirmelere ve olumsuz etkilere yol açmaktadır. Medyanın toplumsal yapılar üzerindeki güçlü etkisi, her durumda istenilen biçimde tezahür etmemektedir. Bu durum, medyanın toplumu yanıltıcı şekilde aktarması veya bireylerin düşüncelerini değiştirmesi sonucunda istenmeyen etkiler doğurmaktadır. Dolayısıyla, medyanın gücünün yanlış kullanımı, toplumsal değerleri bozma riskini barındırmaktadır. Medyanın insan ve toplum üzerindeki yönlendirici, hatta manipülatif bir etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Palabıyıkoğlu, 1997; Vardarlıer ve Zafer, 2019).

2.1.1. Medya Araçları ve Tarihsel Gelişim

Bilme ve öğrenme ihtiyacı, insanlık tarihi boyunca süregelmektedir. İnsanlar, yeni bilgiler edinme ve bu bilgileri başkalarıyla paylaşma çabasıyla toplumsal ve kültürel gelişmelere katkıda bulunmaktadır (Kazan, 2021). Günlük yaşamda, merakları gidermek, eğlenmek, paylaşımda bulunmak ve olayları öğrenmek gibi farklı sebeplerle iletişim kurma ihtiyacı, bireylerin yaşamlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Arslan, Topal ve Dönük, 2020). İnsanlar, birçok olayı medya araçları aracılığıyla takip etmekte ve bu araçlar sayesinde dünyaya dair bir algı şekillendirilmektedir. Günlük gazeteler, haftalık dergiler, radyo ve televizyon gibi geleneksel medya araçları, bilgi akışını sağlamanın ötesinde, bu bilgilerin bireyler tarafından benimsenmesine de katkıda bulunmaktadır. İnsanlığın gelişimiyle paralel olarak, teknolojinin ilerlemesi ve medya araçlarının elektronikleşmesi, geniş kitlelere hızlı ve kolay bir şekilde ulaşılabilmesini sağlamıştır. Bugün, bu medya araçları sayesinde dünyanın dört bir yanındaki insanlarla, büyük bir çaba harcamadan anında iletişim kurma imkânı bulunmaktadır. Bu bağlamda, iletişim ihtiyacını karşılamada kullanılan geleneksel medya ve sosyal medyanın kavramları ile tarihsel gelişimine odaklanılacaktır (Kocadaş, 2005; Kılıç, 2014).

Geleneksel medya, bilgi yayımını kolaylaştırarak bireylerin haber alma ve toplumsal bilinç oluşturma süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır (Barış, 2019). Ayrıca, geleneksel medya, belirli kimliklerin ve görüşlerin geniş çapta kabul görmesini kolaylaştırarak toplumun düşünsel ve kültürel yapısını şekillendirme gücüne sahiptir (Ünür, 2016). Ancak geleneksel medya, tek yönlü iletişim modeli sunarak izleyicilerden geri bildirim almayı sınırlamakta ve bu durum, izleyici etkileşimini kısıtlamaktadır (Şahinsoy, 2017). Yazılı ve görsel basın araçları da benzer şekilde, izleyicilerin aktif katılımını engelleyen sınırlamalara sahiptir. Bu noktada, geleneksel medyanın etkileşim eksikliği ve geri bildirim toplamadaki yetersizlikleri belirginleşmektedir (Bulunmaz, 2014).

Geleneksel medya araçlarının tarihsel sürecine bakıldığında, insanlığın iletişim kurma çabasıyla başlamış ve ilk olarak mağara duvarlarına ve kayalara çizilen figürlerle somutlaşmıştır. Yazının ve kâğıdın icadıyla bu çaba güçlenmiş, uzak mesafelerle iletişim mümkün hale gelmiştir (Bendaş, 2022). Aydınlanma düşüncesinin yayıldığı dönemde basım tekniklerinin evrimi, Gutenberg'in matbaanın icadıyla yeni bir aşamaya geçmiştir (Sarıaltın, 2013). Matbaanın icadı, el kitapçıkları ve eğitim yöntemlerinin standartlaşması gibi gelişmelere yol açmış ve bireylerin kendi kendini geliştirmesi için fırsatlar sunmuştur. Aynı kitabın birden fazla kopyasının üretilebilmesi, bilgiye erişimi artırarak ulusçuluğun gelişimine katkı sağlamıştır (Necla, 2008).

Matbaanın icadı, gazeteciliğin gelişimine de önemli bir zemin hazırlamış ve toplumsal dinamikler bu süreci hızlandırmıştır (Beyaz, 2016). On yedinci yüzyılda ortaya çıkan gazeteler, geleneksel medyanın ilk araçları arasında yer alarak, bilgilerin geniş kitlelere ulaşmasında önemli bir rol oynamıştır (Arasıler, 2019). Gazetelerin temel işlevi, haber iletmektir ve bu işlevdeki en önemli bileşen, haberin kendisidir (Boyer, 2010). Çakır'a (2012) göre, İtalyanca "gazetta" kelimesinden türetilen "gazete" kelimesi, politika, kültür, ekonomi ve diğer birçok konuda haber ve bilgi sunmak amacıyla, yorumlu ya da yorumsuz şekilde, günlük ya da belirli aralıklarla yayımlanan bir yayın anlamına gelmektedir (akt. Çilek, 2019). Bülbül'e (2003) göre, Gazete, çeşitli haberleri, edebi türleri, duyuruları ve reklamları topluma ulaştıran, genellikle günlük yayımlanan bir kitle iletişim aracıdır. Halkı doğrudan bilgilendirmenin yanı sıra kamuoyu oluşturarak yönlendirme gücüne de sahiptir.

İlk gazetenin yayımlandığı yerle ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı kaynaklara göre, dünyanın ilk gazetesi 1605 yılında Hollanda'da yayımlanan *Niuewe Tijdingen*, diğer

kaynaklara göre ise 1609 yılında Almanya'nın Augsburg şehrinde yayımlanan *Aviz Relation Oder Zetung* olarak kabul edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk gazete, 1794 yılında Fransızca olarak yayımlanan *Françoise de Constantinople*'dir. Daha sonra 1824'te İzmir'de *Smyreen*, 1828'de ise Mısır'da *Vakayii Mısrıyya* yayımlanmıştır. Türkiye'deki ilk Türk gazetesi ise 1831'de yayımlanan *Takvim-i Vekayi'*dir (Büyükdoğan, 2020).

Gazeteler, bireylerin yerel ve uluslararası olayları takip etmesini sağlamış ve siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda önemli bir iletişim aracı olarak rol oynamıştır. Kamuoyu oluşturma ve toplumu yönlendirme süreçlerinde gazetelerin etkisi büyük olmuştur (Arar & Bilgin, 2009). Sosyal bir iletişim aracı olarak gazeteler, toplumun bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesinde önemli bir rol üstlenmiş, sosyal yaşam üzerindeki etkilerini pekiştirmiştir (Yılmaz, 2020).

Dergiler ise geleneksel medya kapsamında yer almakta ve derinlemesine konuları ele alan ve belirli aralıklarla yayımlanan 'süreli yayınlar' olarak önemli bir yer tutmaktadır. İlk dergi, 1665 yılında Fransa'da yayımlanan *Jornal de Scavant* olarak kabul edilmekte olup, bunu takiben 1682'de Leipzig'de Latince yayımlanan *Acta Eruditorum* ve 1688'de Almanca yayımlanan *Monatsunterredungen des Thomasius* gibi yayınlar, bilimsel içerik sunmayı amaçlamıştır. Türkiye'de ise ilk dergi, 1849-1851 yılları arasında yayımlanan *Vaka-i Tıbbiye* olmuştur. 1862'de Münif Paşa tarafından çıkarılan *Mecmua-i Fünun,* fizik, kimya ve felsefe gibi bilimsel alanları ele alırken, aynı dönemde *Mecmua-i İbritname* adlı dergi de bilimsel içeriğe sahiptir (Barış, 2019). Dergiler, gazetelere kıyasla daha kaliteli kağıtlara basılmakta ve çeşitli konularda içerikler sunmaktadır. Bu içerikler, haberler, makaleler, eleştiriler, incelemeler ve araştırmalar gibi unsurların yanı sıra, görsel açıdan renkli fotoğraflar ve illüstrasyonlarla zenginleştirilmiş bir yapıya sahiptir (Saraç, 2011).

Bir diğer geleneksel medya aracı olan radyo, evlerdeki etkileşimi artırarak dinleyicilere hem haber hem de eğlence sunan önemli bir iletişim aracı olmuştur. Radyo programları, aile bireyleri arasındaki iletişimi pekiştirerek toplumsal bir dayanışma ortamının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca, radyo programlarının yaygınlaşması, anlık bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve gazetelerin içeriklerini yeniden şekillendirmiştir (Yılmaz, 2020). Teknolojik gelişmelerle birlikte radyonun toplumsal etkisi artmış ve bireylerin yaşamında daha geniş bir yer edinmiştir. 1930-1950 yılları arasında, özellikle II. Dünya Savaşı sürecinde, radyo etkin bir iletişim ve kitleleri yönlendirme aracı olarak değerlendirilmiştir. 1950'lerden itibaren ise televizyon, görsel ve işitsel özellikleriyle ön plana çıkarak radyo ile rekabete başlamış ve

kitle iletişim araçlarının dinamiklerini köklü biçimde değiştirmiştir (Değirmencioğlu, 2016; Avanaş, 2021). Televizyon, elektromanyetik dalgalar aracılığıyla ses ve görüntüyü bir arada ileten güçlü bir kitle iletişim aracıdır. Haberler, programlar ve diziler gibi çeşitli içeriklerle geniş bir izleyici kitlesine ulaşarak etkili bir medya aracı olarak öne çıkmaktadır (Altıntaş, 2017).

Teknolojik gelişmeler, toplumun maddi ve kültürel yapısını derinden etkileyerek büyük bir dönüşüm yaratmaktadır. Bu yenilikler, geleneksel iletişim araçlarının hızla dönüşmesini sağlarken, bireylerin iletişim alışkanlıklarını da değiştirmiştir (Almasoodi, 2021). Kitle iletişimi, monolojik yapıdan diyalojik bir forma evrilerek daha etkileşimli hale gelmektedir (Değerli, 2016). Bu dönüşümün en belirgin örneklerinden biri olan sosyal medya, geleneksel tek yönlü medya araçlarından farklı olarak bireylerin aktif katılımını teşvik eden bir platform sunmakta ve etkileşimleri hızlandırmaktadır (Kılıç, 2015). Solis (2010) ise sosyal medyanın, iletişimdeki monoloğun yerini diyaloğa bıraktığını vurgulamaktadır.

Sosyal medya, monolojik, modernleştirici ve tek tipleştirici konuşma biçimlerinin parçalanmasına ve kırılmasına olanak tanımaktadır. Bu dönüşüm, perspektiflerin çoğalmasına, daha fazla çeşitliliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kaplan, 2016). Monolojik medyada, mesajlar yalnızca bir yönlü olarak tüketiciye ulaşırken, yeni medya sayesinde sosyal ağlar aracılığıyla tüketiciler hem mesajları üretmekte hem de tüketmektedir. Bu durum, "üre tüketici" (prosumer) olarak adlandırılan bir yapıyı ortaya çıkarmaktadır (Kılınç & Bayçu, 2018).

Medya anlayışı, bu evrimle birlikte yeni bir boyut kazanmış, bireylerin interaktif katılımını sağlayan bir yapıya bürünmüştür. Bu süreç, sosyal ortamda kitlesel iletişimi teşvik ederek sosyal ağların temelini atmıştır (Arasıler, 2019). Ayrıca, iletişim teknolojilerindeki yenilikler, iletişim araçlarının kullanım amacını genişletmiş ve bu araçların işlevlerini yeniden şekillendirmiştir (Karakuş, 2021).

Web 2.0 teknolojileri sayesinde sosyal medya, etkileşimli bir yapı kazanmış, kullanıcıların içerik üretiminde aktif bir rol oynamasına olanak tanımaktadır (Değirmencioğlu, 2016). Kişilerarası iletişime en yakın etkileşimli platformlardan biri haline gelen web, metin, ses, görüntü, hareket ve gerçek zamanlı etkileşim gibi olanaklar sunarak doğrudan iletişimi mümkün kılmaktadır. Monolojik medyanın tek yönlü yapısı, sosyal medya ve aracılığıyla diyalojik bir form kazanmıştır (Tokgöz & Tanyıldızı, 2022).

Bu yeni sosyal ortam, bireylerin sadece bilgi tüketicisi olmaktan çıkıp, içerik üreticisi ve dağıtıcısı olarak da rol üstlenmelerini sağlamaktadır. Sosyal medya, topluluklar kurmak, iş birliği yapmak ve etkileşimi teşvik etmek gibi işlevlerle bilgi paylaşımını ve veri depolamayı da mümkün kılmaktadır (Şevik, 2015). Web 2.0 teknolojileriyle birlikte, içerik üreticileri yalnızca içerik üretmekle kalmayıp, aynı zamanda bu içerikleri paylaşarak tüketim sürecine dahil olmaktadır, bu da kullanıcılar arasındaki etkileşimi artırmaktadır (Arasıler, 2019).

Sosyal medya, küresel çapta bilgi paylaşımını sağlayarak, sosyal, kültürel ve siyasi farkındalık yaratılmasına olanak tanımaktadır. Bu dijital platformlar, modern iletişim süreçlerinde önemli değişikliklere yol açmakta ve toplumsal etkileşimi teşvik etmektedir (Sucu, 2021). Ayrıca sosyal medya, bilgi akışını hızlandırarak toplumsal ve kültürel değişimlere yön veren bir araç haline gelmiştir. Bu durum, sosyal medyayı günümüzde iletişimin önemli bir parçası yapmaktadır (Beyaz, 2016). Sosyal medyanın kullanım amacı, yalnızca bilgi paylaşmak değil, aynı zamanda bu bilgileri tartışmak ve etkileşimde bulunmaktır. Katılım, açıklık, karşılıklı diyalog, topluluk oluşturma ve bağlantısallık, sosyal medyanın özellikleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, sosyal medya sayesinde insanlar, daha önce tanımadıkları bireylerle iletişim kurarak arkadaşlıklar ve topluluklar oluşturabilmektedir. Bu dijital platformlar, insanların farklı kültürlerle etkileşimde bulunmasını sağlarken, sosyal bağları ve toplumsal etkileşimi de güçlendirmektedir (Çetin & Toprak, 2016).

Sosyal medyanın yaygınlaşmasının başlıca nedenleri, içeriklerin güncel olması, hızlı erişim imkânı ve yenilikçi özellikleridir. Bu platformlar, bireylerin eğlence, zaman geçirme ve toplumsal gelişmeleri takip etme fırsatları sunmakta, yayılan mesajlar kullanıcılar üzerinde etki yaratmakta ve etkileşimi artırmaktadır (Çevik, 2019). Sosyal medya, etkileşimi artıran ve içerik üretiminde özgürlük sağlayan çevrimiçi bir platform olarak, kullanıcıların çeşitli içerikler paylaşarak sosyal bağlantılar kurmasına olanak tanımaktadır. Bu platformlar, toplumsal tartışmalarla birlikte bireylerin düşünce ve davranışlarını etkileyerek toplumsal dinamikleri şekillendirmektedir (Eşgin, 2019). Ayrıca, sosyal medya, zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın, kullanıcıların özgürce fikirlerini ifade edebilmesine olanak sağlamaktadır (Kılıç, 2015).

Sosyal medya, iletişim teknolojilerinin gelişimi ve ağ toplumunun dijital yansıması olarak, kullanıcıların içerik oluşturup sosyal etkileşimle güçlendirdiği dinamik platformlardır. Artan kullanıcı katılımı, haberlerin hızlı yayılmasını ve tartışılmasını sağlarken, habercilikte

dönüşüm yaratmaktadır. Anlık bilgi akışı ve etkileşim olanakları, sosyal medyayı etkili bir iletişim aracı haline getirmektedir (Sucu, 2021). İnternetin gelişimi, ses, görüntü, metin ve resim gibi içeriklerin taşınabilir hale gelmesini sağlamış, bu da interneti çok işlevli bir platform yapmıştır. Sağladığı kolaylıklar, interneti habercilik sektörü için vazgeçilmez bir araç haline getirmiştir (Çakır, 2007). Cep telefonlarının medya erişimini mobil hale getirmesi, bireylerin medya mesajlarına 24 saat boyunca ulaşabilmesini sağlamıştır. Bu durum, bireylerin medya ile sürekli bir etkileşim içinde olmasına olanak tanımıştır. Özellikle Facebook, Instagram ve X (eski adıyla Twitter), Youtube, Telegram ve Tik Tok gibi sosyal medya platformları, bireylerin hayatlarını önemli ölçüde şekillendiren güçlü araçlar haline gelmiştir (Kazan, 2021; Şevik 2015). Yeni iletişim teknolojileri ve özellikle sosyal medya araçları, gündelik yaşamda ve motivasyonların oluşumunda etkili bir rol oynamaktadır. Bu araçlar, küresel ölçekte, devlet ve kültür sınırlarını aşan bir iletişim biçimi ortaya koyarak, insanlara geniş bir etkileşim alanı sunmaktadır (Cevher & Ustakara, 2019).

İnternet ortamında iletişim aracı olarak yaygın sosyal ağlardan biri olan Facebook, insanların arkadaşları, aile üyeleri ve iş arkadaşlarıyla etkili bir şekilde iletişim kurmalarını sağlayan bir platformdur (Öke, 2018). 2004 yılında Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından kurulan Facebook, kullanıcılara sanal ortamda yeni arkadaşlıklar kurma, mevcut ilişkileri sürdürme ve bilgi paylaşımı yapma imkânı tanımaktadır. Bu platform, kullanıcılar arasında güçlü bir iletişim ağı oluşturarak dünya çapında en fazla ziyaret edilen sosyal medya sitelerinden biri haline gelmiştir. Çevrimiçi sosyalleşme, bilgi paylaşma ve eğlence gibi çeşitli olanaklar sayesinde Facebook, geniş bir kullanıcı kitlesine ulaşarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Uluç & Yarcı, 2017).

YouTube, 2005 yılında Chad Hurley, Steve Chen ve Jawed Karim tarafından kurulmuş ve aynı yıl ilk video "San Diego Hayvanat Bahçesi" başlığıyla paylaşılmıştır. 2006 yılında, Google tarafından 1,65 milyar dolara satın alınarak daha geniş bir kullanıcı kitlesine ulaşmıştır. YouTube, video yükleme, yorum yapma ve beğeni gönderme gibi olanaklar sunarak, yüksek çözünürlükte içerik paylaşımına olanak sağlamış ve binlerce video yüklenmesine, milyonlarca izlenme oranına ulaşılmasına imkân tanımıştır. Web üzerinden her türlü video içeriğinin paylaşıldığı bu platform, insanların ilgilendikleri her alan hakkında içerik sunduğu için dünya genelinde önemli bir izleyici kitlesine sahiptir. YouTube, sadece video paylaşımının yapıldığı bir yer değil, aynı zamanda kullanıcıların içeriklere yorum yapmasına olanak tanıyan

katılımcı bir kültür örneği olarak, hangi içeriğin popüler olacağına kullanıcıların karar verdiği bir platformdur (Biricik, 2024; Erdoğan, 2021).

X (eski adıyla Twitter), 2006 yılında Jack Dorsey ve ortakları tarafından San Francisco'da kurulmuş olup, 500 milyondan fazla kullanıcısıyla önemli bir mikroblog platformu olmuştur. Başlangıçta, cep telefonları için bir mesajlaşma sistemi olarak tasarlanan bu platform, sonrasında enformasyon akışının sağlandığı, haber içeriklerinin oluşturulduğu ve düzenlendiği bir platforma dönüşmüştür (Değirmencioğlu, 2016; Weller ve diğerleri, 2016). X (eski adıyla Twitter), kullanıcıların 140 karakterle kısa mesaj paylaşmalarına olanak tanıyarak, güncel olaylar hakkında hızlı bilgi alışverişi yapılmasını sağlamaktadır. X (eski adıyla Twitter), kurulduğu dönemde hızla popülerlik kazanmış ve 2010 yılında üye sayısı 65 milyona ulaşmıştır. Bu artış, platformun hızlı bilgi akışı sağlama ve kullanıcı etkileşimi gibi özelliklerinin sonucudur (Şevik, 2015; Beyaz, 2016). Facebook ile birlikte hızla gelişen X (eski adıyla Twitter), 2006 yılının haziran ayında faaliyete başlamış ve kısa bilgilerle paylaşılan "tweet" lerle sosyal paylaşım sitesi olarak önemli bir yer edinmiştir (Öke, 2018).

Instagram, 5 Ekim 2010 tarihinde Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından bir fotoğraf düzenleme ve paylaşım uygulaması olarak kurulmuştur. Yenilikçi fotoğraf filtreleri sayesinde hızla popülerleşmiş ve 2011 yılında TechCrunch tarafından "En İyi Uygulama" ödülünü kazanmıştır. Aynı yıl hashtag (#) kullanımını başlatmış ve yıl sonunda 15 milyon kullanıcıya ulaşmıştır. Instagram, kullanıcıların yaşamlarını sergileyebilmesine olanak tanırken, gösteriş tüketimi kültürüne katkı sağlamaktadır. 2012 yılında, Facebook tarafından 1 milyar dolara satın alınmıştır (Kabadayı & Yavuzer, 2022).

Sosyal medya araçlarından biri olan Telegram ise, uygulama olarak ücretsiz bir şekilde anlık mesajlaşma imkânı sunmaktadır. Rus yazılımcı Pavel Durov tarafından geliştirilen Telegram, 2013 yılının ilk çeyreğinde iOS, son çeyreğinde ise Android için piyasaya sürülmüştür. Telegram, benzer uygulamalara kıyasla bulut tabanlı bir sistem sunduğundan, kullanıcıların verileri, dosya ekleri, videolar ve sesli mesajlar hızlı bir şekilde yüklenmektedir. Bu özellikler, Telegramı hem genel kullanıcılar hem de özellikle gazeteciler açısından değerli hale getirmektedir (Küçükvardar, 2021). Her türlü fotoğraf, belge, video ve bağlantının kolaylıkla paylaşılabildiği bu uygulama, kullanıcıların diğer kişilerle yayın yapabilmesi için çeşitli kanallar oluşturmasına olanak tanımaktadır. SMS ve e-posta işlevlerinin bir birleşimi

olarak değerlendirilen platform, bireysel ya da iş amaçlı sesli arama ve mesajlaşma ihtiyaçlarını da karşılamaktadır (Karakoç & Taydaş 2022).

TikTok, sosyal medya platformlarından biri olarak, 2012 yılında Zhang Yiming tarafından kurulmuş ve ByteDance tarafından 2016 yılında piyasaya sürülmüştür. Başlangıçta Asya'da popülerlik kazanan TikTok, kısa sürede küresel ölçekte yayılmaya başlamış ve App Store ile Google Play Store'da hızla en çok indirilen uygulamalardan biri haline gelmiştir. Kısa videolar paylaşmaya olanak tanıyan bu platform, Facebook, Instagram ve X gibi diğer sosyal medya araçlarından farklı olarak, Asya merkezli bir uygulama olarak global ölçekte benimsenmiştir (Abbasoğlu, 2023; Evren, 2024). TikTok, video tabanlı bir uygulama olarak kullanıcılarına hem içerik üretme hem de çeşitli içerikleri keşfetme imkânı sunmaktadır. Platform, video çekme özelliğinin yanı sıra, efekt ekleme, popüler müziklerle video oluşturma, ünlü isimleri taklit etme, canlı yayın yapma ve düello düzenleme gibi birçok interaktif özelliğe sahiptir. Bu yönleriyle TikTok, günümüzde popüler sosyal medya araçlarından biri haline gelmiştir (Köseoğlu, 2023).

2.1.1.1. İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Oranları ve Nedenleri: Dünya Genelindeki Eğitimler ve Türkiye Örneği

Sosyal medya, günümüzde vazgeçilmez bir dijital platform haline gelmiştir. Kullanıcı sayısı hızla artarken, birçok insan birden fazla platformu aktif olarak kullanmaktadır. Bu platformlarda uzun süre vakit geçirmek, aile ilişkileri ve sosyal hayat üzerinde çeşitli sorunlara neden olabilmektedir (Kabadayı & Yavuzer, 2022).

Meltwater[1] ve We Are Social[2] tarafından hazırlanan Dijital 2024 Global Raporu, Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Beklentileri verilerine dayanarak, dünya genelinde 8,08 milyar insanın yaşadığını ortaya koymaktadır. Küresel nüfusun son bir yıl içinde 74 milyon kişi arttığı belirtilmekte olup, bu artış oranı yıllık %0,9 olarak hesaplanmaktadır (Ökten, 2024).

GSMA Intelligence[3] verilerine göre, 2024 yılı itibarıyla dünya genelinde tekil mobil cihaz kullanıcı sayısı 5,61 milyara ulaşmış ve bu oran küresel nüfusun %69,4'üne karşılık gelmektedir. Mobil cihaz kullanımındaki bu yaygınlaşma, dijital dönüşümün en önemli

---

[1] *Meltwater, markalar için medya takibi ve sosyal dinleme hizmetleri sunan bir platformdur. Sosyal dinleme, markalar ve sektörler hakkında sosyal medya, bloglar ve haber sitelerindeki analizlerini incelemeye olanak tanımaktadır. Daha fazla bilgi için bkz.* https://www.meltwater.com.

[2] *We Are Social, sosyal medya ve dijital pazarlama alanında faaliyet gösteren küresel bir ajanstır. Daha fazla bilgi için bkz.* https://wearesocial.com.

[3] *The GSM Association (GSMA), mobil operatörlerden ve Telekom'la ilgili firmalardan oluşan bir topluluktur. Asıl amaçları GSM mobil sektörünün standardize edilmesi ve geliştirilmesidir. Bu kurum 1995 yılında kurulmuş olup her yıl mobil sektörün en büyük organizasyonunu düzenlemektedir.*

göstergelerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, internet erişimi de küresel ölçekte artış göstermektedir. 2024 yılı itibarıyla toplam internet kullanıcı sayısı 5,35 milyara ulaşmış olup, bu da dünya nüfusunun %66,2'sinin internete aktif olarak erişim sağladığını göstermektedir (Biçer & Etiz, 2024).

2023 yılının başından itibaren internet kullanıcı sayısı 97 milyon kişi artmış ve buna bağlı olarak %1,8'lik bir yükselme yaşanmıştır. GWI'nin[4] gerçekleştirdiği araştırmalara göre, ortalama bir internet kullanıcısının günlük çevrimiçi süreleri 6 saat 40 dakika olarak belirlenmiştir. 2024 yılı itibarıyla toplam sosyal medya kullanıcısı sayısı 5,04 milyara ulaşmıştır (Kırkıl & Boran, 2025). Belirtilen veriler tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2. 1: Ocak 2024 Küresel Dijital Kullanım Verileri

Kategori	Değer (Milyar)	Ek Bilgi
Toplam Nüfus	8,08 Milyar	Şehirleşme: %57,7
Hücresel Mobil Bağlantılar	5,61 Milyar	Nüfus 'un %69,4 ü
İnternet Kullanan Bireyler	5,35 Milyar	Toplam vs. Nüfus: %66,2
Sosyal Medya Kullanıcı Kimlikleri	5,04 Milyar	Toplam vs. Nüfus: %62,3

Bu veriler, dijitalleşmenin küresel çapta hızla yayıldığını ve ekonomik ile sosyal yapıların dönüşümünde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte sosyal medya kullanımı da her yıl artmaya devam etmektedir. Bir birey birden fazla sosyal medya hesabına sahip olsa da yapılan analizler, sosyal medya kullanıcı sayısının toplam hesaplanan kullanıcı profili sayısına oldukça yakın olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal medya kullanımındaki yıllık değişimler Tablo 2.2'de sunulmuştur (Ökten, 2024; WAS & Meltwater, 2024).

[4] GWI (eski adıyla GlobalWebIndex), 2009 yılında Tom Smith tarafından kurulan bir pazar araştırma şirketidir. Şirket, küresel çapta yayıncılara, medya ajanslarına ve pazarlamacılara kitle içgörüleri sunmaktadır. GWI, 2,7 milyardan fazla dijital tüketiciyi temsil eden bir panel aracılığıyla, 48'den fazla ülkedeki kullanıcıları profilleyerek, abonelik tabanlı bir platform üzerinden içgörüler sağlamaktadır.

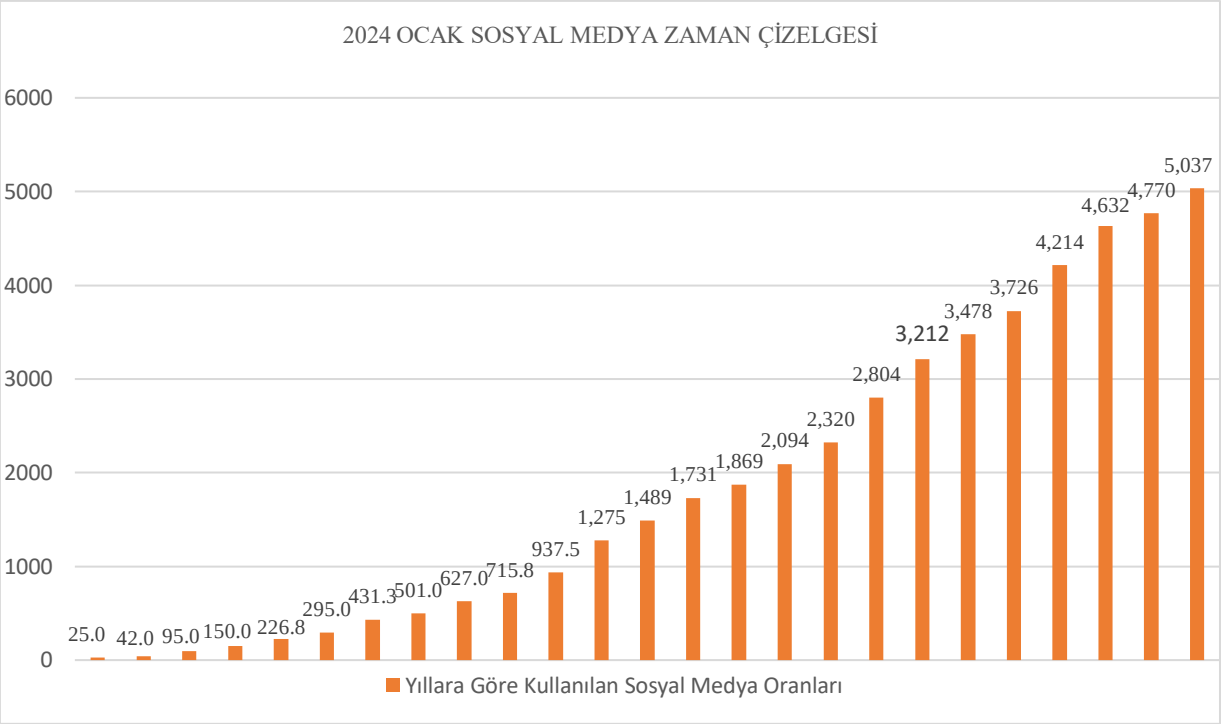

Şekil 2. 1. Ocak 2024 Sosyal Medya Zaman Çizelgesi

Sosyal medya kullanım oranları her yıl istikrarlı bir artış sergilemektedir. Güncel istatistikler, sosyal medya kullanıcı kimliklerinin sayısının önceki yıla kıyasla %5,6 oranında arttığını ortaya koymaktadır. 2023 yılı boyunca 267 milyon yeni kullanıcı sosyal medya platformlarına katılmış olup, bu durum küresel ölçekte her saniye ortalama 8,4 yeni kullanıcının sosyal medya ekosistemine dahil olduğunu göstermektedir. Dünya nüfusunun %66'sından fazlası internet erişimine sahiptir ve yaklaşık 5 milyar birey sosyal medya kullanmaktadır (Ilgın & Şahin, 2024).

Sosyal medya, 2000 yılında yalnızca 25 milyon kullanıcıya sahipken, 2004 yılında bu sayı 226,8 milyona ulaşmıştır. Facebook'un ortaya çıkışı ve hızla yaygınlaşması, bu büyüme sürecinde önemli bir etken olmuştur. 2010 yılında kullanıcı sayısı 937,5 milyona, 2012 yılında ise 1,5 milyara yükselmiştir. Mobil teknolojilerin gelişimi ve internet erişiminin yaygınlaşması, 2024 itibarıyla sosyal medya kullanıcı sayısının 5,037 milyara ulaşmasını sağlamıştır. Günümüzde dünya nüfusunun %62,3'ü sosyal medya platformlarını aktif olarak kullanmaktadır Sosyal medyanın bu geniş kapsamlı yayılımı, dijitalleşmenin bireylerin günlük yaşamındaki etkisini açıkça ortaya koymaktadır (WAS & Meltwater, 2024).

Sosyal medya, internet ve teknolojilere erişimi olan bölgelerde hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Haber alma konusunda önemli bir kaynak olan bu mecrada, her gün

milyonlarca veri ve bilgi akışı gerçekleşmektedir. Kurumsal haber siteleri dışında, özellikle sosyal medyada üretilen içeriklerin doğruluğunu denetlemek çoğu zaman mümkün olmamaktadır. İçerik üretiminin herkes tarafından yapılabildiği bu ortamda, dezenformasyon hızla yayılmakta ve yanlış bilgiler toplumsal gündemi şekillendirebilmektedir (Zelan, 2024).

Sosyal medyanın gücü, küreselleşen dünya ve gelişen teknoloji ile birlikte giderek artmış ve günümüzde her platformda kendine yer bulmuştur. Bu platformların sayısı sürekli artmakta olup, farklı konseptlere sahip olsalar da hepsi ortak bir paylaşım alanı sunmaktadır. İletişimin yoğun olduğu günümüzde, sosyal yaşamın da önemli bir unsur olduğu kabul edilmektedir (Abbasoğlu, 2023). İnsanların sosyal yaşamda aktif olduğu platformların kullanım sıklığı aşağıdaki tablo 2.3'te sunulmaktadır.

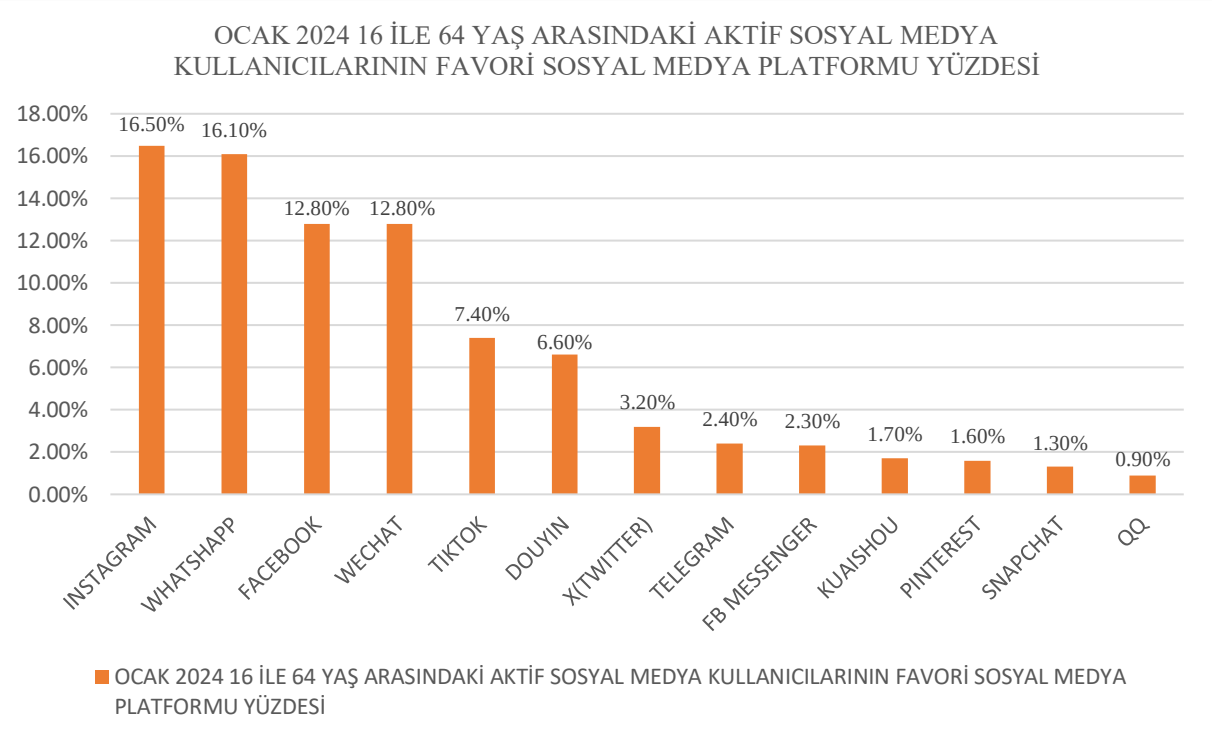

Şekil 2. 2. 2024 Ocak Dünya Geneli Favori Sosyal Medya Platformları

Dijital medyanın hızlı büyümesinde en önemli etkenlerden biri sosyal medya olup, bu yapılar Web 2.0 ile şekillenmiştir. Sosyal medya, kullanıcıların içerik üretip paylaşmalarını sağlar ve 16-64 yaş arasındaki internet kullanıcılarının %96'sı sosyal medya platformlarını aktif olarak kullanmaktadır (Karaarslan & Nacar, 2024).

We Are Social tarafından 2024 yılında yayınlanan ''Digital 2024: Global Overview Report'' verilerine göre en çok tercih edilen sosyal medya platformları arasında Instagram,

WhatsApp, Facebook, YouTube, TikTok ve WeChat yer almaktadır. TikTok kullanımında gözlemlenen artışa rağmen, Instagram en favori sosyal medya platformu olarak kalmaya devam etmektedir. 16-64 yaş arasındaki internet kullanıcılarının %16,5'i Instagram'ı diğer platformlara tercih ederken, bu oran TikTok'u tercih eden %7,4'ün iki katından fazladır (Yıldırım & Ağcabay, 2024).

Dijitalleşme, tüm dünyada bireylerin iletişim, bilgi erişimi ve sosyal etkileşim biçimlerini önemli ölçüde dönüştürmüştür. Türkiye'de de dijital teknolojilerin kullanımı hızla artmakta ve mobil cihazlar ile sosyal medya oranları yükselmektedir. Tabla 2.4'te veriler aktarılmıştır.

Tablo 2. 2: Ocak 2024 Türkiye Dijital Benimseme ve Kullanım

Kategori	Değer (Milyon)	Ek Bilgi
Toplam Nüfus	86,04	Şehirleşme: %77,6
Hücresel Mobil Bağlantılar	80,69	Toplam vs. Nüfus: %93,8
İnternet Kullanan Bireyler	74,41	Toplam vs. Nüfus: %86,5
Sosyal Medya Kullanıcı Kimlikleri	57,5	Toplam vs. Nüfus: %66,8

We Are Social tarafından 2024 yılına ilişkin olarak Türkiye özelinde hazırlanan "Digital 2024: Turkey" başlıklı rapor paylaşılmıştır. Raporda yer alan temel veriler ve dikkat çeken istatistikler incelendiğinde Ocak 2024 itibarıyla Türkiye'nin nüfusu 86,04 milyon olarak belirlenmiş olup, yıllık %0,5'lik bir artışla 451 bin kişilik bir büyüme gerçekleşmiştir. Şehirleşme oranı ise %77,6 seviyesindedir. Türkiye'deki aktif hücresel mobil bağlantı sayısı 80,69 milyon olup, yıllık %0,05'lik bir artışla 37 bin yeni bağlantı eklenmiştir ve bu oran %93,8 olarak kaydedilmiştir. İnternet kullanıcı sayısı 74,41 milyon, yıllık %0,5 artışla ülke nüfusunun %86,5'ine denk gelmektedir. Sosyal medya kullanıcı sayısı ise 57,5 milyon olarak tespit edilmiş, yıllık %0,7'lik bir azalma ile %66,8'lik bir orana gerilemiştir. GWI verilerine göre, Türkiye'de Instagram, 16-64 yaş arası internet kullanıcılarının %45,9'u tarafından tercih edilmekte olup, WhatsApp (%21,3), X (Eski adıyla Twitter), Facebook ve Tik Tok onu izlemektedir. Tablo 2.5'te Türkiye favori sosyal medya platformları bilgileri verilmiştir (WAS & Meltwater 2024).

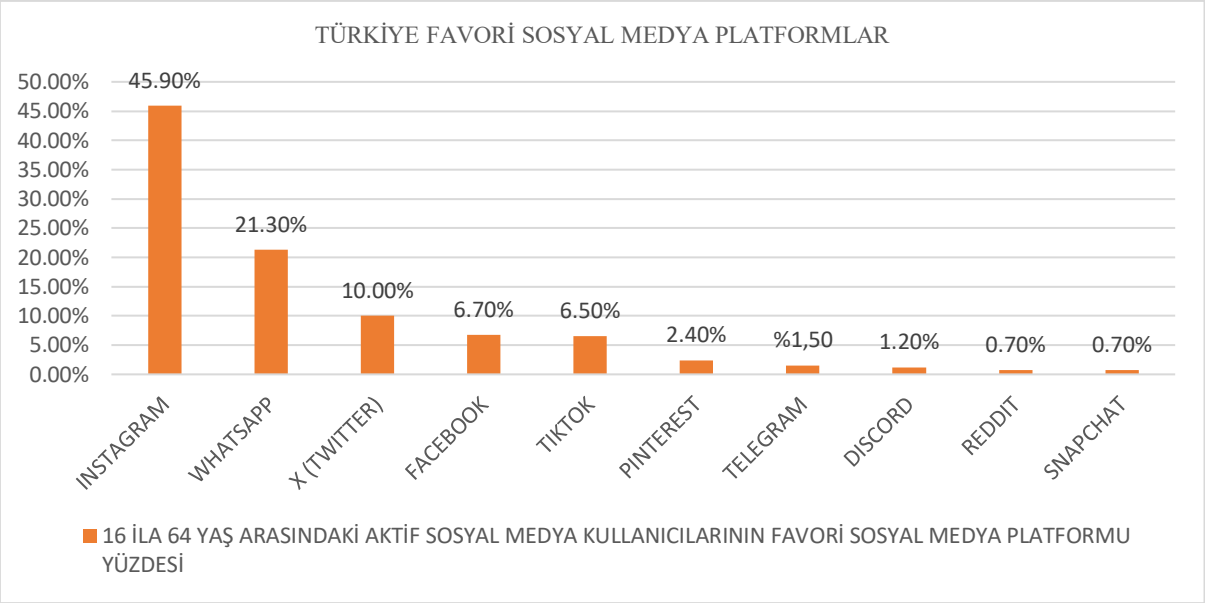

Şekil 2. 3. 2024 Ocak Türkiye Favori Sosyal Medya Platformları

16-64 yaş arasındaki aktif sosyal medya kullanıcılarının, her bir sosyal medya platformunu "favori" olarak belirlemeleri açısından yapılan sıralamaya göre, ilk sırada Instagram yer alırken, ikinci sırada WhatsApp, üçüncü sırada X (Twitter), dördüncü sırada Facebook ve beşinci sırada Tik Tok bulunmaktadır (Atabay & Ada, 2024). Bu veriler, sosyal medyanın hem dünyada hem de Türkiye'de giderek daha fazla kişi tarafından benimsenmekte olduğunu ve günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline geldiğini ortaya koymaktadır. Dijital dünyadaki hızlı büyüme ve gelişim, sosyal medyanın etkisinin artacağını ve insanların çevrimiçi varlıkları ile kimliklerini daha da pekiştireceğini göstermektedir. Sosyal medya, bireyler arasındaki bağları güçlendirirken, bilgi akışını hızlandırmakta ve toplumsal etkileşimi artırmaktadır (Ökten, 2024).

Sosyal medya mecraları, fiziksel sınırları ortadan kaldırarak geniş kullanıcı topluluklarına erişim sağlamaktadır. Bu platformlar, bireyler arası çift yönlü etkileşimi teşvik ederken, eş zamanlı geri bildirim alınmasına da olanak tanımaktadır. Günümüzde sosyal medya, farklı hedeflerle etkin bir şekilde başvurulan etkili bir iletişim aracı konumuna gelmiştir (Varlık ve Sumer, 2022). Türkiye'deki kullanıcıların sosyal medyaya yönelme nedenleri arasında, ilk sırayı aile bireyleri ve arkadaşlarla bağlantı kurmak alırken, katılımcıların yaklaşık %33'ü sosyal medyayı ürün ve hizmetlere dair bilgi edinmek ya da satın almayı planladıkları ürünleri keşfetmek amacıyla kullandıklarını ifade etmiştir (İnal, 2025). Tablo 2.6' da Türkiye'deki sosyal medya kullanımının ana nedenleri bilgisi verilmiştir.

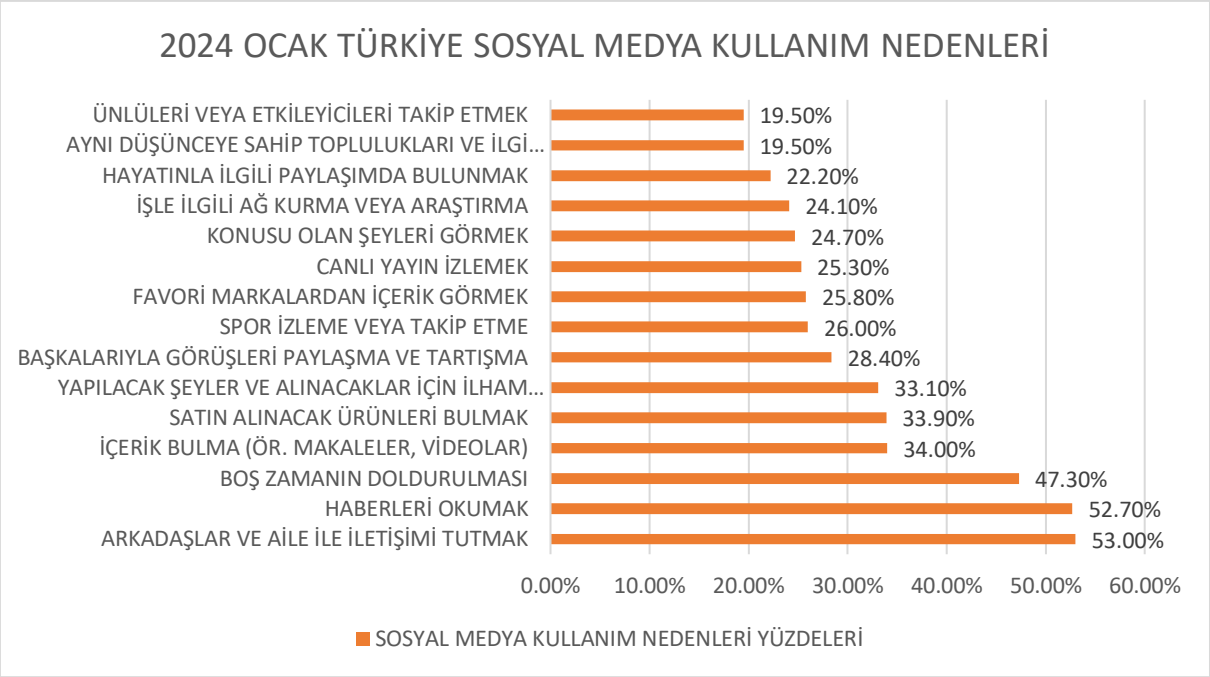

Şekil 2. 4. 2024 Ocak Türkiye Sosyal Medya Kullanım Nedenleri

Yukarıdaki veriler, internet kullanıcılarının sosyal medya kullanımının ana nedenlerini yansıtmaktadır. Günümüzde medya platformları, bireylerin iletişim kurma, sosyal ilişkilerini geliştirme, bilgi edinme, alışveriş yapma ve eğlenme gibi ihtiyaçlarını karşılamada merkezi bir rol üstlenmiştir. Özellikle sosyal medya araçları, kullanıcıların güncel bilgilere hızla ulaşmasını sağlayarak, toplumun bilgi edinme alışkanlıklarında önemli bir yer tutmaktadır. İnternetin hızla yaygınlaşmasıyla birlikte Instagram, Facebook, Telegram, Tik Tok, Twitter ve YouTube gibi platformlar, kullanıcıların düşüncelerini, görsel içeriklerini ve konum bilgilerini paylaşabilecekleri etkileşimli bir ortam sunmaktadır. Başlangıçta bilgiye erişim ve iletişim kolaylığı sağlama amacıyla geliştirilen bu teknolojik araçlar, zamanla bireylerin yaşamlarında merkezi bir konum kazanmıştır. Geleneksel medya araçlarının yanı sıra bireylerin kendi içeriklerini üretme eğilimi, sosyal medyanın kullanım alanını genişletmiştir. Sürekli gelişen bu medya araçları, çağımızda bireylerin günlük hayatlarına dokunarak toplumsal dönüşümde önemli bir etkiye sahip olmuştur (Kaplan, 2019). Birçok birey, medya araçlarını tanıdıklarıyla iletişim kurmak, bilgiye erişmek, gündemi takip etmek ve boş vakitlerini değerlendirmek amacıyla kullanmaktadır. Medya araçları, sosyal etkileşim, eğlence ve bilgi alışverişi için eşsiz bir ortam sunarak günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Günümüzde birçok etkinlik, medya araçlarına bağımlı hale gelmiş ve bu platformlar, iletişimden bilgiye erişime kadar geniş bir kullanım alanı sağlamaktadır (Solmaz ve diğerleri, 2013).

Teknolojik gelişmelerin hızlanması ve refah düzeyinin artması, bireylerin serbest zamanlarının da artmasına yol açmıştır. Serbest zaman, kişilerin zorunlu işlerinden arta kalan süre olarak tanımlanmakta olup, bu zamanın değerlendirilmesi bireylere özgü bir durumdur. Sosyal ihtiyaç ve etkileşimlerini medya araçları aracılığıyla karşılayan bireyler için bu araçlar, aynı zamanda bir kaçış yolu olarak da işlev görmektedir (Güleryüz ve diğerleri, 2020). Medya ortamları, habercilere haber toplama ve yazmada büyük kolaylıklar sağlarken, kullanıcıların da istedikleri habere anında erişimini mümkün kılmaktadır. Karşılıklı etkileşim özelliği, kullanıcıların habere aktif katılımını teşvik ederek, okuyucuların haber merkezlerinin karar süreçlerinde etkili bir rol oynamasına olanak tanımaktadır. İnternetin sunduğu imkânlarla, okuyucular haberlerle ilgili düşünce, yorum ve eleştirilerini doğrudan iletebilmektedir (Avanaş, 2021).

Sonuç olarak, internet ve sosyal medya kullanım oranlarının dünya genelinde ve Türkiye'de hızla artması, bireysel ve toplumsal düzeyde önemli değişikliklere yol açmaktadır. Bu dijital dönüşüm, özellikle aile içindeki ilişkilerde ve toplumsal etkileşimlerde belirgin etkiler yaratmakta, dijital dünyanın etkili kullanımı ise toplumun sağlıklı ve sürdürülebilir gelişimi için önem taşımaktadır.

2.2. MEDYA HABERLERİ, AİLE VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER

Medya, bireylerin toplumsal değerleri öğrenmelerini ve aile içindeki rollerini anlamalarını sağlayan önemli bir araçtır. Aile, toplumsal değerlerin aktarıldığı temel yapı olarak işlevini sürdürürken, medya da bu değerlerin pekiştirilmesinde etkili bir rol oynamaktadır (Gül, 2024). Medyanın etkisi yalnızca bireylerin toplumsal kimliklerini inşa etmelerinde değil, aynı zamanda toplumla etkileşime girerken nasıl davranacaklarına karar vermelerinde de belirleyici olmaktadır (Balyemez, 2020; Erol, 2022).

Medya, bireylerin doğrudan deneyim fırsatı bulamadıkları olayları gözlemleme imkânı sunarak toplumsal normlarla tanışmalarına olanak tanımaktadır. Dijitalleşme sürecinin hız kazanmasıyla birlikte medya, yalnızca bu normları yaymakla kalmamakta; aynı zamanda, bireylerin bu normları nasıl algıladığını ve içselleştirdiğini de belirleyen güçlü bir araca dönüşmektedir. Bu bağlamda medya, toplumsal değerlerin anlaşılmasını ve bireylerin bu değerleri kendi yaşamlarına adapte etmelerini kolaylaştırmaktadır (Bostancı, 2010; Vardarlıer & Zafer, 2019).

Medyanın toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisi, bireylerin düşünsel yönlendirilmesinde belirleyici bir unsurdur. Medya, toplumsal yapıyı derinden etkileyerek, bireylerin düşünsel dünyalarını genişletebildiği gibi, daraltabilmektedir. Geçmişte yalnızca bir sosyalleşme aracı olarak görülen medya, günümüzde daha büyük ve çeşitli roller üstlenmekte, bu da toplumsal yapıyı şekillendiren bir araç haline gelmesine yol açmaktadır (Uyar ve diğerleri, 2022). Medya hem yerel hem de küresel ölçekte toplumsal değerlerin oluşumunda, dönüşümünde ve kimi zaman da aşınmasında önemli bir işlev görmektedir. Ancak, medyanın doğası gereği toplumsal değerleri koruma gibi bir misyon taşıdığı söylenemez. Aksine, sunduğu içerikler aracılığıyla kültürel yapıyı yeniden şekillendirmekte, geleneksel bakış açılarını sorgulatmakta ve yerleşik normların etkisini zayıflatmaktadır (Bulduklu & Şeker, 2020).

Medya araçları, toplumsal denetimi sağlamakla birlikte, toplumsal değişimi yönlendiren güçlü bir faktör olarak kabul edilmektedir. Medya araçları, kitlenin ilgisini çekmek ve toplumsal düzeni değiştirmek için etkili mesajlar kullanmaktadır. Ancak, medya zaman zaman gerçeklikten uzak içerikler sunarak toplumsal değerlerin yozlaşmasına neden olabilmektedir (Ceylan, 2012). Bu dönüşümün en belirgin yansımalarından biri, aile yapısında gözlemlenmektedir. Geleneksel olarak aile bireyleri arasındaki etkileşimi güçlendiren ortak zaman geçirme alışkanlıkları, günümüzde dijital oyunlar, sanal topluluklar ve bireysel medya tüketimi nedeniyle giderek azalmaktadır. Medya, yalnızca bireysel alışkanlıkları değil, toplumsal ilişkileri, yardımlaşma kültürünü ve gündelik yaşam pratiklerini de köklü biçimde dönüştürmektedir (Bulduklu & Şeker, 2020). Bunun yanı sıra, medya platformlarında sansasyonel içerikler ve dezenformasyon, toplumsal gerilimi artırırken, denetimsizlik olumsuz alışkanlıkların yayılmasına zemin hazırlayabilmektedir. Medya, sunduğu geniş özgürlük alanıyla bireylerin sınırları aşmasına ve iletişim çatışmalarının artmasına neden olabilmektedir. Kısa ve yüzeysel iletiler ise, sınırlı bilgiyle görüş bildirilmesine ve bu da yanlış anlamaların doğmasına sebep olabilmektedir. Özellikle sosyal medyada paylaşılan kısa ve yüzeysel iletiler, bilgi eksikliğine dayalı yanlış anlamalara yol açmakta, mahremiyet ihlali riski ise bireylerin özel bilgilerini farkında olmadan paylaşmalarına yol açabilmektedir. Tüm bu etkenler, toplumsal değerlerin aşınmasını hızlandırarak bireyler arası güveni ve sosyal uyumu zayıflatabilmektedir (Çağlak, 2020).

2.2.1. Dijital Dünyada Ebeveyn Olmak

Gelişen teknolojiye en hızlı uyum sağlayanlar, teknoloji temelli bir dünyaya doğan, küçük yaşlardan itibaren akıllı cihazlarla büyüyen ve dijital medya ile kolayca etkileşime giren

'dijital yerliler' olarak tanımlanan çocuklar ve gençlerdir. Buna karşılık, onların ebeveynleri olan *'dijital göçmenler'*, dijital medyayı hayatlarının bir parçası haline getirmeyen ancak teknolojik cihazları kullanma eğiliminde olan veya kullanmak zorunda kalan bireylerdir (Ayar, Bulut & Gelici, 2023). Gelişen dijital teknoloji, tüm yaş gruplarını etkileyerek aile içi iletişimde yeni dinamikler oluşturmuş ve bu alanda yapılan araştırmaların artmasına neden olmuştur. Bu değişim, toplumsal yapıyı dönüştürerek "dijital ebeveynlik" kavramının ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır (Söğütlüler & Başer, 2023).

Dijital ebeveynlik; çocukları çevrimiçi risklerden koruma, sosyal medya kullanımını denetleme, dijital kaynakları etkin kullanma ve rol model olma gibi unsurları kapsayan bir kavramdır. Dijital ebeveynler, teknolojik gelişmeleri takip eden, dijital ortamların avantaj ve risklerinin farkında olan ve çocuklarının bilinçli medya kullanımı için rehberlik eden bireylerdir (Ayar, Bulut & Gelici, 2023). Dijitalleşmenin ilerlemesiyle birlikte ebeveynler, çocuklarının çevrimiçi aktivitelerini izleme, sanal güvenlik sağlama ve ekran süresini kontrol etme gibi sorumluluklar üstlenmektedir. Dijital araçların artan erişilebilirliği, ebeveynlerin tutumlarını değiştirerek dijital ebeveynliğin önemini artırmıştır (Bostancı, 2023). Ancak, dijital dünyada fazla zaman geçiren çocuklar, ebeveynleri için yeni zorluklar yaratmakta ve bu durum ebeveynler üzerinde yıpratıcı bir etki oluşturmaktadır (Söğütlüler & Başer, 2023).

Dijital ebeveynlik hem fırsatlar hem de zorluklar barındıran karmaşık bir süreçtir. Ebeveynlerin, sosyal medya ve teknolojinin çocuklar üzerindeki etkilerini anlamaları ve bu konuda etkili stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Etkili dijital ebeveynlik, çocukların ekran süresi ve çevrimiçi güvenliği arasında denge kurarak teknoloji kullanımını bilinçli şekilde yönlendirmeyi amaçlamaktadır (Njiru & Odundo, 2024). Bu kavramın giderek daha fazla önem kazanmasıyla birlikte, bilimsel araştırmalar dijital yaşamın ebeveyn-çocuk ilişkisine etkilerini incelemeye devam etmektedir (Söğütlüler & Başer, 2023).

Iwalaiye (2022), disiplin ve eğitimin bu süreçteki önemini vurgularken, çocuklara yönelik cinsel eğitimin ebeveynlerden gelmesi gerektiğini ifade etmektedir. Dijital çağda ebeveynler, çocuklarının güvenliğini sağlamak, bilinçli kararlar almalarına yardımcı olmak ve olası risklere karşı önlem almak gibi önemli sorumluluklar üstlenmektedir (Iwalaiye, 2022). Lee (2023), dijital çağda ebeveynliğin zorluklarına odaklanarak, çevrimiçi güvenlik endişeleri ve dijital bağımlılık, ebeveynlerin karşılaştığı en büyük zorluklardan biri haline gelmiş olup, bu

süreçte bilinçli ve proaktif bir yaklaşım benimsemek ebeveynlerin oynadığı kritik rolü detaylandırmaktadır (Lee, 2023).

Livingstone ve Byrne (2018), dijital çağda ebeveynlerin karşılaştığı sorumlulukları küresel bir bakış açısıyla ele almaktadır. Çalışmalarında, dijital ebeveynlik yaklaşımlarının ekonomik ve kültürel farklılıklara bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Yüksek gelirli ülkelerde ebeveynler çocuklarının çevrimiçi deneyimlerine rehberlik eden destekleyici stratejiler geliştirirken, düşük gelirli ülkelerde daha kısıtlayıcı yöntemlerin tercih edildiği gözlemlenmiştir. Dijital teknolojilerin hızla değişmesi, ebeveynlerin bu yeniliklere uyum sağlamasını zorlaştırmakta ve çocukların güvenliğini sağlama sürecinde yeni zorluklar ortaya çıkarmaktadır (Livingstone & Byrne, 2018).

Son yıllarda yapılan çalışmalar, ebeveynlerin çocuklarını dijital ortamda nasıl yönlendirdiğine dair önemli veriler sunmaktadır. "EU Kids Online" araştırması,[5] 11-16 yaş grubundaki çocukların ebeveyn arabuluculuk stratejilerine ilişkin görüşlerini analiz ederek, aktif arabuluculuk uygulamalarının artışını ve internet kullanımının yaygınlaşmasını ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin yalnızca kurallar koymak yerine çocuklarıyla daha katılımcı bir iletişim kurarak onların dijital deneyimlerini bilinçli ve güvenli hale getirmeleri gerektiğini vurgulamaktadır (Banić & Orehovački, 2024).

Bununla birlikte, dijital dünyadaki fırsatlar kadar risklerin de dikkate alınması gerekmektedir. Sanal ortamların çocuk gelişimi üzerindeki olası olumsuz etkileri ve güvenlik riskleri göz önünde bulundurulduğunda, ebeveynlerin dijital farkındalıklarını artırmaları büyük önem taşımaktadır (Gür & Türel, 2022; Tosun & Mihci, 2020). Dijital ebeveynliğin çocuk gelişimi üzerindeki uzun vadeli etkilerini inceleyen araştırmalar, ebeveynlerin bilinçli rehberlik sağlamasının, çocukların dijital araçları daha sağlıklı ve güvenli bir şekilde kullanmalarına katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır (Gani, 2016; Njiru & Odundo, 2024).

Dijital dönüşüm, ebeveynlerin sorumluluklarını köklü bir şekilde yeniden tanımlamıştır. Benedetto ve Ingrassia'ya (2021) göre, medya deneyimleri ebeveynler ve çocuklar için günlük yaşamın önemli bir parçası haline gelmiştir. Dijital teknolojilerin etkisiyle aile içindeki iletişim biçimleri, eğlence alışkanlıkları, bilgi edinme yöntemleri ve gündelik yaşamda karşılaşılan

[5] EU Kids Online, Avrupa çocuklarının çevrimiçi fırsatlarını, risklerini ve güvenliğini inceleyen çok uluslu bir araştırma ağıdır. Çocukların ve ebeveynlerin internet deneyimlerini haritalamak amacıyla çeşitli yöntemler kullanarak ulusal ve Avrupa düzeyinde politika yapıcılarla iş birliği yapmaktadır.

sorunlara çözüm bulma şekilleri hızla değişmiştir. Bu değişim, aile içi dinamikler ve bireylerin yaşam tarzlarını derinden etkilemektedir (Benedetto & Ingrassia, 2021).

Bu durum, ebeveynler ve çocuklar arasında çatışmalara ve iletişim kopukluklarına yol açmaktadır. Ebeveynlerin koruma amacıyla getirdiği yasaklar, çocuklarda baskı ve özgürlük kısıtlaması hissi uyandırarak aileden uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Çocuklar, dijital dünyada yalnız kararlar alırken, karşılaştıkları sorunları aileleri yerine arkadaşlarıyla paylaşmaya başlamaktadır. Aile içindeki karşılıklı anlayış ve açık iletişim eksikliği, kuşaklar arası mesafenin giderek artmasına sebep olmaktadır (Dikici, Tire & Adıgüzel, 2020).

Dijitalleşme, aileyi ve bireyleri etkilerken, dijital ebeveynlik ebeveynlerin sorumluluklarını değiştirmektedir. Ebeveynlerin dijital teknolojilere karşı geliştirdiği tutum, ebeveyn-çocuk ilişkilerini doğrudan etkilemektedir. Aşırı yasaklamalar ve sınırlamalar, ebeveyn-çocuk arasında çatışmalara yol açarak, çocukların dijital dünyada daha fazla bağımsızlık kazanmasına neden olmaktadır. Bu durum, aile içindeki bağları zayıflatarak iletişim kopukluklarına sebep olmaktadır. Dijital ebeveynlik, yalnızca denetimi değil, aynı zamanda teknoloji kullanımına bilinçli rehberlik etmeyi de içermektedir. Bu nedenle, aile içindeki açık iletişim, dijital ortamda sağlıklı ilişkiler kurulmasını desteklemektedir (Bostancı, 2023; Dursun, 2020).

Ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına yönelik sergiledikleri aşırı katı ya da ilgisiz tutumlar, onların çevrimiçi risklere karşı savunmasız kalmalarına yol açabilmektedir. Aşırı kısıtlamalar, çocukların internet bağımlılığına eğilim göstermesine neden olurken, ilgisizlik ise onların dijital dünyada kontrolsüz hareket etmelerine zemin hazırlamaktadır (Ölçer, 2019; Kopuz, Turgut & Aktı Aslan, 2022). Bu durum, çocukların ailelerinden uzaklaşmasına, ebeveynlerine karşı saygı ve ilgilerinin azalmasına neden olmaktadır. Ebeveynler, çocuklar üzerinde otorite kurmakta zorlanırken, aile içindeki duygusal bağlar zayıflamaktadır. Çocukların internet ortamında uzun süre vakit geçirmesi, onları güvensiz ilişkiler kurmaya yönlendirmekte ve ihmal ile istismar risklerini artırmaktadır (Yıldırım, 2019).

Dijitalleşmenin yaygınlaşması, çocukların çevrimiçi ortamlarda karşılaştığı riskleri artırmıştır. Özellikle teknolojik ihmal ve istismar, bu dönemde önemli bir sorun haline gelmiştir. Teknolojik ihmal, çocukların zararlı dijital içeriklere maruz kalmasına rağmen ebeveynlerin müdahale etmemesi, teknolojik istismar ise dijital cihazların çocukları istismar amacıyla kullanılmasıdır (Karaman & Ayhan, 2021). Çevrimiçi istismar, bir yetişkinin dijital

teknolojileri kullanarak çocuğa cinsel zarar vermesini içermektedir ve bu, çocuğun cinsel içerikli materyallere maruz kalması ya da bu tür materyalleri üretmesiyle de kendini gösterebilmektedir (De Santisteban & Gámez-Guadix, 2018).

Özellikle ekran bağımlılığı ve artan teknoloji kullanımı, çocukların şiddet, cinsel içerikli materyallerle karşılaşma, tehlikeli kişilerle iletişim kurma gibi risklere yol açmaktadır (Mustafaoğlu ve diğerleri, 2018). Dijital dünyada, çocukların gelişimlerinin erken aşamalarında olmaları nedeniyle, doğru ve yanlış arasında ayrım yapabilme becerilerinin sınırlı olması onları bu tür olumsuz durumlar karşısında savunmasız bırakmaktadır (Çıkman, Salman, & Çalışkan, 2017).

Norveç'te yapılan bir araştırma, 2 yaş altı çocukların televizyon programlarından daha fazla etkilendiklerini ve bu tür içeriklerin çocukların ruh sağlığını olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymuştur (Tomopoulos ve diğerleri, 2014). Televizyon ve diğer dijital platformlar, çocukların gelişim süreçlerini olumsuz etkileyebilecek içerikler barındırabilmektedir. Çocuklar bu içeriklerle sürekli etkileşimde olduklarında, sosyal ilişkileri de olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Büyükbaykal, 2007).

İspanya'daki bir araştırma, çevrimiçi ortamda çocukların cinsel içerikli fotoğraflara maruz kalmalarının, cinsel istismar riskini artırdığını ve "sexting" gibi diğer riskli davranışlarla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Ayrıca, tanımadıkları kişilerle sosyal medya üzerinden iletişime geçmeleri, çevrimiçi istismar riskini artıran önemli bir etmen olarak ortaya çıkmıştır (De Santisteban & Gámez-Guadix, 2018).

Türkiye'de yapılan araştırmalar da dijital ortamların hem fırsatlar hem de büyük riskler sunduğunu göstermektedir. "Türkiye'deki Çocukların ve Ebeveynlerin Bilinçli ve Güvenli İnternet Kullanım Deneyim ve Alışkanlıkları Raporu"na göre, çocuklar interneti genellikle eğitim amaçlı kullanmakta, ancak yaratıcı içerik üretimi konusunda sınırlıdır. Çocukların dijital becerilerinin artırılması ve çevrimiçi güvenliklerinin sağlanması için aileler ve eğitimciler önemli bir sorumluluk taşımaktadır (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2023). Bayzan ve arkadaşlarının (2023) çalışması, çocukların dijital risklere karşı savunmasızlıklarının yaş ve cinsiyete göre değiştiğini göstermektedir. Özellikle, erkek çocukların sosyal ağlarında daha fazla riskli etkinlikte bulunduğu tespit edilmiştir (Bayzan ve diğerleri, 2023).

Dijital teknolojiler, çocukların kimliklerini manipüle etmelerine ve tanımadıkları kişilerle iletişim kurmalarına neden olabilir, bu da istismar risklerini artırmaktadır. Medya platformlarında aşırı bilgi paylaşımı, cinsel, fiziksel ve duygusal istismar risklerini yükseltmektedir (Güngör, 2021). Dijital ortamda şekillenen davranış kültürü ve güvensiz ilişkiler, çocukların daha fazla istismara uğramasına yol açmaktadır (Yıldırım, 2019).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme yaklaşımları ve aile içi ilişkiler, çocukların dijital teknolojileri kullanma biçimlerini doğrudan şekillendirmektedir. Çocukların dijital medya kullanım süreleri ve alışkanlıkları, ebeveynlerinin bu araçları ne sıklıkla kullandığı ve hangi içeriklerle etkileşime girdikleriyle doğrudan ilişkilidir. Aileler, çocukların dijital dünyaya uyum sağlamasında koruyucu ve destekleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarını dijital çağın bilişsel, sosyal ve duygusal gerekliliklerine hazırlamak adına bilinçli bir şekilde yönlendirmeleri gerekmektedir (Kaya, 2021).

2.2.2. Çocuk İhmal ve İstismar: Tanım ve Türleri

Çocuk istismarı ve ihmali, günümüzde çocukların karşılaştığı en ciddi sorunlardan biridir ve tarihsel süreç içinde farklı biçimlerde varlık göstermiştir. Günümüzde ise daha karmaşık bir boyut kazanmıştır. İstismar, fiziksel, duygusal, cinsel ve ihmal gibi farklı türlerde karşımıza çıkmakta olup, çocukların sağlıklı gelişimini olumsuz etkilemektedir (Toydemir & Efilti, 2019).

Tarihsel olarak çocuk istismarı, tıbbi ve hukuki alanda uzun yıllar araştırılmıştır. 1860 yılında Fransız Adli Tıp Profesörü Ambres Tardieu, çocuk istismarına dair ilk tıbbi tanımı yapmış ve küçük yaşta mağdur olan çocukların çoğunlukla fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir (Tardieu, 2008). Caffey (1972), bebeklerde şiddetli baş travmaları ve kemik kırıkları ile ilişkili "Caffey Sendromu"nu tanımlamış, Kempe ve arkadaşları (1985) ise "Hırpalanmış Çocuk Sendromu"nu ortaya koyarak çocuk istismarının sistematik bir sorun olduğunu vurgulamışlardır. Bu sendrom, genellikle bir yaş altındaki bebeklerde görülmekle birlikte, özellikle 2,5-4 aylık dönemde daha sık rastlanmaktadır (Kempe ve diğerleri, 1985; Şahin & Taşar, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), çocuk istismarını, çocuğun sağlığına, gelişimine ve onuruna zarar veren fiziksel, duygusal veya cinsel kötü muamele ile ihmal olarak tanımlamaktadır (World Health Organization, 2024). Amerikan Psikoloji Derneği (APA) ise,

çocuk istismarının uzun vadeli psikososyal etkileri üzerinde durarak, erken müdahale ve toplumsal farkındalık çalışmalarının önemine işaret etmektedir (American Psychological Association, 2024). UNICEF (2024), çocuk istismarının çoğunlukla çocuğun güven duyduğu kişiler tarafından gerçekleştirildiğini, özellikle ergenlik döneminde cinsel şiddetin arttığını belirtmektedir. UNICEF, bu sorunun çözümü için politika reformları ve koruyucu tedbirlerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (UNICEF, 2024).

Çocuk istismarı, bireysel ve toplumsal faktörlerden etkilenen, sağlık, eğitim ve hukuk gibi çeşitli disiplinler tarafından ele alınması gereken multidisipliner bir sorundur. Temel bakım eksikliği ve duygusal ihmal de istismarla ilişkilidir. Genellikle çocuğa en yakın kişiler tarafından tekrarlayan şekilde gerçekleşmekte olup, uzun vadede bireyin psikolojik, fiziksel ve sosyal gelişimi üzerinde derin etkiler bırakmaktadır (Bayrak, 2019; Kara, Çalışkan & Suskan, 2014). Çocukluk döneminde karşılaşılan istismar vakaları, genellikle fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal istismar olmak üzere dört ana kategoriye ayrılmaktadır (Bozgun & Pekdoğan, 2018).

Fiziksel istismar, çocuğa kasıtlı olarak zarar verilmesiyle ortaya çıkmakta olup, en yaygın biçimi fiziksel şiddettir. Ebeveynlerin disiplin amacıyla şiddet uygulaması, bu durumun tespitini güçleştirmektedir (Eşgin, 2019). Fiziksel istismar, kazara yaralanmalar veya ebeveynlerin yetersiz gözetimi sonucu oluşan kazaları içermemekte, aksine çocuğa kasıtlı olarak uygulanan fiziksel şiddeti kapsamaktadır. Yanıklar, zehirlenmeler, sarsılmış bebek sendromu ve zorla su içirme gibi durumlar da fiziksel istismar örnekleri arasında yer almaktadır (Özpolat, 2023).

Cinsel istismar ise, bu tür istismarın en ağır ve örseleyici biçimidir. Cinsel istismar, psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış ve rıza yaşının altında olan bir çocuğun, bir yetişkin tarafından cinsel doyum amacıyla kullanılması ya da bu duruma göz yumulması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu tür istismar, çocuğun fiziksel, duygusal ve psikolojik sağlığını ciddi şekilde tehdit etmektedir (Ersoy & Özkan, 2017). Çocukların korunamamasıyla ilgili pek çok sorun bulunmakla birlikte, günümüzde giderek yaygınlaşan ve artış gösteren en ciddi sorunlardan biri cinsel istismardır (Çolak ve diğerleri, 2019).

Ekonomik istismar, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen ve haklarını ihlal eden işlerde çalıştırılmasını içermektedir, ayrıca eğitim hakkının engellenmesi de bu kapsamda yer almaktadır (Eşgin, 2019). Duygusal istismar ise aile içindeki zorluklardan kaynaklanır ve

çocuğun sağlıklı gelişimini engelleyerek uzun vadede fiziksel ve psikolojik olumsuz etkilere yol açmaktadır (Baskak, 2023).

Türkiye'de yapılan bir çalışmada, çocuk istismarıyla ilgili en yaygın türün %78 oranıyla duygusal istismar olduğu belirlenmiştir (Turhan ve diğerleri, 2006). Başka bir araştırmada ise annelerin %87,4'ünün çocuklarına fiziksel istismar veya ihmal uyguladığı, %93'ünün ise duygusal istismar ya da ihmalde bulunduğu tespit edilmiştir (Güler ve diğerleri, 2002).

İhmal, çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım ve desteğin sağlanmaması olarak tanımlanmaktadır. İhmal, genellikle ailenin, ilgili kurumların veya devletin çocukla ilgili temel sorumluluklarını yerine getirmemesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Fiziksel ihmal, çocuğun temel bakım ihtiyaçlarının (barınma, beslenme, giyim vb.) karşılanmaması, duygusal ihmal ise sevgi, ilgi ve psikolojik destek sağlanmaması gibi olumsuz etkiler yaratmaktadır (Bozgun & Pekdoğan, 2018; Yüksel & Yüksel, 2014).

Hem ihmal hem de istismar, çocuğun duygusal gelişimini ve kişilik oluşumunu derinden etkileyerek, sağlıksız bir kişilik yapısının oluşmasına yol açabilmektedir. Bu tür travmalar, çocuğun özgüvenini zedeleyerek, psikolojik sorunlara yol açmakta ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurma yeteneğini engellemektedir (Toydemir & Efilti, 2019). Çocuk istismarı ve ihmali, bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişim üzerinde kalıcı olumsuz etkiler yaratmakta ve çocukların yaşamları boyunca onarılması güç sonuçlar doğurabilmektedir (Külcü & Karataş, 2016).

Bu doğrultuda, çocuk istismarı ve ihmaliyle mücadele toplumsal bir sorumluluk olup, bu sorunun çözülmesi için tüm toplumsal paydaşların iş birliği gerekmektedir. Ailelerin bilinçlendirilmesi, eğitim sistemlerinin güçlendirilmesi, yasal düzenlemelerin etkin şekilde uygulanması ve toplumsal farkındalık oluşturulması, bu sorunun çözümünde önemli adımlar olarak öne çıkmaktadır (Toydemir & Efilti, 2019). Ayrıca, erken dönemde aileler ve çocuklarla kurulan sağlıklı ilişkiler ile nitelikli eğitim ve danışmanlık hizmetleri, çocuk istismarı ve ihmaliyle mücadelede kritik bir rol oynamaktadır (Dereobalı, Karadağ & Sönmez, 2013).

2.2.3. Medyanın Çocuk İhmal ve İstismarını Şekillendiren Gücü

Medya, çocuk ihmal ve istismarını görünür kılan ve aynı zamanda bu olguların algılanışını şekillendiren güçlü bir araçtır. Çocuklar medya aracılığıyla hem hedef alınmakta hem de konu edilmektedir (Yılmaz & Güney, 2021). Medyanın çocuk istismarı ve ihmaline dair

haberlerde etik ve yasal ilkelere yeterince dikkat etmemesi, bu tür olguların görünürlüğünü artırmakta ve zamanla bu durumun normalleşmesine yol açabilmektedir (Koç & Paslı, 2021).

Çocuk Hakları Bilgi Ağı (CRIN),[6] çocuklara dair haberlerin etik ilkeler doğrultusunda hazırlanması gerektiğini ve çocukların güvenliğini tehlikeye atacak içeriklerden kaçınılmasının zorunlu olduğunu vurgulamaktadır (CRIN, 2024). Bununla birlikte, medya, çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili haberlerinde sıkça duygu sömürüsü yaparak mağdur çocukların fotoğraflarını yayımlamakta ve bu durum mahremiyet ihlali oluşturmaktadır. Ayrıca, sosyal medyada paylaşılan çocuk fotoğraflarının kötü niyetli kişiler için fırsatlar sunduğu ifade edilmektedir (Duygulu, 2019).

Bu tür haber içerikleri, çocukların psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebileceği gibi, toplumsal travma ve duyarsızlaşmaya da yol açabilmektedir (Bak, 2017). Özellikle sosyal medya, çocuk istismarıyla ilgili haberlerin hızla yayılmasını sağlarken, bazen farkındalık yaratmak yerine öfke uyandıran ve sansasyonel bir dil kullanabilmektedir. Bu tür içerikler, sorunun çözümüne katkı sağlamaktan ziyade, olumsuz duyguların pekişmesine neden olabilmektedir (Koç & Paslı, 2021).

Medyanın çocuk istismarıyla ilgili haberlerinde genellikle "çocuk fuhuşu", "cinsel istismar", "çocuk işçiliği" gibi dramatik başlıklar öne çıkmakta ve bu durum, çocukların yalnızca mağduriyetleri üzerinden temsil edilmesine yol açmaktadır (Arslan, 2014). Örneğin, BBC Türkçe (2024) dünya genelinde çocuk işçiliği oranlarının arttığını ve hükümetlerin bu soruna karşı acil önlemler alması gerektiğini vurgulamaktadır (BBC Türkçe, 2024). Benzer şekilde, Haber7 (2024) tarafından yayımlanan bir haberde, dünya çapında 100 milyondan fazla çocuğun sokaklarda yaşadığı ve bunun büyük bir insan hakları sorunu olduğu belirtilmektedir (Haber7, 2024). Bu tür haberler, sorunun boyutlarını gözler önüne sermekle birlikte, medyanın çocukları yalnızca mağdur kimlikleriyle ele almasının da eleştirilmesi gerektiğini göstermektedir (Arslan, 2014). Uluç (2014), çocukların medya içeriklerinden nasıl etkilendiğini ve bu etkinin onların psikolojik ve fiziksel sağlıkları üzerindeki potansiyel olumsuz sonuçlarını vurgulamaktadır. Ayrıca, çalışmada sosyal medyanın çocuklar üzerindeki etkisi de ele alınmaktadır (Uluç, 2014).

[6] CRIN, çocuk haklarına odaklanan yaratıcı bir insan hakları örgütüdür. Daha fazla bilgi için bkz. "CRIN," *Children's Rights Information Network*, https://www.crin.org/

Bunun yanı sıra, çocukların medya aracılığıyla ifşa edilmesi de önemli bir sorundur. Aileler, çocuklarının fotoğraflarını geniş kitlelerle paylaşarak onların mahremiyetini ihlal edebilmekte ve istismara açık hale getirebilmektedir (Duygulu, 2019). Medya özellikle anne-çocuk ilişkisi ve çocuğun aile içindeki yeri hakkında medya içerikler sunarak, çocukların değerlerini ve sosyal ilişkilerini şekillendirmektedir. Medyanın çocuk ihmal ve istismarına yaklaşımı, toplumun bu konuyu nasıl algıladığını ve nasıl tepki verdiğini etkilemektedir (Kara, 2011).

2.2.4. Medya Haber Paylaşımlarının Aile ve Toplumsal İlişkilere Yansımaları

Günümüzde medya, bireylerin güncel olaylara hızlı bir şekilde ulaşmasını sağlarken, aynı zamanda yanlış bilgi ve taraflı içeriklerin yayılmasına da neden olabilmektedir. İnsanlar, medya platformlarına özgürce ifade bulunma, sosyal ilişkiler kurma, sosyalleşme ve eğlence amaçlı başvurmaktadır. Bu da bireylerin medya ile etkileşimlerini artırmakta ve medya aracılığıyla yayılan haberlerin toplumsal yaşamdaki etkisini daha da güçlendirmektedir (Yıldırım, 2021). Aile, toplumun temel yapı taşı olarak, medya içeriklerine karşı sergilediği tutum ve davranışlarla, bireylerin yaşam tarzlarını ve karakterlerini şekillendirmektedir. Bu nedenle, medya haberlerinin aile yapısı ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini incelemek, günümüz toplumunda büyük bir öneme sahiptir. Medyanın bireyler üzerindeki etkisi yalnızca pasif izleyicilerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda aktif katılımcıların da yaşamlarını etkilemektedir. Özellikle yeni medya platformlarının artışıyla birlikte, bireyler içerik üretiminde daha fazla etkili olma imkânına sahip olmaktadır. Bu durum, medyanın toplumsal yapıyı şekillendirme gücünü daha belirgin hale getirmektedir. Medyanın toplum üzerindeki etkileri, toplumsal güven duygusunu zedeleyebilmekte ve sosyal birlikteliği olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, geleneksel ve sosyal medya platformlarında yayımlanan haberlerin dikkatlice filtrelenmesi ve doğruluğunun titizlikle denetlenmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde, yanlış bilgiler hızla yayılabilir ve toplumsal sorunlara yol açabilmektedir (Arslan, Topal & Dönük, 2020; YI, 2019). Medyanın aile yapısı ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini genel olarak ele aldıktan sonra, bu etkilerin daha detaylı bir şekilde aile içindeki ilişkiler ve toplumsal yapı üzerindeki yansımalarını incelemek gerekmektedir.

2.2.4.1. Medyanın Aile İçi İlişkilere Etkileri

Aile, toplumsal değerler ve yapılarla şekillenen, toplumun mikro bir yansıması olarak bireylerin toplumsallaşmasında kritik bir rol oynamaktadır. Çocuklar, aile ortamında dil,

kültürel kimlik, toplumsal değerler ve temel alışkanlıkları öğrenirken, aynı zamanda sosyal çevreyle etkileşim kurarak toplumla ilişkilerini pekiştirmektedir (Yılmaz, 2019).

Dijital medya ve sosyal ağların yaygınlaşması, aile içindeki iletişim biçimlerini önemli ölçüde değiştirmiştir. Medyanın aşırı kullanımı, aile üyeleri arasında geçirilen zamanı sosyal medya kullanımına kaydırarak aile bağlarını zayıflatabilmektedir. Çocuklar, dijital medya kullanımı nedeniyle aileleriyle daha az vakit geçirmekte ve bu durum onları dijital dünyada daha fazla vakit geçirmeye teşvik etmektedir. Ayrıca, dijital medya kaynaklı huzursuzluk, sosyal medya bağımlılığı ve çocukların dijital istismara uğrama riski artmaktadır (Öztat, 2019; Güleç, 2018).

Dijital teknolojilerin yaygınlaşması, ailesel ilişkileri dönüştürmüş ve iletişim biçimlerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Özellikle, ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadığı sorunlar, dijital medya kullanımının aile içindeki etkilerinin başlıca göstergelerindendir (Yıldırım, 2021). Medyanın, aile üyeleri arasındaki beklentileri ve davranışları değiştirmesi, aile içindeki ilişkilerin dinamiğini yeniden şekillendirmiştir. Bu değişim, aile üyeleri arasındaki iletişimi sınırlayarak daha fazla bireyselleşmeye yol açmış ve paylaşılan zamanın azalmasına neden olmuştur (Kara, 2018).

Medyanın aile içindeki etkisi, yalnızca ebeveyn-çocuk ilişkileriyle sınırlı kalmayıp, nesiller arası çatışmaların artmasına da neden olabilmektedir. İnternet kullanımının zaman alıcı olması, aile üyeleriyle geçirilen zamanı azaltmakta ve bu durum aile içindeki çatışmaların artmasına ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Sultana, 2017). Özellikle akşam saatlerinde, aile üyelerinin birlikte geçirebileceği değerli zamanın medya ve internet kullanımının yoğunluğu nedeniyle olumsuz etkilenmesi, aile bağlarını daha da zayıflatmaktadır (Güleç, 2018).

Türk ailesinin kültürel yapısındaki değişim, sanayileşme, göç ve kentleşme gibi süreçlerle ilişkilidir; ancak medya, bu dönüşümün hızlanmasında ve derinleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Kara, 2018). Medya etkisiyle şekillenen aile içi ilişkilerdeki değişim, aile bağlarının korunması ve sağlıklı bir iletişim ortamının sürdürülebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Dijital dünyadaki riskler ve bu risklerin aile içindeki ilişkilere etkileri, günümüz aile yapısının karşılaştığı önemli dönüşüm süreçlerini yansıtmaktadır (Yıldırım, 2021). Bu bağlamda, medya kullanımının aile içindeki etkilerinin anlaşılması, ebeveynlerin kaygılarının ve medyanın aile dinamikleri üzerindeki rolünün incelenmesi önem arz etmektedir.

Ebeveynlerin medyayla ilgili kaygıları, diğer yaşam endişeleriyle karşılaştırıldığında, aile içi iletişim ve ilişkilere olan etkilerinin önemi anlaşılmıştır (Sultana, 2017).

2.2.4.2. Medyanın Toplumsal Yapı Üzerindeki Etkisi ve Toplumsal Reaksiyonlar

Medya, günümüzde bireylerin yaşamlarını yönlendiren ve toplumsal yapıyı şekillendiren güçlü bir araçtır. Bireylerin kendilerini medyada ne ölçüde buldukları, medyanın etkisini belirleyen temel unsurlardan biridir. Bu etki, bireylerin düşünce yapılarından toplumsal normlara kadar geniş bir yelpazeye yayılarak, toplumu yeniden şekillendirme gücüne sahiptir (Yurdigül & Yolcu, 2014).

Dördüncü güç olarak kabul edilen medya, yalnızca bilgi yaymakla kalmayıp, toplumu yönlendirme ve gündem oluşturma işlevleriyle de öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, doğruluğu sorgulanmadan paylaşılan bilgiler, toplumsal etkiler yaratarak yanlış algıların oluşmasına neden olabilmektedir (Yıldırım, 2020). Medya, toplumsal olayları dramatize etme eğilimiyle gerçekliği manipüle ederek, bireylerin dünyayı algılama biçimlerini dönüştürebilmektedir (Kara, 2011).

Medyanın yaygınlaşması, bireylerin sosyalizasyon sürecini doğrudan etkilemektedir. Sosyalizasyon, bireyin toplumun değer ve normlarını öğrenerek bu değerleri içselleştirdiği bir süreçtir. Medya, bireyin düşüncelerini, tutumlarını ve davranışlarını şekillendirirken, aynı zamanda toplumsal yapının dönüşümüne de katkı sağlamaktadır (Arslan, 2011). Özellikle televizyon, internet ve sosyal medya gibi platformlar, bireylerin yaşam tarzlarını ve toplumsal normlara bakışlarını yeniden tanımlamaktadır (Vardarlıer & Zafer, 2019).

Medya, toplumsal yapıların dönüşümünde önemli bir rol oynamakta ve bireylerin toplumsal etkileşim biçimlerini ile değer aktarım süreçlerini değiştirmektedir. Medyanın etkisiyle, toplumsal yapılar daha esnek ve dinamik bir hale gelmiş, iletişim ağları daha katılımcı ve eşitlikçi bir yapıya bürünmüştür. Bu değişim, toplumsal dinamiklerin yeniden şekillenmesine olanak tanımaktadır (Babacan, 2014). Medya araçları, yaşam tarzlarını şekillendiren ve toplumsal değerleri biçimlendiren rehberler olarak işlev görmekte, toplumsal değerlerin yeniden yorumlanmasına yol açmaktadır (Şener, 2021).

Medya, toplumsal yapı üzerinde etkili bir güç olarak, yalnızca bilgilendirme değil, aynı zamanda toplumu şekillendirme işlevi görmektedir. Toplumsal normların belirlenmesi, bireylerin düşünce ve davranışlarının yönlendirilmesi gibi süreçlerde medya hem olumlu hem

de olumsuz etkiler doğurabilmektedir. Bu etkiler, toplumda ahlaki panik, toplumsal kaygı, toplumsal duyarsızlaşma ve toplumsal stigmatizasyon (damgalama) gibi reaksiyonların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Koç, 2017).

Bu doğrultuda medya, bireylerin düşünce yapılarından toplumsal normlara kadar pek çok alanda kalıcı etkiler bırakmakta ve toplumsal yapının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Toplumsal sorunlara farkındalık yaratma, kamuoyu oluşturma ve çözüm önerileri sunma işlevleriyle medya, toplumsal değişimin hem bir aracı hem de bir yansımasıdır (Yurdigül & Yolcu, 2014; Arslan, 2011).

2.2.4.2.1. Ahlaki Panik

Modernitenin veya Batı medeniyetinin kendi içinde sorgulanmaya başladığı dönemden itibaren tartışılan ahlaki panik kavramı, özellikle Batı toplumlarında 1960'lardan bu yana belirli dönemlerde ortaya çıkmıştır (Tombul, 2020). Medyanın kriz dönemlerinde haberleri korkutucu ve sansasyonel bir dille sunması, toplumlarda ahlaki panik olarak tanımlanan tepkilere yol açabilmektedir. Ahlaki panik kavramı, ilk kez 1971 yılında Jock Young tarafından "The Role of the Police as Amplifiers of Deviancy, Negotiators of Reality and Translators" adlı çalışmasında ortaya atılmıştır. Bu çalışmada, Young, İngiltere'deki gençlerin uyuşturucu kullanımı konusunu inceleyerek, medyanın bu durumu abartılı bir şekilde sunmasının, toplumda paniğe neden olduğunu tartışmıştır (Ağcabay, 2024).

Ahlaki panik, toplumların belirli bir sosyal soruna yönelik algıladıkları tehditlere aşırı ve abartılı bir tepki gösterdiği, sosyal bir fenomeni tanımlayan sosyolojik bir olgudur. Bu olgu, genellikle toplumsal sapkınlıkların ya da normlardan sapmaların büyük bir tehdit olarak sunulması ve bu tehditlerin medya aracılığıyla büyütülmesiyle ilişkilidir (Tombul, 2020). Medya, toplumsal düzeni tehdit ettiği düşünülen belirli gruplar veya davranış biçimlerine yönelik abartılı tepkiler gösterir ve bu süreç, kamuoyunda öfke ve kaygının artmasına yol açmaktadır. Bu tür tepkilerin sürekli olarak gündemde tutulması, toplumda yaygın bir korku ve endişe atmosferi yaratmaktadır (Kırçıl & Özgen, 2009).

Ahlaki panik, toplumsal düzenin korunmasına yönelik bir tepki olarak, medya ve sosyal aktörlerin belirli sorunları "tehlikeli" olarak sunarak halkın bu sorunlara aşırı tepki göstermesine zemin hazırlamaktadır (Tombul, 2020). Bu süreç, toplumun değerler sistemine yönelik bir tehdit algısı oluşturarak, medya aracılığıyla sürekli gündeme taşınan tehditlerin halk

arasında korku ve kaygı yaratmasına olanak sağlamaktadır. Ahlaki panik, bu tür tehdit algılarının yayılması ve toplumu etkileyen kaygıların açıklanmasında rol oynamaktadır (Şenol, 2014; Yağmur & Akdağ, 2022). Ahlaki panik, risk kültürü ve korku kültürü teorileriyle ilişkilendirilerek toplumsal yapıları ve süreçleri anlamada önemli bir araçtır. Suç, sapma ve toplumsal hareketler gibi kavramlarla birleştirilerek kültürel alandaki toplumsal tepkileri açıklayan bir model oluşturmaktadır (Göktürk, 2023).

Günümüzde ahlaki panik kavramı, medyanın etkisinden bağımsız olarak değerlendirmek neredeyse imkânsızdır. Medya, bilgileri belirli bir çerçeveye oturtarak ve yeniden yapılandırarak toplumu suç ve ahlak dışı eğilimlere karşı yönlendirmeyi hedeflemektedir (Güngör Kirçil, 2009). Medyanın bu gücü, ahlaki panik oluşumunda önemli bir rol oynayarak toplumsal yapıların her seviyesinde farklı biçimlerde işleyip kültürel alanı şekillendirmektedir (Göktürk, 2023). Ahlaki panik, tarihsel ve kültürel bağlama göre bulaşıcı hastalıklar (SARS, kuş gribi gibi), satanizm, madde kullanımı, okul saldırıları ve cinsel tacizler gibi olaylarla ilişkilendirilmiştir. Bu tür olaylar, toplumların kolektif değerlerine ve ahlaki normlarına tehdit olarak algılanmakta ve toplumsal kaygıları artırmaktadır (Tombul, 2020). Medyanın bu süreçteki rolü, genellikle abartılan bir grup veya hareketin "sapkın" olarak tanımlanmasına ve buna odaklanılmasına yol açmaktadır (Güngör Kirçil, 2009). Goode ve Ben-Yehuda'ya (2010) göre, ahlaki panik kavramı, toplumsal açıdan önemli bir kavramdır çünkü hem teorik açıdan derinlemesine aydınlatıcı hem de toplumsal olayları anlamada büyük bir katkı sağlamaktadır. Bu kavram, toplumların suç, sapkınlık ve ahlaki normlara dair tepkilerini incelemek için değerli bir araç olarak kabul edilmektedir (Goode & Ben-Yehuda, 2010).

Stanley Cohen'in *Folk Devils and Moral Panics*[7] adlı eserinde, ahlaki panik kavramı etiketleme kuramı ve sapkınlık yükseltimi modeliyle açıklanmaktadır. Cohen'e göre, medya toplumda var olan çatışmaları çözmek yerine, bu çatışmaları daha da derinleştirici bir etki yaratmaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin sapkın olarak algıladıkları davranışlara karşı gösterdikleri tepkilerin biçimlenmesinde önemli bir rol oynamakta ve bu tepkilerin toplumsal düzeyde büyümesine neden olmaktadır. Cohen'in çalışması, medya araçlarının, ahlaki panik yaratma ve halk düşmanları oluşturmadaki etkisini incelemeye odaklanarak, toplumsal sorunlara yönelik nasıl görünür tepkiler ortaya çıktığını anlamaya çalışmaktadır (Cohen, 1972).

[7] Folk Devils and Moral Panics Stanley Cohen'in 1972 tarihli bir sosyoloji kitabıdır. Ahlaki paniğin sosyal teorisini tanımlayan ilk kitaptır.

Bu bağlamda, ahlaki paniklerin ortaya çıkmasında medya önemli bir rol oynamaktadır. Medya, toplumu yönlendirerek kolektif kaygı yaratma süreçlerini hızlandırmakta, toplumsal değerlerle çelişen birey veya olayları abartılı şekilde sunarak toplumsal tepkileri körüklemektedir. Sürekli gündemde tutulan bu tür olaylar, halkın korku ortamı oluşturmasına ve endişe duygusunun yayılmasına yol açmaktadır. Medyanın izleyici üzerindeki etkisi, önyargıları besleyerek toplumda ahlaki paniğe neden olmaktadır (Yağmur & Akdağ, 2022). Medyanın bu rolü, özellikle kriz anlarında ve hassas sosyal meselelerde daha belirgin hale gelmektedir. Bu tür haber sunumları, toplumsal algıları etkileyerek paniği tetikleyebilir ve bireylerin olayları olduğundan daha tehdit edici algılamalarına neden olabilmektedir. Medya tarafından seçilen söylem ve sunuş biçimi, ahlaki panik yaratma sürecinin merkezi bir unsuru olmaktadır (Ağcabay, 2024).

2.2.4.2.2. Toplumsal Kaygı

Güncel Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (DSM-5) kapsamında, toplumsal kaygı (sosyal fobi), bireylerin toplumsal ortamlarda veya başkaları tarafından değerlendirilebilecek durumlarla karşılaştıklarında yoğun bir kaygı ve korku deneyimlemeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu bozukluk, kişinin sosyal etkileşimlerde yetersiz veya olumsuz bir şekilde değerlendirilme korkusunu içermektedir. Sosyal fobi, genellikle sosyal durumlardan kaçınma veya bu tür durumlara katıldığında belirgin bir rahatsızlık hissi ile kendini göstermektedir (American Psychiatric Association, 2013).

Toplumsal kaygı, bireyin başkaları tarafından değerlendirileceği veya eleştirileceği kaygı ve korkusunu ifade etmektedir. Bu durum, sosyal ortamlarda yoğun kaygı, olumsuz değerlendirilme düşüncesi ve iletişim güçlükleri ile karakterizedir. Toplumsal kaygı yaşayan bireylerde, başkalarının önünde konuşmaktan çekinme, yabancı kişilerle etkileşime girmekten kaçınma gibi çeşitli kaçınma davranışları sıkça gözlemlenmektedir (Öğütlü, & Karaaziz, 2023). Toplumsal kaygı, bireylerin sosyal ortamlarda etkileşime girmekte zorlanması ve kalabalık önünde performans sergileyememesiyle kendini göstermektedir. Ayrıca, bu durum yoğun kaygı ile karakterize edilen patolojik bir bozukluktur. Toplumsal kaygı bozukluğu, bu tür durumların herhangi biriyle belirginleşebilmektedir. Toplumsal kaygı, yaşam kalitesini önemli ölçüde olumsuz etkileyebilir ve genellikle erken yaşlarda başlamakla birlikte, ilerleyen yıllarda devam edebilmektedir. Çocukluk dönemi olumsuz deneyimlerinin, toplumsal kaygının gelişimi ve sürekliliği üzerinde önemli bir etkisi olduğu belirtilmiştir (Arslan ve diğerleri, 2022).

Toplumsal kaygı, bireylerin toplumsal olaylara yönelik duyduğu endişe ve korkulardan kaynaklanan bir olgu olup, yalnızca bireysel düzeyde değil, mahalle ve toplum seviyesinde de kendini göstermektedir. Medyanın felaket haber sunumu, sadece istatistiksel artışı değil, aynı zamanda haberlerin sunuluş biçimiyle toplumsal kaygıyı artıran bir etki yaratmaktadır. Bu tür haberler, toplumda korku, tedirginlik ve güvensizlik duygularını pekiştirerek toplumsal kaygıyı daha da derinleştirmektedir. Toplumsal kaygı, tüm bireylerde aynı şekilde hissedilmemekle birlikte, sosyal yapıları etkileyen ortak bir duygu olarak toplumda varlık göstermektedir (Sipahi, 2017; Kaya, 2021).

2.2.4.2.3. Toplumsal Stigmatizasyon (Damgalama)

Damgalanma (stigmatizasyon) kavramı, ilk olarak Antik Yunan'da köleler ve suçluların belirlenmesi amacıyla vücutlarına kesikler veya sıcak metal ile iz bırakılmasıyla ortaya çıkmıştır. Modern çağda ise Erving Goffman, 1961 ve 1963'te yazdığı eserlerinde damgalanma ve hastalık arasındaki ilişkiyi sosyolojik olarak incelemiştir. Damgalanma, belirli bir özelliği olan bir grubun değersiz veya istenmeyen görülmesi sürecidir. Damgalama, önyargılarla ayrımcılığa yol açar ve bireyleri haklardan mahrum bırakmaktadır. Bu süreç, toplumsal, kurumsal ve kişilerarası ilişkilerle etkileşmektir (Onur, 2014). Damgalama, genel olarak bir bireye karşı aşağılayıcı, saygınlığını zedeleyen ve hor görücü tutumlar ile olumsuz davranışların sergilenmesi olarak tanımlanabilmektedir (Kaya, 2023).

Soygür ve Özalp'e (2005) göre, toplumda "normal" olarak kabul edilmeyen bireyler, yaftalama ve etiketleme yoluyla dışlanmaya maruz kalmaktadır. Herhangi bir nedenle damgalanmak, bireyler için stres dolu bir yaşam deneyimini beraberinde getirmektedir. Damgalanmış bireyler, toplum içerisinde değersiz ve önemsiz bir kimlikle algılanmaktadır. Damgalamanın en olumsuz sonuçlarından biri ise ayrımcılıktır; bu durum, bireylerin hak ve çıkarlarından mahrum bırakılmalarına neden olmaktadır (Soygür & Özalp, 2005). Goffman (1963), damgalanmış bireylerin toplumda olumsuz bir algıya maruz kalarak utanç verici özelliklerle ilişkilendirildiğini belirtmektedir. Bu durum, "normal" olarak kabul edilen kişiler ile damgalanmış olanlar arasında belirgin sosyal sınırların oluşmasına neden olmaktadır. Damgalama, bireyin toplum gözünde değerini düşürür ve bazen bireyin insan yerine konulmamasına ya da "öteki" olarak algılanmasına yol açmaktadır (Goffman, 1963).

Toplumsal damgalamanın içselleştirilmesi, bireylerin dışsal olumsuz yargıları benimseyip bunları kendilikleriyle özdeşleştirmeleri neticesinde "self stigmatizasyon" (kendini

damgalama) olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu süreç, bireylerin kendilerini toplumdan dışlanmış veya aşağı bir konumda hissetmelerine, ayrıca yetersizlik hissi ve diğer olumsuz duygulara yol açmaktadır (Kaya, 2023). Sosyal damgalanma, bireyi kabul edilemez olarak tanımlayarak önyargı ve ayrımcılığı teşvik etmekte ve rahatsız edici durumlarla karşılaşıldığında, toplum bireyi dışlayarak yabancılaştırma eğilimindedir (Erez ve diğerleri, 2019). Bu bağlamda, toplum damgası, belirli bir gruba yönelik mevcut varsayımlara dayalı olumsuz reaksiyonları ifade etmektedir (Avcil, Bulut & Sayar, 2016).

St. Clements University'nin 2014 yılında gerçekleştirdiği araştırmaya göre, çevremizdeki bireyleri sıfatlarla gruplara ayırmamız ve her kategoriye dair bir insan imajı oluşturmamız, toplumsal damgalamanın temelini oluşturmaktadır. Bu süreç, karşılaşılan her bireye, ait olduğu kategoriye dayalı olarak aynı özelliklerin atfedilmesine yol açmaktadır (akt. Aksoy & Köse, 2021).

2.2.4.2.4. Toplumsal Duyarsızlaşma

Duyarsızlaşma, bir uyarana yönelik zihinsel, duygusal ve davranışsal tepkilerin giderek azalması ve sonunda yok olmasıdır. Bu durum, bireyin hassasiyetini ve ilgisini kaybederek, tekrarlanan olaylara karşı duyuşsal tepkilerinin azalması olarak tanımlanabilmektedir. Toplumsal düzeyde ise duyarsızlaşma, toplumun sıkça maruz kaldığı olaylara, özellikle şiddet, acı, sıkıntı, üzüntü, kaygı ve saldırganlık gibi olgulara karşı tepkisiz olması anlamına gelmektedir. Bu süreç, bireylerin ve toplumun bu tür olaylara karşı duyarlılığının azalmasına ve tepkilerinin giderek silikleşmesine neden olmaktadır (Mücevher, 2021). Duyarsızlaşma, olumsuz bir duruma tekrarlı maruziyet sonucu bireylerin bu duruma verdikleri tepkilerin zamanla azalmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte, bilişsel, davranışsal ve duygusal tepkiler giderek azalır ya da tamamen kaybolmaktadır. Tekrarlanan olumsuz etkilere karşı gelişen adaptasyon, bireylerin hassasiyetini azaltarak, duruma yönelik tepkiselliğin zayıflamasına yol açmaktadır (Er, Elmas & Sayar, 2018).

Funk ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan bir çalışmada, duyarsızlaşma, bir uyarana karşı bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerin azalması ya da tamamen ortadan kalkması olarak tanımlanmıştır. Bu süreç, ahlaki değerlendirme sürecinin bozulmasına yol açmaktadır; çünkü birey doğru bir değerlendirme yapmak için gerekli işaretleri algılayamaz hale gelmektedir (Funk ve diğerleri, 2004). Psikolojik kökenli toplumsal sorunların medyada sürekli olarak yer alması, bu olayların normalleşmesine ve duyarsızlaşmaya neden olmaktadır.

Medyanın, ihmal ve istismar gibi konuları sürekli gündeme getirmesi, bireylerde kayıtsız bir tutum geliştirmekte, toplumsal duyarsızlaşmayı artırmaktadır. Bu süreç, bireylerin manevi değerlere karşı duyarsızlaşmalarına yol açarak, kararlarını şekillendiren etkileri zayıflatmaktadır (Türk, 2013).

Sonuç olarak, duyarsızlaşma süreci, bireylerin ahlaki değerlere karşı duyarsızlaşmasına ve olumsuz davranışlara daha az tepki vermesine yol açmaktadır. Bu durum, bireylerin içsel değerlendirme mekanizmalarının zayıflamasına, daha ilkel ve dürtüsel tepkilerin ön plana çıkmasına neden olmaktadır (Yumrukuz, 2017).

2.2.5. Medya Haberlerinin Etiği ve Toplumsal Değerler

Etik, bireylerin, toplumların veya kurumların ahlaki değerler çerçevesinde insan davranış ve tutumlarını değerlendirirken kullandığı temel ölçütlerdir (Öztürk, 2015). Başka bir ifadeyle, etik, birlikte yaşayan bireylerin davranış ve tutumlarını düzenleyen ilke ve kuralların bütünüdür. Yunanca kökenli bu terim, iyi ve kötüyle ilgili ahlaki yargıları ifade etmektedir. Toplumda etik değerlerin önemi, bu değerlere karşı gösterilen hassasiyetle doğru orantılı olarak artmaktadır (Temel, Somuncu & Gültekin, 2021).

Medya etiği, medya kuruluşlarının toplumsal sorumluluklarını yerine getirirken uyması gereken etik ilkeler ve kurallar bütünüdür. Bu etik anlayış, yasal zorunluluklardan ziyade toplumsal işlevlere odaklanır ve medyanın doğru bilgi sağlama, toplumun bilinçli kararlar alabilmesi için eğitici rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Medya etiği ihlalleri arasında taraflı yayınlar, yanıltıcı haberler, manipülasyon, abartılı içerikler, özel hayatın ihlali ve kaynak belirtilmemesi gibi durumlar yer almaktadır. Bu etik kurallara uyulması, bireylerin davranışlarını şekillendirirken toplumsal güvenin sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır (Çalışır, 2013). Diğer etik ihlaller ise; özel hayatın gizliliği, içeriklerin teyit edilmeden yayımlanması, yanıltıcı içerikler, etiketler ve başlıklandırmalar, bireyin medya alanında sadece tüketici olarak konumlandırılması, kişisel verilerin ihlali tüm bunlarla beraber birçok bireyin sahte adla kullanıcı olarak içerikler üretip paylaşımlar yapması aldatıcı ve gerçeği olmayan başlıklarla tıklanma oranlarını artırma gayeleri, teklifsiz bir şekilde içeriklerin kullanılması dijital ve sanal ortamlarda artan medya haber etikleri problemleridir (Temel, Somuncu, & Gültekin, 2021).

Medya, kamuoyunu doğru ve şeffaf bir şekilde bilgilendirme sorumluluğuna sahip olsa da ekonomik, sosyal ve siyasi çıkar ilişkileri medya etiğini zedeleyen başlıca faktörlerdir. Bu

çıkar çatışmaları, medya kuruluşlarını kamu hizmeti ile çıkar odaklı görevleri arasında denge kurmaya zorlamakta ve etik sorunlara yol açmaktadır. Medya etiği, doğruluk, adalet, tarafsızlık ve gerçeği yansıtma ilkelerine dayanmaktadır; aksi takdirde etik ihlaller, olayların doğru ve tarafsız aktarılmasını engellemektedir (Özdemir, 2006). Medya etiği kapsamında genellikle, medyada yer alan yayınlarının toplum etiği ile örtüşüp örtüşmediği, toplumsal yapıdaki değerler ile çelişen alanların nasıl ortaya çıktığı ve bu problemlerin toplumdan mı yoksa medyadan mı kaynaklandığı yer almaktadır (Çalışır, 2013).

Ayrıca, medya araçlarının yaygın olarak kullanılması, kullanıcıların etik kurallara ve güvenliğe gereken önemi vermemesiyle sorunlar yaratabilmektedir. Etik kuralların ihlal edilmesi ve güvenliğin göz ardı edilmesi, toplumsal kaygıyı artıran bir durum yaratmaktadır. Bununla birlikte, bilinçli kullanıcılar, güvenlik riski oluşturabilecek yorumlardan ve paylaşımlardan kaçınırken, video ve fotoğraf gibi paylaşımları sınırlı tutmaktadır (Temel, Somuncu & Gültekin, 2021). Medyanın bilgileri taraflı bir biçimde sunması, haberlerin abartılması ve yalan haberlerin yaygınlaşması, toplumda zamanla bu tür uygulamaların normalleşmesine neden olmaktadır. Bu durum, bireylerin ahlaki değerlerini ve toplumun genel etik anlayışını olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir (Yılmaz & Güney, 2021).

2.2.5.1. Medya Haberlerinin Manipülatif Dili

Haberler, medyanın en etkili unsurlarından biri olarak, olayları doğru ve anlaşılır şekilde kitlelere iletmeyi amaçlamaktadır. Haber, belirli bir zaman ve mekânda meydana gelen olayların aktarımını içerirken, izleyicilere yalnızca bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda düşünceler, duygular, kişiler arası etkileşimler, yaşam tarzları, yönetimsel gelişmeler ve ulusal karşılaştırmalar gibi unsurları da kapsamaktadır (Beyaz, 2016). Haberler, toplumun bilgi ve ilgisini geliştiren, dönüştüren ve medyanın yapısı, teknolojisi ile düşünce tarzına bağlı olarak gerçekliği yeniden kurgulayan unsurlar olarak önemli bir rol üstlenmektedir (Yurdigül & Zinderen, 2012). Medya, haberleri önem sırasına göre düzenlerken, kullandığı dil aracılığıyla toplumun algısını şekillendirme gücüne sahip olmaktadır. Bu süreç, bireylerin gündem hakkındaki görüşlerini, medyanın belirlediği çerçeveye göre şekillendirmelerine olanak tanımaktadır (Avanaş, 2021). Hem geleneksel hem de sosyal medya aracılığıyla haberler, toplumdaki bireylere her geçen gün daha hızlı ulaşmaktadır. Haber metinlerinde kullanılan dil, haberin inandırıcılığını ve ikna ediciliğini belirleyen temel bir unsur olarak görev yapmaktadır; görsel unsurların etkisi büyük olsa da dil bu etkilerin tamamlayıcısı olarak önemli bir işlev üstlenmektedir (Yurdigül & Zinderen, 2012).

Manipülatif haber dili, argümantasyon teorileri ve mantıkla ilişkilendirilebilse de formel yapıları bozan bir unsur olarak değerlendirilmektedir. İletişim sürecinde manipülasyon, medya aracılığıyla sıkça kullanılan bir fenomendir. Kitle iletişim araçları, manipülasyonun ortaya çıkabileceği ortamlardan biridir ve yeni medya araçlarının etkisiyle daha belirgin hale gelmektedir. Etik sorumluluklar ve hukuki yaptırımlar olsa da manipülatif haber dili tamamen ortadan kaldırılamamaktadır (Çalışkan, 2021). Foucault, dilin bir söylemin aracı olduğunu ve aynı zamanda yönlendirici bir güce sahip olduğunu savunmuş ve bu gücün medya aracılığıyla kullanıldığını vurgulamıştır (akt. Cereci, 2013). Medya, büyük bir güç konumunda olup, kitleleri etkileyerek düşüncelerini benzer hale getirmektedir. Bu etkiyi, ikna edici ve alışılmış kalıplar gibi işlev gören, kendini doğrulayan ifadelerle gerçekleştirmektedir. Medyanın etkisi, anlamlı tekrarlar ve genellemelerle pekiştirilmektedir (Yağlı, 2007).

Haberlerde gerçeklik, dil, söylem, ideoloji ve kavramlar aracılığıyla şekillenmektedir. Dil, toplumsal yapıyı inşa eden temel bir araç olarak işlev göstermektedir. Bu bağlamda, kullanılan terimlerin anlaşılır olması ve gerektiğinde açıklanması büyük bir önem taşımaktadır. Haberin, ayrıntılardan arındırılarak ancak okuyucunun tüm sorularına yanıt verecek biçimde sunulması, anlaşılabilirlik açısından kritik bir rol taşımaktadır (Almasoodi & Sucu, 2021). Haber yazımında dilin doğru ve etkili kullanımı gerekmektedir. İsimlerin, fiillerin ve tümleçlerin doğru kullanımı, haberin üslubunu doğrudan etkilemektedir (Somuncu & Gültekin, 2021).

Haber dili, medya platformlarının ideolojik duruşuna, hedef kitleye, kullanılan dilin biçimine ve haberin nasıl çerçevelendiğine bağlı olarak genellikle taraflı ve ideolojik bir yapı sergileyebilmektedir. Aynı haber, farklı platformlarda çeşitli ifadeler ve yorumlarla sunulabilmektedir. Bu durum, haberin farklı amaçlarla ve farklı metinler olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Haber dili, genellikle güncel, çok yönlü, kısa, özlü ve çarpıcı özellikler taşımaktadır (Ünsal, 2019). Medya, haber değeri taşıyan olayları ifade etmek için kullandığı dil aracılığıyla egemen grupların ve olayların görüşlerini topluma iletmektedir. Dil, toplumsal değerler yapısını empoze eden sembolik bir koddur ve aynı olayı farklı bir dil ve söylemle ifade etmek mümkündür. Söylemi şekillendiren faktörler arasında bireyin ideolojisi, yaşam biçimi, iletişim aracının yapısı ve hedef kitlenin özellikleri yer almaktadır. Bu nedenle, haberlerde kullanılan dil yalnızca anlamları yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda anlamları inşa eden bir işlev de görmektedir (Devran, 2010). Haber söylemi, toplumsal olarak yapılandırılmış

anlamların ve toplumun dilinin bir örneği olarak ideolojik bir boyut taşımaktadır (Öztürk, 2019).

Kopyala-yapıştır haberciliği gibi kavramlar, manipülatif haber dilinin oluşmasına ve hızlıca sunulmasına etki etmektedir. Ancak bu etki, haber etiği açısından değerlendirildiğinde, hız kavramı medya haberciliğinde daha belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, medya haberciliğinde haberin özgün ve objektif bir şekilde sunulması konusunda manipülatif haber dilinin kullanılmasına yol açabilmektedir (Avanaş, 2021). Medya gazeteciliğinde, haber metninin içeriğinden ziyade metne ulaşılma hızı reyting ölçütü haline geldiği için, editörler dikkat çekici başlıklar kullanmaya eğilimlidir. "Haber değeri" izlenimi uyandıran, korku, merak ve heyecan uyandıran bir dil ile oluşturulan başlıklar, okurun dikkatini çekmeyi amaçlayan stratejiler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, haber dilinde yanıltıcı uygulamalar da yaygındır; bunlar arasında haber materyallerini birleştirme, semboller kullanma, sesleri değiştirme, hareketli görüntüler ekleme ve fotoğraflarla oynama (fotomontaj) gibi işlemler bulunmaktadır (İnce, 2018).

Medya ve sosyal medyada kullanılan dil, yalnızca ses ve harflerden değil, aynı zamanda anlam taşıyan şekiller, resimler ve işaretlerden de oluşmaktadır. Bu dil, günlük konuşma diline yeni kelimeler ve kavramlar kazandırarak sürekli evrilmektedir (Oğuz, 2012). Dünya genelinde her alanda varlık bulan dil, medya platformlarında da aktif bir şekilde kullanılmakta ve kendi özgü dil yapılarını oluşturmaktadır (Avcı & Topçu, 2021). Medya, özellikle haber medyası hem geleneksel hem de sosyal medya aracılığıyla, bireylerin geçmişleri, yaşam tarzları, ideolojileri ve konulara dair bilgi birikimleri üzerinden farklı algıların oluşmasına neden olmaktadır. Aynı haber, aynı ortamda, aynı iletişim aracından ve aynı koşullarda alınsa da bireylerin algıları farklılık gösterebilmektedir (Göksu, 2021). Sonuç olarak, haber metinleri, izleyicilere ya da okuyuculara yeni bir dünya sunmaktadır. Bu dünyada, haberlerin içeriği, onları üreten kurumların ve bireylerin dünya görüşlerinden, toplumsal, kültürel ve ideolojik bağlamlardan bağımsız değildir. Medya, yalnızca bilgi sunmakla kalmaz; aynı zamanda toplumsal ve kültürel dinamiklere bağlı olarak algıları şekillendiren, dünyayı yeniden inşa eden bir araç olarak işlev görmektedir (Yağlı, 2007).

2.2.5.2. Medyanın Birey ve Toplum Üzerindeki Etkisi ile Haber Sunumu

İletişim teknolojilerindeki hızlı ve sürekli gelişmeler, medyanın geniş kitlelere ulaşma kapasitesini artırarak etki alanını genişletmiştir. Dijitalleşme ile birlikte medya, yalnızca gündelik olayların değil, aynı zamanda toplumsal açıdan önemli meselelerin kamuoyuna

aktarılmasında da kritik bir rol üstlenmektedir. Bu süreç, medyanın bireylerin düşünce ve davranışları üzerindeki etkisini daha belirgin hale getirmiştir (Kazan, 2021). Medya, günümüzde geçirdiği dönüşümle toplum bireyleri üzerinde derin bir etki yaratmaktadır. İçerdiği işlevler, hızlı bilgi akışı ve çoğu zaman aranılan bilgilere kolay erişim sağlama gibi özellikleri sayesinde medya, bireyleri kendine çeken güçlü bir iletişim aracı haline gelmiştir (Kabadayı & Yavuzer, 2022).

Monolojik iletişim araçlarının dijital dönüşüm süreci, yalnızca haberlerin iletim biçimini değil, aynı zamanda toplumsal dinamikleri ve birey davranışlarını da derinden etkilemektedir. Bu dönüşüm, medyanın yalnızca bir bilgi aktarım aracı olma işlevini aşarak bireylerin algı ve tutumlarını şekillendiren güçlü bir araç haline geldiğini göstermektedir (Tüylüoğlu, 2024). Öyle ki medya, gerçekleri istismar edebilme, olayları çarpıtabilme ve manipüle edebilme yetisiyle, bireylerin bilgi edinme süreçlerinden duygu ve davranışlarına kadar geniş bir etki alanı yaratmaktadır. Bu etkinin boyutu, yalnızca bireylerle sınırlı kalmayıp toplum ve kültürü de kapsayarak daha büyük bir etkileşim alanına yayılmaktadır (Arslan, 2011).

Medya aracılığıyla aileler ve toplum üzerinde güçlü etkiler bırakmaktadır. Bu haberler, toplumsal algıyı şekillendirmenin yanı sıra, bazen panik ve korku kültürünün inşasına da neden olabilmektedir. Özellikle hassas konulara ilişkin haberler, toplumda bu olayların normalleşmesine ve yayılmasına yol açabilecek riskler taşımaktadır (Yurdigül & Yolcu, 2014). Yıldız ve Sümer (2010) göre, medyada yapılan haberlerin, izleyiciler üzerinde karmaşık duygular ve kaygılar oluşturduğunu, artan haber yoğunluğunun ise toplumda ahlaki panikleri güçlendirdiğini ifade etmektedir (Yıldız & Sümer, 2010).

Davies ve arkadaşlarının araştırmaları, medyanın hassas konuları genellikle olumsuz bir bakış açısıyla ele aldığını ve dramatik yönlere odaklandığını göstermektedir. ABD'deki çalışmada, medya, çözüm ve önleyici yaklaşımlar sunmak yerine olayların mağduriyet boyutunu vurgulamayı tercih etmekte, bu da toplumsal panik yaratma riskini taşımaktadır. Aynı ekibin İngiltere ve Galler'de yapılan başka bir çalışmasında ise, medyanın genellikle daha dramatik olan fiziksel ve cinsel istismara odaklandığı, ancak sosyal ve duygusal istismara yeterince yer vermediği tespit edilmiştir. Her iki araştırma, medyanın bu tür hassas konuları daha dengeli bir şekilde ele alarak toplumsal farkındalık yaratma ve çözüm odaklı yaklaşımlar sunma sorumluluğu taşıması gerektiğini vurgulamaktadır (Davies, O'Leary, & Read, 2017).

Bulut'un (2007) çalışması, medyanın konuları genellikle olumsuz bir bakış açısıyla ele aldığını ve bu durumun toplumda herkesin konuya dair bir görüş oluşturmasına yol açtığını vurgulamaktadır. Araştırmada, bu sorunun daha iyi tanımlanması ve anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir (Bulut, 2007). Medya, sunumuyla toplumsal algı ve bireysel tutumlar üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Hakları gözeten, etik değerlere uygun ve toplumsal farkındalık oluşturmayı hedefleyen bir anlayış benimsenmesi gerekirken, yapılan araştırmalar bu haberlerde sıklıkla etik ihlallerin yaşandığını göstermektedir (Gönenç, 2012; Arslan & Duğan, 2016).

2.3. MEDYA VE ÇOCUK HABERLERİ: İHMAL VE İSTİSMAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çocuk istismarı ve ihmali, toplumlar için büyük bir sorun oluşturmakta ve bu tür olayların medyada nasıl ele alındığı, toplumsal farkındalık yaratma açısından büyük bir öneme sahiptir. Çocuk istismarı ile ilgili haberlere hem görsel hem de yazılı basında sıkça rastlanmaktadır. Medyanın toplum üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, bu tür olayların medyada yer alması, toplumu bilgilendirmenin yanı sıra olayların duyulmasına da yardımcı olmaktadır (Çınkır & Nayır, 2018). Medya, özellikle çocukları konu alan haberlerde sansasyonel bir yaklaşım sergilemektedir. Çocuklar, genellikle mağdur ya da trajik olayların öznesi olarak sunulmakta ve olaylar dramatize edilmektedir. Bu yaklaşım, çocukların yaşadığı travmaları daha da derinleştirerek onları yeniden mağdur etmektedir. Çocukların zorlukları, sadece istismarcılar tarafından değil, aynı zamanda medyanın aşırı ifşaatıyla da tekrar teşhir edilmekte ve mağduriyetleri pekiştirilmektedir (Özdemir, 2012).

Çocuk istismarı ve ihmali haberlerinin etik ilkelere uygun bir şekilde sunulması önemlidir. Ancak medya, çoğunlukla etik kurallara uymayarak çocukları yeniden mağdur etmekte ve olayları dramatize ederek toplumu duygu odaklı fikirlere yönlendirmektedir. İstismar ve ihmal haberlerinde çocukların isimleri ve fotoğraflarının sıklıkla yayımlandığı ve vakaların çoğunun çocukların yakın çevrelerinde gerçekleştiği gözlemlenmektedir (Koç & Paslı, 2021). Çınkır ve Nayır (2018), 2017 yılında yaptıkları araştırmada, Türkiye'nin önde gelen gazetelerinin internet sayfalarında yer alan çocuk istismarı haberlerini incelemiş ve bu haberlerin büyük çoğunluğunun cinsel istismarla ilgili olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum, medyanın, özellikle çocukların yaşadığı travmaların daha da derinleşmesine neden olduğunu göstermektedir (Çınkır & Nayır, 2018).

Altıntaş (2022) yaptığı araştırmada, gazeteler ve internet haber portallarındaki çocuk istismarı haberlerinin nasıl sunulduğunu incelemiştir. Araştırma, medyanın çocuğun yüksek yararını göz ardı ettiğini ve bunun sonucunda çocukların tekrar mağdur duruma düşmelerine yol açtığını ortaya koymuştur. Özellikle medyanın olayları dramatize ederek ve duygu yüklü başlıklarla sunması, toplumda bu tür olaylarla ilgili yanlış algıların oluşmasına neden olmaktadır (Altıntaş, 2022). Özbey ve Pekdoğan (2022) tarafından yapılan araştırma, 0-6 yaş arası çocuk istismarının basılı medyada nasıl yer bulduğunu incelemiştir. Araştırma medyanın istismar haberlerini genellikle sansasyonel bir biçimde sunduğunu ve bu yöntemle kamuoyunun algısını manipüle ettiğini vurgulamaktadır. (Özbey & Pekdoğan, 2022).

Koç ve Paslı (2021) araştırmasında, çocuğa yönelik istismar ve ihmal haberlerinin medyada nasıl yer aldığı incelenmiştir. Araştırma, haberlerin %12,3'ünde mağdur çocukların isimlerinin açıkça verildiğini, %9,9'unda ise fotoğraflarının paylaşıldığını göstermektedir. Ayrıca, bu tür vakaların %64,4'ünün çocukların sosyal çevrelerinde gerçekleştiği bulunmuştur. Çalışma, medyanın etik ilkelere uygun davranmadığını ve farkındalığı artıran, koruyucu ve önleyici bilgilere yeterince yer vermediğini ortaya koymaktadır (Koç & Paslı, 2021). İstismar haberlerinin medyada yer alması, çocukların yaşadığı travmaların derinleşmesine neden olabilmektedir. Medyanın sansasyonel başlıklar ve örseleyici dille haberleştirme şekli, çocukların mağduriyetlerini pekiştirmekte ve toplumsal algıyı yanıltabilmektedir. Bu nedenle, medya organlarının etik ilkelere uygun hareket etmeleri ve çocukların daha fazla mağdur edilmemesi için sorumlu bir dil kullanmaları önemlidir (Kök, 2019).

Moeller (2002), çalışmasında ise çocukların medya tarafından nasıl kullanıldığını ve bu kullanımın toplumsal algı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çocuklar, "7/24" haber ortamında hızlıca erişilebilen ve dramatize edilen haber öğeleri olarak görülmekte, bu durum onların masumiyet simgesi olarak kullanılmasına yol açmaktadır. Moeller, bu yaklaşımın haberlerin doğruluğunu ve derinliğini nasıl etkilediğini tartışırken, çocukların medya üzerinden kullanılmasının aslında haberin aydınlatıcı özelliğinden çok, haber değeri taşımasından kaynaklandığını vurgulamaktadır (Moeller, 2002).

Çocukların haberlerde yer alması, onların psikolojik olarak zarar görmesine yol açabilmektedir, çünkü çocukluk dönemi bireyin kişiliğini en fazla şekillendirdiği dönemdir. Bu dönemde yaşanan olumsuz deneyimler, birey üzerinde kalıcı etkiler bırakmaktadır. Bu nedenle, medya kuruluşlarının çocuk istismarı gibi hassas konularda daha dikkatli ve duyarlı bir şekilde

hareket etmeleri önemlidir. Bu yaklaşım hem çocukların hem de toplumun sağlıklı bir şekilde bilgilendirilmesini sağlayacaktır (Tufan, 2019). Sonuç olarak, çocuk istismarı ve ihmali hem bireysel hem de toplumsal düzeyde büyük zararlara yol açan ciddi bir sorun olmaktadır. Medyanın ihmal ve istismar olaylarını nasıl ele aldığı, toplumun bilinçlenmesi açısından önemli bir rol oynamaktadır. Ancak yapılan çalışmalar, medyanın çoğu zaman çocukların haklarını ihlal ederek, onları yeniden mağdur ettiğini ve olayları dramatize ederek, algıyı manipüle ettiğini ortaya koymaktadır (Koç & Paslı, 2021; Çınkır & Nayır, 2018).

2.3.1. Çocuk İhmali ve İstismarıyla Mücadelede Sosyal Hizmetin Rolü

Sosyal hizmet, bireylerin güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi amacıyla sosyal değişim, gelişim ve uyumu destekleyen, uygulamaya dayalı bir meslek ve akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliğe saygı ilkeleri, sosyal çalışmanın merkezinde yer almaktadır. Sosyal hizmet, sosyal bilimler, beşerî bilimler ve yerel bilgiler gibi teorik temellerle desteklenerek, yaşam zorluklarını ele almak ve toplumsal refahı artırmak için bireyler ve toplumsal yapıları dahil etmektedir (IFSW, 2014).[8] Çocuk sosyal hizmeti, sosyal hizmet mesleği içinde önemli bir müdahale alanıdır ve çocuklara yönelik hizmet sağlayan birçok kurumda sosyal hizmet uzmanları kritik bir rol oynamaktadır. Bu süreçte, uzmanlar ihmal ve istismar vakalarına karşı müdahalelerde bulunarak, teorik altyapıları ve mesleki bilgi birikimlerini kullanarak toplumsal değişim yaratmayı amaçlamaktadır (Özkan, 2022).

Çocuk istismarı, toplum sağlığına ciddi etkilerde bulunan karmaşık bir sorundur. Sosyal hizmet uzmanları, çocukların refahını sağlamak için koruyucu, önleyici ve iyileştirici yaklaşımlar benimsemekte, özellikle istismara uğramış çocuklarla yapılan müdahalelerde travmanın etkilerini azaltmaya çalışmaktadır. Bu süreçte, toplumsal ve kültürel engeller göz önünde bulundurularak, çocukların güvenli gelişimi için dikkatli müdahaleler yapılmaktadır (Uslu, 2019; Erbay & Hatipoğlu, 2019).

Çocuğa yönelik cinsel istismar, toplumsal bir sorun olarak varlığını sürdürürken, müdahale süreçleri toplumsal ve kültürel engellerle şekillenmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, aile ve çocuk refahı kapsamında çocukların iyilik halini sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır (Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla Mücadele, 2012; Yolcuoğlu, 2010). Ayrıca, çocukların karşılaştıkları riskler erken tespit edilerek, sistematik ve planlı müdahalelerle

[8] Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu (International Federation of Social Workers), 2014

önlenmeye çalışılmaktadır. Sosyal hizmet müdahaleleri, sosyal hizmet uzmanlarının geliştirdiği sosyal politika ve müdahale stratejileriyle sağlanmaktadır (Catulay & Uğurlu, 2023).

Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NASW), sosyal hizmet uzmanlarının çocuklar ve aileler için daha iyi sonuçlar elde etmede merkezi bir rol oynadığını belirtmektedir. Uzmanlar, çocuk hakları konusunda toplumu bilinçlendirebilir ve çocuk istismarı ile mücadelede güçlü bir savunuculuk yapabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının hem akademik hem de pratik bilgi birikimleri, çocukların korunması ve iyileştirilmesi açısından son derece önemlidir (NASW, 2020).

Çocuk ihmal ve istismarına yönelik sosyal hizmet çalışmalarında teknolojinin etkili bir kullanımı giderek artmaktadır. İnternetin bilgiye erişim kolaylığı sağladığı günümüzde, dijital platformların kullanımı, koruyucu çalışmaların kapsamını genişletmekte ve bilgiye erişimi hızlandırmaktadır. Ayrıca, internet üzerinden yapılan müdahaleler, çocukların karşılaştıkları risklerin önlenmesinde etkili olabilmektedir (Özpolat, 2023). Dijitalleşmenin artmasıyla, çocukların çevrim içi ortamda cinsel istismara uğraması kolaylaşmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, bu yeni sorunun çözülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ailelere rehberlik, danışmanlık ve toplumu bilinçlendirme gibi çeşitli faaliyetlerle, çevrim içi cinsel istismar vakalarının yayılmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Barut-Bektaş, 2024).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023 yılında medyada yayımlanan çocuk cinsel istismarı içeren içeriklere hızlı bir şekilde müdahale etmiştir. Bakanlık, bu tür içeriklerin toplum yapısına zarar verdiğini ve genel ahlak kurallarına aykırı olduğunu belirterek, ilgili platformlarla iletişime geçmiş ve hukuki sürecin başlatılması için gerekli adımları atmıştır. Ayrıca, cinsel istismara uğrayan özel gereksinimli çocukların korunması ve rehabilitasyonu konusunda da sosyal hizmet alanında büyük bir hassasiyet gösterilmektedir. Bu süreçlerin titizlikle takip edildiği vurgulanmış, sosyal hizmetin önemine dair çeşitli bilgilendirme faaliyetleri ve toplumda farkındalık oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023; Artı Gerçek, 2023).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Medya Çalışma Grubu, 2024 yılı itibarıyla dijital ortamlarda çocukların karşılaştıkları olumsuz içeriklere etkin bir şekilde müdahale etmeye devam etmektedir. Dijitalleşmenin çocuklar için büyük bir risk oluşturduğunu belirten bakanlık, 2024 yılı itibarıyla 2.158 içeriğe müdahale etmiştir. Ayrıca, çocukları dijital ortamlarda tehdit eden siber zorbalık ve kişisel veri güvenliği gibi riskler de

tespit edilerek gerekli psikososyal destek sağlanmıştır. Bakanlık, çocukların güvenli ortamlar içerisinde yaşamlarını sürdürebilmesi amacıyla koruyucu ve önleyici hizmetlerini kararlılıkla sürdürmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024).

Eşgin (2019), sosyal medya ve geleneksel medyada yayımlanan çocuk istismarı vakalarının toplum algısını şekillendirdiğini ve bu tür haberlerin sosyal hizmetin etik ilkelerine uygun şekilde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Medyanın, mağdur çocukların mahremiyetini ihlal etmeyen duyarlı bir yaklaşım sergilemesi önemlidir. Ayrıca, medya, toplumsal farkındalık yaratmak ve sosyal hizmetleri geniş kitlelere duyurmak açısından önemli bir araçtır. Çocuk dostu medya programlarının geliştirilmesi bu sürecin önemli bir parçasıdır (Eşgin, 2019). Paslı (2017), çocuk istismarına yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin genelci bir yaklaşımla ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının, çocuk koruma sisteminde aktif bir rol üstlenerek çok disiplinli ekiplerde yer alması gerektiği ifade edilmiştir. Bu yaklaşım, çocuk istismarının önlenmesinde ve mağdurların desteklenmesinde etkin bir rol oynamaktadır (Paslı, 2017).

Mouzakitis ve Varghese (1985), çocuk istismarı ve ihmali vakalarındaki sosyal hizmet müdahalelerinin perspektiflerini ele alınmıştır. Çalışmada, çocuk istismarı ve ihmali vakalarının etiyolojisi, tıbbi ve yasal boyutları, etik meseleleri, tedavi hedefleri ve müdahale yöntemleri detaylı bir şekilde incelenmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının bu tür vakalarda nasıl müdahalede bulunması gerektiği hakkında önemli bilgiler sunulmuş ve uzmanların, çocukların korunması ve iyileştirilmesi için multidisipliner bir yaklaşım sergileyerek aile içi şiddet ve istismar vakalarında etkili bir destek mekanizması oluşturdukları vurgulanmıştır (Mouzakitis & Varghese, 1985).

Türkiye'de yapılan bir araştırma, sosyal hizmet uzmanlarının çocuk istismarı vakalarına müdahale ederken çeşitli faktörleri dikkate aldığını göstermektedir. Yasal ve etik ilkelerin yanı sıra, kültürel ve toplumsal etkenlerin de bu süreçte önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Şen, 2020). Sonuç olarak, çocuk istismarı ve ihmali ile mücadelede sosyal hizmet uzmanlarının çok disiplinli bir yaklaşım benimseyerek, çocukların psikososyal gelişimlerini desteklediği ve travmalarının etkilerini azaltmaya çalıştığı belirtilmektedir. Dijitalleşen dünyada sosyal hizmet uzmanları, toplumsal farkındalık oluşturma ve sosyal hizmetlerin etkinliğini artırma konusunda önemli bir sorumluluk taşımaktadır (Eşgin, 2019; Barut-Bektaş, 2024).

2.3.1.1. Sosyal Hizmette Dijital Dönüşüm

Dijital dönüşüm, sosyal hizmet uygulamalarını ve mesleki ilişkileri köklü biçimde dönüştürmekte; toplumsal eşitsizliklerin yanı sıra dijital teknolojilere erişim imkânları da insani gelişimin temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Sosyal hizmet alanında dijital teknolojiler, müdahale süreçlerinden politika geliştirmeye, örgütsel yapılanmadan uzman-müracaatçı ilişkilerine kadar farklı düzlemlerde yaygınlaşmakta; bilgi ve iletişim teknolojileri ise veri toplama, analiz, saklama ve paylaşımın yanı sıra uygun hizmet sunumu ve mesleki karar alma süreçlerinde işlevsel araçlar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, dijital araçların etkin entegrasyonu sosyal hizmetin bireyden topluma uzanan refah hedeflerinin gerçekleştirilmesinde giderek daha kritik hale gelmektedir. Teknolojik yeniliklere uyum sağlamak ve dijital kaynakları mesleki süreçlere entegre etmek, sosyal hizmet uzmanlarının güncel yeterliklerinin temel bileşenleri arasında yer almakta; dolayısıyla mesleğin dijital dönüşüme uyarlanması kaçınılmaz bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Yıldırım ve arkadaşları, 2020). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sosyal hizmetteki kullanımı, sosyal politika ve toplum düzeyinden kurum yönetimine, doğrudan hizmet sunumuna ve hizmet alan bireylerin deneyimlerine kadar dört katmanda yapılandırılmaktadır. Bu çok katmanlı yapı, teknolojinin mesleki planlama ve uygulamalardaki çok yönlü işlevselliğini açıkça göstermektedir (Tuncay, 2010). Ayrıca, dijital yapabilirlik kavramı; bireyin çevrimiçi ortamda bilgi üretme, değerlendirme ve erişme yetkinliğini ifade ederek günümüz dijital toplumunun gerektirdiği temel becerileri kapsamaktadır (Taylor, 2019).

Öte yandan, dijital dönüşümün birey, toplum ve yaşam üzerindeki etkileri, sosyal hizmetin müdahale teknikleri, yaklaşım biçimleri ve hizmet sunumlarında kapsamlı bir değişim ihtiyacını doğurmaktadır. İletişim araçları, üretim-tüketim ilişkileri, gündelik alışkanlıklar ve dil gibi alanlarda yaşanan dijitalleşme, mikro, mezzo ve makro düzeylerde köklü dönüşümlere zemin hazırlamaktadır. Bu süreç, sosyal hizmetin dijital toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak kendini güncellemesini ve yeni perspektifler geliştirmesini zorunlu kılmaktadır (Gencer & Aktan, 2021). Sosyal hizmet uzmanlarının dijital dünyaya adaptasyonu, iletişim teknolojilerinin avantajları ve riskleri hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmasını gerektirmektedir. Sosyal medya, mesleki bilgi paylaşımını hızlandıran ve dijital etkileşimi artıran çevrim içi bir platform olarak, sosyal hizmet uzmanlarına bağlantı kurma, ilişki geliştirme ve terapötik müdahalelerde bulunma imkânı sunmaktadır. Ancak bu ortamlar, psikososyal risklerin ve travmatik deneyimlerin de ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Dolayısıyla, sosyal hizmetin etik ilkelerinin dijital platformlarda korunması ve uygulanması önem kazanmakta; mesleğin etik

standartları ve uygulama yöntemleri dijital bağlamda yeniden değerlendirilme ihtiyacı doğurmaktadır (Selçuk, 2022). Bu teorik dönüşüm, sosyal hizmet uzmanlarının sahadaki rollerini ve hizmet sunum biçimlerini de yeniden şekillendirmektedir.

2.3.1.2. Dijital Dünyada Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Sosyal hizmet, bilgi, beceri ve etik değerler temelinde yapılandırılmış bir meslek ve akademik disiplindir. Toplumsal yapının sürekli değişmesi, sosyal hizmet bilgi temellerinin güncellenmesini zorunlu kılarken, teknolojik gelişmeler uzmanların rol ve sorumluluklarını köklü biçimde dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, sosyal hizmet uzmanlarının teknolojiyi etkili ve etik şekilde kullanabilmesini gerektirir; zira teknoloji, mesleğin temel yeterliklerinden biri haline gelmiştir. Dolayısıyla eğitim sistemlerinin ve akademik kadroların bu doğrultuda donatılması kritik öneme sahiptir (Çay, 2022). Sosyal hizmet uzmanları, mikro, mezzo ve makro düzeyde birey, aile, grup ve topluma yönelik çeşitli roller üstlenmektedir. Özellikle çocuk istismarı gibi hassas alanlarda, sağlıklı iletişim ve yasal süreçlerde aktif rol almak temel sorumlulukları arasındadır. Ayrıca kurumlar arası koordinasyonu sağlayarak hizmet alanlarla sistemler arasında köprü işlevi görmektedirler. Danışmanlık hizmetlerinde de bireylere sağlıklı karar alma süreçlerinde rehberlik etmek mesleğin önemli parçalarındandır (Eşgin, 2019).

Dijital dönüşüm ise sosyal hizmetin müdahale tekniklerini, hedef aldığı grupları ve kullanılan yöntemleri değiştirirken, yeni kavramların ve stratejilerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Sosyal hizmetin, dijital toplumda insan hakları ve sosyal adalet perspektifinden bireyleri koruma ve savunma görevi artarken, teknolojik araçların insani etkileşimlerin yerini alamayacağı da netleşmektedir. Bu nedenle bilişim teknolojileri, meslek için amaç değil, etkili bir araç olarak kullanılmalıdır (Gencer & Aktan, 2021). Ayrıca, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki iletişim becerileri büyük önem taşımaktadır. Müracaatçılar ve farklı paydaşlarla yüz yüze, telefon veya yazılı iletişim kurmanın yanı sıra, medya kuruluşları ve dijital platformlarla sürdürülen savunuculuk faaliyetleri, sosyal hizmetin toplumsal görünürlüğünü ve etkisini artırmaktadır. Bu bağlamda iletişim becerileri, sadece bireysel müdahalelerde değil, politika ve topluluk düzeyinde de kritik bir yeterliktir (Yıldırım Aykurt, 2020).

2.3.1.3. Çocuk İhmal ve İstismarına Karşı Dijital Ortamda Sosyal Hizmet

Dijitalleşmenin doğrudan etkilediği en hassas alanlardan biri de çocuk koruma hizmetleridir. Dijital platformların yaygınlaşmasıyla birlikte çocuk kullanıcı sayısı hızla artmakta ve sosyal medya çocukları istismara karşı savunmasız bırakmaktadır. Bu nedenle, çocuklara ve ailelerine dijital mahremiyet bilinci kazandırmak için koruyucu sosyal hizmet

uygulamaları kritik öneme sahiptir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kamu spotları, seminerler ve kampanyalarla farkındalık yaratma çabaları, çocuk istismarının önlenebilir bir sorun olduğunu göstermektedir. Sosyal medya sınır tanımadığı için çocuk koruma politikalarının medya iş birliğiyle geliştirilmesi zorunludur. Medya okuryazarlığının artırılması, çocuk haklarının tanıtılması ve sivil toplumun aktif katılımı gereklidir. Ayrıca, cinsel gelişim gibi tabu konuların güvenli ve açık bir dille ele alınması ile mahremiyetin aile içinde öğretilmesi, çocukları istismardan korumanın temel unsurlarıdır. Medya kuruluşları ise bilgilendirme ve toplumsal farkındalık oluşturma sorumluluğunu etik ilkeler çerçevesinde yerine getirmekle yükümlüdür (Eşgin, 2019). Benzer şekilde sosyal hizmet uzmanlarının kamuya doğru bilgi aktarırken mesleki etik ve değerlerle uyum içinde hareket etmeleri gerekmektedir. Özellikle mahremiyet gibi hassas konularda, bilginin toplanması, yönetilmesi ve saklanmasında etik standartlara uygun davranmak mesleki sorumluluğun önemli bir parçasıdır. Medya kuruluşlarında sosyal hizmet uzmanlarının istihdam edilmesi, haber içeriklerinin etik ve doğru biçimde hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Çocuk istismarı gibi hassas konularda bireysel haklara saygı gösterilmesi, toplumda güven ortamının korunmasına katkı sağlamaktadır (Yıldırım ve arkadaşları, 2020).

Mekânsal sınırlamalardan bağımsız olarak kurum ve kuruluşların bir araya gelmesini mümkün kılan sosyal medya platformları, sosyal hizmet alanındaki sorunların tespiti ve anlaşılması açısından önemli bir bilgi kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır (Afyonoğlu, 2021). Sosyal hizmet bölümlerinin uluslararası düzeyde başarılı sosyal eylemleri, toplumsal kalkınma projelerini ve uygulama deneyimlerini araştırması ve paylaşması, yeni teorilerin ve uygulamaların geliştirilmesine önemli katkı sağlamaktadır. Toplum temelli uygulamaların etkili biçimde hayata geçirilmesi için kamu kurumları, topluluklar ve sivil toplum örgütlerinden oluşan çok aktörlü bir yapının oluşturulması gerekmektedir. Sosyal adalet ve demokratikleşme ilkeleri doğrultusunda kaynakların artırılması veya iyileştirilmesi, dezavantajlı gruplar ve sivil toplum yapılarıyla kurulacak ittifaklar aracılığıyla mevcut güç dengelerinin yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sürecin sağlıklı yürütülmesi için diyalog, katılım ve iş birliği ortamının geliştirilmesi önceliklidir. Ayrıca, politika dönüştürücü projelerin sahada etkin olabilmesi için kamu örgütlenmelerinin şeffaflık, hesap verebilirlik ve bilgi edinme hakkı gibi demokratik değerleri içselleştirmesi ve yasal güvenceye kavuşturması gerekmektedir (Keçeci, 2017).

2.3.2. Çocuk İhmali ve İstismarı: Medya ve Ebeveyn Farkındalığının Toplumsal Boyutta Önemi

Çocuk ihmal ve istismarı, toplumsal açıdan son derece önemli ve yaygın bir sorun olup, medyada sıkça yer almaktadır. Bu sorunun önüne geçebilmek için bireysel ve toplumsal düzeyde farkındalık yaratmak gereklidir (Akyüz, 2018). Özellikle ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin farkındalık düzeyleri, bu tür vakaların fark edilmesi, önlenmesi ve engellenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Ebeveynlerin çocuk istismarı konusundaki bilinçlenmesi, koruyucu ve önleyici yaklaşımların etkinliğini artırmaktadır (Alisinanoğlu & Bağcı, 2023).

Ailelerin bilinçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen eğitim ve farkındalık çalışmaları, ebeveynlerin çocuklarına yönelik yanlış tutumları değiştirmeyi ve çocukla sağlıklı iletişim kurma becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Özellikle alt sosyo-ekonomik düzeye sahip aileler için yapılan eğitimlerin, ihmal ve istismarın önlenmesinde etkili olduğu belirtilmektedir (Meraki & Var, 2019). Ayrıca, çocuk istismarı ve ihmali konusunda ebeveynlerin başvurdukları uzmanlar ve medyanın etik ilkelere uygun yayınları da farkındalık yaratmada önemli bir rol oynamaktadır. Medyanın bu soruna sürekli dikkat çekmesi, sivil toplum kuruluşları ve resmî kurumların harekete geçmesini sağlamaktadır. Böylece, farkındalık oluşturularak, çocuğa yönelik istismar ve ihmalin önlenmesi için koruyucu ve önleyici çalışmalar geliştirilebilmektedir (Koç & Paslı, 2021).

Çocuk istismarıyla mücadelede, ebeveynlerin farkındalık düzeyinin artırılması, önemli bir adımdır. Bununla birlikte, bazı ebeveynlerin istismarı disiplin aracı olarak kullanmaya devam etmeleri, çocuklara yönelik potansiyel istismarların sürdüğünü göstermektedir. Bu durum, daha çeşitli önleme yaklaşımlarının geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Hamzaoğlu & Özel, 2024). Ebeveynlere çocuk istismarı konusunda doğru bilgi ve bilinç kazandırılması, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi adına kritik öneme sahiptir (Bayrak, 2019).

Çocuk istismarıyla mücadele için ailelerin bu konuya dair farkındalık düzeylerinin tespiti önemlidir. Ailelerin, istismara yol açabilecek risk faktörlerini (yoksulluk, aile içi şiddet, güvensiz çevre gibi) bilmesi de bu sürecin kritik unsurlarındandır. Çocuklarını koruyabilmek için ebeveynlerin, istismarı ne şekilde tanımladıkları ve bu sorunun farkında olup olmadıkları belirleyici bir rol oynamaktadır (Ünal, 2017). Yapılan araştırmaların büyük bir kısmı, istismar ve ihmalin tanımları ile oluşum süreçlerini incelemeye odaklanmaktadır. Bununla birlikte,

çocuk istismarına ilişkin farkındalık ve bilgi düzeyleri, genellikle ebeveynler ve diğer yetişkinler (örneğin öğretmenler, sağlık çalışanları) üzerinden değerlendirilmektedir (Kir, 2015).

Karaçor (2019) çalışmasında, rehber öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Araştırma, ihmalin ve istismarın çocukta görülen fiziksel ve davranışsal belirtilerini ve ailesel özellikleri ele almıştır. Sonuçlar, çocuğa bakan kişilerin farkındalık düzeylerinin, özellikle anneanne, babaanne, yakın akraba, bakıcılar, okul ve kreş çalışanları gibi gruplarda daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, fiziksel belirtilerle ilgili farkındalık düzeyleri, anneanne, babaanne ve yakın akraba gibi gruplarda anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur (Karaçor, 2019).

Yükseler (2020) tarafından yapılan bir diğer çalışmada, sağlık personelinin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Araştırma, sağlık çalışanlarının istismar ve ihmale dair belirtileri tanıma ve müdahale etme konularında eksiklikler yaşadığını, bu eksikliklerin ise çocuk koruma sistemine olumsuz etkilerde bulunduğunu ortaya koymuştur. Çalışma, sağlık personelinin farkındalık düzeyini artırmaya yönelik eğitim ve bilinçlendirme programlarının önemine dikkat çekmektedir (Yükseler, 2020).

Yüzügüldü ve Ulkuer (2023) tarafından yapılan bir araştırma, ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki farkındalık düzeyleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma, demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin, fiziksel ve duygusal istismar ile ihmal konularında daha yüksek farkındalık gösterdiğini ortaya koyarken, baskıcı ve aşırı hoşgörülü tutumlar benimseyen ebeveynlerin, çocuk istismarı ve ihmali hakkında daha düşük farkındalığa sahip oldukları görülmüştür. Araştırma, ebeveyn tutumlarının çocuk istismarı ve ihmaline dair farkındalık üzerinde doğrudan etkili olduğunu ve bilinçli ebeveynlerin çocuklarının sağlıklı gelişimlerine daha fazla katkı sağladığını göstermektedir (Yüzügüldü & Ulkuer, 2023).

Akgün ve Çetin (2020) tarafından yapılan bir çalışmada ise ebeveynlerin sosyo-demografik faktörlerinin, istismar farkındalıkları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulguları, genç ve tek çocuk sahibi annelerin daha yüksek istismar farkındalığına sahip olduklarını, lise mezunu annelerin ise ilkokul mezunu olanlara göre daha fazla farkındalık gösterdiğini göstermektedir. Ayrıca, üniversite mezunu ebeveynlerin daha koruyucu tutumlar

sergilediği ve gelir düzeyi yüksek olanların ise aşırı koruyucu tutumlar sergilediği belirlenmiştir. Ebeveynlerin genel olarak otoriter tutumlar sergilediği ve istismar farkındalıklarının orta seviyede olduğu, buna karşın otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin daha düşük olduğu gözlemlenmiştir (Akgün & Çetin, 2020).

Baskak (2023) tarafından yapılan bir araştırmada, olumsuz ebeveyn tutumlarının duygusal istismara yol açtığı ve bu tür istismarın genellikle görünmeyip uzun vadeli etkiler yarattığı tespit edilmiştir. Çalışma, duygusal istismar farkındalığının artırılmasının, bu tür istismarın önlenmesinde önemli bir rol oynayabileceğini vurgulamaktadır (Baskak, 2023).

Knerr, Gardner ve Cluver (2013) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, düşük ve orta gelirli ülkelerde ebeveynlik becerilerini geliştirmeye yönelik müdahaleler ele alınmıştır. Araştırma, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme konusundaki farkındalıklarının artırılmasının, sert ve istismarcı ebeveynlik davranışlarını azaltmada önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan müdahaleler, ebeveyn tutumlarını ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmeyi hedeflemekte ve ebeveynlik farkındalığını artırarak çocuk istismarını önlemeye katkı sağlamaktadır (Knerr, Gardner, & Cluver, 2013).

Araştırmalar incelendiğinde, çocukluk döneminde çocuğun sıkça etkileşimde bulunduğu meslek gruplarında çocuk ihmali ve istismarı farkındalığına yönelik çalışmaların sayısı sınırlı olmakla birlikte mevcuttur. Aile içindeki ihmal ve istismar vakaları, çocukların en çok karşılaştığı durumlardan biridir ve ebeveynlerin bu konudaki farkındalığı, çocukları korumada önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmalar, ebeveyn farkındalığının gelir ve eğitim seviyesiyle doğru orantılı olduğunu ve annelerin babalara kıyasla daha bilinçli olduğunu göstermektedir. Çocuk istismarı ve ihmali sadece ailelerin değil, tüm toplumun sorumluluğundadır. Bu nedenle, ailelerin bilinçlendirilmesi ve toplumun genel farkındalığının artırılması büyük önem taşımaktadır (Ünal, 2017; Yükseler, 2020).

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TASARIM SÜRECİ

Araştırma sürecine yön veren temel faktör, araştırmacının sahip olduğu mesleki birikim, bireysel gözlemleri ve sosyal hizmet alanındaki bilgi donanımı ile danışmanının akademik rehberliğinin birleşimi olmuştur. Sosyal hizmet uzmanı kimliğiyle hareket eden araştırmacı, çocuk ihmali ve istismarı ile aile ve toplumsal ilişkiler konularında edindiği kuramsal ve uygulamalı bilgileri, gözlemlerini ve kapsamlı bir literatür taramasını kullanarak desteklemiştir. Bu doğrultuda, araştırmanın amacı ve araştırma soruları, elde edilen kuramsal çerçeve ve pratik bilgiler ışığında yapılandırılmıştır. Danışmanla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı içerikli haberlerin yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda aile yapısı, ebeveynlik yaklaşımları ve toplumsal değerler ve ilişkiler üzerinde de dönüştürücü bir etki yaratabileceği yönünde ortak bir kanaate varılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın temel çıkış noktası, söz konusu haberlerin aile ve toplumsal ilişkilere yansımalarını kapsamlı bir şekilde incelemek olarak belirlenmiştir. Araştırmanın temel motivasyonu, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin, ebeveyn tutumları, aile yapıları ve toplumsal ilişkilere etkilerini anlamaya yönelik olmuştur. Bu doğrultuda, söz konusu içeriklerin gündelik yaşamdaki yansımaları, bireylerin düşünce ve tutumlarında yarattığı dönüşümler ile aile içi ve toplumsal dinamiklere olan etkileri değerlendirilmiştir. Geleneksel ve çekirdek aile yapıları bağlamında, medya temsillerinin bireyler arası ilişkilerdeki rolü ortaya konmuş; nihayetinde ise bu haberlerin aile ve toplumsal ilişkilere nasıl şekil verdiği irdelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin aile ve toplumsal ilişkilerde meydana getirdiği değişimleri ortaya koymak, medyanın aile ve toplum üzerindeki etkilerini demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi vb.) bağlamında analiz etmek ve nicel ile nitel yöntemlerin birlikte kullanımıyla konuya dair çok yönlü ve derinlemesine bir bakış açısı sunmak hedeflenmiştir. Araştırmanın teorik çerçevesi, çocuk ihmali ve istismarının aile ve toplumsal sonuçlarını ele alan çalışmalar ile medya içeriklerinin aile ve toplum üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmaların kesişiminde inşa edilmiştir. Bu çerçeve doğrultusunda, sosyal hizmet ve medya çalışmaları disiplinlerinin katkılarıyla, disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmiştir. Böylelikle, hem sosyal bir sorun olan

çocuk ihmali ve istismarının etkileri hem de medya aracılığıyla bu etkilerin nasıl yansıdığı incelenmiştir. Çalışmanın planlama aşamasında, sosyal hizmet literatüründeki kuramsal temeller ile medya araştırmalarında öne çıkan güncel yaklaşımlar bir araya getirilmiştir. Ayrıca, dijital medya ortamının ebeveynlik pratikleri üzerindeki yönlendirici ve zaman zaman manipülatif etkilerine de odaklanılmış; bu etkilerin aile ve toplumsal ilişkilere nasıl yansıdığı ele alınmıştır. Araştırma sorularının oluşturulma sürecinde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gerçekleştirilen akademik çalışmalar incelenmiş; medya içeriklerinin aile içi ilişkilere ve toplumsal değerlere etkileri bağlamında yapılan araştırmalardan faydalanılmıştır. Araştırmanın tasarım sürecinde Şekil 3.1'de görülen bir şema izlenmiştir. Medya haberlerinin etik boyutu, toplumsal değerler üzerindeki etkisi, bireysel ve toplumsal reaksiyonları ile medya temsillerine üzerine kurulu teorik çerçeve, çalışmanın yönünü belirlemede temel rehber işlevi görmüştür. Araştırma süreci, medya içerikli çocuk ihmali ve istismarı haberlerinin yalnızca bireysel bir sorun olarak değil, aynı zamanda aile ve toplumsal ilişkileri etkileyen çok yönlü bir mesele olduğunu ortaya koymaya yönelik bir hedefle yapılandırılmıştır.

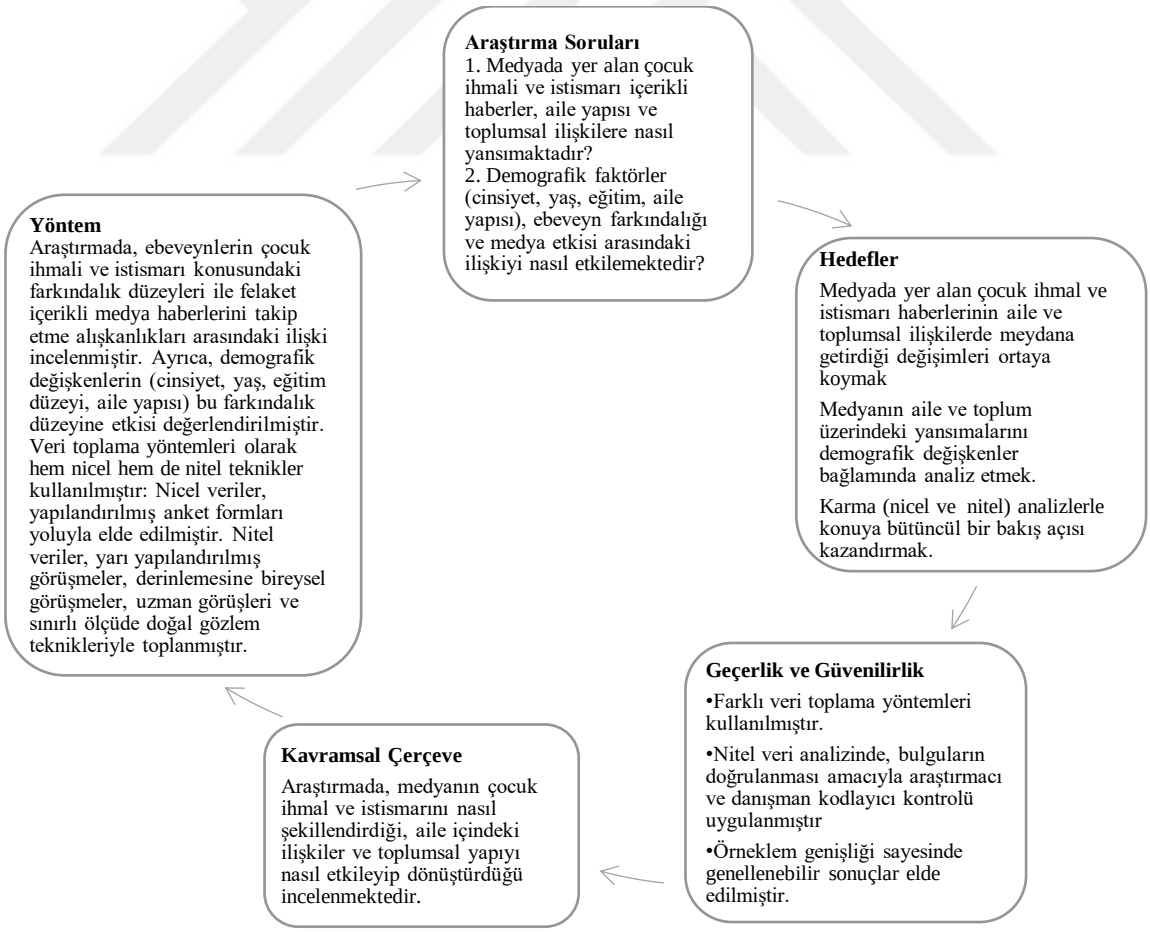

Şekil 3. 1. Araştırma Tasarımı: Döngüsel Süreç

3.2. ARAŞTIRMA DESENİ VE KATILIMCI PROFİLİ

Bu araştırma, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin ebeveynlerin farkındalıkları, duygusal tepkileri ve dijital ebeveynlik uygulamalarındaki yansımaları ve bu yansımaların aile ile toplumsal ilişkilerdeki izdüşümlerini detaylı şekilde incelemek amacıyla karma yöntem yaklaşımıyla yürütülmüştür. Araştırmada hem nicel hem de nitel veri toplama tekniklerinin bir arada kullanılması, medya içeriklerinin bireylerin aile içindeki ilişkileri ve toplumsal algıları üzerindeki etkilerini çok yönlü biçimde değerlendirme olanağı sunmuştur. Alanyazında, iki ya da daha fazla analiz ya da veri toplama tekniğinin birlikte kullanılması "karma yöntem" olarak tanımlanmaktadır (Gezgin & Sarsar, 2020). Karma yöntem araştırmaları, araştırma sorularına hem genel eğilimleri yansıtan istatistiksel veriler hem de bireylerin özgün deneyimlerini aktaran nitel veriler aracılığıyla yanıt aramayı mümkün kılmaktadır. Bu sayede, farklı veri türlerinin bir arada kullanılması, araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmakta, elde edilen bulgular daha güçlü ve kapsamlı hale gelmektedir (Çakır & Türkeş, 2021). Bu nedenle, söz konusu çalışma kapsamında tercih edilen karma yöntem yaklaşımı; medya içeriklerinin aile ve toplum üzerindeki etkilerini daha iyi kavramaya, farklı veri türlerini bir araya getirerek anlamlı sonuçlar üretmeye ve veri kaynaklarının birbirini desteklemesine olanak sağlamıştır.

Bilimsel araştırmalar, çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilebilir ve doğru yöntemin seçimi, araştırmanın başarısı için kritik bir aşama olarak kabul edilmektedir. Eğitim ve sosyal bilimlerde karma yöntem (mixed method) yaklaşımının önemi giderek artmış ve 1990'ların başından itibaren ayrı bir alan olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Karma yöntem, nicel ve nitel yaklaşımları birleştirerek olayları daha geniş bir çerçevede incelemeyi sağlamaktadır. Bu yöntem, araştırmacılara her iki tekniğin avantajlarından faydalanarak daha kapsamlı ve derinlemesine analizler yapma imkânı sunmaktadır. Karma yöntem araştırmalarının amacı, genellikle bir fikri doğrulamak değil, olayları daha geniş bir perspektiften anlamaktır (Baki & Gökçek, 2012). Karma yöntem araştırması, son yıllarda farklı disiplinlerde ve ülkelerde yaygınlık kazanmış, araştırmacılara çeşitli metotları bir arada kullanarak sorulara daha kapsamlı cevaplar arama imkânı sunmaktadır. Karma yöntemlerin gelişimi, 1997 yılında Greene ve Caracelli tarafından yayımlanan bir kaynağa dayanmaktadır (Toraman, 2021). 2003 yılı itibarıyla bu alandaki çalışmalar artış göstermiş ve literatürde önemli bir birikim oluşumuna katkı sağlamaktadır. Karma yöntemler alanındaki gelişmeler ivme kazanmış; günümüzde ise

bu yöntem, araştırmalarda yaygın olarak tercih edilen bir yaklaşım haline gelmiştir (Fırat, Yurdakul, & Ersoy, 2014).

Karma yöntem, nicel ve nitel verilerin birlikte kullanılmasıyla araştırma bulgularının geçerliliğini artırmakta ve verilerin daha kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesini sağlamaktadır (Başer, 2016). Bu yöntem, yalnızca sayısal verilerle sınırlı kalmayıp, katılımcıların deneyimlerini, algılarını ve bakış açılarını derinlemesine incelemeye olanak tanımaktadır. Araştırmacı hem genel eğilimleri ortaya koymakta hem de bireysel deneyimleri detaylı bir şekilde keşfetmektedir (Baki & Gökçek, 2012; Kaplan & Gülcan, 2020). Karma yöntem, veri çeşitliliği sağlayarak, bulguları birbirini tamamlayıcı bir şekilde sunma ve araştırma sürecini daha kapsamlı bir hale getirme imkânı tanımaktadır. Bu yaklaşım, araştırma problemini çok yönlü bir perspektiften ele almayı, yeni sorular oluşturmayı ve elde edilen bilgilerin genişletilmesini sağlamaktadır (Akdemir, Çapar & Bayrakdar, 2022). Araştırmalarda kullanılan yaklaşımların kökenleri, iki temel felsefi görüşle temellendirilmektedir. İlk görüş, post-pozitivizm, sübjektivizm, idealizm ve rölativizm (görecelik) gibi kavramlarla nitel araştırmaları tanımlamaktadır. İkinci görüş ise, pozitivizm, objektivizm (nesnellik) ve realizm (gerçekçilik) gibi değerler dizisiyle ele alınan nicel araştırmalara işaret etmektedir (Yaman, 2020). Bu çalışma, pragmatist paradigma doğrultusunda yapılandırılmış ve karma yöntem yaklaşımıyla yürütülmüştür. Pragmatist yaklaşım, araştırma sorularına en uygun veri toplama ve analiz tekniklerinin belirlenmesini önererek hem nitel hem de nicel verilerin bir arada kullanımını savunmaktadır (Başer, 2016; Çakır & Türkeş, 2021). Bu yönüyle karma yöntem; sosyal, sağlık ve sosyal hizmet gibi farklı disiplinlerde kapsamlı bilgi üretimine katkı sağlamaktadır (Fırat, Yurdakul & Ersoy, 2014).

Araştırmada, veri toplama süreci ardışık biçimde kurgulanmış ve sıralı açıklayıcı karma deseni benimsenmiştir. Sıralı açıklayıcı karma deseni, araştırma probleminin kapsamlı ve çok katmanlı biçimde ele alınmasını olanaklı kılmaktadır (Uğurlu & Çamurlu, 2017). Bu desen çerçevesinde, araştırmanın ilk aşamasında nicel veriler toplanarak analiz edilmiş, elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilen sorular aracılığıyla ikinci aşamada nitel veri toplama sürecine geçilmiştir. Böylece, konu hem genelleyici hem de yoruma dayalı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Nicel boyutta tanımlayıcı-ilişkisel desen kullanılmış ve medya içeriklerinin aile içi ilişkiler ile toplumsal etkileşimler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu bağlamda, medyada yer alan çocuk istismarı ve ihmali temalı haberlerin, ebeveynlerin farkındalık düzeyleri ve felaket içerikli medya içeriklerine maruz kalma durumlarıyla ilişkisi istatistiksel olarak

değerlendirilmiştir. Veriler, "İstismar Farkındalık Ölçeği – Ebeveyn Formu" ve "Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği – Kısa Formu" aracılığıyla toplanmış ve uygun istatistiksel tekniklerle analiz edilmiştir. Nicel bulguların ardından gerçekleştirilen nitel aşamada ise, fenomenolojik desen (olgubilim yaklaşımı) benimsenmiştir. Nitel görüşmeler aracılığıyla katılımcıların medya haberlerine yönelik kişisel değerlendirmeleri, duygusal tepkileri ve aile içi iletişim dinamiklerine dair deneyimleri ortaya konulmuştur. Böylece, nicel verilerle belirlenen genel eğilimler, nitel veriler aracılığıyla açıklanmış ve daha derinlemesine yorumlanmıştır. Bu bütüncül yaklaşım sayesinde, medya temsillerinin aile dinamikleri ve toplumsal yapılar üzerindeki yansımaları daha kapsamlı ve derinlikli biçimde değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, veri toplama tekniklerinin birlikte kullanılması, medya içeriklerinin çocuk istismarı ve ihmali haberlerin ebeveyn farkındalığı ile toplumsal yansımalarının çok boyutlu biçimde analiz edilmesine imkân tanımıştır. Nicel yöntemle elde edilen veriler, nitel yaklaşımla derinleştirilmiş; böylece geniş katılımlı verilerin sunduğu genel eğilimler, bireysel deneyimlerle anlamlandırılmıştır.

3.2.1. Sıralı Açıklayıcı Karma Araştırma Deseni

Bu araştırmada, veri toplama süreci "sıralı açıklayıcı karma araştırma deseni "ne göre yürütülmüştür. Bu desen, veri toplama ve analiz süreçlerinin iki aşamalı olarak planlandığı yapılandırılmış bir karma desen türüdür (Toraman, 2021). Araştırmanın ilk aşamasında nicel veriler toplanmış ve bu veriler tanımlayıcı ve ilişkisel analiz teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Temel olarak tanımlayıcı araştırma deseniyle yapılandırılan bu çalışma, birey ve grupların belirli özelliklerini betimlemeyi ve mevcut durumu ayrıntılı şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Toplanan nicel veriler yalnızca betimsel istatistiklerle değil, aynı zamanda değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen ilişkisel analizlerle de değerlendirilmiştir. Bu yöntemle, medyada yer alan çocuk ihmali ve istismarı haberlerine ilişkin algıların, belirli sosyodemografik değişkenlerle olan ilişkisi ortaya konmuştur. İlk aşamada elde edilen nicel bulgular doğrultusunda, ikinci aşamada nitel veriler toplanarak analiz derinleştirilmiştir (Karbeyaz & Kurt, 2020).

Bu desenin temel özelliği, nicel verilerin öncelikli olarak toplanması ve analiz edilmesi; elde edilen bulguların ise nitel veriyle desteklenerek açıklığa kavuşturulmasıdır (Kemper, Stringfield & Teddlie, 2003). Bu sayede, veriler birbirini tamamlayacak şekilde kullanılmış ve elde edilen bilgiler daha derinlemesine yorumlanmıştır. Hem genelleyici hem de yoruma dayalı bir analiz imkânı olmuştur. Bu yöntem deseni araştırma problemini geniş bir çerçevede

anlamlandırmaya olanak tanırken, aynı zamanda bireysel deneyimlere dayalı detaylı içgörüler elde edilmesini sağlamaktadır (Akdemir, Çapar & Bayrakdar, 2022). Araştırmanın desen modeli, Şekil 3.2'de şemada oluşturulmuştur.

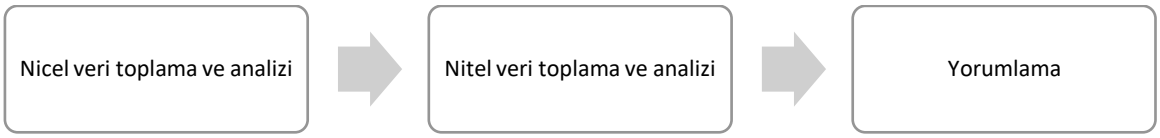

Şekil 3. 2. Sıralı Açıklayıcı Karma Desen: Araştırma Süreci Akışı

3.2.2. Nicel Aşama: Veri Toplama ve Analiz Süreci

3.2.2.1. Nicel Araştırma Modeli

Bu çalışma, tanımlayıcı-ilişkisel bir araştırma olarak yapılandırılmıştır. Tanımlayıcı araştırmalar, bir grup ya da bireylerin özelliklerini incelemek ve bu özellikleri belirlemek amacıyla yapılan çalışmalardır (Hamzaoğlu & Özel, 2024). Bu bağlamda, araştırma kapsamında 3-11 yaş aralığında çocuğa sahip ebeveynlerin, medyada yer alan çocuk ihmali ve istismarı içerikli haberler karşısındaki farkındalık düzeyleri ile felaket temalı medya içeriklerine maruz kalma durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışma, ebeveynlerin medya içerikleri karşısındaki duyarlılıklarını ve algı düzeylerini tanımlayıcı nitelikte ele alarak, mevcut durumu ortaya koymaya yönelik bir yaklaşım benimsemektedir.

3.2.2.2. Nicel Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 3-11 yaş aralığında çocuğa sahip ebeveynler oluşturmaktadır. Bu yaş aralığı, gelişimsel açıdan ilk çocukluk dönemi (3-6 yaş) ile ikinci çocukluk dönemi (7-11 yaş) olarak sınıflandırılmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu, ilgili yaş aralığında çocuğu bulunan ve çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden anne ve babalar oluşturmaktadır. Örneklem grubunun belirlenmesinde, uygun örnekleme (convenience sampling) yöntemi tercih edilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmacının kolaylıkla erişebileceği ve gönüllülük esasına göre çalışmaya katılmayı kabul eden bireylerden oluşan bir örneklem seçme yöntemidir. Bu yöntem; zaman, maliyet ve erişim sınırlılıkları açısından avantaj sağlamakla birlikte, özellikle belirli bir hedef kitleye ulaşmanın zor olduğu durumlarda sıkça tercih edilmektedir. Uygun örnekleme yaklaşımında temel hedef, örneklem grubundan elde edilen verilerin ait olduğu nüfusu temsil edebilmesini sağlamaktır (Etikan, Musa & Alkassim, 2016). Araştırmanın hedef kitlesine ulaşımda karşılaşılan zorluklar, uygun örnekleme yönteminin tercih edilmesinde etkili olmuştur. Katılımcılara medya platformları aracılığıyla ulaşılmış ve çevrimiçi anket formu üzerinden veri toplanmıştır.

3.2.2.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın temel hipotezi:

H_0 (Temel Hipotez): Çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeyi ile felaket haberlerini kaydırma davranışı arasında anlamlı etkisi vardır; farkındalık azaldıkça kaydırma eğilimi artmaktadır.

Araştırma konusu kapsamında oluşturulan alt hipotezler şu şekildedir:

H1: Kadın ebeveynler, erkek ebeveynlere kıyasla çocuk istismarı ve ihmaline dair medya haberlerine karşı daha yüksek farkındalık düzeyine sahiptir ve felaket haberleri daha az kaydırma eğilimindedir.

H2: Katılımcıların aile yapısı, çocuk istismarı ve ihmaline dair medyada sunulan içeriklere yönelik farkındalıklarını veya felaket haberlerini kaydırma eğilimlerini anlamlı biçimde etkilememektedir.

H3: Eğitim düzeyi arttıkça bireyler, çocuk istismarı ve ihmaline dair medya haberlerine karşı daha yüksek farkındalık düzeyine sahiptir ve felaket haberleri daha sık kaydırma eğilimi gösterilmektedir.

H4: Düşük gelir düzeyine sahip bireyler, çocuk istismarı ve ihmaline dair medya haberlerine karşı daha az farkındalık gösterirken, aynı zamanda felaket haberlerini daha fazla kaydırma eğilimindedir.

H5: Çocuğun yaşı arttıkça, çocuk istismarı ve ihmaline dair medya içeriklerine karşı daha fazla farkındalık göstermekte olup, felaket haberlerini kaydırma eğilimleri de daha yüksektir. Çocuk cinsiyeti her iki ölçekte de anlamlı biçimde etkilememektedir.

H6: Katılımcıların yaşı, hem çocuk istismarı ve ihmaline yönelik medya farkındalığını hem de felaket haberlerini kaydırma eğilimlerini anlamlı düzeyde etkilememektedir.

H7: Evli bireyler, boşanmış bireylere kıyasla çocuk istismarı ve ihmaline dair medya haberlerine karşı daha yüksek farkındalık düzeyine sahiptir. Evli bireylerin boşanmış bireylere göre felaket haberlerini kaydırma eğilimlerini daha fazladır.

H8: Büyükşehirde yaşayanlar diğer yerlere kıyasla çocuk istismarı ve ihmaline dair medya haberlerine karşı daha fazla farkındalık göstermektedir. Ayrıca, büyükşehirde yaşayanlar felaket haberlerini daha fazla kaydırmaktadır.

H9: Haberleri daha sık izleyen bireyler, çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin medya içeriklerine karşı daha yüksek farkındalık düzeyi sergiler ve felaket haberlerini kaydırma eğilimleri daha yüksektir.

H10: Sosyal medyayı sık takip eden bireyler, çocuk istismarı içerikli haberlere karşı daha yüksek farkındalık sergilerken, felaket haberlerinden kaydırma davranışı da daha belirgin şekilde görülmektedir.

3.2.2.4. Nicel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel verileri, üç ana veri toplama aracıyla elde edilmiştir: Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla Sosyodemografik Bilgi Formu, ebeveynlerin çocuk istismarı konusundaki farkındalık düzeylerini ölçmek için İstismar Farkındalık Ölçeği – Ebeveyn Formu ve bireylerin sosyal medyada felaket içerikli haberlere maruz kalma davranışlarını değerlendirmek amacıyla Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği – Kısa Formu kullanılmıştır. Bu ölçekler araştırmanın amacına uygun olarak seçilmiş ve ölçeklerin her biri için, ilgili araştırmacılardan gerekli izinler alınarak kullanılmıştır.

Sosyodemografik Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, yaşadıkları yerleşim yeri, aile yapısı ve gelir durumu gibi temel demografik bilgilerini belirlemeye yönelik sorular içermektedir. Ayrıca, katılımcının çocukla olan ilişkisini (anne ve baba) ve çocuğun yaşı ile cinsiyetini belirlemeye yönelik maddeler de formda yer almaktadır. Bunlara ek olarak, katılımcıların haberleri ne sıklıkla takip ettikleri, haberlere ulaşımda tercih ettikleri geleneksel medya araçları ile sosyal medya platformlarında haber takibi yapıp yapmadıkları ve hangi sosyal medya araçlarını tercih ettikleri gibi sorular da form kapsamında sorulmuştur.

Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği – Kısa Formu: Sharma ve arkadaşları (2022) tarafından geliştirilen bu ölçek, bireylerin sosyal medyada karşılaştıkları felaket içerikli haberleri kaydırma davranışlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Tek boyutlu bir yapıya sahip olan bu ölçek, toplamda 6 maddeden oluşmakta olup, 7 dereceli Likert tipi ölçek kullanılarak değerlendirilmektedir (Anlı, 2023).

İstismar Farkındalık Ölçeği – Ebeveyn Formu: Pekdoğan (2017) tarafından geliştirilen bu ölçek, ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Beş dereceli Likert tipi bir yapıdaki ölçek, toplamda 18 maddeden oluşmakta olup, ebeveynlerin fiziksel ceza, çocuğun ihtiyaçlarının ihmal edilmesi gibi istismar potansiyeli taşıyan durumlarla ilgili ifadeler içermektedir. Yüksek puanlar, ebeveynlerin istismar konusunda düşük farkındalık gösterdiklerini ve bu durumun istismar potansiyel riskin arttığını göstermektedir (Pekdoğan, 2017).

3.2.2.5. Nicel Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde nicel veriler, Google Form aracılığıyla oluşturulan anket formu üzerinden toplanmıştır. Katılımcılara ulaşılarak araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmış, ardından çevrim içi aydınlatılmış onam formu sunulmuştur. Katılımcıların onam formunu onaylamasının ardından, sosyodemografik bilgi formu ile birlikte ilgili ölçekler uygulanmıştır. Araştırmaya toplam 705 kişi katılmıştır. Ancak veri temizliği sürecinde, formu eksik dolduran veya ön koşulları karşılamayan katılımcıların yanı sıra, araştırmanın ilerleyen aşamalarında nicel çalışmanın kapsamı dışında bırakılan büyükanne ve büyükbabaların verileri değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bu nedenle, 198 katılımcının verisi geçersiz sayılarak analizlerden çıkarılmış ve çalışma 507 katılımcı üzerinden yürütülmüştür. Araştırma kapsamında ise sadece 3-11 yaş aralığında çocuğu bulunan anne ve babaların katılımı esas alınmıştır. Veri toplama sürecinde etik ilkeler gözetilmiş, ilgili etik kurul onayı alındıktan sonra araştırma süreci başlatılmıştır. Katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmış, tüm katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılmıştır.

3.2.2.6. Nicel Verilerin Analizi

Veriler SPSS-27 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle, katılımcılara ilişkin demografik özelliklerin tanımlanması amacıyla frekans (f) ve yüzde (%) dağılımlarını içeren betimsel istatistikler sunulmuştur. Bu betimsel analizler, örneklemin sosyodemografik yapısını ortaya koymak ve daha ileri düzey analizler için temel teşkil etmek üzere yapılandırılmıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda, değişkenlerin dağılım özellikleri dikkate alınarak uygun parametrik ve non-parametrik testler tercih edilmiştir. İki kategorili bağımsız değişkenlerin ölçek puanları üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi, üç ve daha fazla kategoriye sahip değişkenler için ise tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. Ancak, normallik varsayımının sağlanmadığı durumlarda, parametrik olmayan bir alternatif olarak Kruskal-Wallis H testi tercih edilmiştir. Bu yaklaşım, verilerin yapısına

duyarlı bir analiz stratejisi benimsenmesini mümkün kılmıştır. Ayrıca, kullanılan ölçekler arasındaki ilişki düzeyini ve yönünü belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz, değişkenler arasındaki doğrusal ilişkiyi test etmenin yanı sıra, olası ortak varyanslara dayalı anlamlı ilişkilerin varlığını da ortaya koymayı hedeflemiştir. Analizler alfa=0,05 seviyesinde uygulanmıştır. Analiz süreci boyunca, ölçüm geçerliliği ve yorum güvenilirliği ilkelerine azami düzeyde özen gösterilmiştir. Böylece, elde edilen bulguların yorumlanmasında hem metodolojik tutarlılık hem de bilimsel geçerlilik esas alınmıştır.

3.2.3. Nitel Aşama: Veri Toplama ve Analiz Süreci

3.2.3.1. Nitel Araştırma Modeli

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik bir süreçtir. Bu tür araştırmaların temel amacı, katılımcıların yaşamış oldukları deneyimleri ve bu deneyimlere atfettikleri anlamları derinlemesine incelemektir. Araştırmacı, hipotez test etmek yerine katılımcıların perspektiflerinden hareketle tümevarımcı bir analiz gerçekleştirmektedir. Nitel araştırmalar, teorik bir çerçeveyi sınamaktan ziyade katılımcıların sunduğu veriler ışığında yeni bir anlayış geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, araştırmanın amacına uygun çeşitli veri toplama tekniklerinin kullanılması araştırmacıya esneklik sağlamakta ve böylece daha kapsamlı bir veri setinin oluşturulmasına imkân tanımaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016; Patton, 2018). Araştırmanın nitel boyutunda, fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Bu yöntem, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşantılarını, bu yaşantılara yükledikleri anlamları ve algılarını derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır (Creswell & Poth, 2016). Fenomenoloji, bireylerin deneyimlerini kendi bakış açılarıyla anlamaya çalışırken, bu deneyimlerin nasıl algılandığı, anlamlandırıldığı ve yorumlandığını da analiz etmektedir. Katılımcıların yaşantılarından hareketle, onların sosyal gerçeklikleri nasıl inşa ettikleri üzerine odaklanmakta; böylece yaşanan olayların bireyler üzerindeki etkilerine dair kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır (Akdemir, Çapar & Bayrakdar, 2022). Bu bağlamda, söz konusu çalışmada, çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili medya haberlerinin aile içindeki ilişkiler ve toplumsal algılar üzerindeki etkilerinin fenomenolojik bir bakış açısıyla ele alınması amaçlanmıştır.

3.2.3.2. Nitel Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın hedef kitlesi, 3-11 yaş grubundaki çocuklara sahip olan ebeveynlerden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise, belirtilen yaş grubundaki çocuğa sahip olan ve

araştırmaya gönüllü olarak katılan anne ve babalardan meydana gelmektedir. Nitel araştırma kapsamında örneklem grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme (snowball sampling) yöntemleri tercih edilmiştir. Nicel araştırmaya katılan ve belirlenen ölçütleri karşılayan katılımcılar arasından uygun bireyler seçilmiştir. Kartopu örnekleme ise, başlangıçta belirlenen birkaç katılımcının yönlendirmeleriyle yeni katılımcılara ulaşılmasını sağlayarak, araştırmanın ilerleyişini zincirleme şekilde sürdürmektedir. Bu süreçte, zengin ve derinlemesine veri elde edilmesini mümkün kılacak niteliklere sahip bireylerin seçimi önem taşımaktadır. Ayrıca, veri doygunluğuna ulaşılana dek görüşmelere devam edilmesi önerilmektedir. Bu yöntem, yalnızca katılımcıların çeşitliliğini artırmakla kalmamakta, aynı zamanda araştırma verilerinin güvenilirliğine ve geçerliliğine de katkı sunmaktadır (Patton, 2018; Baltacı, 2018). Nitel aşamada, nicel araştırmaya katılan 507 kişilik örneklem grubundan, belirlenen ölçütlere göre seçilen 35 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemi doğrultusunda ilerletilmiş ve veri doygunluğuna ulaşılmasıyla birlikte süreç tamamlanmıştır.

3.2.3.3. Nitel Veri Toplama Aracı

Nitel veri toplama aşamasında medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberleri üzerine yapılan görüşmelerde, katılımcılara düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir alan yaratmak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi, katılımcıların bireysel deneyimlerini ve kendilerine özgü bakış açılarını detaylı bir biçimde ifade etmelerine olanak tanıyan esnek bir yapı sunmaktadır. Bu yöntem, araştırmacıya önceden belirlenmiş sorular doğrultusunda ilerlerken, aynı zamanda katılımcıların düşüncelerini derinlemesine aktarmalarına imkân tanıyarak, nitel verilerin kapsamlı ve anlamlı bir biçimde toplanmasını sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Görüşme formu, katılımcıların çocuk ihmal ve istismarı içeren medya haberlerine dair algılarını, duygusal tepkilerini ve bu haberlerin aile içindeki ilişkilerle toplumsal algılardaki dönüşümü nasıl etkilediklerini açıklamalarına olanak tanımıştır. Formda yer alan sorular, katılımcıların medya haberlerine nasıl tepki verdiğini ve bu haberlerin aile içindeki iletişimi, ilişki dinamiklerini nasıl etkilediğini ortaya koymayı hedeflemiştir. Ayrıca, medyanın çocuklara yönelik tutumları şekillendirme biçimi ve bu haberlerin toplumsal duyarlılığı artırma ya da manipüle etme üzerindeki etkileri de araştırma soruları arasında yer almıştır. Bu yapı, katılımcıların çocuk istismarı ve ihmali gibi hassas konularda medyanın nasıl bir etki yarattığını

ve bireylerin aile içindeki algı ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini derinlemesine incelemeye olanak tanımıştır.

3.2.3.4. Nitel Verilerin Toplanması

Nitel araştırmalar, katılımcıların doğal ortamlarında karşılaştıkları olguları derinlemesine incelemeyi amaçlayan yöntemlerdir. Temel hedef, belirli bir fenomenin anlamını katılımcıların bakış açıları doğrultusunda ortaya koymaktır. Bu süreçte araştırmacı, veri toplama aşamasına aktif katılarak, katılımcılarla doğrudan etkileşim içinde süreci yönlendirmiştir. Böylece farklı perspektiflerden elde edilen veriler aracılığıyla fenomen derinlemesine incelenmiştir. Esnek yapısı sayesinde araştırmacının farklı bakış açılarını dikkate alması mümkün olmuştur (Patton, 2018; Tekindal & Arsu, 2020). Veri toplama aşamasında, katılımcıların düşüncelerini özgürce ifade edebileceği bir ortam yaratmak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, belirli bir konu çerçevesi sunarken katılımcılara esnek yanıt imkânı tanımaktadır. Araştırmacı, görüşme sırasında katılımcının yanıtlarına göre yeni sorular yöneltebilmekte ve gerektiğinde soru formunu yeniden şekillendirebilmektedir (Polat, 2022). Yazılı anketlerin sınırlı kaldığı konularda katılımcıların duygu ve düşüncelerini ayrıntılı aktarmasını sağlayan bu yöntem, nitel araştırmalarda yaygın biçimde kullanılmaktadır. Sorular, kolaydan zora doğru sıralanmış ve geçiş ifadeleri ile mantıksal bir akış oluşturulmuştur. Böylece görüşmeler yapıcı ve bütünlüklü ilerlemiştir (Altunay, Oral & Yalçınkaya, 2014). Görüşmeler, katılımcıların kendilerini rahat hissedeceği uygun zaman ve mekânlarda gerçekleştirilmiş, her görüşme yaklaşık 40-60 dakika sürmüştür. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır: İlk bölüm demografik özelliklere, ikinci bölüm ise medya ile bireylerin ilişkisini anlamaya yönelik sorulara ayrılmıştır. Formun son hâli, danışman önerileri doğrultusunda gözden geçirilmiş ve içerik açısından sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Anlam ve uygunluğun değerlendirilmesi için 3–11 yaş aralığında çocuğu olan bir anne bir baba ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot uygulamada, kapsam dışı ancak değerli bilgiler elde edilince soru formunda eklemeler yapılmış ve bazı sorular yeniden düzenlenmiştir.

Çalışma kapsamında toplam 42 kişiyle iletişime geçilmiştir. Bu kişilerden 4'ü görüşme talebine yanıt vermemiş, 3 katılımcı ise görüşme sürecini tamamlayamayarak süreci yarıda bırakmıştır. Bu nedenle toplamda 35 kişiyle nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ön değerlendirme aşamasında, 3 katılımcının yanıtlarının tematik derinlik bakımından yetersiz olduğu tespit edilerek analiz dışında bırakılmıştır. Böylece başlangıçta 32 katılımcı analize dahil edilmek üzere değerlendirilmiştir. Ancak, danışman ve uzman araştırmacı ile yürütülen

kapsamlı tematik değerlendirmeler sonucunda, analize katkısı sınırlı bulunan 7 kadın katılımcının verileri çıkarılmıştır.

Burada katılımcı sayısındaki azalmanın temel nedeni, nitel araştırmalarda veri kalitesi ve doyumunun sağlanmasının öncelikli olmasıdır. Tekrarlayan ve analize anlamlı katkı sağlamayan verilerin dışlanması, analiz sürecinin derinliğini ve odaklanmasını artırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, katılımcıların çıkarılmasının cinsiyet dengesini sağlamak için yapılması durumu, örneklem temsiliyeti ve veri çeşitliliği açısından dikkatle değerlendirilmiştir. Cinsiyet dengesinin sağlanması nitel araştırmalarda istenen bir hedef olmakla birlikte, asıl öncelik veri doyumu ve analitik derinliktir. Bu bağlamda, cinsiyet dengesini sağlama amacıyla katılımcıların çıkarılması veri çeşitliliğinde azalmaya yol açabileceğinden, bu karar danışman ve uzman araştırmacının görüşleri doğrultusunda, tematik yoğunluk ve analiz kalitesi göz önünde bulundurularak titizlikle verilmiştir.

İzleyen aşamada, kodlama sürecinde kadın ve erkek katılımcı sayılarında denge ve kod matrisinde tematik temsilin eşitlenmesi amacıyla 5 kadın katılımcının verileri analiz dışı bırakılmıştır. Nihai olarak, analiz süreci içerik derinliği, tematik temsiliyet ve analitik denge gözetilerek, 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere toplam 20 katılımcı verisi üzerinden yürütülmüştür. Örneklemde gerçekleştirilen bu düzenlemeler, araştırmanın amaçlarına uygun veri kalitesini sağlama, tekrarlayan verilerin dışlanması ve analitik dengelerin korunması temelinde şekillendirilmiştir. Cinsiyet dengesi önemli olmakla birlikte, veri doyumu ve tematik derinlik bu çalışmada öncelikli kriterler olarak değerlendirilmiştir. Veri temininin artırılması ya da çıkarılan katılımcıların yeniden dahil edilmesi teorik olarak mümkün olmakla beraber, mevcut durumda analiz kalitesinin korunması adına mevcut yaklaşım benimsenmiştir.

Katılımcılar farklı illerden gelmektedir: İstanbul (3), Kocaeli (2), Hatay (2) ve diğer illerden (Balıkesir, Bursa, Bilecik, Muğla, Ankara, Antalya, Trabzon, Kars, Adana, Mersin, Denizli, Sinop, Konya) birer kişi. Araştırmacının görüşme sürecinde İstanbul'da bulunması nedeniyle, üç katılımcı ile yüz yüze görüşmeler İstanbul'da, uygun ve sakin kafe ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Diğer tüm katılımcılarla ise çevrimiçi platformlar aracılığıyla çevrim içi görüşmeler yapılmıştır. Bu yöntem hem katılımcıların mahremiyetini korumak hem de coğrafi kısıtları aşmak açısından uygun ve etkili bir uygulama süreci sağlamıştır. Tüm görüşmeler, gönüllülük ve gizlilik ilkeleri doğrultusunda yürütülmüştür. Etik ilkeler gereği, katılımcıların gizliliği korunmuş ve tarafsızlık ilkesi çerçevesinde özgürce görüş belirtmeleri teşvik edilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı açıklandıktan sonra, katılımın tamamen gönüllülük esasına

dayandığı vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, güvenli bir iletişim ortamı yaratılarak verilerin güvenilirliğini artırmıştır.

Görüşmeler öncesinde katılımcılar hem yazılı hem de sözlü olarak araştırmanın amacı, kapsamı ve süreci hakkında detaylı şekilde bilgilendirilmiş; aydınlatılmış onam alınmıştır. Bu süreç, katılımcıların süreci anlamalarını ve gönüllü katılım sağlamalarını desteklemiştir. Ayrıca görüşmelerden önce, araştırmacı katılımcılarla güven temelli bir iletişim kurmak amacıyla kısa bir sohbet gerçekleştirmiş ve çalışmayı yürütme motivasyonunu paylaşmıştır. Ses kaydının alınacağı bilgisi net şekilde iletilmiş, kayıtların yalnızca ifadelerin eksiksiz aktarılması için yapıldığı vurgulanmıştır. Katılımcıların her ifadesinin önemli olduğu hatırlatılarak gizlilik ve gönüllülük esasları pekiştirilmiştir. Ses kayıt cihazı, sesin net kaydedilebilmesi için uygun yere yerleştirilmiştir. Görüşme sırasında katılımcıların duygusal durumu dikkate alınmış; zorlandığı gözlenenlere süreç durdurulabilecekleri bildirilmiştir. Görüşme sonrasında da paylaşılan bilgilerden rahatsızlık duyulması halinde geri bildirim verilmesi sağlanarak güven ortamı güçlendirilmiştir. Bazı görüşmelerin ardından yapılan kısa değerlendirme sohbetlerinde katılımcılar, sürece ilişkin önemli bilgiler sunmuş ve bu ek veriler analiz aşamasına notlar yoluyla dâhil edilmiştir. Yüz yüze görüşmeler sonrası diğer katılımcılarla çevrimiçi ortamda uygun gün ve saatlerde randevulaşılmıştır. Online görüşmelerde genellikle bir günde iki-üç katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların bazıları daha samimi ve sohbet havasında, bazıları ise daha yapılandırılmış soru-cevap formatında yanıt vermiştir. Araştırmacı, her katılımcının tarzına göre esnek bir yaklaşım benimsemiştir. Görüşmelerin ardından bazı katılımcılarla iletişim devam etmiş; özellikle Anneler Günü gibi özel günlerde gönderilen mesajlarla sıcak ilişkiler sürdürülmüştür. Ayrıca bazı katılımcılar, araştırma sonuçlarını merak ettiklerini belirterek tamamlandığında kendileriyle paylaşılmasını talep etmiştir.

3.2.3.5. Nitel Verilerin Analizi

Veri analiz sürecinde, araştırmacı katılımcıyı dikkatle dinleyerek konu dışı bilgileri ayıklamakta ve görüşmeyi önceden belirlenen ana temaya odaklamaktadır. Transkripsiyon sonucu elde edilen veriler detaylı şekilde incelenip, araştırma kapsamına uygun olanlar seçilerek veri azaltma işlemi gerçekleştirilmektedir. Analize dahil edilen veriler kodlanmakta; görüşme metni, katılımcı tepkileri ve araştırmacının aldığı notlar dikkate alınarak özet çıkarılmaktadır. Bu özet ve kodlar doğrultusunda, literatür desteğiyle ana temalar ve kategoriler belirlenmekte; benzer kodlar bir araya getirilerek sınıflandırılmaktadır. Oluşturulan kategoriler karşılaştırılarak ilişkileri ve örüntüleri ortaya konmakta; böylece ana tema ve alt temalar yapılandırılarak veri analizi sistematik şekilde tamamlanmaktadır (Dömbekci & Erişen, 2022).

Bu araştırmada, görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiş ve verilerin metne dönüştürülmesi için Descript adlı transkripsiyon programından faydalanılmıştır. Araştırmacı, metnin özgünlüğünü ve doğruluğunu sağlamak adına kayıtları yeniden dinlemiş, program tarafından yanlış algılanan veya eksik bırakılan bölümleri düzelterek tam bir veri bütünlüğü temin etmiştir. Bu uygulama hem sözlü hem de yazılı verilerin ön kategorilendirilmesinde zihinsel bir çerçeve oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Görüşmeler neticesinde toplam 736 dakika 24 saniye uzunluğunda ses kaydı ve 241 sayfa [9]metinsel veri elde edilmiştir. Bu metinler, MAXQDA 2024 isimli nitel veri analiz programı kullanılarak kapsamlı biçimde kodlanmış ve defalarca gözden geçirilerek nihai hale getirilmiştir. Kodlama sürecinde, öncelikle veriler parçalara ayrılmış; ardından tümevarımsal mantıkla temalar inşa edilmiş, son aşamada ise temalar ile kodların birbirleriyle tutarlılığı tersine dönük olarak değerlendirilmiştir. Kodlama ve kategori geliştirme süreci tamamlandıktan sonra, elde edilen veriler danışman ile paylaşılmış ve anlamlandırma sürecinin geçerliliği sağlanmıştır. Ardından, alanında uzman araştırmacının da değerlendirmesine sunularak bulguların tutarlılığı kontrol edilmiştir. Bu sürecin ardından gerçekleştirilen ortak toplantıda, tema ve alt tema isimlerinde ve bazı kodlamalarda değişiklik yapılmasına karar verilmiştir. Araştırmacı tarafından gerekli güncellemeler yapıldıktan sonra, danışman ve uzman araştırmacı ile ikinci bir toplantı gerçekleştirilmiş ve bu toplantı sonucunda elde edilen geribildirimler ışığında, tema ve kodlarda son düzeltmeler yapılarak analiz sürecinin bütünlüğü ve güvenilirliği sağlanmıştır. Şekil 3.3'te, bir katılımcıdan elde edilen veri örneği ile buna ait kod ve kategori sunulmaktadır.

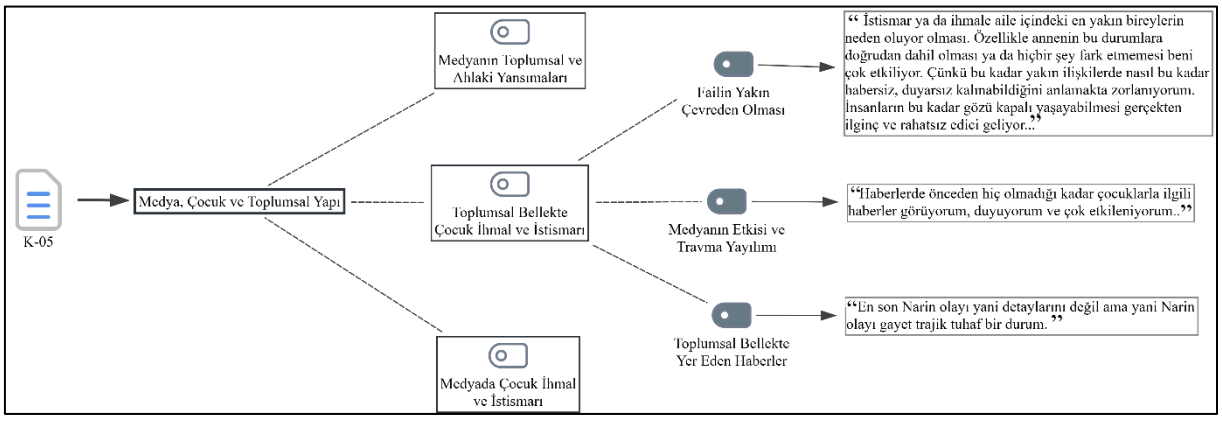

Şekil 3. 3. Araştırmaya Ait Nitel Veri Kodlama Örneği

[9] Times New roman, 12 punto, 1.5 satır aralığı.

3.3. ARAŞTIRMACININ SÜRECE KATILIMI

Karma yöntem araştırmalarında araştırmacının rolü hem nicel hem de nitel süreçlerde etkin ve yönlendirici bir sorumluluk üstlenmektedir. Araştırma süreci, araştırmacının zihninde şekillenen bir fikirle başlamaktadır; bu fikir, araştırma probleminin belirlenmesiyle somutlaşmaktadır. Sürecin devamında alan yazın taraması yapılmakta, uygun yöntem ve desen seçilmekte, veri toplama araçları oluşturulmakta ve analiz aşamasına geçilmektedir (Kıral, 2020). Karma yöntem yaklaşımı, araştırmacıya araştırma sorularına en uygun yöntemi seçme esnekliği sunmakta ve farklı veri türlerini birlikte kullanma ve karşılaştırma imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırmacı, yalnızca doğrulayıcı bir tutumla değil; anlayışı genişletici, tamamlayıcı ve çoğulcu bir bakış açısıyla süreci yürütmektedir (Baki & Gökçek, 2012). Bu çerçevede, araştırmacının yöntemsel tercihlerinin altında yatan felsefi temeller de önem kazanmaktadır. Epistemoloji, bilginin doğasını, kaynağını ve sınırlarını sorgulayan bir yaklaşım olarak, araştırmacının bilgi üretme sürecine ilişkin varsayımlarını şekillendirmektedir. Bu doğrultuda, Creswell ve Plano Clark (2018), araştırmacıların epistemolojik duruşlarını belirlemek adına "Araştırmacı ile araştırılan arasında nasıl bir ilişki vardır?" sorusunu temel almaları gerektiğini ifade etmektedir. Öte yandan, aksiyoloji ise değerlerin araştırma sürecindeki etkisini incelemekte; araştırmacının kişisel değerlerini, etik sorumluluklarını ve çalışmadaki konumunu açık bir şekilde ortaya koymasını gerekli kılmaktadır. Aynı yazarlar, aksiyolojik duruşun anlaşılabilmesi adına araştırmacının kendisine "Bu araştırmada değerlerin rolü nedir?" sorusunu yöneltmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Creswell & Plano Clark, 2018). Araştırmacının bu felsefi ilkeler doğrultusunda kendini konumlandırması hem sürecin güvenilirliğini artırmakta hem de elde edilen verilerin anlamlandırılmasında açıklık ve tutarlılık sağlamaktadır (Toraman, 2021).

Bu bağlamda araştırmacı, sıralı açıklayıcı karma yöntem desenini izleyerek, ilk olarak nicel verileri toplamış, sonrasında nitel verileri elde etmiş ve her iki veri setini bağımsız olarak analiz etmiştir. Sonrasında bu veriler birleştirilerek yorumlanmış ve bulgular alandaki literatürle uyumlu olarak çeşitli şekillerde sunulmuştur. Araştırma, alana katkı sağlamayı amaçlayan tablolar ve şekillerle ile desteklenmiştir. Araştırmacı, nicel veri toplama sürecine başlamadan önce, çalışmada kullanılacak ölçeklerin her biri için ilgili araştırmacılardan gerekli izinleri almıştır. Ardından, veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek formu Google Form ortamında hazırlanmıştır. Etik kurul onayı alındıktan sonra, formun uygulanmasına geçilmiş ve

katılımcılara ulaşmak amacıyla sosyal ağlar üzerinden paylaşım yapılmıştır. Veri toplama süreci boyunca etik ilkelere özenle riayet edilmiş, katılımcıların gönüllü katılımı esas alınmıştır.

Analiz sürecine ise, yeterli sayıda katılımcıya ulaşıldıktan sonra başlanmıştır. Nitel verilerin toplanmasında, araştırmacı ve danışman tarafından birlikte geliştirilen açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanma sürecinde, araştırmacı yeterli zaman ayırmış ve bu süreçte danışmanının geri bildirimlerinden faydalanmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğin önemli unsurlarından biri olan yansıtıcılığı sağlamak adına, sorular titizlikle değerlendirilmiş ve her birinin olası etkileri üzerinde dikkatle durulmuştur. Araştırmacı, görüşme sorularını oluştururken kendisini katılımcıların yerine koymuş; bu sorular kendisine yöneltilseydi nasıl hissedeceğini ve nasıl yanıtlar vereceğini düşünerek sorulara son hâlini vermiştir. Ayrıca, pilot görüşmeler gerçekleştirerek soruların etkinliğini test etmiş ve hangi soruların daha işlevsel olduğunu, hangi eklemeleri yapması gerektiğini belirlemiştir. Görüşmelerde katılımcılara yöneltilen yarı yapılandırılmış sorular, anlaşılırlığı artırmak amacıyla gerektiğinde tekrar edilmiştir. Araştırmacı, görüşme sürecinde katılımcılarla kurduğu etkileşimde dikkatli bir dinleyici ve gözlemci olmuş, görüşmelerin içeriğini eksiksiz ve güvenilir biçimde kaydetmiştir. Araştırma için yeterli doygunluğa ulaşıldığında görüşme süreci sonlandırılmış ve nitel analiz sürecine geçilmiştir. Nitel araştırmalarda analiz süreci, yöntemin doğası gereği öznellik taşımaktadır; çünkü araştırmacı hem veri toplama hem de yorumlama süreçlerinde etkin bir rol üstlenmektedir. Araştırmacı, araştırma konusuna dair ön bilgiye sahip olmakta, alandaki gelişmeleri takip etmekte, katılımcılarla doğrudan etkileşim kurmakta ve elde edilen verileri kodlayarak temalara ayırmaktadır. Bu nedenle, araştırmacının sürece yaklaşımı, elde edilen bulguların doğruluğu ve güvenilirliği açısından belirleyici bir unsur hâline gelmektedir. Her araştırma yaklaşımının kendine özgü analiz teknikleri bulunmakta olup, bu tekniklerin etkili bir biçimde uygulanabilmesi büyük ölçüde araştırmacının titizliğine bağlı olmaktadır. Nitel verilerin anlamlı bir biçimde yapılandırılması ve bağlam içinde yorumlanabilmesi, araştırmacının süreci dikkatle yönetmesiyle mümkün olmaktadır (Tekindal & Arsu, 2020). Elde edilen veriler sistematik bir biçimde kodlanmış, bu kodlar doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve temalar altında bir araya getirilmiştir. Bulguların anlamlılığı ve bütünlüğü araştırmacı tarafından sürekli olarak test edilmiştir. Tüm bu süreçte, araştırmacı yalnızca veriyi toplayan kişi değil; aynı zamanda verinin anlamını katılımcı perspektifinden çözümlemeye çalışan, öznelliğinin farkında olan ve yansıtıcı bir tutum benimseyen bir konumda yer almıştır. Böylece

analiz sürecinin derinliği artmış, ulaşılan sonuçların güvenilirliği ve bilimsel geçerliği güçlenmiştir.

3.4. ARAŞTIRMANIN ETİK ÇERÇEVESİ

Etik, toplumsal yaşamı ve mesleki uygulamaları şekillendiren davranış kurallarının bütünü olarak tanımlanabilmektedir. Türk Dil Kurumu'na göre, etik; "meslek alanlarında tarafların uyması gereken davranışları ifade etmektedir (http://www.tdk.gov.tr). Etik, ahlaki değerlerle sıkı bir bağ içindedir; ahlak ise etik ilkelerin bireysel düzlemdeki yansımasıdır. Her ne kadar normlar ve kültürel pratikler toplumsal yapıların etkisiyle farklılık gösterse de yaşam hakkına saygı, dürüstlük ve zarar vermeme gibi temel etik ilkeler evrensel bir geçerliliğe sahiptir. Etik, bireylerin ve toplumların değer yargıları doğrultusunda şekillenen, doğru ve yanlış ayrımını esas alan bir davranış sistemini kapsamaktadır (Güldeste, 2018). Görüşme sürecinde hem hazırlık aşamasında hem de mülakatlar sırasında etik ilkelere titizlikle uyulması gerekmektedir. Bu, katılımcıların bilinçli onayını almak, özel hayatlarına saygı göstermek, zarar vermemek ve yanıltıcı olmamak gibi sorumlulukları içermekte olup, aynı zamanda nezaketli bir dil ve üslup kullanmak da büyük önem taşımaktadır (Polat, 2022).

Bu araştırmada, bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkeleri gözetilerek her aşamada etik standartlara uyum sağlanmıştır. Araştırmanın yürütülmesinden önce, çalışmanın etik uygunluğunu belgelemek amacıyla İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 06.02.2024 tarihli ve 2024/84 sayılı karar ile Etik Kurul izni alınmıştır.

Araştırmanın nicel aşamasında öncelikle kullanılan ölçeklerin uygulamaları için araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır. Ardından, anketin başında çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirme yapılmış, katılımcılardan gönüllülük esasına dayalı olarak bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Veri toplama işlemi, Google Form aracılığıyla yapılmış ve katılımcılar yaklaşık 15-20 dakika süreyle anketi tamamlamıştır. Katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve elde edilen veriler yalnızca araştırma kapsamında analiz edilmiştir. Nitel araştırma aşamasında ise görüşmelerden önce katılımcılarla birebir iletişim kurulmuş ve araştırmanın amacı, süresi ve içerdiği süreçler hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcıların görüşmeye katılımı tamamen gönüllülük esasına dayanmış ve görüşmelerden önce sözlü onamları alınmıştır. Ayrıca, katılımcıların istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri veya herhangi bir soruyu yanıtlamama hakkına sahip oldukları açıkça

belirtilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların tercih ettiği uygun ortamlarda gerçekleştirilmiş ve sesli kayıt alınması konusunda katılımcı onayı alınmıştır. Verilerin güvenliği ve katılımcı mahremiyetinin korunması adına tüm ses kayıtları ve yazılı veriler, yalnızca araştırmacı tarafından erişilebilir olacak şekilde saklanmıştır. Veriler analiz sürecinde kodlanarak kişisel kimlik bilgileri gizli tutulmuş; raporlama aşamasında, katılımcıların kimliklerinin açıkça belirlenmesini önleyecek şekilde verilerin anonimliği titizlikle sağlanmıştır. Araştırmanın hiçbir aşamasında çocuklara ilişkin doğrudan kimlik bilgileri toplanmamış, tüm süreçler etik sorumluluk çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bu doğrultuda, araştırma süreci boyunca sosyal hizmet mesleğinin etik ilkelerine ve akademik etik kurallara bağlı kalınmış; katılımcıların haklarına, özerkliklerine, bilgi güvenliğine ve zarar görmeme ilkelerine hassasiyetle yaklaşılmıştır. Elde edilen veriler yalnızca bu çalışma kapsamında değerlendirilmiş ve üçüncü kişilerle paylaşılmamıştır.

3.5. ARAŞTIRMANIN KISITLAMALARI

Bu araştırma, medya aracılığıyla sunulan çocuk ihmali ve istismarı içerikli haberlerin aile bireylerinin tutumları ile toplumsal ilişkilere yansımasını anlamaya yönelik önemli veriler sunmakla birlikte, bazı kısıtlamalar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Öncelikle, çalışma verileri belirli bir zaman diliminde toplanmış olup, bu dönemdeki toplumsal duyarlılıklar ve medya içerikleri özelinde sınırlıdır. Medya gündeminin hızla değişen doğası göz önüne alındığında, bu çalışma yalnızca ilgili dönemdeki medya içeriklerinin ve toplumsal algıların etkisini yansıtmaktadır. Dolayısıyla, medya içeriğindeki değişkenlik ve haber yoğunluğundaki farklılaşmaların etkisi çalışma kapsamına dahil edilememiştir.

Araştırmanın bir diğer kısıtlaması, örneklem grubunun yalnızca 3-11 yaş aralığında çocuğa sahip bireyler (anne ve baba) ile sınırlı tutulmuş olmasıdır. Bu durum, ergenlik dönemi çocuklarına sahip ebeveynlerin görüşlerinin dışarıda kalmasına yol açmıştır. Bu kısıtlama, çocukların gelişimsel dönemlerine göre medya içeriklerine verilen tepkilerdeki farklılıkların değerlendirilmesini sınırlandırmıştır. Ayrıca, çevrim içi veri toplama yöntemi, araştırma sürecine hız ve erişilebilirlik kazandırmış olmakla birlikte, dijital mecralarda daha etkin olan bireylerin örneklemde yoğunlukla yer almasına neden olmuştur. Bu durum, medya okuryazarlığı düzeyi düşük bireylerin çalışmaya erişimini kısıtlamış ve medya içeriklerinden etkilenme düzeyleri açısından temsilde kısıtlamalara yol açmıştır.

Araştırmada kullanılan nicel ölçme araçları, geçerlik ve güvenirlikleri literatürde kanıtlanmış ölçeklerden oluşmakla birlikte, katılımcıların medya içeriklerine ilişkin tutum ve farkındalık düzeylerini yalnızca öz-bildirimlerine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Bu da özellikle hassas temalarla ilgili yanıtların sosyal beklentilere uygun şekilde verilme olasılığını gündeme getirmiştir. Ayrıca, araştırmanın bir diğer kısıtlaması ise yalnızca belirli medya türleri (geleneksel medya ve sosyal medya) ile sınırlı tutulmasıdır. Görsel-işitsel medya, çevrimiçi haber portalları ve kullanıcı yorumları gibi farklı medya kaynaklarının detaylı biçimde ayrıştırılmaması, haberlerin etki düzeylerinin medya türüne göre karşılaştırılmasını sınırlamıştır. Bununla birlikte, medyada yer alan haberlerin içerik analizi yapılmaksızın yalnızca aile bireylerinin algılarına dayalı olarak değerlendirilmesi, medya içeriğinin biçimsel ve dilsel özelliklerinin araştırma dışı kalmasına yol açmıştır. Çocuk istismarı ve ihmali gibi hassas konuların hem etik hem de duygusal boyutları nedeniyle, bazı katılımcılar sorulara yanıt verirken çekingen davranmış ya da bazı detayları paylaşmaktan imtina etmiştir. Bu durum, özellikle nitel verilerin derinliğini kısmen sınırlamış ve bazı bağlamsal açıklamaların yeterince ortaya çıkamamasına yol açmıştır. Araştırmada ulaşılan veriler, bu kısıtlamalar çerçevesinde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın temel konusu olan çocuk ihmal ve istismarı içerikli haberlerin aile ve toplum üzerindeki etkileri, oldukça karmaşık, çok katmanlı ve süreklilik arz eden bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, bu araştırmada yalnızca belirli boyutlar sınırlı zaman aralıklarında incelenebilmiş, görüşmelerin süresi ve kapsamı doğrultusunda bireylerin deneyimlerini derinlemesine aktarmaları her zaman mümkün olamamıştır. Araştırmanın kesitsel tasarımı da uzun vadeli etkilerin gözlenmesine olanak tanımamış; bu nedenle daha geniş örneklemlerle yürütülecek boylamsal ve karşılaştırmalı çalışmaların, elde edilen bulguların genellenebilirliğini artıracağı düşünülmektedir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın iki aşamalı yapısına uygun olarak elde edilen nicel ve nitel bulgulara yer verilmiştir. Araştırma, sıralı açıklayıcı karma yöntem deseni doğrultusunda yapılandırılmış; ilk aşamada nicel, ikinci aşamada ise nitel veriler toplanarak analiz süreci derinleştirilmiştir. İlk aşamada, katılımcıların medyada yer alan çocuk ihmali ve istismarı haberlerine yönelik algıları ile medya kullanım eğilimleri, çeşitli sosyodemografik değişkenler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Nicel analizlerde tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra grup karşılaştırmaları ve değişkenler arası ilişkileri inceleyen istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Nicel analizlerin ortaya koyduğu örüntüler doğrultusunda yürütülen ikinci aşamada ise, katılımcı görüşleri derinlemesine incelenmiş ve tematik analiz yoluyla yorumlanmıştır. Nitel veriler, nicel sonuçları tamamlayarak daha kapsamlı bir değerlendirme yapılmasına olanak sağlamıştır. Bulgular, önce nicel analiz sonuçları ardından nitel değerlendirmeler biçiminde sunulmuş, her iki veri türü birlikte ele alınarak bütüncül bir değerlendirme yapılmıştır.

4.1. NİCEL BULGULAR

Veriler SPSS-27 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyodemografik sorular için frekans tablosu oluşturulmuştur. Değişkenlerin grup ortalamalarındaki farklılıkları görebilmek için 2 gruplu değişkenlerde bağımsız örneklem t-testi, 3 ve daha fazla gruplu değişkenlerde One-Way ANOVA analizi ve non-parametrik Kruskal Wallis-H analizi uygulanmıştır. Ölçeklerin birbirleri arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü tespit edebilmek için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Analizler alfa=0,05 seviyesinde uygulanmıştır.

Tablo 4. 1: Normallik Varsayımı Analizi ve Güvenilirlik Analizi

Ölçek	n	Min	Max	Ort.	SS	Kolmogorov Smirnov (p)	Çarpıklık	Basıklık	Cronbac's Alpha
İstismar Farkındalık Ölçeği	507	34	69	56,90	6,946	,000	-,396	-,463	,601
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	507	6	42	19,23	6,914	,000	,140	,020	,826

*p>0,05

Tablo 4.1'de normallik analizi ve güvenilirlik analizleri yer almaktadır. Ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2; +2 sınırını aşmadığından analizlerde parametrik testler kullanılırken grup gözlem sayıları yetersiz (n<30) olduğunda ise non-parametrik testler kullanılacaktır. (George & Mallery, 2010). Ölçeklerin güvenilirlikleri yeterli düzeydedir. Cronbach Alpha katsayısının 0,60 ile 0,80 arasında olması ölçeğin orta güvenilir, 0,80 ile 1,00 arasında olması ise ölçeğin yüksek güvenilir olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2006).

Tablo 4. 2: Sosyodemografik Bilgiler Tablosu

Değişken	Grup	n	Yüzde (%)
Yaş	18-30	91	17,9
	30-45	366	72,2
	45 yaş ve üstü	50	9,9
Cinsiyet	Kadın	312	61,5
	Erkek	195	38,5
Eğitim Durumu	İlkokul	8	1,6
	Ortaokul	32	6,3
	Lise	160	31,6
	Ön lisans	6	1,2
	Lisans	176	34,8
	Lisansüstü	112	22,1
	Doktora	12	2,4
Medeni Durum	Evli	431	85,0
	Bekar	25	4,9
	Boşanmış	51	10,1
Yaşanılan Yer	Köy	15	3,0
	Kasaba	20	3,9
	Şehir	192	37,9
	Büyükşehir	280	55,2
Aile Yapısı	Çekirdek aile	466	91,9
	Geleneksel (geniş) aile	41	8,1
Gelir Durumu	0-20.000 TL	45	8,9
	20.001-40.000 TL	159	31,4
	40.001-60.000 TL	165	32,5
	60.001-80.000 TL	81	16,0
	80.000 TL ve üstü	57	11,2
Çocuk Cinsiyeti	Kız	305	60,2
	Erkek	202	39,8
Haber İzleme Sıklığı	Hiçbir zaman	7	1,4
	Nadiren	43	8,5
	Bazen	106	20,9
	Sık	208	41,0
	Çok sık	143	28,2
Sosyal Medya Takip Etme Sıklığı	Hiçbir zaman	2	0,4
	Nadiren	21	4,1
	Bazen	88	17,4
	Sık	201	39,6
	Çok sık	195	38,5
Çocuk Yaşı	3-5 yaş	238	47,1
	6-8 yaş	168	33,3
	9 yaş ve üzeri	99	19,6

Tablo 4.2'de katılımcıların sosyodemografik bilgileri verilmiştir.

Tablo 4. 3: Haberlere Ulaşımda Tercih Edilen Geleneksel Medya Araçları Bilgiler Tablosu

Geleneksel Medya Araçları	Grup	n	%
TV haberleri	Tercih Etmeme	64	12,6
	Tercih Etme	443	87,4
Radyo	Tercih Etmeme	458	90,3
	Tercih Etme	49	9,7
Gazete	Tercih Etmeme	421	83,0
	Tercih Etme	86	17,0
Dergi	Tercih Etmeme	379	74,8
	Tercih Etme	128	25,2
Reklam panoları	Tercih Etmeme	459	90,5
	Tercih Etme	48	9,5
Sosyal medya/İnternet	Tercih Etmeme	434	85,6
	Tercih Etme	73	14,4

Tablo 4.3'te katılımcıların haberlere ulaşımda tercih edilen geleneksel medya araç bilgileri verilmiştir.

Tablo 4. 4: Haberlere Ulaşımda Tercih Edilen Sosyal Medya Araçları Bilgiler Tablosu

Sosyal Medya Araçları	Grup	n	%
Instagram	Tercih Etmeme	113	22,3
	Tercih Etme	394	77,7
X (Twitter)	Tercih Etme	272	53,6
	Tercih Etmeme	235	46,4
Facebook	Tercih Etme	325	64,1
	Tercih Etmeme	182	35,9
Youtube	Tercih Etme	281	55,4
	Tercih Etmeme	226	44,6
Tik Tok	Tercih Etme	443	87,4
	Tercih Etmeme	64	12,6
Telegram	Tercih Etme	439	86,6
	Tercih Etmeme	68	13,4

Tablo 4.4'te katılımcıların haberlere ulaşımda tercih edilen sosyal medya araç bilgileri verilmiştir.

Tablo 4. 5: Cinsiyet Değişkeni T-Test Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İstismar Farkındalık Ölçeği	Kadın	312	56,38	7,198	-2,135	505	,033*
	Erkek	195	57,73	6,454			
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	Kadın	312	18,73	7,699	-2,273	505	,023*
	Erkek	195	20,05	5,346			

*p<0,05

Tablo 4.5'te cinsiyet değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analizi sonuçları verilmiştir.

Cinsiyet değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,033<0,05). Erkeklerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, kadınların İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Cinsiyet değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,023<0,05). Erkeklerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, kadınların Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 4. 6: Aile Yapısı Değişkeni T-Test Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İstismar Farkındalık Ölçeği	Çekirdek aile	466	56,89	6,969	-,187	505	,852
	Geleneksel (geniş) aile	41	57,10	6,756			
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	Çekirdek aile	466	19,34	6,904	1,193	505	,233
	Geleneksel (geniş) aile	41	18,00	6,993			

*p<0,05

Tablo 4.6'da aile yapısı değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analizi sonuçları verilmiştir.

Aile yapısı değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,852>0,05).

Aile yapısı değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,233>0,05).

Tablo 4. 7: Çocuk Cinsiyet Değişkeni T-Test Tablosu

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
İstismar Farkındalık Ölçeği	Kız	305	57,12	7,140	,855	505	,393
	Erkek	202	56,58	6,646			
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	Kız	305	19,39	6,664	,622	505	,534
	Erkek	202	19,00	7,286			

*p<0,05

Tablo 4.7'de çocuk cinsiyeti değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analizi sonuçları verilmiştir.

Çocuk cinsiyeti değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,393>0,05).

Çocuk cinsiyeti değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,534>0,05).

Tablo 4. 8: Yaş Değişkeni Tek Yönlü ANOVA Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	a) 18-30	91	57,60	7,071	2	,730	,483	-
	b) 30-45	366	56,82	6,904				
	c) 45 yaş ve üstü	50	56,22	7,063				
	Toplam	507	56,90	6,946				
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	a) 18-30	91	19,45	7,361	2	,737	,479	-
	b) 30-45	366	19,04	7,003				
	c) 45 yaş ve üstü	50	20,26	5,233				
	Toplam	507	19,23	6,914				

*p<0.05

Tablo 4.8'de yaş değişkeni için One-Way ANOVA Analizi sonuçları verilmiştir.

Yaş değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,483>0,05).

Yaş değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,479>0,05).

Tablo 4. 9: Gelir Durumu Değişkeni Tek Yönlü ANOVA Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	a) 0-20.000 TL	45	55,29	7,430	4	9,927	,000*	a,b,c>e
	b) 20.001-40.000 TL	159	57,81	6,587				
	c) 40.001-60.000 TL	165	58,13	6,951				
	d) 60.001-80.000 TL	81	56,88	6,816				
	e) 80.000 TL ve üstü	57	52,14	5,505				
	Toplam	507	56,90	6,946				
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	a) 0-20.000 TL	45	18,91	7,731	4	7,068	,000*	a,b,c>e
	b) 20.001-40.000 TL	159	20,58	6,426				
	c) 40.001-60.000 TL	165	19,42	6,406				
	d) 60.001-80.000 TL	81	19,31	6,787				
	e) 80.001 TL ve üstü	57	15,07	7,709				
	Toplam	507	19,23	6,914				

*p<0.05

Tablo 4.9'da gelir durumu değişkeni için One-Way ANOVA Analizi sonuçları verilmiştir.

Gelir durumu değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,000<0,05). 20.001-40.000TL, 40.001-60.000TL ve 60.001-80.000TL geliri olan bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, 80.001TL ve üzeri geliri olan bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Gelir durumu değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,000<0,05). 20.001-40.000TL, 40.001-60.000TL ve 60.001-80.000TL geliri olan bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, 80.001TL ve üzeri geliri olan bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 4. 10: Çocuk Yaşı Değişkeni Tek Yönlü ANOVA Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	F	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	a) 3-5	238	58,53	6,139	2	21,920	,000*	a>b,c
	b) 6-8	168	56,87	7,269				
	c) 9 ve üzeri	99	53,27	6,687				
	Toplam	505	56,95	6,911				
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	a) 3-5	238	20,42	6,705	2	7,110	,001*	a>b
	b) 6-8	168	17,95	6,403				
	c) 9 ve üzeri	99	18,56	7,723				
	Toplam	505	19,23	6,902				

*p<0.05

Tablo 4.10'da çocuk yaşı değişkeni için One-Way ANOVA Analizi sonuçları verilmiştir.

Çocuk yaşı değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,010<0,05). 3-5 yaş arası çocuğu olan bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, 6-8 yaş arası çocuğu olan ve 9 yaş ve üzeri çocuğu olan bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Çocuk yaşı değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,001<0,05). 3-5 yaş arası çocuğu olan bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, 6-8 yaş arası çocuğu olan bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 4. 11: Eğitim Durumu Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	a) İlkokul	8	49,50	9,827	6	57,943	,000*	b>f c>e,f e>f
	b) Ortaokul	32	59,06	6,535				
	c) Lise	160	59,22	6,263				
	d) Ön lisans	6	52,67	5,046				
	e) Lisans	176	57,01	6,955				
	f) Lisansüstü	112	53,60	6,238				
	g) Doktora	12	56,17	6,394				
	Toplam	506	56,89	6,949				
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	a) İlkokul	8	17,63	7,873	6	10,845	,093	-
	b) Ortaokul	32	20,56	6,221				
	c) Lise	160	20,26	5,312				
	d) Ön lisans	6	19,17	7,111				
	e) Lisans	176	18,98	7,206				
	f) Lisansüstü	112	18,00	8,483				
	g) Doktora	12	18,67	5,263				
	Toplam	506	19,24	6,920				

*p<0.05

Tablo 4.11'de eğitim durumu değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir.

Eğitim durumu değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,000<0,05). Ortaokul mezunlarının İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, lisansüstü mezunlarının İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Lise mezunlarının İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, lisans mezunlarının İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Lise mezunlarının İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, lisansüstü mezunlarının İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Lisans mezunlarının İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, lisansüstü mezunlarının İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Eğitim durumu değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,093>0,05).

Tablo 4. 12: Medeni Durum Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	a) Evli	431	56,80	6,800	2	31,623	,000*	c>a,b
	b) Bekar	25	50,80	7,006				
	c) Boşanmış	51	60,80	5,720				
	Toplam	507	56,90	6,946				
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	a) Evli	431	19,06	6,928	2	3,626	,163	
	b) Bekar	25	21,48	8,963				
	c) Boşanmış	51	19,63	5,429				
	Toplam	507	19,23	6,914				

*p<0.05

Tablo 4.12'de medeni durum değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir.

Medeni durum değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,000<0,05). Boşanmış bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, evli ve bekar bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Medeni durum değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,163>0,05).

Tablo 4. 13: Yaşanılan Yer Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	a) Köy	15	59,47	6,266	3	11,803	,008*	a,d>b
	b) Kasaba	20	52,20	7,338				
	c) Şehir	192	56,60	6,463				
	d) Büyükşehir	280	57,31	7,148				
	Toplam	507	56,90	6,946				
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	a) Köy	15	21,53	7,279	3	9,204	,027*	d>c
	b) Kasaba	20	18,00	8,832				
	c) Şehir	192	18,34	6,791				
	d) Büyükşehir	280	19,81	6,773				
	Toplam	507	19,23	6,914				

*p<0.05

Tablo 4.13'te yaşanılan yer değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir.

Yaşanılan yer değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,008<0,05). Köyde ve büyükşehirde yaşayan bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, kasabada yaşayan bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Yaşanılan yer değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,027<0,05). Büyükşehirde yaşayan bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, şehirde yaşayan bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 4. 14: Haber İzleme Sıklığı Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	a) Hiçbir zaman	7	51,14	3,976	4	53,024	,000*	c>b d>a,b,c e>a,b,c
	b) Nadiren	43	51,84	4,705				
	c) Bazen	106	55,20	6,648				
	d) Sık	208	57,54	7,158				
	e) Çok sık	143	59,05	6,365				
	Toplam	507	56,90	6,946				
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	a) Hiçbir zaman	7	14,71	6,448	4	46,626	,000*	d>b e>b,c
	b) Nadiren	43	14,40	7,594				
	c) Bazen	106	17,51	7,265				
	d) Sık	208	19,75	6,797				
	e) Çok sık	143	21,43	5,437				
	Toplam	507	19,23	6,914				

*p<0.05

Tablo 4.14'te haber izleme sıklığı değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir.

Haber izleme sıklığı değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,040<0,05). Haberleri bazen izleyen bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, haberleri nadiren izleyen bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Haberleri sık izleyen bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, haberleri hiçbir zaman, nadiren ve bazen izleyen bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Haberleri çok sık izleyen bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, haberleri hiçbir zaman, nadiren ve bazen izleyen bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Haber izleme sıklığı değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,000<0,05). Haberleri sık izleyen bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, haberleri nadiren izleyen bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Haberleri çok sık izleyen bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, haberleri nadiren ve bazen izleyen bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 4. 15: Sosyal Medya Takip Etme Sıklığı Değişkeni Kruskal Wallis-H Analizi

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p	Fark
İstismar Farkındalık Ölçeği	a) Hiçbir zaman	2	50,50	4,950	4	35,064	,000*	d,e>b,c
	b) Nadiren	21	52,43	5,335				
	c) Bazen	88	54,10	5,878				
	d) Sık	201	57,50	6,947				
	e) Çok sık	195	58,10	7,040				
	Toplam	507	56,90	6,946				
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	a) Hiçbir zaman	2	7,50	,707	4	42,568	,000*	b,c>a
	b) Nadiren	21	13,57	6,384				d>a,b
	c) Bazen	88	16,89	6,701				e>a,b,c,d
	d) Sık	201	19,11	6,990				
	e) Çok sık	195	21,15	6,235				
	Toplam	507	19,23	6,914				

*p<0.05

Tablo 4.15'te haber izleme sıklığı değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir.

Sosyal medya takip etme sıklığı değişkeni gruplarına göre İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,000<0,05). Sosyal medyayı sık takip eden bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, sosyal medyayı nadiren ve bazen takip eden bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Sosyal medyayı çok sık takip eden bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalaması, sosyal medyayı nadiren ve bazen takip eden bireylerin İstismar Farkındalık Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Sosyal medya takip etme sıklığı değişkeni gruplarına göre Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,000<0,05).

Sosyal medyayı nadiren takip eden bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, sosyal medyayı hiçbir zaman takip eden bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Sosyal medyayı bazen takip eden bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, sosyal medyayı hiçbir zaman takip eden bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Sosyal medyayı sık takip eden bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, sosyal medyayı hiçbir zaman ve nadiren takip eden bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Sosyal medyayı çok sık takip eden bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalaması, sosyal medyayı hiçbir zaman, nadiren, bazen ve sık takip eden bireylerin Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 4. 16: Korelasyon Analizi

	İstismar Farkındalık Ölçeği	**Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği**
İstismar Farkındalık Ölçeği	1	,153**
		,001
Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği	,153**	1
	,001	

**p<0,01 *p<0,05

Tablo 4.16'da korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

İstismar Farkındalık Ölçeği ile Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği arasında pozitif yönlü ve çok zayıf seviyeli anlamlı ilişki bulunmaktadır (r=,153; p=,001).

4.2. NİTEL BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın nitel verilerinden elde edilen bulgular, önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda sistematik bir şekilde sunulacaktır. İlk olarak, katılımcıların demografik ve temel özellikleri "Araştırma Katılımcılarına Ait Bulgular" başlığı altında derlenmiştir. Bu bilgilerin ayrı bir tema olarak ele alınması, katılımcıların deneyimlerinin bağlam içinde ve kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanıyarak, araştırmanın derinlikli ve bütüncül analizine katkı sağlaması amacıyla tercih edilmiştir. Katılımcı profiline ilişkin veriler, iki ayrı tablo aracılığıyla kapsamlı bir biçimde sunulmuştur. Birinci tabloda, katılımcıların yaş, eğitim durumu, ikametgâh şehri, aile yapısı, gelir düzeyi ve ailede çalışan bireyler gibi temel sosyo-demografik özellikleri detaylandırılmıştır. İkinci tabloda ise, aile yapısı, hanede yaşayan kişiler, çocukların yaşı, cinsiyeti ve bakım-gözetim süreçlerine dair ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu iki katmanlı veri sunumu hem bireysel hem de aile bağlamındaki özelliklerin kapsamlı bir şekilde ortaya konulmasına imkân tanımış ve tematik analizin sağlam temeller üzerine oturmasını sağlamıştır.

4.2.1. Araştırma Katılımcılarına Ait Bulgular

Araştırmada, 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere toplam 20 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Verilerin gizliliğinin korunması amacıyla kadın katılımcılar "K" erkek katılımcılar ise "E" kodlarıyla isimlendirilmiştir. Tablo 4.17'de katılımcıların yaş, eğitim durumu, ikamet ettikleri şehir, aile yapısı, gelir düzeyi ve ailede çalışan bireyler gibi temel sosyo-demografik veriler yer almaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 30 ile 47 arasında değişmekte olup, eğitim düzeyi lise seviyesinden doktora derecesine kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda, 9 katılımcı doktora, 6 katılımcı lisansüstü, 4 katılımcı lisans ve 1 katılımcı lise mezunu olarak belirlenmiştir. Katılımcıların ikamet ettiği şehirler ülke genelinde dağılım göstermekte olup hem büyükşehirler hem de farklı coğrafi bölgeler temsil edilmektedir. Gelir düzeyi dağılımında ise çoğunluk orta düzey gelir grubunda yer almakla birlikte, yüksek gelir grubuna dahil olan katılımcılar da dikkate değerdir. Ayrıca, ailede çalışan bireylerin durumu incelendiğinde, birçok ailede hem anne hem babanın aktif olarak çalıştığı, bazı ailelerde ise sadece babanın çalıştığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların tamamının medeni durumu evli olup, bu bilgi tabloda belirtilmemiştir. Elde edilen demografik bilgiler,

katılımcıların bağlamsal özelliklerini bütüncül olarak anlamaya olanak vererek, araştırmanın sonraki analiz aşamalarının tematik çözümlemelerin tutarlılık ve derinlik kazanmasını sağlamaktadır. İlgili demografik veriler Tablo 4.17'de sunulmuştur.

Tablo 4. 17. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı Adı	Yaş	Eğitim Durumu	İkametgâh Şehri	Gelir Düzeyi	Ailede Çalışanlar
E-01	47	Doktora	Balıkesir	Yüksek	Baba
E-02	39	Lisansüstü	Bursa	Orta	Baba-Anne
E-03	41	Doktora	Bilecek	Yüksek	Baba-Anne
E-04	30	Lisansüstü	Kocaeli	Orta-Yüksek	Baba-Anne
E-05	32	Doktora	İstanbul	Orta	Baba
E-06	45	Doktora	Muğla	Orta-Yüksek	Baba-Anne
E-07	36	Lisans	İstanbul	Orta	Baba-Anne
E-08	40	Lisansüstü	Antalya	Orta	Baba-Anne
E-09	41	Lisans	Trabzon	Orta	Baba
E-10	40	Lisans	Hatay/Antakya	Orta	Baba
K-01	40	Doktora	Kars	Orta-Yüksek	Baba-Anne
K-02	34	Doktora	Adana	Orta	Baba
K-03	40	Doktora	Mersin	Orta	Baba-Anne
K-04	41	Lisansüstü	Hatay	Orta	Baba-Anne
K-05	38	Lisans	İstanbul	Orta	Baba-Anne
K-06	40	Lisansüstü	Denizli	Orta	Baba-Anne
K-07	30	Lise	Sinop	Orta	Baba-Anne
K-08	34	Doktora	Ankara	Yüksek	Baba-Anne
K-09	37	Doktora	Konya	Orta	Baba-Anne
K-10	38	Lisansüstü	Kocaeli	Orta	Baba-Anne

Tablo 4.18'de ise, araştırma kapsamındaki katılımcıların aile yapıları, hanede yaşayan bireyler, çocukların yaşları ve cinsiyetleri ile çocukların bakım ve gözetim süreçlerine dair ayrıntılı bilgileri içermektedir. Aile yapısı açısından katılımcıların büyük çoğunluğu çekirdek ailede yaşarken, yalnızca 1 katılımcı geleneksel aile yapısına dahildir. Hanede genellikle anne, baba ve çocuklar birlikte yaşamakta, bazı durumlarda büyükanne, dede veya bakıcı gibi diğer aile bireyleri ve yardımcılar da bakım sürecine dahil olmaktadır. Çocukların yaş aralığı 3 ile 11 arasında değişmekte olup, cinsiyet dağılımı kız ve erkek olarak dengelidir. Çocukların bakım ve gözetimi ise çoğunlukla anne-baba tarafından sağlanmakla birlikte, kreş, bakıcı ve büyükanne-dede gibi destekleyici kaynaklar da aktif olarak yer almaktadır. Bu demografik ve yapısal bilgiler, katılımcıların aile içi dinamiklerini ve çocuk bakımına yönelik uygulamalarını kapsamlı biçimde anlamaya olanak tanımakta olup, Tablo 4.18'de detaylı olarak sunulmaktadır.

Tablo 4. 18. Aile Yapısı ve Çocuklara Dair Demografik Bilgiler

Katılımcı Adı	Aile Yapısı	Hanede Yaşayan Kişiler	Çocuğun Yaşı	Çocuğun Cinsiyeti	Çocuğun Bakım ve Gözetimi
E-01	Çekirdek aile	Anne-Baba, 4 Çocuk	5	Kız	Anne-Baba
E-02	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	7	Erkek	Anne-Baba
E-03	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	6	Kız	Anne-Baba
E-04	Çekirdek aile	Anne-Baba, 1 Çocuk	4,5	Kız	Kreş, Anne-Baba
E-05	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	5,5	Kız	Anne-Baba
E-06	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	11	Kız	Anne-Baba
E-07	Çekirdek aile	Anne-Baba, 1 Çocuk	6	Erkek	Anne-Baba, Nine
E-08	Çekirdek aile	Anne-Baba, 3 Çocuk	3	Erkek	Anne-Baba, Bakıcı
E-09	Çekirdek aile	Anne-Baba, 1 Çocuk	7	Kız	Anne-Baba
E-10	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	8	Erkek	Anne-Baba
K-01	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	10	Kız	Anne-Baba
K-02	Çekirdek aile	Anne-Baba, 1 Çocuk	4	Kız	Kreş, Anne-Baba, Nine
K-03	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	8	Erkek	Anne-Baba
K-04	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	7	Erkek	Anne-Baba
K-05	Çekirdek aile	Anne-Baba, 1 Çocuk	4	Erkek	Anne-Baba, Bakıcı
K-06	Çekirdek aile	Anne-Baba, 1 Çocuk	11	Kız	Anne-Baba
K-07	Çekirdek aile	Anne-Baba, 1 Çocuk	5	Erkek	Anne-Baba, Nine-Dede
K-08	Çekirdek aile	Anne-Baba, 1 Çocuk	6,5	Kız	Anne-Baba
K-09	Çekirdek aile	Anne-Baba, 2 Çocuk	9	Kız	Anne-Baba
K-10	Geleneksel aile	Anne-Baba, 3 Çocuk, Nine	6	Kız	Anne-Baba, Büyükanne

Bu araştırmada elde edilen nitel veriler, katılımcılarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler doğrultusunda analiz edilmiş ve dört ana tema çerçevesinde yapılandırılmıştır. Medyada yer alan çocuk ihmali ve istismarı haberlerinin aile yaşamı, ebeveynlik pratikleri ve toplumsal yapılar üzerindeki yansımalarını çok boyutlu biçimde ele alan bu temalar; medya ve haber takibi alışkanlıkları, dijital çağda ebeveyn ve çocuk, medyanın aile ve topluma yansımaları ile medya, çocuk ve toplumsal yapı şeklinde sıralanmıştır. Her bir ana tema altında yapılandırılan alt temalar, katılımcıların özgün anlatımlarıyla desteklenmiş ve içerik analizi tekniğiyle derinlemesine yorumlanmıştır. Bu kapsamda, dijital medya kullanımından aile içi etkileşime, toplumsal normlardan bireysel farkındalık düzeyine kadar uzanan geniş bir yelpazede bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır.

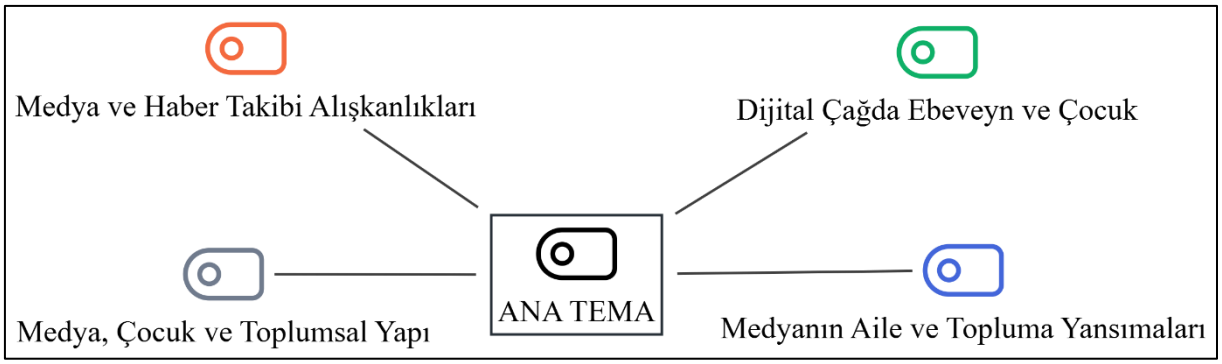

Şekil 4. 1. Araştırmanın Ana Tematik Modeli

4.3. MEDYA VE HABER TAKİBİ ALIŞKANLIKLARI

Dijitalleşmenin toplumsal yaşamın her alanında etkisini artırdığı günümüzde, bireylerin medya tüketim biçimleri ve habere erişim pratikleri de önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde, katılımcıların haber takibi alışkanlıklarının hem geleneksel medya (televizyon, gazete, radyo) hem de dijital medya (sosyal medya platformları, çevrim içi haber siteleri) aracılığıyla şekillendiği gözlemlenmiştir. Katılımcılar, gündemi takip ederken sıklıkla dijital medyaya yönelmekte, zaman ve mekândan bağımsız erişim kolaylığı nedeniyle bu ortamları tercih ettiklerini belirtmektedir. Bu doğrultuda yapılandırılan "Gelenekselden Dijitale Haber Takibi", "Dijital Medya Kullanımı ve Kullanım Amaçları" ve "Haber Güvenilirliğine Şüpheli Yaklaşım" alt temaları, bireylerin medya ile kurdukları çok yönlü etkileşimi kapsamlı biçimde ortaya koymaktadır. Katılımcıların medya kullanım motivasyonları yalnızca bilgi edinmeye indirgenmemekte; sosyal etkileşim kurma, çocuklarına yönelik olası riskleri izleme, gündemi değerlendirme ve kişisel ilgi alanlarını takip etme gibi çeşitli amaçları da içermektedir. Bununla birlikte, medya içeriklerinin doğruluğu ve güvenilirliğine dair dile getirilen şüpheler, bireylerin haberleri eleştirel bir süzgeçten geçirme gereksinimi duyduklarını göstermektedir. Elde edilen bulgular, medya ile birey arasındaki ilişkinin salt tüketim odaklı olmadığını; aksine bilinçli, seçici ve sorgulayıcı bir düzlemde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Şekil 4.2'de "Medya ve Haber Takibi Alışkanlıkları" ana temasına ait alt temaların yer aldığı hiyerarşik kod-alt kod modeli sunulmuştur. Bu bağlamda sırasıyla "Gelenekselden Dijitale Haber Takibi", "Dijital Medya Kullanımı ve Kullanım Amaçları" ve "Haber Güvenilirliğine Şüpheli Yaklaşım" başlıklarına yer verilmiştir.

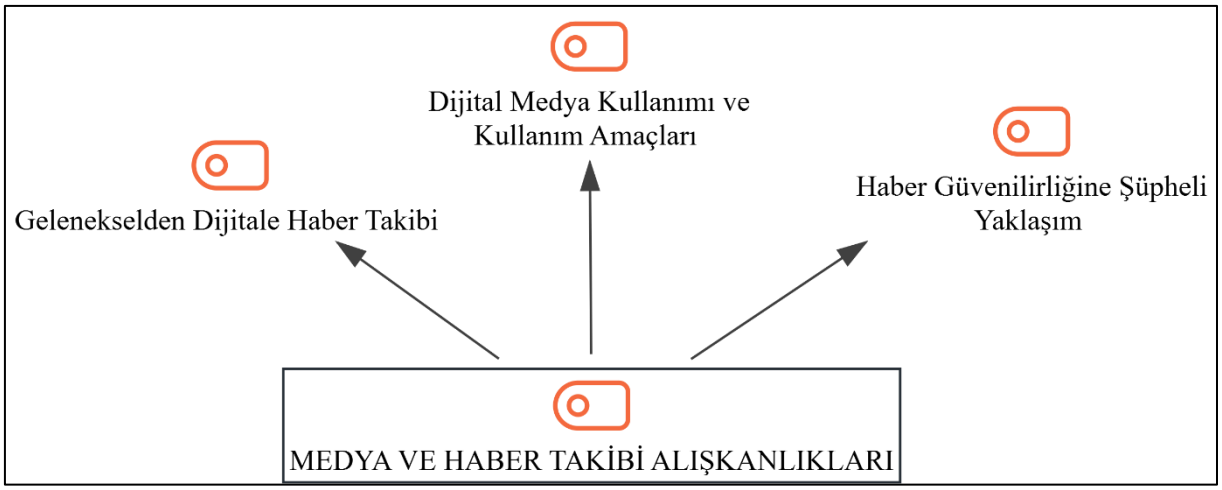

Şekil 4. 2. Medya ve Haber Takibi Alışkanlıkları Teması Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

4.3.1. Gelenekselden Dijitale Haber Takibi

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda yapılan analizler, haber takibinin büyük ölçüde geleneksel medya araçlarından dijital mecralara kaydığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların çoğu, haberleri televizyon ya da basılı gazetelerden değil, daha çok sosyal medya platformları, dijital haber siteleri ve mobil uygulamalar üzerinden takip ettiklerini belirtmiştir. Bu değişimin temelinde, içeriklere hızlı erişim, kişiselleştirme imkânı, etkileşim ve yorum yapabilme gibi nedenlerin etkili olduğu görülmektedir.

K-01 kodlu kadın katılımcı, haber takibi için sosyal medyayı tercih ettiğini ve bu platformlar üzerinden gündem, ekonomi ve kadın odaklı içeriklere eriştiğini şu ifadelerle aktarmaktadır:

> *"Sosyal medya üzerinden haber takibi yapıyorum. Yani gündemle ilgili, Türkiye gündemiyle ilgili haberleri takip ediyorum, ekonomiyle ilgili haberleri, çeşitli kadın platformlarını takip ediyorum..." (K-01)*

Bu açıklama, dijital haber tüketiminin yalnızca bilgi edinme işlevi taşımadığını, aynı zamanda bireyin sosyal kimliğine ve ilgi alanlarına göre özelleştiğini göstermektedir. Benzer şekilde K-08 kodlu kadın katılımcı da televizyon ve gazeteleri uzun süredir takip etmediğini belirtmiş, sosyal medya üzerinden güvenilir bulduğu kaynakları seçici biçimde izlediğini dile getirmiştir:

> *"Haberleri sadece güvendiğim kaynaklar olarak seçtiğim sosyal medya haberlerinden takip ederim. Ana akım TV vb. yıllardır izlemiyorum. Yanlı habercilik nedeniyle sadece*

objektif haber yaptığını düşündüğüm gazetecileri izliyorum. Her gün düzenli haber bakarım sosyal medyada, özellikle X'te..." (K-08)

Bu görüş, dijital medya ortamında bireylerin "aktif kullanıcı" profili geliştirdiğini ve haber içeriklerini bilinçli bir şekilde seçtiğini göstermektedir. Aynı zamanda geleneksel medya kurumlarına karşı artan güvensizlik duygusunu da ortaya koymaktadır. E-01 kodlu erkek katılımcı ise, teknolojik araçların haber takibindeki rolünü vurgulayarak dijitalleşmenin bireysel bilgi üretimi ve paylaşımı üzerindeki etkisini şöyle anlatmıştır:

"Güncel haberleri telefondan birkaç haber sitesinden takip ediyorum. Yani internetten takip ediyorum. Tabi eskiden gazete okurduk ama artık o alışkanlığımız bitti…Ama köşe yazılarında yine, haber sitelerindeki köşe yazılarından sevdiğim birkaç tane yazar var…Bu da yani fikir dünyamız zenginleşsin diye, başka bir sebepten dolayı değil. Çok önemli haberler olduğu zaman da çocukları falan topluyorum, bilgilendiriyorum, böyle bir şey var, haberiniz var mı şeklinde bilgilendiriyorum." (E-01)

Katılımcının yaklaşımı, haber takibinin yalnızca bireysel bir faaliyet olmadığını, aynı zamanda ebeveynlik pratikleriyle ve çocuğun toplumsal farkındalığını geliştirme süreciyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. K-09 kodlu kadın katılımcı ise dijital mecralardan elde ettiği haberleri içerik düzeyinde seçici olarak tükettiğini, bazı duygusal yıpranmalardan kaçınmaya çalıştığını şu şekilde ifade etmektedir:

"Sosyal medyada haber takibi yapıyorum. Her tür haberi takip ediyorum ama çok iç karartan cinayet, çocuk cinayetleri, istismar gibi haberleri özellikle takip etmemeye çalışıyorum. Çünkü psikolojimi artık bu durumları kaldırmıyor..." (K-09)

Bu açıklama, dijital haberciliğin yaygınlaşmasına rağmen, içeriğin birey üzerindeki duygusal etkisinin haber takip davranışını belirlemede önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. E-08 kodlu erkek katılımcı ise hem sosyal medya hem de dijital gazete platformları aracılığıyla haber takibi gerçekleştirdiğini ifade ederek şu açıklamada bulunmuştur:

"Televizyondan çok az bakıyorum. Gazete olarak da bir tane gazetenin de web sitesini devamlı günlük mutlaka takip etmekteyim. Sosyal medya üzerinden sadece X hesabım üzerinden takip yapmaktayım. Burada genelde ekonomi haberlerini ve siyasi haberleri takip etmekteyim. Spor haberlerini de takip ediyorum." (E-08)

Bu görüş, dijital medya tüketiminde çoklu platform kullanımının yaygınlaştığını ve haber içeriklerinin hem ekonomi, spor gibi hem de genel gündem bağlamında takip edildiğini göstermektedir. Gelenekselden dijitale haber takibi alt teması çerçevesinde elde edilen bulgular, bireylerin haber tüketim alışkanlıklarında dijitalleşmenin belirleyici bir dönüşüm yarattığını açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcılar televizyon ve basılı gazeteler gibi geleneksel kaynaklardan uzaklaşarak, haberleri sosyal medya platformları, çevrim içi haber siteleri ya da mobil uygulamalar aracılığıyla edinmeye yönelmiştir. Bununla birlikte, bireysel tercihler medya içeriklerinin denetimsizliğini artırmakta, algoritmik filtre balonları nedeniyle tek yönlü ve taraflı bilgi akışı riskini doğurmaktadır. Ayrıca haber takibi yalnızca bireysel bir etkinlik olarak kalmamakta; ebeveynlerin çocuklarına yönelik bilgilendirme ve rehberlik rollerini pekiştiren bir aile içi iletişim aracına da dönüşmektedir. Dijitalleşen medya ortamı bireylerin yalnızca haber alma pratiklerini değil, aynı zamanda günlük yaşam ritmini, sosyal ilişkilerini ve ebeveynlik rollerini de şekillendirmektedir. Bu bağlamda, medya içeriklerinin bireyler tarafından nasıl, ne amaçla ve hangi sıklıkla kullanıldığı sorusu önem kazanmaktadır. Bir sonraki alt tema olan "Dijital Medya Kullanımı ve Kullanım Amaçları", katılımcıların dijital medya ile kurdukları etkileşimi ve bu mecraları hangi amaçlarla kullandıklarını ortaya koymak amacıyla, katılımcı ifadeleri doğrultusunda derinlemesine analiz edilmiştir.

4.3.2. Dijital Medya Kullanımı ve Kullanım Amaçları

Katılımcıların görüşleri, dijital medya araçlarının yalnızca gündelik iletişim ve bilgi edinme değil, aynı zamanda ebeveynlik, sosyal etkileşim, eğlence ve kişisel gelişim gibi çok yönlü kullanım alanlarına yayıldığını göstermektedir. Dijital medya artık yalnızca bireylerin boş zamanlarını değerlendirdiği bir mecra olmaktan çıkmış, ebeveyn-çocuk etkileşimi ve bireysel kimlik inşasının bir parçası hâline gelmiştir.

K-02 kodlu kadın katılımcı, sosyal medya kullanımında özellikle ebeveynliğin belirleyici olduğunu belirtmiş ve Instagram üzerinden çocuk gelişimine yönelik içeriklerin takip edildiğini ifade etmiştir:

> *"Instagram'dan daha gündelik içerikleri takip etmeyi seviyorum. Özellikle anne olduktan sonra birçok çocuk doktoru, pedagog ve uzmanları takip etmeye başladım. Ayrıca çocuklu annelerin içeriklerini, kitap, oyun, oyuncak vb. gibi tavsiyelerini ilgiyle takip ediyorum." (K-02)*

Bu ifade, dijital platformların bilgi edinmenin ötesinde rehberlik ve sosyal destek sağlama işlevi de üstlendiğini ortaya koymaktadır. Sosyal medya, ebeveynlerin özellikle annelik deneyimlerinde hem duygusal hem de pratik olarak destek aradığı bir ortam sunmaktadır. Benzer şekilde, K-05 kodlu kadın katılımcı da dijital araçların öğrenme süreçlerine katkısını vurgulamış ve gündelik yaşantıdaki işlevselliğini şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Her türlü hayatımı tabii ki kolaylaştırıyor. Bir kere öğrenme aracı olarak çok pratik…Bir şey merak ettiğimde, hatta çocukla konuşurken dahi onlarında sorduğu bazı sorularda cevabım yoksa hemen telefona başvuruyorum... Benim için iyi oluyor ya da bir çeviri İngilizceye ihtiyacım olduğunda çeviri amaçlı kullanıyorum…" (K-05)*

Katılımcının açıklaması, dijital medyanın yalnızca eğlence veya iletişim değil, aynı zamanda bilgiye anlık erişim için de vazgeçilmez bir araç olduğunu ortaya koymakta; öğrenme süreçlerinin dijitalleştiğini göstermektedir.

Erkek katılımcılar arasında dijital medyanın işlevselliğine dair farklı bir perspektif sunan E-05 kodlu erkek katılımcı, kullanım zamanlaması ve içerik tercihleriyle birlikte daha bilinçli bir dijital medya tüketimi tanımı yapmaktadır:

> *"Dijital araçları kullanırken süreci kolaylaştıran unsurların başında, benim için yalnız kaldığım durumlar gelir. Özellikle ev ortamında çocuklarla birlikteyken dijital araçları çok fazla kullanmamaya özen gösteriyorum. Kullanıyorsam da ya kısa süreli işlerle alakalı hızlı bir mail cevaplama veya hızlıca bir şeyi kontrol etme gibi… Ya da bazen çocukların dahil olduğu bir şeyi izleme, bir web sitesine birlikte göz atmak gibi, onların dahil olduğu bir etkinliğe dönüşüyor..." (E-05)*

Bu açıklama, dijital medya kullanımının yalnızca içerik tercihi üzerinden değil, aynı zamanda bağlam üzerinden de şekillendiğini göstermektedir. Dijital araçların kullanımı ebeveynlik rolüyle dengelenmekte, çocuklarla geçirilen zamanın niteliği gözetilmektedir. Kadın katılımcılardan K-03 ise sosyal medyayı hem iletişim hem de anı arşivleme amacıyla kullandığını belirtmiş ve bu mecraların kişisel hayatına olan katkılarını şu şekilde ifade etmiştir:

> *"Fotoğraf arşivi gibi kullanıyorum aslında Instagram'ı. Biraz o yüzden fotoğraf paylaşıyorum. Diğerleri kayboluyor ya da bilgisayarda tasnif etmediğim için istediğim fotoğrafa ulaşamayabiliyorum. Ama en sevdiklerimi ayırıp Instagram ve Facebook'tan*

eş zamanlı paylaştığımda istediğim zaman gelip oradan bakabiliyorum. Bir anı defteri gibi oluyor aslında...” (K-03)

Bu ifade, dijital platformların duygusal hafıza oluşturma ve geçmişe erişimi kolaylaştırma gibi işlevler üstlendiğini gösterirken, sosyal medyanın sadece sosyal etkileşim değil aynı zamanda dijital arşivleme alanı olarak da kullanıldığını ortaya koymaktadır.

E-10 kodlu erkek katılımcı ise dijital medya kullanımının hem kendisi hem de çocukları açısından eğlence temelli olduğunu ifade ederek şunları söylemiştir:

“Instagram’ı çok fazla kullanıyorum, çocukların çizgi film veya belgesel tarzı içerikleri için ya da çizgi film için YouTube kullanıyorum. Kendi kişisel hayatımda genelde zaman geçirmek için tercih ediyorum.” (E-10)

Bu görüş, ebeveynlerin dijital medya tüketimini yalnızca bilgi edinme değil, aynı zamanda gündelik yaşamdan kaçış ve rahatlama aracı olarak da değerlendirdiğini göstermektedir. K-09 kodlu kadın katılımcısı ise Instagram'ın hem profesyonel hem de sosyal amaçlı kullanıldığını ifade etmiş ve dijital medya üzerinden eğitim etkinliklerinin tanıtımına dikkat çekmiştir:

“Instagram’da kendi alanımla ilgili sayfaları takip ediyorum. Çocuklarla ilgili sayfaları takip ediyorum… Özellikle okulda yaptığımız etkinlikleri Instagram’dan duyuruyorum. Öğrenciler de ekli olduğu için daha çok fazla kitleye ulaştığını düşünüyorum...” (K-09)

Katılımcının bu ifadesi, dijital medyanın yalnızca tüketim aracı değil, aynı zamanda etkileşim, bilgilendirme ve toplumsal katılım aracı olarak da aktif biçimde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Katılımcı ifadeleri, dijital medya kullanımının yalnızca bireysel eğlence ya da sosyal etkileşimle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda gündem takibi ve haber paylaşımı gibi toplumsal sorumluluk içeren bir işlev üstlendiğini göstermektedir. Örneğin K-10 kodlu kadın katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Güncel haberleri takip ediyorum... Çocuklarıma da bunları anlatıyorum.” (K-10)

Bu ifade, dijital medyanın yalnızca bireyin değil, ailenin genel medya okuryazarlığını da şekillendiren bir araç haline geldiğini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin haber takibi yaparak çocuklarını bilgilendirmesi, dijital medyanın sosyo-kültürel bir aktarım kanalı olarak da işlev gördüğünü göstermektedir. Buradaki etkileşim, ebeveynin dijital içerikleri yalnızca tüketici

olarak değil; aynı zamanda seçici bir filtre ve yönlendirici olarak değerlendirdiğini göstermekte, dijital medya kullanımının pasif bir pratikten çok, bilinçli ve yönlendirici bir eyleme dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Genel olarak incelendiğinde, dijital medya kullanımı ve kullanım amaçları alt teması, bireylerin medya araçlarını kişisel ve sosyal düzeyde entegre bir biçimde kullandığını göstermektedir. Katılımcıların deneyimleri, dijitalleşmenin gündelik yaşam pratikleri hâline geldiğini ve ebeveynlerin bu süreçte hem bilgiye ulaşım hem de çocuklarına rol model olma açısından dikkatli bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır.

4.3.3. Haber Güvenilirliğine Şüpheli Yaklaşım

Katılımcı görüşleri, dijital medya aracılığıyla sunulan haber içeriklerine yönelik bir güvensizlik atmosferinin oluştuğunu açıkça ortaya koymaktadır. Medya içeriklerinin doğruluğu konusunda yükselen şüpheler, özellikle sosyal medya kaynaklı haberlerin sık sık manipülasyona açık olması, bilgi kirliliği yaratması ve sansasyonel dil kullanımına başvurması ile ilişkilidir. Ebeveynlerin büyük çoğunluğu, çocuklarıyla doğrudan ilişkili olan olaylar başta olmak üzere haberlerin doğruluğunu teyit etmeden güvenmediklerini belirtmiş; medya temsillerinin, aileler üzerinde daha çok zarar verici ve yanıltıcı etkiler yarattığını vurgulamıştır.

Örneğin K-03 kodlu kadın katılımcı, medyada yer alan haberlerin ne denli çarpıtılabildiğini kişisel bir kayıpla ilişkilendirerek şöyle ifade etmiştir:

> *"Ben Van depreminde çok yakın arkadaşımı kaybettim. Bütün haber kanallarında kızın adı, yaşı, her şeyi yanlış paylaşıldı. Hatta başına gelen olaylar bile. Tek doğru kısmı ölmesiydi…Diğer her şey yanlıştı. Bu yüzden artık haberin altındaki yorumlarda, o bölgedeki insanlar ne diyor onları okuyorum. Daha sonra internetten araştırıyorum. Üç dört kaynak ortak bir şey söylüyorsa, belki doğrudur diyorum…" (K-03)*

Bu açıklama, medyada yer alan çarpıtmaların bireylerin güven duygusunu nasıl sarstığını, aynı zamanda vatandaşların kendi çaplarında "teyit mekanizmaları" geliştirme ihtiyacı duyduğunu gözler önüne sermektedir. Benzer şekilde, E-05 kodlu erkek katılımcı, haberlerin yalnızca doğruluğu değil, aynı zamanda bu haberlerin ideolojik manipülasyon aracı olarak kullanılmasından duyduğu kaygıyı şu sözlerle dile getirmiştir:

> *"Güvenirlik konusu şüpheli. İnternet kaynaklı güven problemi var, artık geleneksel medya da dâhil. Çünkü bu araçlar manipülasyon aracına dönüşüyor. Doğru veri kaynağı veya doğru yorumlama konusunda ciddi sıkıntılar var. Kitle yönetimi amacıyla*

kullanılan içerikler olduğunu düşünüyorum. Ben de bu yüzden güvendiğim hesapların, adil değerlendirme yapan kişilerin görüşlerine bakıyorum. Yüzde yüz güven duyduğum hiçbir mecra yok artık." (E-05)

Bu değerlendirme, medyanın yalnızca bilgilendirme değil, aynı zamanda toplumsal yönlendirme işlevi taşıdığına dair yaygın bir farkındalığın oluştuğunu göstermektedir. Kadın katılımcılardan K-09 ise haber güvenilirliğini sağlamak için farklı kaynaklardan doğrulama yaptığını ifade ederek şöyle demektedir:

"Her görüşe ait haber platformunu takip edip okursanız hani tek bir alana değil, o güvenilirliği bir noktada sağlıyorsunuz. X'te burada önemli bir platform. Orada güvendiğim akademisyenler, gazeteciler, bilim insanları var. Onların yorumlarını okuyorum." (K-09)

Bu yaklaşım, bireylerin medya tüketiminde çok yönlü bilgiye ulaşma çabalarını ve bilinçli okur olma gayretini göstermektedir. Ancak bu çabanın bile çoğu zaman bilgi kirliliğini aşmaya yetmediği, katılımcı ifadelerinde sıkça vurgulanmaktadır. Aynı temaya dair bir diğer çarpıcı ifade ise E-01 kodlu erkek katılımcıdan gelmiştir:

"Sosyal medyadan haber takibi yapmıyorum çünkü inanmıyorum, güvenmiyorum… Bazen saçma sapan şeyler bile doğruymuş gibi yayılıyor. Bu yüzden hiç takip etmiyorum." (E-01)

Bu yorum, bireylerin bazı medya içeriklerinden tamamen uzaklaşma eğilimine girdiklerini ve haber takibini terk ettiklerini göstermektedir. Bu durum, medyaya olan güvensizliğin yalnızca içerik seçimiyle sınırlı kalmayıp, doğrudan haber alma pratiklerini de etkilediğini göstermektedir. K-07 kodlu kadın katılımcı ise haberlerin doğrudan etkilerine dikkat çekerek, güven kaybının bireydeki psikolojik yansımalarına değinmiştir:

"Sosyal medyada haber takibi yaparken, her haberin %100 güvenilir olduğunu düşünmüyorum. Yalan haberler oldukça fazla ve bu yüzden neye, kime güveneceğimizi şaşırmış durumdayız…" (K-07)

Yine E-06 kodlu erkek katılımcının ifadesi, medya tüketiminde kişisel deneyim ve geçmiş güven geçmişinin ne kadar belirleyici olduğunu gözler önüne sermektedir:

"Kişisel deneyimler ile geçmişteki tutarlı haberleriyle haber yapan kişileri tercih ediyorum. Tarafsızlığına inandığım kişileri takip etmeye çalışıyorum. Birkaç kaynaktan teyit etmeden güvenmemeye çalışıyorum." (E-06)

K-06 kodlu kadın katılımcı ise hem bireysel teyit hem de medya okuryazarlığına ilişkin bilinçli tutumunu şöyle aktarmaktadır:

"Sosyal medya haberlerinin her zaman güvenilir olduğunu düşünmüyorum. Bu nedenle birkaç kanaldan birden okumak ihtiyacı duyuyorum. Sosyal medyada gördüğüm bir şeyi haber kanallarından takip edip gerçekliği var mı diye mutlaka kontrol ediyorum." (K-06)

Görüldüğü üzere, katılımcıların çoğunluğu yalnızca sosyal medya kaynaklı haberlerden değil, aynı zamanda geleneksel medya haberlerinden de ciddi anlamda şüphe duymaktadır. Bu bağlamda medya, toplumda güven erozyonuna neden olan temel faktörlerden biri olarak öne çıkmakta; ebeveynlerin medya içeriklerini değerlendirme biçimleri, eleştirel düşünceyle şekillenen bir sürece dönüşmektedir. Haber güvenilirliğine şüpheli yaklaşım teması altında toplanan bu ifadeler, medya ortamının ciddi bir sorgulama nesnesi hâline geldiğini; ailelerin, özellikle çocuklarını medyanın potansiyel zararlarından korumak için daha dikkatli, seçici ve çok yönlü değerlendirme yapan bireylere dönüştüğünü göstermektedir. Bu da medya okuryazarlığı ve eleştirel farkındalık düzeyinin toplum genelinde artması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

4.4. DİJİTAL ÇAĞDA EBEVEYN VE ÇOCUK

Dijitalleşmenin bireysel ve toplumsal yaşamın her alanına nüfuz etmesiyle birlikte ebeveynlik pratikleri de köklü bir dönüşüm geçirmiştir. Bu bağlamda yapılandırılan "Dijital Çağda Ebeveyn ve Çocuk" ana teması, ebeveynlerin dijital medya karşısındaki tutumlarını, çocuklarıyla kurdukları ilişkileri ve dijital ortamda yürütülen ebeveynlik rollerini anlamaya yönelik çok boyutlu bir çerçeve sunmaktadır. Katılımcıların deneyim ve gözlemlerine dayalı olarak şekillenen bu tema, özellikle dijital ebeveynlik kavramının günlük yaşam pratikleriyle nasıl iç içe geçtiğini gözler önüne sermektedir.

Bu tema kapsamında öncelikle "Dijital Ebeveynlik ve Farkındalık" alt teması altında, ebeveynlerin dijital ortamdaki rehberlik rolleri, çocuklarına yönelik zaman yönetimi becerileri, açıklayıcı ebeveynlik yaklaşımları ve dijital içeriklere dair temel farkındalık düzeyleri

incelenmiştir. Bu bölümde, ebeveynlerin çocuklarının dijital deneyimlerine ne ölçüde eşlik ettiği ve bu sürece ne tür yönlendirmelerle katkı sağladığı ortaya konmuştur. İkinci olarak, "Ebeveyn Denetim Stratejileri" alt teması kapsamında, ailelerin çocukların dijital medya kullanımını kontrol etme biçimleri; fiziksel gözetim, süre sınırlaması, içerik filtreleme ve uygulama denetimi gibi yöntemler üzerinden değerlendirilmiştir. Katılımcı ifadeleri, bu stratejilerin çocuğun yaşına, dijital olgunluk düzeyine ve medya içeriğinin niteliğine göre çeşitlendiğini göstermektedir. Üçüncü olarak, "Dijital Ebeveynlikte Zorluklar ve Avantajlar" alt teması çerçevesinde, dijital araçlara erişimin ebeveynler açısından sağladığı kolaylıklar ile karşılaştıkları zorluklar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Katılımcılar, dijital dünyanın hem pratik faydalar sunduğunu hem de denetim, güvenlik ve rol model olma sorumluluklarını artırdığını ifade etmiştir. Son olarak, "Dijitalin Çocuk Davranışına Etkisi" alt teması aracılığıyla dijital medya kullanımının çocukların davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimi üzerindeki etkileri ebeveyn perspektifinden yorumlanmıştır. Ebeveynlerin gözlemleri, dijital içeriğe maruz kalmanın çocukların günlük yaşantılarına, sosyal ilişkilerine ve duygu durumlarına doğrudan yansıdığını ortaya koymaktadır.

Alt temalar çerçevesinde sunulan analizler, ebeveynlerin dijital dünyada çocuk yetiştirirken benimsedikleri stratejileri, yaşadıkları ikilemleri ve farkındalık düzeylerini çok yönlü bir biçimde açığa çıkarmaktadır. Ayrıca, bu bölümde yer alan değerlendirmeler, ebeveyn-çocuk ilişkisinin sadece fiziksel değil, artık dijital mecralarda da yapılandığını ve ebeveynliğin dijital ortamda yeniden tanımlandığını göstermektedir. Şekil 4.3'te bu alt temaya ait başlıkların hiyerarşik kod-alt kod modeli gösterilmiştir.

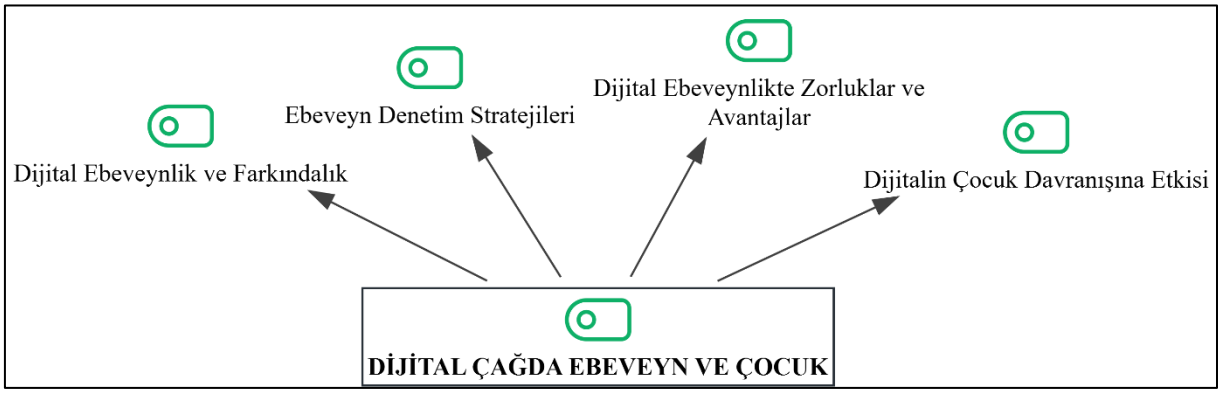

Şekil 4. 3. Dijital Çağda Ebeveyn ve Çocuk Temasının Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

4.4.1. Dijital Ebeveynlik ve Farkındalık

Dijital çağda ebeveynlik, yalnızca ekran süresiyle ilgili sınırlamalar koymaktan ibaret olmayıp, aynı zamanda çocukların dijital ortamla kurduğu ilişkiyi yönlendirme, rehberlik etme ve bu süreçte etik, sosyal ve bilişsel gelişimlerini destekleme sorumluluğunu da kapsamaktadır. Bu bağlamda yapılandırılan "Dijital Ebeveynlik ve Farkındalık" ana teması, ebeveynlerin dijital medyayla etkileşiminde sergiledikleri bilinçli tutumları, farkındalık düzeylerini ve çocuklarına yönelik rehberlik biçimlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Tema kapsamında iki temel boyut öne çıkmaktadır. İlk olarak, "Dijital Zaman Yönetimi ve Sosyal Etkileşimler" alt teması, ebeveynlerin dijital medya kullanımını nasıl yapılandırdıklarını, zaman sınırlamalarını nasıl belirlediklerini ve bu süreçte çocukların sosyal gelişimlerini gözetip gözetmediklerini ortaya koymaktadır. İkinci olarak, "Açıklayıcı Ebeveynlik ile Davranışsal Farkındalık" alt teması ise ebeveynlerin, çocuklarının dijital ortamdaki davranışlarını gözlemleme, anlama ve açıklayıcı bir dille yönlendirme çabalarını ele almaktadır.

Elde edilen veriler, ebeveynlerin dijital medyayı yalnızca sınırlandırma değil; aynı zamanda çocuklara dijital ortamda nasıl davranmaları gerektiğine dair rehberlik etme yönünde bilinçli adımlar attıklarını göstermektedir. Bu yaklaşım, dijital ebeveynliği teknik denetimin ötesinde, duyarlı ve etkileşim temelli bir süreç olarak tanımlamaktadır. Şekil 4.4'te, ilgili temaya ait kod matris sistemi sunulmuştur. Her bir alt tema, cinsiyet temelli analiz çerçevesinde, katılımcıların aktardıkları ifadeler doğrultusunda ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

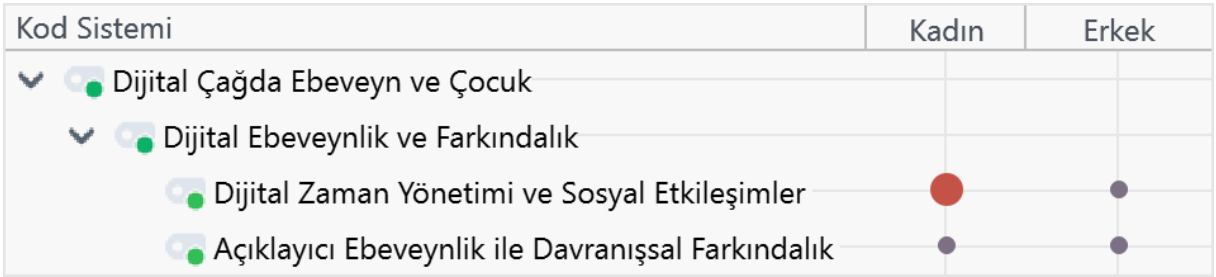

Şekil 4. 4. Dijital Ebeveynlik ve Farkındalık Kod Matris Tarayıcısı Modeli

4.4.1.1. Dijital Zaman Yönetimi ve Sosyal Etkileşimler

Dijital çağda çocuk yetiştirmenin önemli bir boyutu, dijital medya ile geçirilen sürenin denetimidir. Bu alt tema kapsamında, ebeveynlerin çocuklarının ekran kullanımına yönelik sınır koyma pratikleri, dijital içerik tercihlerindeki yönlendirmeleri ve aile içi sosyal etkileşimi

nasıl yapılandırdıkları detaylı biçimde analiz edilmiştir. Kod matrisine göre, bu alt tema özellikle kadın katılımcılar arasında biraz daha yoğun temsil edilmiştir. Bu durum, kadınların çocukların dijital medya kullanımı üzerinde doğrudan kontrol ve yönlendirme sorumluluğunu daha fazla üstlendiğini göstermektedir. Erkek katılımcılar ise daha çok destekleyici ve eşitlikçi modellerle katkı sağlamaktadır.

K-02 kodlu kadın katılımcı, ekran kullanımını yapılandırılmış kurallarla yönettiklerini ve bu yaklaşımın çocuğun davranışlarında olumlu sonuçlar doğurduğunu ifade etmektedir:

> *"Hafta içi kesinlikle ekran yasağı var. Hafta sonu da günde 1+1 olmak üzere 2 saat ekran hakkı var. Ve buna itiraz etmeden uyuyor. Önceden hafta içi TV'deki çizgi film kanallarından bir şeyler açmamızı isterdi. Hem okuldan yorgun gelmesi hem de ekrana maruz kaldığında huysuzluklarının arttığını gözlemledik, bu yüzden de sadece hafta sonu ekran hakkı verdik. 4-5 aydır da bu şekilde güzelce yürütüyoruz." (K-02)*

Benzer biçimde K-03 kodlu kadın katılımcının uzun anlatısı, çocukların günlerinin detaylı ve planlı şekilde yapılandırıldığını, dijital içeriklerin ise sınırlı bir alan kapladığını göstermektedir. Bu düzen, yalnızca teknolojik cihazların sınırlandırılması değil, aynı zamanda çocukların sosyal, eğitsel ve psikolojik gelişimlerine hizmet eden bir zaman yönetimi anlayışı sunmaktadır:

> *"Hafta içi Playstation ya da internet gibi şeylere izin vermiyoruz. Cuma, Cumartesi ve pazar günleri oyun ya da internette vakit geçirebiliyorlar. Kitap okumaları var. Film listemiz var, bu listeye çocukların yaş dönemlerine ve psikolojik ihtiyaçlarına göre seçtiğim animasyonlar, kısa filmler ve kardeş ilişkisi gibi temaları içeren yapımlar yer alıyor. Beraber film saati yapıyoruz, geniş ekranlı bir odada siyah perdelerle sinema havası yaratıyoruz. Ayrıca kitap okuma alışkanlıklarını teşvik ediyoruz. Kendi kitap listelerini oluşturuyorlar, biz de kitap yurdu gibi platformlardan sipariş veriyoruz. Playstation saatleri sınırlı…(K-03)*

Bu anlatı, dijital medyanın hayatın merkezine alınmadığı, aksine çocukların sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimlerini destekleyen bir denge unsuru olarak konumlandırıldığını göstermektedir.

E-05 kodlu erkek katılımcı da ekran zamanının sınırlanmasının yanında, aile içi etkileşim ve ortak faaliyetlerle çocukların gelişimini desteklemeyi öncelikli hedef olarak ifade etmektedir:

> *"Çocuklarla genelde ev içindeki etkinliklerle, onların dünyasındaki oyunlarla yani onların dünyasına dahil olarak zaman geçiriyorum. Bu daha çok benim bildiğim bir tablo gibi oluyor. Zaman zaman, çok sık olmasa da film izlemek gibi ya da bir yere çıkıp dolaşmak gibi etkinliklerimiz oluyor. Uygun havalarda dışarı çıkıyoruz. Ancak çocuk etkinliği olarak gün içerisinde daha çok, benim onların dünyasına katıldığım oyunlarına dahil olduğum, resim, boyama, bazı oyuncaklarla oynama gibi etkinliklerle zaman geçiyor. Onun dışında ev içinde yapılması gereken bir iş varsa, o gün onları da bir şekilde bu işe dahil etmeye çalışıyoruz. Tabii ki onların da bulunduğu durumlarda, işin yanında eğlenceli bir tablo oluşması gerekiyor ki, hem onlar dahil olsun ve keyif alsınlar hem de biz o işi yapabilelim." (E-05)*

K-04 kodlu kadın katılımcı ise çocukların ekranla ilişkisini denetlerken, bu kuralların çocuklarla birlikte konuşularak oluşturulduğunu ve bu sürecin demokratik aile ortamını pekiştirdiğini vurgulamaktadır:

> *"Ekran olduğunda da hafta sonları bir saat süresi var. O bir saatlik sürede ne izlediğini bizimle paylaşıyor ve onu izliyor. Bu kuralları biz beraber belirledik. Aile toplantısı yaptık. Anne, baba ve iki çocuk bu kuralları ne işe yaradığını onlarla konuştuk ve uymaları halinde ne gibi kazanımlar elde edeceklerini anlattık." (K-04)*

E-07 kodlu kadın katılımcı, dijital medyanın sınırlandırılmasının yanında çocuklarla birlikte geçirilen oyun zamanlarının önemine dikkat çekmektedir:

> *"Gün içerisinde yarım saat sabah, yarım saat akşam olmak üzere ekran karşısında bir şey yapma izni var. Geriye kalan zamanlarda park, kitap aktiviteleri ve lego tarzı çok opsiyonlu oyuncaklarla bazen kendisi tek başına, bazen de birlikte oyun kuruyoruz. O yarım saati oyun veya çizgi film izlemeye kendi isteğine göre karar veriyor." (E-07)*

Katılımcıların ifadeleri ışığında, dijital zaman yönetiminin yalnızca süreyle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda içerik seçimi, aile içi etkileşim, çocuğun duygusal ihtiyaçları ve gelişim düzeyi dikkate alınarak yapılandırıldığı görülmektedir. Özellikle dijital mecralarda

geçirilen sürenin içerik ve amaç bakımından seçici bir yaklaşımla değerlendirilmesi, çocukların medya okuryazarlığına da katkı sunmaktadır.

K-09 kodlu kadın katılımcı, özellikle hafta içi zaman yönetiminde dijital aygıtların sınırlı kullanımıyla birlikte çocuklarla geçirilen kaliteli vakti öne çıkarmaktadır. Ebeveynin gün sonundaki paylaşımı hem aile içi bağları güçlendirmekte hem de ekran karşısında geçirilen sürenin sınırlanması sayesinde alternatif etkileşim alanları oluşmaktadır:

> *"Hafta içi zaten rutinimiz sabah kalkıp iki çocuğumu da okula bırakıyorum, sonra işe geçiyorum. Akşam eşim alıyor, eve dönüyor. Ben biraz daha geç geliyorum, daha sonra yemek, ödevler, biraz vakit geçirme, sosyal medyada takılıyorum o sırada onlar telefondan oyun oynuyorlar, sohbet ediyoruz ve dokuz buçuk gibi herkes yatıyor." (K-09)*

K-10 kodlu kadın katılımcı ise dijital medya ile geçirilen sürenin dışında, çocukların bireysel eğilimlerine göre yapılandırılmış etkinlikleri vurgulamaktadır. Burada dikkat çeken, geçirilen zamanın duygusal bağ kurmak için bir araç olarak kullanılmasıdır:

> *"Genellikle benimle kutu oyunlarını oynamaktan keyif alır…birlikte ödev yaparız ya da bilgisayardan çıktı vesaire almak ister, o konuda benden destek ister. Bazen film gecesi yaparız, bazen anne kız günü yaparız…" (K-10)*

E-01 kodlu erkek katılımcı ise dijital medyanın sınırlı kullanımı ile birlikte aile içi sosyal etkileşimin güçlendirildiğini belirtmektedir. Teknolojik araçlara ulaşımda sınırlamalar getirilmiş, ancak çocukların dış mekân aktiviteleri ve fiziksel oyunlar aracılığıyla gelişmeleri desteklenmiştir:

> *"Mesela tablette çok fazla oturmasını istemiyoruz. Televizyonla zaten hiçbir ilgisi yok…Ama belli saatlerde biz elinden alıyoruz. İnternet bitti diyoruz mesela. Yani kotasının olmadığından ya da sınırsız olduğundan falan çok haberi olmadığı için bu kadar internet var, bu kadar hakkın var falan diyoruz. Bu şekilde kurallar koymaya çalışıyoruz." (E-01)*

Benzer şekilde, E-09 kodlu erkek katılımcı, dijital medya kullanımına getirilen sınırların çocukla birlikte belirlenen kurallar üzerinden inşa edildiğini vurgulamakta, bu süreçte ebeveyn-çocuk diyaloğuna değer verildiğini ifade etmektedir:

"Yani elektronik eşyalardan pek kullanmıyor. Tableti var, evde televizyonumuz var…En koyulabilecek sınır bizce internet. O yaşlarda internet aslında hiç bence gerekli değil kullandırmıyoruz. Ne kendi telefonumuzda ne tabletinden sadece tabletinde ve televizyonda Youtube'un çocuk uygulamaları var, çocuk oyunları var onları sadece oynayabiliyor…Herhangi bir kural koyacak olduğumuzda genellikle üçümüz birlikte otururuz. Eşim konuyu açar. Kural koyulacak olan konuyu belirler, sınırlarını belirler, kızımla konuşur. Daha sonra ben destekleyici örnekler vermeye çalışırım. Anlaşırız, anlaştık mı diye sorarız. Anlaştık der, konuyu öyle kapatırız." (E-09)

Dijital zaman yönetimi yalnızca süre ve içerik kontrolü değil, aynı zamanda demokratik iletişim, aile içi anlaşma süreçleri ve çocukların bireysel ihtiyaçlarına göre şekillenen bir sosyal düzen olarak görünür kılınmıştır. Bu alt tema dijital ebeveynliğin, çocukların teknolojiyle ilişkisini düzenlemek kadar, onların aile içindeki aktif birey rollerini destekleyen, zaman planlamasını öğreten ve sosyal gelişimlerini destekleyen bir yaklaşım gerektirdiğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

4.4.1.2. Açıklayıcı Ebeveynlik ile Davranışsal Farkındalık

Bu alt tema, dijital çağda ebeveynlerin kendi davranışlarının çocukları üzerindeki etkisinin farkında olmalarını ve bu farkındalıkla çocuklarına açıklayıcı bir tutumla rehberlik etmelerini kapsamaktadır. Ebeveynlerin dijital medya kullanımı, ev içi iletişim biçimleri ve disiplin stratejileri üzerinden sergiledikleri davranış modelleri, çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde belirleyici bir rol üstlenmektedir. Kod matrisinde yer alan yoğunluk dağılımı hem kadın hem erkek katılımcıların bu konuda farkındalık düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

K-03 kodlu kadın katılımcının açıklamaları, açıklayıcı ebeveynlik anlayışının pedagojik boyutunu örnekleyen oldukça çarpıcı bir örnektir. Katılımcı yalnızca çocuklarının hatalı davranışlarını düzeltmekle yetinmeyip, kendi hatalarını da dürüstçe itiraf ederek bir öğrenme ortamı yaratmaktadır:

"Bugün attığım tohumların yarın ne şekilde karşıma çıkacağını biliyorum. Hem davranışlarımla hem fikirlerimle çocuklarıma rol model oluyorum. Örneğin bir hata yaptığımda, çocuklarıma dönüp bu davranışım yanlıştı diyorum ve birlikte bu konuda ne yapabileceğimizi konuşuyoruz. Böylece hata yapmanın insanî olduğunu, ama önemli olanın ondan ders çıkarmak olduğunu öğreniyorlar." (K-03)

Benzer biçimde K-08 kodlu kadın katılımcı, açıklayıcı ebeveynlik yaklaşımını aile içinde kuralları birlikte belirleyerek ve çocukların anlayabileceği şekilde neden-sonuç ilişkisi kurarak sürdürmektedir:

"Kuralları çocuğumuza küçüklükten beri büyük bir insana açıklar gibi gerekçeleriyle açıklıyoruz. Örneğin gazlı içecek tamamen yasak çünkü aşırı şeker içeriyor. Ama dışarda ev yapımı limonata serbest. Bu gibi gerekçeli açıklamalar, çocuğun kuralları daha kolay içselleştirmesine yardımcı oluyor…" (K-08)

K-09 kodlu kadın katılımcı ise, çocukların ebeveynlerin tutarsız davranışlarını gözlemleyerek eleştirel bir farkındalık geliştirdiklerini belirtmektedir:

"Çocuğa kural koyduğum bir şeyi ben ihlal edersem, o da ihlal ediyor…Özellikle büyük kızım bize dönüp 'siz yapıyorsunuz' diyebiliyor. Bu nedenle kendimizin de uymayacağı kuralları koymamaya çalışıyoruz…" (K-09)

Erkek katılımcılardan E-05 kodlu katılımcı, açıklayıcı ebeveynliğin yalnızca sözel bir yönlendirme olmadığını, davranışla modellemenin önemini vurgulamaktadır:

"Şeker yeme konusunda bir sınır koyduysak, bu sınıra biz de uyuyoruz. Çünkü çocuk 'sen yaptın, ben de yapacağım' diyerek doğrudan örnek alıyor. Anlatmaktan çok yaşatmak, göstermek esas öğretme biçimi hâline geliyor." (E-05)

E-09 kodlu erkek katılımcı ise, ebeveyn davranışlarının çocukların duygusal refleksleri üzerinde doğrudan etkili olduğunu şu sözlerle dile getirmektedir:

"Bazen eşimle konuşurken ses tonum yükselirse, kızımın yüz ifadesi hemen değişiyor. O an çok etkileniyor. Bu nedenle olumsuz durumları onun yanında yaşamamaya çalışıyoruz… Özellikle annesinin sakinliğini örnek aldığını gözlemliyorum. Bir sorun yaşadığında, 'gel konuşalım' diyerek bunu çözüme kavuşturmak istiyor." (E-09)

E-04 kodlu erkek katılımcının anlatımı ise geçmiş ebeveynlik hatalarıyla yüzleşme ve bu hataları pedagojik gelişim aracılığıyla düzeltme sürecine odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, açıklayıcı ebeveynliğin yalnızca mevcut tutumlarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda geçmiş deneyimlerin yeniden değerlendirilmesini de içerdiğini göstermektedir:

"Küçükken kızım annesiyle tartışmamıza tanık olurdu. Yanlış bir yöntemle sorun çözme yolu gösterdiğimi fark ettim. Artık böyle bir davranış sergilemiyorum… Sakinleşmesini

bekliyoruz ve onunla konuşuyoruz… konuşarak çözüm bulunabileceğini öğretmeye çalışıyoruz." (E-04)

E-08 kodlu erkek katılımcı ise açıklayıcı ebeveynlik çerçevesinde iki yönlü bir bilinç geliştirdiğini belirtmektedir: kendi davranışlarını düzenlemek ve olumlu davranışları çocuklarına bilinçli olarak yansıtmak:

"Özellikle bizim ortak yaşam alanımızda çocuğumuzun davranışlarını olumlu yönde şekillendirmek istiyoruz. Hem ben hem eşim bu konuda bilinçliyiz. Çocuklarımız bizi izliyorlar. Nasıl konuştuğumuzu, nasıl davrandığımızı gözlemliyorlar. Bu yüzden örnek davranışları bilinçli şekilde sergilemeye çalışıyoruz." (E-08)

Bu açıklamalar, açıklayıcı ebeveynliğin yalnızca bir iletişim biçimi değil, aynı zamanda çocuğun değer sistemini, duygusal gelişimini ve sosyal farkındalığını şekillendiren uzun soluklu bir süreç olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin dijital araçlara erişim, medya tüketimi ve gündelik iletişim örüntülerinde sergilediği bilinçli davranışlar, çocukların sadece bugünkü tutumlarını değil, gelecekteki kişilik gelişimlerini de doğrudan etkilemektedir.

4.4.2. Ebeveyn Denetim ve Stratejileri

Bu alt tema, dijital medya ortamlarında çocukların maruz kaldığı içeriklere karşı ebeveynlerin geliştirdiği müdahale biçimlerini, kontrol stratejilerini ve yönlendirme tutumlarını incelemektedir. Katılımcı anlatılarına göre, dijital medya ile etkileşim sürecinde ebeveynler yalnızca kısıtlayıcı bir rol üstlenmemekte; aynı zamanda rehberlik edici, farkındalık temelli ve güvenlik odaklı yaklaşımlar da sergilemektedir. Ebeveynlerin tutumları dört müdahale biçimi altında toplanmıştır: Sınırlı ve Kontrollü Kullanım, Fiziksel Gözetim ve Eşlik Etme, Farkındalık ve Dijital Denetim ile Dijital Güvenlik ve Risk Yönetimi. İlk olarak sınırlı ve kontrollü kullanım alt temasında, özellikle küçük yaş gruplarında ekran süresi ve erişilen içeriklerin sınırlandırılmasına yönelik açık kurallar öne çıkarken ikinci olarak fiziksel gözetim ve eşlik etme başlığında, ebeveynin çocukla birlikte medya içeriği izleme, izlediğini yorumlama ve açıklama yaparak rehberlik etme eğilimleri dikkat çekmektedir. Ardından farkındalık ve dijital denetim ise, özellikle 6 yaş ve üzeri çocuklarda medya içeriğinin pedagojik açıdan değerlendirilmesi ve dijital davranışların gözlemlenerek yönlendirilmesini içermektedir. Son olarak dijital güvenlik ve risk yönetimi alt temasında, çocukların mahremiyetinin korunması, sosyal medya profilleri üzerindeki kontroller ve çevrimiçi tehlikelere karşı koruyucu stratejiler öne çıkmaktadır.

Genel olarak, bu tema ebeveynlerin dijital ebeveynlik rollerini yalnızca yasaklayıcı değil, çocuklarının dijital dünyada karşılaştıkları içerikleri anlamaya ve birlikte yorumlamaya yönelik aktif, bilinçli ve katılımcı bir perspektifle sürdürdüğünü göstermektedir. Ebeveyn müdahalesi, yaşa duyarlı stratejilerle şekillenmekte ve medya okuryazarlığı düzeyine bağlı olarak daha kapsayıcı bir rehberliğe evrilebilmektedir. Bu alt temaya ait kod matris tarayıcı modeli şekil 4.5'te gösterilmiştir.

Şekil 4. 5. Ebeveyn Denetim Stratejileri Kod Matris Tarayıcısı Modeli

4.4.2.1. Sınırlı ve Kontrollü Kullanım

Kod matrisi verileri incelendiğinde, "Sınırlı ve Kontrollü Kullanım" stratejisinin özellikle kadın katılımcılar arasında yüksek yoğunlukta temsil edildiği görülmektedir. Erkek katılımcılar arasında da bu stratejiye dair farkındalık ve uygulama örneklerine rastlansa da kadın katılımcılar bu konuda daha sistematik, disiplinli ve gündelik yaşam içinde sürdürülebilir bir yapı kurgulamış görünmektedir. Bu durum, dijital ebeveynlikte kadınların daha aktif bir rol üstlendiği fikrini destekler niteliktedir. Katılımcıların ifadeleri ise dijital araç kullanımına yönelik açık sınırlar, zaman kısıtlamaları ve içerik denetimi gibi kontrollü kullanım stratejilerinin, ebeveynlik pratiklerine nasıl entegre edildiğini ortaya koymaktadır.

K-02 kodlu kadın katılımcı, çocuklarının ekranla kurdukları ilişkiyi doğrudan kontrol altında tutmak için yalnızca hafta sonları sınırlı saatlerde YouTube Kids gibi güvenli uygulamaların kullanılmasına izin verdiğini ve çocuğun sosyal medya ile erken yaşta karşılaşmasını engellemek amacıyla belirgin bir yaş sınırı ve izleme stratejisi belirlediğini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Babasının eski ve kullanmadığı bir akıllı telefonu var ona bir tek YouTube Kids uygulamasını yükledik. Hafta sonları ekran hakkı olduğunda isterse telefondan izleyebilir ya da animasyon izlemek isterse de TV'den biz açıyoruz…16 yaşına kadar akıllı telefon kullanmasını istemiyorum. Sadece ona ulaşabileceğim tuşlu bir telefon yeterli olacaktır... Bilgisayarda arama geçmişini sık sık takip ederim" (K-02)

K-03 kodlu kadın katılımcının ifadeleri, yalnızca sınır koymakla kalmayıp, dijital içerikleri eğitsel ve zihinsel gelişimi destekleyecek biçimde yönlendirdiğini göstermektedir. Bu da sınırlamanın yalnızca engelleyici değil, yönlendirici bir kontrol biçimi olarak uygulandığını göstermektedir. Aynı zamanda içerik takibi ve geçmiş denetimi gibi daha teknik kontrollere de yer vererek dijital ortamlarda güvenli kullanım sağladığını şöyle açıklamaktadır:

"Youtube Kidsten video izliyorlar… Zekâ oyunları, adam asmaca, İngilizce kelime oyunları oynuyoruz…Yani eğlenceyi faydaya çevirmeye çalışıyorum. Yaşlarına uygun olmayan içerikleri olan kanalları engelliyorum... Bir de geçmiş kontrolü çok yapıyorum. Kids bile olsa hoş olmayan şeyler olabiliyor." (K-03)

Benzer şekilde, K-04 kodlu kadın katılımcı da çocuğun sadece sınırlı içeriklere erişmesini sağlayacak şekilde dijital cihazları kısıtladığını, ekran süresini hafta sonları ile sınırlandırdığını belirtmektedir:

"Teknolojiyle arası iyi aslında hafta sonu iple çekiyor. Ama süreyi aşmamaya çalışıyoruz. Sadece telefon kullanıyor telefonda bilgi yarışması, satranç, çocuk oyunları gibi uygulamalar var…" (K-04)

Erkek katılımcıların görüşlerinde de benzer kontrollü kullanım örneklerine rastlanmaktadır. Bazı katılımcılar, çocuklarının birden fazla dijital aracı aktif şekilde kullanabildiğini belirtmekle birlikte, bu kullanımın sürelere bağlı olarak sıkı biçimde denetlendiğini vurgulamaktadır. Örneğin, E-06 kodlu erkek katılımcı, çocuğunun dijital cihazlarla ilişkisini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Cep telefonunda maksimum yarım saat sınırı var. Tablet ve bilgisayar toplamda ortalama yine yarım saat, kırk beş dakika kullanıyor. Cep telefonunda daha çok arkadaşlarla iletişim kurmak için akıllı saatini saat takip etmek için kullandığını söyleyebilirim…Hepsi aktif ama kontrollü…" (E-06)

Bu açıklama, dijital teknolojilerin çocukların gelişimi üzerindeki potansiyel risklerine karşı alınan önlemlerin hem süre hem de erişim yönünden ne kadar titizlikle planlandığını göstermektedir. Ebeveyn, dijital ilgiyi tamamen bastırmak yerine yönlendirmekte; böylece denetim ve özgürlük arasında denge kurmaya çalışmaktadır. Benzer bir yaklaşım katılımcı K-10 kodlu kadın katılımcı tarafından da sergilenmektedir. K-10'un ifadesi, dijital teknolojilerin yalnızca eğlence değil, aynı zamanda zorunlu eğitimsel görevler için de kullanıldığını ve bu nedenle denetimin yalnızca zamana değil, içeriğe de yayıldığını göstermektedir:

> *"Teknolojiyle ilişkileri oldukça güçlü çünkü özel okulda okudukları için online ödev sistemlerine giriş yapmak, günlük ve haftalık ödevleri takip etmek zorundalar. Bu yüzden evimizde bir tablet ve bir bilgisayar var. Aynı zamanda kendi telefonumuzdan da erişim sağlayabiliyorlar. Ancak tüm bunları sadece bizim kontrolümüzde kullanıyorlar. Hangi gün, hangi saatlerde, hangi derse dair, hangi platformda ödev yapacaklarını birlikte belirliyoruz. Bu süreçte zaman zaman eğlenceli içeriklere de göz atıyorlar ama bu da yine benim ya da eşimin yanında oluyor. YouTube Kids üzerinden içerik izlemeleri de tamamen bizim onayladığımız videolarla sınırlı…" (K-10)*

K-10'un yaklaşımı, dijital okuryazarlığın ebeveyn tarafından da desteklendiğini ve çocukla birlikte öğrenmeye dayalı bir modelin benimsendiğini göstermektedir. Burada dijital araçların yalnızca kontrol edilmediği, aynı zamanda eğitsel süreçlere entegre edildiği gözlemlenmektedir.

Öte yandan, E-08 kodlu erkek katılımcı dijital erişimi çocuğun sorumluluklarını yerine getirmesi koşuluna bağladığını ifade etmektedir:

> *"Yani her gün kullanıyor diyebilirim…Ancak kendi sorumluluklarını yerine getirdikten sonra. Örneğin okuldan geldikten sonra ödevini bitirdiyse YouTube ya da kablolu TV üzerinden çocuk kanallarındaki belgeselleri veya çizgi filmleri izleyebiliyor. Ortalama bir saatlik hakkı var..." (E-08)*

Bu ifade, ekran süresi konusunda ebeveyn farkındalığını ve sürece dair öğrenilmiş deneyimlerin çocuk yetiştirme tutumuna nasıl yansıdığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, disiplinli ve ödül temelli bir dijital denetim stratejisinin uygulandığı anlaşılmaktadır.

E-09 kodlu erkek katılımcı ise yaş faktörünü temel alarak dijital denetim uygulamalarını planladığını aktarmaktadır:

"Kızımın teknolojiyle ilişkisi çok büyük ölçüde değil. Aslında tableti ve bilgisayarı olmasına rağmen bu araçların farklı şekillerde, çok yönlü kullanımını bilmiyor…Yaşı henüz yedi. Şu an için biraz daha büyüyüp bazı programlara daha sistematik erişimi olduğunda, daha farklı sınır ve yönlendirmeler getirebiliriz..." (E-09)

Bu görüş, çocukların dijital ortamlara erişiminin yaşa göre aşamalı olarak yapılandırılması gerektiği anlayışını desteklemektedir. Dijital araçların kullanımının henüz bilgi eğlencesi düzeyinde tutulduğu ve ilerleyen yaşlarda eğitsel işlevlere kaydırılacağı anlaşılmaktadır.

E-05 kodlu erkek katılımcı tarafından dile getirilen ifadeler ise çocuğun dijital araçlara olan ilgisinin farkında olan ebeveyn, süreci tamamen yasaklayıcı değil; yönlendirici ve kademeli bir rehberlikle yapılandırdığını şu sözlerle açıklamaktadır:

"Çocuğumun şu anda teknolojik araçlarla ilişkisi oldukça sınırlı. Kendi başına bir telefon alıp bir YouTube'a ya da sosyal medya hesabına girip istediği bir şeyi yazması, araması, izlemesi şu an mümkün değil. Bu alanlar bizim kontrolümüzde. Ancak zaman zaman akraba ve arkadaş ortamlarında bu araçlarla karşılaşıyor. Özellikle tablet kullanımını orada öğrenmeye başladı. Son zamanlarda eğlence amacıyla bazı şeyler denemek istiyor, WhatsApp'ta emojilere bakmak ya da kamera açıp fotoğraf çekmek gibi. Bu noktada kendisinin ilgisinin arttığını gözlemliyorum. Henüz okumayı yazmayı yeni öğrendiği için kendi başına içerik tüketimi henüz mümkün değil ama biz bu ilgiyi görüyoruz ve sınırlı alanlar tanıyarak yönlendirme yapıyoruz. Teknolojiyi merak ediyor ama henüz özgürce kullanmasına izin vermiyoruz. Kademeli ve bilinçli bir geçiş planlıyoruz." (E-05)

Bu yaklaşım, çocukların bireysel gelişim düzeylerine göre dijitalleşme sürecine katılımının, ebeveyn gözetimiyle nasıl denge içinde tutulduğunu göstermektedir. Gözleme dayalı farkındalık, dijital becerilerin erken dönemde yapılandırılmasına olanak tanımaktadır. "Sınırlı ve Kontrollü Kullanım" alt teması, dijital ebeveynlik anlayışının sadece yasaklama üzerine değil, bilinçli yapılandırma ve rehberlik temelli stratejiler üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Kadın katılımcılar, ekran süresi, içerik seçimi, uygulama kontrolü gibi konularda daha yoğun ve ayrıntılı stratejiler geliştirirken; erkek katılımcılar ise çoğunlukla kullanım süreleri ve dijital araçlara erişim zamanlaması üzerinden sınır koymaktadır. Bu

durum, dijital medya denetiminin ebeveynler arasında rol paylaşımına göre farklılaştığını ve annelerin biraz daha yoğun biçimde içerik ve süre kontrolü uyguladığını ortaya koymaktadır.

4.4.2.2. Fiziksel Gözetim ve Eşlik Etme

Bu alt tema kapsamında elde edilen bulgular, dijital ebeveynliğin yalnızca teknolojik araçlarla değil, aynı zamanda fiziksel mevcudiyetle desteklenen bir süreci içerdiğini göstermektedir. Katılımcılar, çocuklarının dijital medya tüketiminde yanlarında bulunmayı, içerikleri birlikte izlemeyi ve izleme sürecine aktif olarak eşlik etmeyi bir denetim stratejisi olarak benimsemektedir. Bu strateji, hem potansiyel zararlı içeriklere karşı önleyici bir mekanizma sunmakta hem de çocukların medya okuryazarlığı becerilerini geliştiren fırsatlar yaratmaktadır.

K-03 kodlu kadın katılımcı, bu süreci teknik boyutlarıyla detaylı şekilde açıklamaktadır. Özellikle çocukların dijital içeriklere erişimini mekânsal olarak sınırlandırmakta ve ekran karşısındaki etkileşimi eğitici bir sürece dönüştürmektedir:

> *"Tableti alıp yatak odalarına geçip kendi kendilerine takılmalarına izin vermiyorum... Çalışma odasında izlemelerini istiyorum; mutfakta iş yaparken onları görebiliyorum… Kısa film izlediğimizde birlikte yorum yapıyoruz... Görsel destekle anlatmak daha etkili oluyor, eğlenerek öğreniyorlar..." (K-03)*

Benzer şekilde K-02 kodlu kadın katılımcı, çocuğun içerik tüketim sürecine eşlik etmekte, içeriklerde dikkat çekici ya da uygun olmayan unsurlar fark ettiğinde doğrudan müdahalede bulunmaktadır:

> *"YouTube Kids'te onun izlemesini istediğim eğitici programları takip ediyoruz... Yanında izlerken çaktırmadan beğenmediğim kanalları engelliyorum ya da izleyebileceği başka bir kanal öneriyorum..." (K-02)*

Fiziksel gözetim sürecinin etkili bir biçimde yapılandırıldığı diğer örneklerden biri K-08 kodlu kadın katılımcıya aittir. Katılımcı, sadece içeriği birlikte izlemekle kalmamakta, aynı zamanda çocuğun içeriğe dair düşünsel farkındalığını artıracak açıklamalar yapmaktadır:

> *"Farkındalığını artırmak için birlikte içerik izliyor, izlediklerimiz üzerine konuşuyoruz... Uygun olmayan içeriklerle karşılaşmaması için yönlendirmelerde bulunuyorum…" (K-08)*

K-04 kodlu kadın katılımcı da benzer bir gözetim yaklaşımını şu sözlerle aktarmaktadır:

"Çocuğum yüksek sesle izlediği için ne yaptığını rahatça anlayabiliyorum... Yanında olmaya dikkat ediyorum." (K-04)

K-06 kodlu kadın katılımcı ise içerik erişimini hem teknik engellerle sınırlandırmakta hem de fiziksel eşlik yoluyla denetlemektedir:

"Girdiği çıktığı yerler sınırlı… Youtube Premium üyeliğimiz var. Çocuğumuz söz dinliyor, zararlı içeriklere yönelmiyor... İçerikleri birlikte seçiyor ve takip ediyoruz..." (K-06)

Ebeveynin fiziksel varlığı yalnızca izleme süreciyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda çocuğun medya tüketim alışkanlıklarının yapılandırılmasında da belirleyici olmaktadır. Örneğin K-09 kodlu kadın katılımcı, yaş büyüdükçe bu denetimin zorlaştığını, bu nedenle hem aktif takip hem de geçmiş kontrolü uyguladığını belirtmektedir:

"Çocuklar küçükken takip etmek kolaydı ama yaşları büyüdükçe zorlaşıyor... Arada internet geçmişine bakıyorum… İzlerken dikkatimi çeken bir şey duyarsam hemen müdahale ediyorum…" (K-09)

Benzer bir hassasiyet erkek katılımcılar tarafından da dile getirilmiştir. E-02 kodlu erkek katılımcı, Youtube Kids gibi uygulamalarda izleme geçmişini denetlediğini ve içerik bazlı engellemeler yaptığını şöyle aktarmaktadır:

"Youtube Kids uygulamasında geçmişe bakıyorum. Hoşuma gitmeyen şeyler varsa o kanalları engelliyorum. Açık hesapla, benim görebileceğim şekilde kullanmalarını sağlıyorum…" (E-02)

Ebeveynin çocuğa eşlik ettiği bu süreçte, bazı katılımcılar pedagojik farkındalığın da özellikle önemli olduğunun altını çizmektedir. E-05 kodlu erkek katılımcı, birlikte izlenen içeriklerin özellikle alt metinlerine dikkat çekmekte ve gerektiğinde açıklayıcı müdahalelerde bulunduğunu ve çocuğun yaşının küçük olması nedeniyle teknolojik içeriklere henüz bireysel erişiminin sınırlı olduğunu, dolayısıyla kontrolün doğal biçimde sağlandığını da vurgulamaktadır:

"Çizgi filmlerde ya da filmlerde korku öğesi ya da cinsiyet rolleriyle ilgili uygun olmayan içerikler varsa izah etmeye çalışıyoruz. İçeriğin sanal olduğunu, gerçek olmadığını anlatıyoruz. Bu tür açıklamalar, birlikte izleme sayesinde mümkün

olabiliyor. Çocuğumuzun kendine ait bir cihazı yok, bizim araçlarımız üzerinden interneti kullanıyor. Dolayısıyla zaten yanında olmadan erişim sağlayamıyor…" (E-05)

E-01 kodlu erkek katılımcı ise gözetimi içerik değişikliği üzerinden sağlamaktadır. Uygun bulmadığı sahnelerde müdahale ettiğini, çocuğun izlemesini istediği programlara yönlendirdiğini ifade etmektedir:

"Çizgi filmde uygun olmayan sahneler gördüğümde hemen başka bir şeye geçmesini sağlıyorum. Maşayla Koca Ayı'ya yönlendiriyorum mesela…" (E-01)

E-04 kodlu erkek katılımcı ise çocuğun yalnız başına internet kullanmadığını, erişimin yalnızca ebeveyn gözetiminde gerçekleştiğini açıkça dile getirmiştir:

"Çocuğumuz yanında biz yokken kendi başına internet kullanamıyor..." (E-04)

Fiziksel gözetim stratejisi ayrıca bazı katılımcılar için dijital güvenlik risklerine karşı da koruyucu bir kalkan olarak işlev görmektedir. Tüm bu bulgular bir araya geldiğinde, "Fiziksel Gözetim ve Eşlik Etme" alt teması, yalnızca teknik bir denetim değil, çocuğun medya içerikleriyle kurduğu ilişkinin ebeveyn denetim ve gözetimi altında yönlendirilmesine imkân tanıyan bütüncül bir ebeveynlik stratejisi olarak öne çıkmaktadır. Kod matris tarayıcısına göre kadın katılımcılar görece daha sık içerik eşlikçiliği, görsel analiz ve açıklama stratejileriyle bu süreci yürütürken; erkek katılımcılar da içerik filtreleme ve sınırlı zamanlı eşlik üzerinden fiziksel gözetimi yapılandırmaktadır.

4.4.2.3. Farkındalık ve Dijital Denetim

Bu alt tema, ebeveynlerin dijital ortamlardaki potansiyel tehlikeleri öngörerek çocuklarını bu risklere karşı nasıl bilgilendirdiklerini, teknolojik araçlara yönelik denetim stratejilerini nasıl yapılandırdıklarını ve çocuklarının dijital okuryazarlığını desteklemek amacıyla hangi farkındalık uygulamalarını benimsediklerini kapsamaktadır. Farkındalık ve dijital denetim, yalnızca çocukların hangi içeriklere eriştiği değil; aynı zamanda bu içeriklere ne ölçüde bilinçli şekilde yönlendirildikleri, bu içeriklerin çocukların duygusal ve sosyal gelişimleri üzerindeki etkilerinin ebeveynler tarafından nasıl değerlendirildiğiyle doğrudan ilişkilidir.

Kod matris görseli, bu alt temada erkek katılımcıların daha yoğun veri üretiminde bulunduğunu göstermektedir. Erkek katılımcılar ağırlıklı olarak teknik denetim araçları (ör. Family Link, güvenli arama motorları, geçmiş takibi) ve somut risk anlatımları yoluyla dijital

güvenliği sağlamaya odaklanırken; kadın katılımcılar ise özellikle içerik seçimi, yaşa uygunluk, duygusal etki ve mahremiyet temelli farkındalık yaklaşımlarını vurgulamaktadır.

Kadın katılımcılar arasında K-03 kodlu kadın katılımcı, bu alt temanın hem teknolojik hem de pedagojik boyutunu bütünsel bir şekilde yansıtan çarpıcı örneklerden biridir. Katılımcı, çocuklarının dijital ortamda yalnızca izinli ve denetimli içeriklere erişebildiğini, bu süreçte hem teknik denetim (geçmiş kontrolü, kanal filtreleme) hem de öğrenme odaklı yönlendirme sağladığını belirtmektedir:

> *"Youtube Kids gibi uygulamalar dışında telefonda başka yerlere girme hakları yok… Google Translate kullanmalarına izin veriyorum çünkü yabancı dil öğrenmelerine destek oluyor. Ama yine de ne çevirdiklerine kadar kontrol ediyorum. Özellikle geçmiş taramasını ihmal etmiyorum…" (K-03)*

K-10 kodlu kadın katılımcı ise dijital denetimi bir ebeveyn rehberliği ve dijital okuryazarlık geliştirme süreci olarak tanımlamakta, çocukların kendi denetim becerilerini kazanmalarını hedeflediğini belirtmektedir:

> *"Hiçbir uygulamayı iznim olmadan indiremiyorlar. Ekran süresini takip edip, sınırlayabiliyorum. Ancak sadece engellemek değil, denetimi zamanla kendilerinin de öğrenmesini sağlamak istiyorum…" (K-10)*

Benzer şekilde, K-02 kodlu kadın katılımcı çocuğuna yalnızca kendisinin onayıyla içerik izleme izni verdiğini, sosyal medya kullanımını yaşa bağlı olarak tamamen sınırlandırdığını ifade ederken, dijital güvenliğe yönelik oldukça muhafazakâr bir yaklaşım sergilemektedir:

> *"Sadece ona ulaşabileceğim tuşlu bir telefon yeterli olacaktır. Dolayısıyla sosyal medya kullanımı da olmayacak. Eğer çok isterse benim telefonumdan benim kontrolümde bir şeyler izleyebilir ya da ödev vs. yapacağı zaman bilgisayarda arama geçmişini sık sık takip ederim..." (K-02)*

K-04 kodlu kadın katılımcı ise çocuğunun farkındalığını kitaplar ve basit anlatılarla güçlendirdiğini belirtirken, okulun da bu süreçte iş birliği içinde olduğunu vurgulamaktadır:

> *"Drama derslerinde bu konu işleniyor. Ben de tanık olduğum kötü olayları çocuklara uygun bir dille anlatıyor, kitaplarla destekliyorum…" (K-04)*

E-06 kodlu erkek katılımcı, dijital denetim konusunda en teknik donanıma sahip örneklerden biridir. Katılımcı yalnızca çocuklarının ekran geçmişlerini kontrol etmekle kalmayıp, uygulamalara zaman sınırı getirdiğini, reklam ve virüs yazılımlarına karşı da önlemler aldığını belirtmektedir:

> *"Telefonlarına Family Link yükledim. Hangi uygulamada ne kadar zaman geçirmiş görebiliyorum. Reklam engelleyici ve antivirüs de kuruyorum. Elbette büyüdükçe bunlar yetmeyecek ama şimdilik işliyor." (E-06)*

E-03 kodlu erkek katılımcı, dijital erişimin sadece ebeveyn cihazları üzerinden mümkün olduğunu ve bu nedenle doğal bir kontrol mekanizması oluşturduklarını belirtmektedir:

> *"Evde internet yok. Çocuklar sadece bizim telefonlarımızdan internete bağlanabiliyor. Bu da zaten kontrolü bizim elimizde tutuyor. Bu konuda annesi şiddetli bir şekilde çocuklarımızı yönlendirmektedir. Onlar için uygun olmayan programları onları hatırlatarak güzelce tarif ve ifade ederek onların daha sonra izlemeleri gerektiğini söyleyerek yardımcı oluyor..." (E-03)*

Farkındalık düzeyinin sadece teknik becerilere indirgenmemesi gerektiğini ifade eden E-08 kodlu erkek katılımcı, dijital içeriklerin çocuklar üzerindeki etkisine dair bilinçli açıklamalar yapmaktadır:

> *"Kötü bir içerikle karşılaşırsa neden kötü olduğunu, onu nasıl etkileyeceğini açıklıyorum. Aynı şekilde faydalı içerikleri de neden izlemeye devam etmesi gerektiğini anlatıyorum." (E-08)*

E-04 kodlu erkek katılımcı ise teknik bilgi konusunda kendini yetersiz görse de temel güvenlik önlemlerini aldığını belirtmektedir. Bu örnek, erkek katılımcılar arasında farkındalık düzeyinin teknik donanımdan bağımsız olarak da gelişebildiğini göstermektedir:

> *"Parola kullanımı, sosyal medya gizlilik ayarlarını biliyorum ama ileri teknik bilgim yok. Çocukların çevrimiçi ortamda risklerle karşılaşabileceğini biliyorum... Kızımızın teknoloji ile ilişkisi çok yok. Doğrudan kullandığı teknolojik bir alet yok arada kontrollümüz altında bizim telefonlara bakabiliyor." (E-04)*

Bu alt temada ilginç biçimde bazı erkek katılımcılar anlatı temelli farkındalık stratejilerini de benimsemektedir. Örneğin E-06 kodlu erkek katılımcı, çocuklara zararlı içeriklerden uzak durmaları için gerçek olaylara dayanan örnekler sunmaktadır:

> *"Başkasının yaşadığı olumsuz bir durumu gösterip 'bak böyle olmuş, sen de dikkat etmelisin' diyorum. Somut örnek daha etkili oluyor..." (E-06)*

E-09 kodlu erkek katılımcı ise farkındalığı yalnızca uyarı düzeyinde bırakmayıp davranış biçimiyle örnek olmayı önemsemektedir:

> *"Dijital içerikler konusunda daha çok annesi bilgi veriyor ama birlikte kitap okuyoruz, örnek olmaya çalışıyoruz. Çocuklar bizden öğreniyor." (E-09)*

"Farkındalık ve Dijital Denetim" alt teması, ebeveynlerin yalnızca engelleyici değil, yönlendirici ve öğretici roller üstlendiğini göstermektedir. Kadın katılımcılar içerik seçimi, psikolojik güvenlik ve yönlendirme konularında daha derinlemesine açıklamalar sunarken; erkek katılımcılar teknik araçlarla denetim sağlayarak dijital güvenliğe odaklanmaktadır. Kod matrisindeki cinsiyet dağılımı da bu durumu desteklemektedir: erkek katılımcılar biraz daha yoğun temsil edilmekte, ancak kadın katılımcılar daha nitelikli ve bağlamsal farkındalık örnekleriyle öne çıkmaktadır. Ebeveynlerin çocuklara dijital içerikler konusunda yalnızca "ne izlenmemeli" değil, "nasıl izlenmeli" ve "neden izlenmeli/izlenmemeli" soruları üzerinden açıklamalar yapmaları, çocukların dijital farkındalık becerilerinin gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır. Bu bağlamda, dijital denetim süreci, yalnızca erişim kısıtlamasıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda çocuğun dijital ekosistemde eleştirel düşünme, öz denetim ve güvenlik bilinci geliştirmesini de hedeflemektedir.

4.4.2.4. Dijital Güvenlik ve Risk Yönetimi

Bu alt tema, dijital dünyada çocukların karşılaşabileceği risklere karşı ebeveynlerin aldığı önlemleri, çocuklara yönelik farkındalık kazandırma çabalarını ve teknik veya güvenlik uygulamalarını kapsamaktadır. Dijital güvenlik yalnızca internet erişimini sınırlamakla kalmayıp, aynı zamanda kişisel veri mahremiyeti, içerik filtreleme, dijital davranış biçimlerinin izlenmesi ve ebeveyn-çocuk arasında gelişen dijital iletişim kültürünü de içermektedir.

Kod matrisine göre hem kadın hem erkek katılımcıların bu alt tema bağlamında görülmektedir. Ancak kadın katılımcılar biraz daha yoğun ve içerik derinliği açısından kadın katılımcıların daha çok görsel güvenlik (örneğin çocuk fotoğraflarının paylaşımı), psikolojik

zararın önlenmesi, reklam içeriklerine karşı hassasiyet gibi duyusal yönleri ön plana çıkardıkları; erkek katılımcıların ise teknik uygulamalar, ağ güvenliği ve kapsamlı dijital filtreleme gibi yapısal önlemlerle çocuklarını korumaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

K-03 kodlu kadın katılımcının açıklamaları, dijital güvenliğe dair çok yönlü bir bilinçle hareket edildiğini ortaya koymaktadır. Reklam içeriklerinin kontrol edilemezliğine karşı premium üyelik kullanılması, çocuklara zararlı olabilecek içeriklerin fark edilmesi durumunda açıkça açıklanması ve bu bilincin çocuklara da aktarılması dikkat çekicidir:

> *"Youtube Premium aldım çünkü reklamlarda uygunsuz içerikler çıkabiliyor. Çocuklar da bunu fark ediyorlar. Ne kadar kötü olduğunu anlatıyorum, başkalarını da uyarmalarını öğretiyorum. Anneannelerine bile 'bak bu kötü site sakın tıklama' diyorlar artık…" (K-03)*

Benzer şekilde K-02 kodlu kadın katılımcı ve K-04 kodlu kadın katılımcı çocuklarının yüzlerini sosyal medyada paylaşmamaya, konum ve etkinlik bilgisini ifşa etmemeye özen göstermekte, böylece dijital iz bırakmamaya çalışmaktadırlar. K-02 kodlu kadın katılımcı şu sözlerle aldığı önlemi açıklamıştır:

> *"Mümkün mertebede yüzünü yakından gösteren fotoğraflarını paylaşmıyorum. Ya da yüzü görünmese bile havuzda sahilde mayolu elbiseli olduğu fotoğraflarını paylaşmıyorum." (K-02)*

Aynı şekilde K-04 kodlu kadın katılımcı paylaşım yapmayarak güvenlik tedbirini şu sözlerle ifade etmiştir:

> *"Çocuğumun güvenliğini sağlamak için çok paylaşım yapmamaya dikkat ediyorum. Açıkçası çocuğun nerede okuduğunu, nerelerde bulunduğumuzu, hangi etkinliklere gittiğini çok anlatmıyorum, paylaşmıyorum." (K-04)*

K-10 kodlu kadın katılımcı ise çocuklarına yalnızca soyut olarak değil, somut örnekler ve haber içerikleriyle dijital tehditleri anlatmayı tercih ettiğini ifade etmektedir:

> *"Evet, gizlilik çok önemli. Kişisel bilgilerimi paylaşmamaya çalışıyorum. Bunu kızlarıma da anlatıyorum, çocuklarıma da örnek olmaya çalışıyorum. Fotoğraflarını özellikle arkadaşlarıyla paylaşırken bunun ne gibi sonuçları olabileceğini onlara*

anlatmaya çalışıyorum. Zaman zaman haberleri göstererek anlatıyorum. Ne gibi zararlar gelebilir, günlük hayatla ilişkilendirsinler diye örneklendiriyorum." (K-10)

Erkek katılımcılar ise dijital güvenlik konusunda daha çok uygulama temelli sistemlerle çocuklarını korumaktadır. Örneğin E-09 kodlu erkek katılımcının kullandığı Family Link uygulaması, yalnızca içerik iznini ebeveynin denetimine sunmakla kalmayıp, çocuğun bu sistemde kendiliğinden bir içselleştirme geliştirmesini de sağlamaktadır:

"Uygulama indirirken önce bize soruyor. Family Link sayesinde hangi uygulamaya ne zaman girdiğini görebiliyorum. Gerekiyorsa telefonumdan engelliyorum. Ayrıca şunu belirtmek istiyorum kızım bu uygulama sayesinde herhangi bir oyun, herhangi bir uygulama indirecek olduğunda bu uygulama bana bildirim gönderiyor. Ben gelen bildirimlerle ilgili araştırmayı yapıyorum" (E-09)

E-02 kodlu erkek katılımcı ise dijital mahremiyeti yalnızca teknik olarak değil, sosyal çevreye de yayarak kısıtlı paylaşım modelini tercih etmektedir:

"Hesaplarım genelde kapalı. Çocuklarımın görsellerini sadece yakın çevremle, tanıdıklarımla paylaşıyorum. WhatsApp dışında açıkta bir yerde çocuğumun fotoğrafı yok." (E-02)

Özellikle E-06 ve E-08 gibi katılımcılar dijital güvenliği sağlamak adına çocuklarının içerik geçmişlerini kontrol etmekte, gerekli durumlarda filtreleme ya da engelleme uygulamaktadır. E-06 kodlu erkek katılımcı aynı zamanda çocuklara "avatar kullanımı" gibi somut önerilerde bulunmakta, yabancılarla iletişim kurmamaları için doğrudan yönergeler geliştirmektedir:

"Fotoğraf paylaşmamalarını, avatar kullanmalarını tembihliyorum. Gerektiğinde ceza verebileceğimi de hatırlatıyorum." (E-06)

Dijital güvenliğe yönelik olarak bazı erkek katılımcılar, özellikle platform bağımlılığından uzak durmayı da bir strateji olarak benimsemektedir. Örneğin E-05 kodlu erkek katılımcı televizyonu tamamen hayatından çıkardığını, dijital araçların yalnızca sınırlı erişimle kullanılabildiğini belirtmektedir:

"Televizyonumuz yok. İnternet kullanımı haftada üç dört defa, ekran süresi ise kırk beş dakikayı geçmiyor. Zaten bizim cihazlarımızı kullandıkları için doğal bir denetim oluşuyor…" (E-05)

Benzer şekilde E-01 kodlu erkek katılımcı YouTube Kids gibi güvenli içerik platformları dışında erişime izin vermediğini ve çocuklarının yanlışlıkla bile olsa paylaşım yapmamaları için özel olarak uyarıldığını vurgulamaktadır:

"Bir keresinde annesinin fotoğrafını yanlışlıkla bir yere atmıştı. O yüzden artık paylaşım yapmamasını sağlıyoruz. YouTube Kids dışında kullanmasına izin vermiyoruz." (E-01)

"Dijital Güvenlik ve Risk Yönetimi" alt teması bağlamında yapılan analizler, ebeveynlerin dijital ortamlarda çocuklarının güvenliğini sağlamaya yönelik farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Kadın katılımcılar özellikle reklam içerikleri, psikolojik güvenlik gibi içerik temelli risklere karşı daha duyarlı ve koruyucu yaklaşırken; erkek katılımcılar uygulama temelli filtreleme, platform kısıtlaması, ağ güvenliği gibi yapısal stratejilerle güvenliği sağlamaya çalışmaktadır. Bu dağılım, dijital ebeveynlik stratejilerinin cinsiyete dayalı olarak farklı yönelimler gösterebildiğini ve ebeveynlerin dijital dünyadaki tehditleri hem pedagojik hem de teknik birer mücadele alanı olarak tanımladıklarını ortaya koymaktadır. Ebeveynler, yalnızca anlık riskleri önlemeye çalışmamakta; çocuklarını da bu sürecin aktif bir parçası hâline getirerek uzun vadede dijital farkındalık, öz denetim ve eleştirel medya okuryazarlığı gibi beceriler kazandırmaya çalışmaktadır. Böylece dijital güvenlik, yalnızca bir koruma mekanizması değil, aynı zamanda çocukların dijital vatandaşlık bilincini geliştirmeye yönelik bir eğitim süreci olarak da değerlendirilmektedir.

4.4.3. Dijital Ebeveynlikte Zorluklar ve Avantajlar

Dijital çağın ebeveynlik üzerindeki etkileri sadece çocukların medya kullanımı ve güvenliğiyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda ebeveynler için yeni avantajlar ve eşzamanlı olarak yeni zorluklar da doğurmaktadır. Bu temada, dijital ebeveynliğin sunduğu olanaklarla birlikte ebeveynlerin karşılaştığı bilişsel, duygusal, teknik ve sosyal güçlükler iki ana başlık altında ele alınmaktadır.

"Dijital Erişim Avantajları" birinci alt teması, dijital teknolojilerin ebeveynlerin bilgiye ulaşımı, çocuklarının eğitim süreçlerine katılımı, aile içi iletişim ve zaman yönetimi gibi alanlardaki kolaylaştırıcı rolünü anlamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda dijital araçların nasıl

daha verimli kullanıldığı, ebeveynlerin bu araçları hangi stratejilerle dönüştürdüğü ve çocuk gelişiminde nasıl işlevselleştirdiği değerlendirilmektedir.

Buna karşılık, "Dijital Ebeveynlik Zorlukları" ikinci alt teması, dijital araçların beraberinde getirdiği bilişsel yük, dijital yorgunluk, bilgi kirliliği, bağımlılık riski, zaman yönetiminde yaşanan sorunlar ve çocukların dijital dünyada karşılaştığı olumsuz içerikler karşısında ebeveynlerin yaşadığı güçlükleri ele almaktadır. Bu zorluklar hem ebeveynlerin bireysel yeterliliklerini hem de çocuklarıyla kurdukları dijital ilişkilerin niteliğini doğrudan etkilemektedir.

Bu tema altında yapılan analizler, dijital ebeveynliğin tek yönlü bir pratik değil; avantaj ve dezavantajları eşzamanlı içinde barındıran, oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir toplumsal dönüşüm alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla dijital ebeveynlik, ebeveynlerin hem araçlara hem de içeriklere dair bilinçli, eleştirel ve stratejik bir tutum geliştirmesini gerektiren bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu temaya ait kod matris tarayıcısı şekil 4.5'te sunulmuştur.

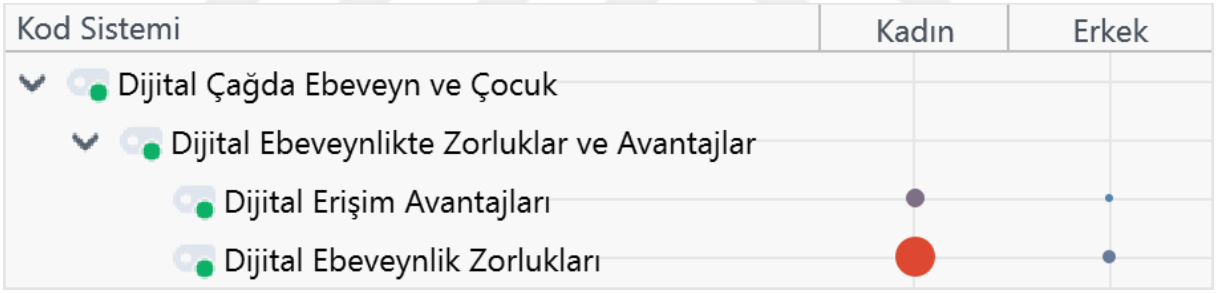

Şekil 4. 6. Dijital Ebeveynlikte Zorluklar ve Avantajlar Kod Matris Tarayıcısı Modeli

4.4.3.1. Dijital Erişim Avantajları

Dijital çağ, ebeveynlere bilgiye hızlı erişim, çocuklarının güvenliğini dijital yollarla sağlama ve gelişimsel ihtiyaçlarını daha iyi anlama gibi birçok avantaj sunmaktadır. Bu alt tema, ebeveynlerin dijital teknolojilerin sunduğu kolaylıkları nasıl deneyimlediğini ve bu avantajların ebeveynlik süreçlerine nasıl entegre edildiğini analiz etmektedir. Kod matrisine göre bu avantajları özellikle kadın katılımcıların az da olsa daha yoğun biçimde dile getirdiği görülmektedir. Kadınların günlük yaşam pratiklerinde dijital araçlardan daha etkin yararlandıkları, çocukların eğitimi ve güvenliği konusunda daha çeşitli teknolojik çözüm yolları kullandıkları dikkat çekmektedir. Erkek katılımcılar ise daha çok bilgiye erişim kolaylığı ve teknik işlevsellik üzerinden katkıları vurgulamaktadır.

K-03 kodlu kadın katılımcı aktardıkları, dijital erişimin hem ebeveyn hem çocuk gelişimi açısından nasıl çok yönlü bir faydaya dönüştüğünü kapsamlı biçimde ortaya koymaktadır:

> *"Şu an çocuklarımın çantasında AirTag var, nerede olduklarını anlık takip edebiliyorum. Teknoloji güvenlik açısından gerçekten avantajlı. Ayrıca çocukların duygusal, fiziksel gelişimlerine dair birçok bilgiye hastane sayfaları, uzman içerikleri ve eğitim platformlarından erişebiliyorum. Kendimi de geliştiriyorum. Onlarla birlikte film izlerken hatalarımı fark edebiliyorum, hatta ben de öğreniyorum. Bu durum ebeveynliğimi dönüştürüyor." (K-03)*

K-09 kodlu kadın katılımcı ise ebeveynlik sürecinde dijital araçların rehberlik ve öğrenme açısından oynadığı rolü daha çok anne deneyimi üzerinden değerlendirmektedir:

> *"İlk çocuğumda tecrübesizdim. Kitaplar da okudum ama en çok internetten öğrendim. Her bilgiye hızla ulaşmak mümkün. Artık çocuklar için faydalı içerikler de çok. Ama ben çocukların internetten çok dışarıda oynamasını isterdim. Teknolojiyi daha çok kendim için avantajlı buluyorum." (K-09)*

Benzer biçimde K-01 kodlu kadın katılımcı bilgiye hızlı erişimin çocuğun gelişiminde dönüştürücü etkisine vurgu yaparken bu sürecin bilinçli kullanım şartına bağlı olduğunu ifade etmektedir:

> *"Bilgiye çok hızlı ulaşmaları onların dünya vatandaşı olmalarının önünü açıyor. Eğer kontrollü ve amacına uygun kullanılırsa hem akademik hem bireysel gelişime katkı sağlıyor." (K-01)*

Erkek katılımcılar ise daha çok dijital erişimin sunduğu teknik avantajlara ve eğitim içeriklerine odaklanmaktadır. Örneğin E-05 kodlu erkek katılımcı şu ifadeleri kullanmaktadır:

> *"Doğru kaynaklara erişebilirsek, çocuğun zihinsel gelişimine ciddi destek sağlayan içerikler var. Bu, eskiye kıyasla çok daha etkili bir öğrenme süreci sunuyor…" (E-05)*

E-03 kodlu erkek katılımcı da hem ebeveyn hem çocuklar açısından dijital akımların çift yönlü doğasına dikkat çekmektedir:

"İnanılmaz derecede bilgi kolaylığı var. Sayısız dokümana ulaşmak mümkün. Ama aynı kolaylıkla çocukların olumsuz içeriklere yönelmesi de mümkün. Bu ikilem içinde ebeveynin kontrolü kritik…" (E-03)

Bazı katılımcılar dijital araçların sadece bilgiye değil, fiziksel güvenliğe erişim açısından da avantaj sunduğunu ifade etmektedir. K-05 ve K-04 gibi katılımcılar ise dijital erişimin öğrenmeyi hızlandırma ve çocuklara üretkenlik kazandırma potansiyeline işaret etmektedir:

"Faydalı içeriklerle ilgilenirse çocuklar kendi kendine çok güzel şeyler üretebiliyor. Nasıl yapılır videoları gibi kaynaklarla gerçekten beceriler kazanıyorlar." (K-05)

Aynı şekilde K-04 kodlu kadın katılımcısı da şu sözlerle ifade etmiştir:

"Hayatımızı kolaylaştırdığı elbette ki oluyor. Bilgilere çok rahat bir şekilde çok hızlı bir şekilde ulaşabiliyoruz bu ödev konusunda, çocuk gelişimi konusunda ve herhangi bir konuda bilgilenmemizi çok hızlı bir şekilde sağlıyor…" (K-04)

Genel olarak katılımcıların dijital erişim konusundaki görüşleri, teknolojinin bilinçli ve sınırlı kullanımı halinde çocuk gelişimini destekleyen bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kadın katılımcılar bu avantajı daha çok çocuk gelişimi, güvenlik, öğrenme ve rehberlik ekseninde değerlendirirken; erkek katılımcılar daha çok bilgi erişimi, uygulama desteği ve teknolojik kontrol araçlarına vurgu yapmaktadır. Her iki cinsiyetin ortaklaştığı nokta, dijital araçların sunduğu fırsatların ancak ebeveyn kontrolü ve dijital farkındalıkla değerli hâle geldiği yönündedir.

4.4.3.2. Dijital Ebeveynlik Zorlukları

Dijital çağda ebeveynlik, sadece teknolojik araçların erişilebilirliği ile değil, bu araçların çocuklar üzerindeki etkilerinin kontrol edilebilirliğiyle de doğrudan ilişkili olarak karmaşık bir yapıya evrilmektedir. Bu alt tema, ebeveynlerin dijital dünyada çocuk yetiştirirken karşılaştıkları zorlukları, risk algılarını ve mücadele stratejilerini ele almaktadır. Kod matrisine göre bu zorlukların özellikle kadın katılımcılar tarafından daha yoğun ve detaylı şekilde dile getirildiği görülmektedir. Kadınlar dijital ortamın kontrolsüz içeriği, siber zorbalık, ekran bağımlılığı ve ahlaki değer erozyonu gibi meselelerde daha fazla kaygı ifade ederken; erkek katılımcılar da benzer tehditleri vurgulamakta, ancak çoğunlukla teknik kontrol ekseninde sorunları değerlendirmektedir.

K-03 kodlu kadın katılımcının açıklamaları, dijital ebeveynliğe dair kuşaklar arası geçiş sorununu ve teknolojiye geç adapte olmanın getirdiği zorlukları çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır:

> *"Biz teknoloji çağına doğmadık. İnterneti sonradan öğrendik. Şimdi çocuklar oyunları anlatıyor, hiçbir şey anlamıyorum. Bir gün telefon ellerine geçtiğinde istediği bilgiye ulaşabilecekler. O anı düşündükçe çok tedirgin oluyorum. Şu an ilkokul çağı nimet gibi geliyor ama sonrası ne olacak bilmiyorum." (K-03)*

Benzer şekilde K-02 kodlu kadın katılımcı, dijitalleşmenin çocuk üzerindeki sosyal ve psikolojik etkilerine dikkat çekmekte, özellikle siber zorbalık ve akran baskısı gibi tehlikelere karşı kontrolsüzlüğün getirdiği çaresizliği vurgulamaktadır:

> *"Kötü insanların, siber zorbalıkların varlığı beni çok ürkütüyor. Kızımın sosyal medya kullanmaması arkadaşları arasında dışlanmasına neden olabilir. Yasaklar koymadan ama onu bilinçlendirerek bu süreci yönetmeye çalışıyorum." (K-02)*

K-09 kodlu kadın katılımcı ise dijitalleşmenin bilgi kirliliği ve yönlendirme gücü açısından ciddi bir tehdit unsuru olduğunu dile getirmektedir:

> *"Çocuklar sakıncalı içeriklere bizden önce ulaşabiliyor. Özellikle sosyal medyada cinsiyet kimliği gibi konularda çocukları etkileyebilecek yanlış bilgiler var. Bu yüzden şu an sosyal medyaya girmemeleri benim için büyük bir avantaj." (K-09)*

K-10 kodlu kadın katılımcının açıklamaları ise gerçek bir deneyim üzerinden çocuğa medya okuryazarlığı kazandırma çabasını yansıtmaktadır:

> *"Kızım çok sevdiği bir şeyi paylaştı ama orada benim özel bir bilgim vardı. Bunu fark edince konuştuk. Beni anladı. Medya okuryazarlığı eğitimi aldım, ona da aktarmaya çalışıyorum. Teknolojiden koparamayız ama kontrollü şekilde yönlendirmeye çalışıyorum." (K-10)*

Erkek katılımcılar da dijital ebeveynliğin zorluklarını genel hatlarıyla kabul etmekle birlikte, bu süreci daha çok denetim güçlüğü ve sosyal ilişki sorunları üzerinden analiz etmektedir. Örneğin E-05 kodlu erkek katılımcı, teknolojik tüketimin ev içi dinamikleri dönüştürmesinden duyduğu kaygıyı şöyle dile getirmektedir:

"Ekran, çocuklar için bir sosyal ilişki aracına dönüşünce gerçek hayattaki ilişkiler zayıflıyor. Başta teknolojiyi yapabildikleri için memnun oluyoruz ama sonra o bağımlılığa evriliyor. Aile içi ilişkiler de bu yüzden zarar görebiliyor. Üstelik iyi görünen içeriklerde bile zarar verici unsurlar olabilir, bunları fark etmek çok zor. Çocuklar bazen bilmediğimiz kişilerin, düşüncelerin, içeriklerin etkisine girmiş olabiliyor. Maalesef sosyal kimlikler çok daha güçlü artık günümüzün dünyasında…" (E-05)

E-06 kodlu erkek katılımcı ise dijital merak ve kontrol edilemezliğin altını çizer:

"Çocuklar bizden daha meraklı. Bir uygulamadan diğerine geçiyorlar. Ne izlediklerini tahmin etmek zor. Uygulamalarda çok fazla olumsuz içerik var. Takip çok zor." (E-06)

Kapsamlı bir risk değerlendirmesi yapan katılımcılardan E-03, dijital içeriğe süresiz erişimin kontrolsüzlüğüne vurgu yapmaktadır:

"Çocuklar dijital materyallere süresiz ve kolayca erişebiliyor. Eğer bir sınır konmazsa bu tamamen ebeveyn kontrolünün dışına çıkıyor." (E-03)

Daha sistematik bir değerlendirme yapan E-04, sürecin gelecekte daha zorlayıcı olacağını öngörmektedir:

"Zorluklar şu an fazla görünmeyebilir ama zamanla artacak. Sınırlama ve düzenleme konusunda hazırlıklı olmak gerekiyor." (E-04)

Ortak olarak, neredeyse tüm katılımcılar dijital çağda ebeveynliğin en temel zorluğunu "kontrol edememe" ve "zararlı içeriklere karşı yetersizlik" şeklinde tanımlamaktadır. Kadın katılımcılar bu süreçte daha yoğun duygusal kaygı, suçluluk hissi ve bilinçlendirme çabaları içindeyken; erkek katılımcılar daha çok teknik sınırlar ve uzun vadeli sosyal riskler ekseninde değerlendirmelerde bulunmaktadır. Sonuç olarak, "Dijital Ebeveynlik Zorlukları" alt teması, dijitalleşmenin ebeveynlik rollerini yeniden tanımladığını ve özellikle koruyucu ve rehberlik edici rollerde ciddi gerilimler oluşturduğunu göstermektedir. Kadınlar genellikle anlık müdahale ve kontrol stratejileriyle bu süreci yönetmeye çalışırken, erkekler daha çok genel izleme ve sınırlı müdahale biçimlerini benimsemektedir. Ortak kaygı, dijital dünyanın çocuklar üzerindeki uzun vadeli etkileri karşısında ebeveyn kontrolünün giderek daha az yeterli hâle gelmesidir.

4.4.4. Dijitalin Çocuk Davranışına Etkisi

Dijital teknolojilerin çocuklar üzerindeki etkileri, ebeveynlik pratiklerinin yanı sıra çocuk gelişimi açısından da çok yönlü bir incelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu tema kapsamında dijital araçların çocukların davranışlarına, sosyal becerilerine, bilişsel gelişimlerine ve duygusal tepkilerine nasıl yansıdığı değerlendirilmiştir. Katılımcıların gözlemleri aracılığıyla elde edilen veriler, çocukların dijital içeriklerle kurduğu ilişkinin, yaşlarına, kullanım sürelerine, içerik türüne ve ebeveyn müdahalesine göre farklı sonuçlar doğurabildiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, "Dijitalin Çocuk Davranışına Etkisi" teması dört alt tema altında ele alınmıştır. Olumsuz davranışsal etkiler başlığı altında, dijital içeriklerin çocuklarda öfke, saldırganlık, dikkat dağınıklığı, sosyal izolasyon gibi olumsuz yansımalar doğurup doğurmadığına dair ebeveyn görüşleri analiz edilmiştir. Olumlu davranışsal ve bilişsel gelişim alt temasında ise, dijital araçların özellikle eğitici içerikler yoluyla çocuklarda dil gelişimi, problem çözme becerileri, yaratıcı düşünme ve genel bilişsel yeteneklere nasıl katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Bir diğer önemli başlık olan nötr / etkisiz Gözlem, bazı ebeveynlerin çocuklarının dijital araçlarla ilişkisinde anlamlı bir davranışsal değişim gözlemlemediği durumları kapsamaktadır. Bu alt tema, dijital etkinin her zaman dramatik biçimde ortaya çıkmadığını, bazı çocukların ekranla temasta daha stabil tepkiler verdiğini ortaya koymaktadır. Son olarak, ebeveyn müdahalesi ve tutumları başlığı, dijitalin çocuk üzerindeki etkilerini dengelemeye çalışan ebeveyn müdahalelerinin, sınırlama, yönlendirme ve birlikte kullanım gibi çeşitli stratejilerle nasıl biçimlendiğini ele almaktadır. Bu stratejiler çocuğun yaşına, ebeveynin dijital okuryazarlık düzeyine ve ev içi iletişim modeline göre farklılık göstermektedir. Bu tema altında yapılan analizlerde, çocukların yaş gruplarına göre dijital etkilerin türü ve şiddeti de farklılaşmakta, bu farklılıklar ebeveyn gözlemlerine dayanarak yaşa özgü çıkarımlarla yorumlanmaktadır. Takip eden alt tema analizlerinde, dijital davranışsal etki örüntüleri yaş grubu temelli olarak detaylandırılacaktır. Şekil 4.6'da bu temaya ait kod matris tarayıcısı modeline yer verilmiştir.

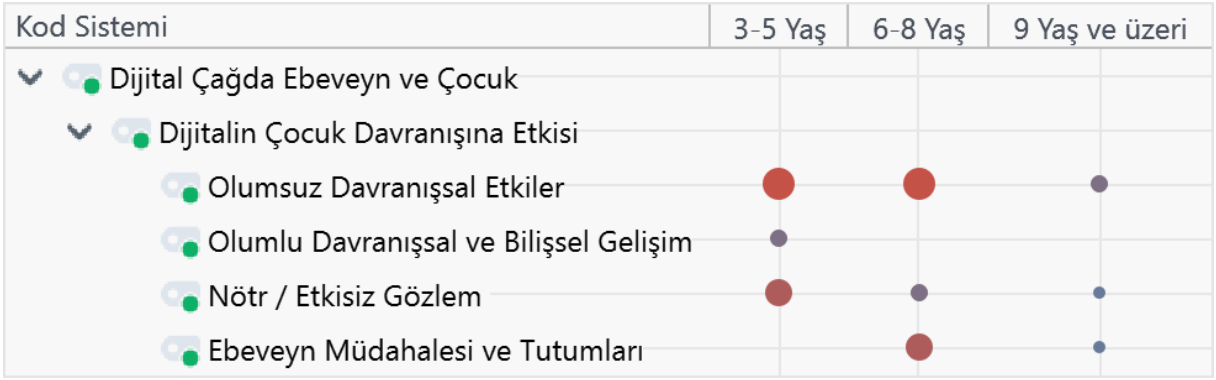

Şekil 4. 7. Dijitalin Çocuk Davranışına Etkisi Kod Matris Tarayıcısı Modeli

4.4.4.1. Olumsuz Davranışsal Etkiler

Bu alt tema, dijital medya araçlarının çocukların davranışları üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmaktadır. Kod matrisine ve yaş verilerine göre, özellikle 3–5 yaş, 6–8 yaş ve 9 yaş üzeri gruplarında dijital içeriklerin davranışsal sonuçları farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin anlatımları, çocukların ekranla etkileşim kurma biçimlerinin, onların dikkat, duygu kontrolü, sosyal taklit ve uyku düzeni gibi temel gelişim alanlarında çeşitli zorluklara neden olabildiğini göstermektedir. Ebeveyn gözlemleri yaşa bağlı olarak farklılık gösterirken, müdahale biçimleri de bu çerçevede çeşitlenmektedir.

3–5 Yaş grubu bu yaş grubundaki çocuklarda duygusal tepkisellik, öfke nöbetleri, ağlama, saldırganlık gibi anlık ve yoğun davranışsal tepkiler olduğu aktarılmıştır. Bu çocuklar ekran karşısında geçirilen sürenin kesilmesine karşı özellikle tepkili davranışlar sergilemektedir.

Katılımcı K-05 (4 yaş), çocuğunun video izleme süreci sonlandığında ciddi sinir tepkileri gösterdiğini belirtmektedir:

> *"Bazen videoyu kapatmak istemediğinde çok fazla sinirli olabiliyor." (K-05)*

Benzer şekilde K-07 (5 yaş), televizyon izleme süresine dair sınırlamalarda çocuğunun bağırma ve ağlama gibi tepkiler verdiğini aktarmaktadır:

> *"Bazen TV izleme süresi az gelirse izlediği şeyi bitirmek için bağırarak, ağlayarak tepkiler veriyor… zaman zaman agresifleşiyor." (K-07)*

E-01 (5 yaş) ise çocuğunda kötü söz kullanma davranışının arttığını gözlemlemiştir:

> *"Yani biraz böyle kötü söz kullanma falan..." (E-01)*

Bu örnekler, küçük yaş grubundaki çocukların duygularını düzenleme becerisinin sınırlı olduğunu ve dijital içeriklere verilen tepkilerin sıklıkla anlık öfke, hırçınlık ve direnç biçiminde açığa çıktığını göstermektedir.

6–8 Yaş grubu orta yaş grubunda dijital içeriklerin etkisi yalnızca duygusal değil, aynı zamanda bilişsel işlevler, dikkat düzeyi ve sosyal etkileşim davranışları üzerinde de kendini göstermektedir. Katılımcı K-03 (8 yaş), çocuğunun ekran maruziyeti sonrasında dalgınlık, komutları duymama ve günlük işlevsellikte azalma gözlemlediğini ifade etmiştir:

> *"...ciddi şekilde dalgınlaşıyorlar. Normalde çok aktifler ama ekrandan sonra dediklerimi duymuyorlar." (K-03)*

K-04 (7 yaş), çocuğunun daha agresif ve kurallara karşı daha dirençli olduğunu ifade etmiş, dikkat dağınıklığının da arttığını belirtmiştir:

> *"İnterneti daha yoğun kullandığı dönemlerde davranışı daha agresifti… dikkat dağınıklığı vardı." (K-04)*

Benzer bir şekilde, K-08 (6,5 yaş) çocuğunun sosyal medya içeriklerinden etkilenerek "vlog çekme", "YouTuber taklidi" gibi davranışlar geliştirdiğini belirtmiştir:

> *"Çocuğum internette gördüğü şeyleri bazen taklit ediyor… vlog çekmek istiyor." (K-08)*

E-02 (7 yaş) uyku düzeni üzerindeki etkileri şöyle ifade etmiştir:

> *"Bir oyun, gece uykularında rahatsızlık yapmıştı… YouTube videolarını sınırlandırınca uyku düzeni düzeldi." (E-02)*

Benzer şekilde E-10 (8 yaş) ekran etkisinin yalnızca davranışsal değil, duygusal ve fizyolojik sonuçları da beraberinde getirdiğini vurgulamıştır:

> *"Her hareketlerini, tavırlarını, korkuları etkiliyor… uykuda bile sayıkladığı oluyor." (E-10)*

Bu bulgular, orta yaş grubundaki çocukların dijital içerikleri daha bilinçli olarak takip ettiğini, ancak bu bilinç düzeyinin davranışlara olumsuz yansımalar yaratabileceğini göstermektedir. Taklit, rol modelleme ve dikkat bozukluğu bu yaş grubunda öne çıkan başlıca davranışsal tepkilerdir.

9 yaş ve üzeri yaş grubundaki çocuklarda dijital içeriklerin etkileri derinleşmiş ve çoğunlukla ebeveyn müdahalesi gerektiren boyutlara ulaşmıştır. E-06 (11 yaş) bu yaş grubuna daha yakın olmakla birlikte, kızının makyaj ve süslenme gibi yaşına uygun olmayan davranışları dijital içeriklerden öğrendiğini ifade etmiştir:

> *"Youtube'dan makyaj videoları izleyerek onları yapmaya kalkıyor… yaşına uygun olmayan davranışlara sebep olabiliyor. Bizde sınırlamalar getirmek zorunda kalıyoruz…" (E-06)*

Bu yaş grubundaki çocukların dijital içeriği yalnızca izlemekle kalmadığı, onu içselleştirme ve sosyal davranış biçimine dönüştürme eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, duygusal gelişim, kişilik inşası ve sosyal normlara uyum açısından risk oluşturmaktadır.

"Olumsuz Davranışsal Etkiler" alt teması kapsamında yapılan analiz, dijital medya araçlarının çocukların davranışsal gelişimi üzerindeki etkilerinin yaşa göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. 3–5 yaş çocukları, duygusal regülasyon güçlüğü, öfke patlamaları ve ani tepkiler göstermektedir. 6–8 yaş çocukları, dikkat eksikliği, sosyal medya taklidi, rol model davranışlar ve agresyon eğilimi sergilemektedir. 9 yaş ve üzeri çocuklarda ise uygunsuz içeriklerin taklidi gibi daha derinleşmiş problemler gözlenmektedir. Bu bulgular, dijital içeriğin gelişimsel dönemlere göre farklı düzeylerde etki yarattığını ve yaşa özgü dijital medya stratejilerinin gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin yaş grubuna duyarlı şekilde denetim sağlaması, duygusal farkındalık geliştirmesi ve medya okuryazarlığını çocuklarına da kazandırması, bu süreçte kritik öneme sahiptir.

4.4.4.2. Olumlu Davranışsal ve Bilişsel Gelişim

Bu alt tema, dijital medya araçlarının çocukların zihinsel kapasiteleri, sözel ifade becerileri ve bilgiye erişim alışkanlıkları üzerindeki olumlu etkilerini incelemektedir. Kod matrisine olumlu etkiler yalnızca 3–5 yaş grubunda yer alan çocuklar için dile getirilmiştir. Özellikle kelime hazinesi gelişimi, kavramsal farkındalık ve merak duygusunun uyarılması gibi alanlarda, dijital içeriklerin sınırlı ancak dikkat çekici katkılar sunduğu ifade edilmiştir. 3–5 yaş grubu erken çocukluk döneminde dijital medya ile temas, bazı ebeveynlerce sınırlı ama gelişimsel açıdan anlamlı katkılarla ilişkilendirilmiştir. Özellikle çizgi film, animasyon ve çocuklara yönelik eğitici içerikler, çocukların günlük yaşamda pek duymadığı kelimeleri öğrenmelerine, yeni konulara ilgi geliştirmelerine ve ebeveynlerine soru yöneltmelerine neden olabilmektedir.

Katılımcı E-01 (5 yaş), çocuğunun ev ortamında yaygın olarak kullanılmayan bazı sözcükleri telaffuz etmesini şu şekilde aktarmaktadır:

> *"Mesela bazen öyle sözler duyuyorum ki bizim evde kullanmadığımız... Mesela 'hakikaten' diyor. Beş yaşında bir çocuğun bunu çevresinden ya da arkadaşlarından duyma olanağı yok. Ne yapıyor işte, bunu internetten duyuyor, çizgi filmlerden duyuyor vesaire..." (E-01)*

Katılımcı K-05 (4 yaş) ise çocuğunun dijital içeriklerle karşılaştıktan sonra yeni konulara merak duyduğunu, fark ettiği bilgileri aile ortamında paylaştığını ve bu yolla bilişsel gelişim gösterdiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

> *"Bizim konuşarak ya da herhangi bir ortamda veremediğimiz bazı teknik konular olabilir. Bunları kendisi izleyerek öğreniyor, fark ediyor, merak ediyor, soruyor. Bazen bize hiç ummadığımız bir anda dikkatini çeken bir şeyi videodan öğrenmiş oluyor…" (K-05)*

Bu ifadeler, dijital içeriklerin rastlantısal değil, dikkatli seçilmiş ve denetim altında sunulması hâlinde çocukların dil gelişimine, merak duygusuna ve öğrenme motivasyonuna katkı sunduğunu göstermektedir. Ancak tüm bu katkıların, içeriğin niteliği ve ekran süresinin sınırlandırılması gibi faktörlerle doğrudan ilişkili olduğu da açıkça görülmektedir. "Olumlu Davranışsal ve Bilişsel Gelişim" alt teması çerçevesinde elde edilen bulgular, yalnızca 3–5 yaş grubunda dijital araçların gelişimsel faydalarının gözlemlendiğini ortaya koymaktadır. Bu katkılar, dilsel gelişim, kavramsal farkındalık ve bilgiye duyulan ilgi gibi sınırlı ama önemli alanlarda yoğunlaşmaktadır. Ancak gözlemlerin yalnızca iki katılımcıyla sınırlı kalmış olması, bu etkiyi genellemek yerine dikkatli bir rehberlik ve içerik seçimiyle desteklenmesi gereken bir fırsat alanı olarak değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu durum, dijital çağda ebeveynliğin yalnızca denetleyici değil, aynı zamanda çocuğun öğrenme ortamını yapılandıran, içerik aracılığıyla gelişimini yönlendiren bir rol üstlenmeyi gerektirdiğini göstermektedir.

4.4.4.3. Nötr / Etkisiz Gözlem

Bu alt tema, dijital medyanın çocukların davranışları üzerinde belirgin bir etki yaratmadığını düşünen ebeveynlerin gözlemlerini kapsamaktadır. Kod matrisine ve katılımcıların çocuk yaşlarına göre yapılan analizler, özellikle 3–5 yaş grubunda ve kısmen 6–8 yaş grubunda, dijital medyayla temasın ya çok sınırlı ya da denetimli olduğunu ve bu nedenle

gözlemlenen davranışsal değişimlerin düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, 9 yaş ve üzeri grubunda da sınırlı düzeyde olsa bile etkisiz gözlemler bulunmaktadır.

3–5 yaş grubu bu yaş grubunda yer alan çocukların dijital medya araçlarıyla olan ilişkilerinin oldukça kısıtlı ve ebeveyn kontrolünde gerçekleştiği gözlenmektedir. Bu durum, davranışsal etkilerin fark edilememesine veya oluşmamasına neden olmaktadır. Örneğin K-07 (5 yaş) şu şekilde ifade etmektedir:

"Etkilenmiyor çünkü kullanmıyor." (K-07)

Benzer şekilde E-08 (3 yaş), çocuğunun yalnızca YouTube üzerinden sınırlı içerik tükettiğini ve internet sitesi kullanımı olmadığını vurgulayarak herhangi bir değişiklik gözlemlemediğini belirtmiştir:

"İnternet web sitesi anlamında kullanımları yok. Ama Youtube dışında internet kullanımı olmadığından pek değişiklik gözlemleyemedim." (E-08)

E-04 ise çocuğu 4,5 yaşında olmasına rağmen nötr tutumunun farkındalık içerdiğini belirtmiş ve gelecekte oluşabilecek etkiler için tetikte olduğunu belirtmiştir:

"Şu an için çocuğumun sosyal medya ve internetle olan ilişkisi oldukça sınırlı düzeyde olduğu için davranışlarında gözle görülür bir değişiklik fark etmedim… Ancak ilerleyen yaşlarda dijital medya kullanım süresi arttıkça, davranışsal değişikliklerin daha görünür hale gelebileceğini düşünüyor ve bu süreci dikkatle gözlemlemeye çalışıyorum." (E-04)

Benzer biçimde, E-05 (5,5) çocuğunun henüz çok fazla dijital medya kullanmadığını belirterek etkisizlik durumunu şöyle açıklamaktadır:

"Çocuğum internet ilişkisinde belirgin bir davranış farkı olduğunu söyleyemem. Henüz çok fazla kullanmadığından kaynaklı." (E-05)

Bu tür ifadeler, bu yaş grubunda henüz davranışsal etkilerin görülmediği ancak ebeveynlerin farkındalığının yüksek olduğunu göstermektedir.

6–8 yaş grubu bu yaş aralığındaki çocukların dijital medya araçlarıyla olan ilişkisi, sıklıkla ebeveyn gözetiminde ve zaman sınırlı gerçekleşmektedir. Bu durum, davranış değişiminin sınırlı gözlemlenmesine yol açmaktadır. Örneğin E-03 (6 yaş), internet

bağlantısının sınırlandırılması sayesinde çocuğunun davranışlarında herhangi bir değişiklik yaşanmadığını ifade etmektedir:

> *"Bizim istediğimiz düzeyde internet bağlantısında kaldıkları için davranışlarında bize aşikâr derecede farklı görünen bir durum söz konusu olmadı." (E-03)*

E-07 (6 yaş) de online platform kullanımının olmadığını vurgulayarak dijital medyanın etkisizliğini şu şekilde aktarmaktadır:

> *"Online bir platform kullanmıyor, bu yüzden gözle görülür değişiklik fark edemedik." (E-07)*

Bu yaş grubunda yer alan çocuklar, temel okul çağına geçiş sürecinde oldukları için ebeveyn müdahalesiyle birlikte dijital içeriklerin etkilerinden korunabilmektedir. Bu da davranışsal değişimin gözlenememesine neden olmaktadır.

Kod matrisine göre daha az sıklıkta yer almakla birlikte, 9 yaş ve üzeri çocuklara sahip bazı ebeveynler de dijital içeriklerin çocuklarının davranışlarında henüz anlamlı bir değişim yaratmadığını belirtmiştir. Örneğin, K-01, 10 yaşındaki çocuğunun sosyal medya kullanmadığını ve bu nedenle gözlemlenebilecek bir etkiden söz edemeyeceğini ifade etmiştir:

> *"Çocuğumun sosyal medya hesabı vesaire olmadığı için bu konu hakkında herhangi bir yorum yapamayacağım. Herhangi bir değişiklik bilmiyorum çünkü sosyal medya çocuğum kullanmıyor." (K-01)*

Bu tür ifadeler, bu yaş grubundaki bazı çocukların henüz sosyal medya gibi içeriklere aktif şekilde katılmadığını ve bu nedenle davranışsal etkilerin sınırlı kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte, genel eğilim dikkate alındığında bu yaş grubunda davranışsal etkilerin zamanla daha belirgin hâle geldiği anlaşılmaktadır.

"Nötr / Etkisiz Gözlem" alt teması, çocukların dijital medya araçlarıyla hâlen sınırlı veya denetimli bir ilişki içinde olmaları sebebiyle, ebeveynlerin davranışlarında anlamlı bir değişim gözlemlemediklerini ortaya koymaktadır. Bu durum küçük yaş grubunda dijital maruziyetin azlığıyla açıklanırken; orta ve büyük yaş gruplarında daha çok içerik tercihi ve ekran süresi denetimiyle ilişkili olarak değerlendirilmektedir.

Elde edilen bu gözlemler, dijital ortamların çocuklar üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını değil, etkinin henüz görünür düzeyde olmadığını işaret etmektedir. Bu nedenle nötr

gözlemler, dijital medya sürecinin erken bir aşaması olarak ele alınmakta; çocukların yaşı ilerledikçe ve dijital araçlarla temasları arttıkça, gözlemlerin farklılaşabileceği düşünülmektedir.

4.4.4.4. Ebeveyn Müdahalesi ve Tutumları

Bu alt tema, dijital medya ile kurulan etkileşimde ebeveynlerin aktif müdahale biçimlerini, tutumlarını ve çocuklarının dijital ortamlara katılımını nasıl yönettiklerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların yanıtları incelendiğinde, ebeveynlerin açık sınır koyucu, koruyucu ve yaş temelli bir kontrol stratejisi benimsedikleri görülmektedir. Bu müdahaleler, çocuğun yaşına bağlı olarak farklı hassasiyetlerle şekillenmektedir.

3–5 yaş grubu bu yaş grubunda ebeveynler, çocuklarına dijital araçları ya hiç vermemeyi ya da çok sınırlı bir şekilde kullandırmayı tercih etmektedir. Ancak bu çocuklar, büyükanneler, kuzenler veya arkadaş ortamı gibi dış kaynaklar aracılığıyla dijital medyayla tanışabilmektedir.

E-08 (3 yaş) çocuğu için evde ekran kullanımı konusunda çok katı olduklarını, ancak büyükanne gibi dış çevrelerde bu kontrolün zorlaştığını ifade etmekte ve ekran süresi üzerindeki kontrollerini şöyle vurgular:

> *"Evde telefon hemen hemen hiç vermiyoruz fakat iş anneannesi ya da babaannesine gidince değişiyor. Onlardan biraz cesaret alıp kullanmayı çok istiyor…Mümkün mertebe dikkat edip uzun süre ekrana bakmasına müsaade etmiyoruz." (E-08)*

Bu ifadeler, küçük yaş grubunda ebeveyn müdahalesinin yüksek olduğunu, ancak bu müdahalelerin aile dışı çevrelerden dolayı esneme riski taşıdığını göstermektedir.

6–8 yaş grubu bu yaş grubundaki çocuklar, artan sosyal farkındalıklarıyla birlikte dijital dünyaya yönelik daha güçlü talepler geliştirmektedir. Özellikle kuzenler ve akranlar üzerinden sosyal medya merakı belirginleşmektedir.

E-09 (7 yaş) çocuğunun YouTube kanalı açma talebine karşı pedagojik bir açıklama içeren sınırlandırma uyguladıklarını belirtmiş ve Sosyal çevre etkisini şu sözlerle aktarmıştır:

> *"Bize talep etti, kanal açabilir miyim anne baba diye. Biz izin vermedik çünkü yaşının ona uygun olmadığını söyledik. Kuzenlerinin Tik Tok uygulaması var... Bunları gördüğünde kendisi de bir şeyler yapmak istiyor tabii ama biz buna müsaade etmiyoruz." (E-09)*

Bu yaş grubunda ebeveynler, yasaklayıcı değil açıklayıcı müdahalelerle çocuklarının taleplerine karşılık verirken, akran etkisi baskın bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

9 yaş ve üzeri bu yaş grubunda çocuklar dijital ortamlara karşı daha güçlü ve özgüvenli taleplerde bulunmakta, ebeveynler ise yasak ve izin arasında daha karmaşık müdahale tutumları geliştirmektedir. Rehberlik ve güvenlik arasında bir denge arayışı göze çarpmaktadır. K-06 (11 yaş) çocuğunun WhatsApp profil fotoğrafında kendi görselini kullanmasına sınır getirmiştir:

> *"WhatsApp'taki profil resminde kendisinin resmini koymasına açıkçası ben biraz engel oldum. Bazen herkes ulaşabiliyor. Bu bir önlem midir? Kendimce bir önlem olarak düşünüyorum." (K-06)*

K-01 (10 yaş) çocuğunun sosyal medya taleplerine karşı açık yasaklamadan ziyade kontrollü yönlendirme yaptığını belirtmektedir:

> *"Instagram açma ve YouTube açma talebi var. Bunu da kontrollü şekilde açmayı düşünüyorum çünkü dijital hayattan kopartmanın da doğru olmadığını düşünüyorum." (K-01)*

Bu yaş grubunda ebeveynler, dijital dünyanın çocuklar için taşıdığı riskleri görmelerine rağmen, tamamen dışlama yerine gözetimli kullanım yoluyla çocuklarını bu alana uyumlu ve güvenli biçimde yönlendirmeye çalışmaktadır.

"Ebeveyn Müdahalesi ve Tutumları" alt teması, dijital medya kullanımı konusunda ebeveynlerin çocuklarının yaşına uygun olarak farklı müdahale stratejileri geliştirdiğini göstermektedir. 3–5 yaş grubunda, dijital içeriklere erişim büyük ölçüde sınırlandırılmakta, ancak aile dışı etkileşimlerin kontrol dışı dijital maruziyeti artırdığı görülmektedir. 6–8 yaş grubunda, çocukların sosyal çevreden gelen etkilerle artan taleplerine karşı açıklayıcı ve sınırlayıcı müdahaleler ön plandadır. 9 yaş ve üzeri çocuklarda, ebeveynler daha çok rehberlik temelli, kontrollü erişim modelleri geliştirmekte; güvenlik endişeleri ile çocuğun sosyal gelişimi arasında denge kurma çabası sergilemektedir. Genel olarak ebeveyn müdahaleleri, yaşla birlikte yasaktan rehberliğe, katı sınırlamadan bilinçli eşlikçiliğe doğru evrilmektedir. Bu durum, medya okuryazarlığının yalnızca çocuklara değil, ebeveynlere de sistematik biçimde kazandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.5. MEDYANIN AİLE VE TOPLUMA YANSIMALARI

Bu tema, medya içeriklerinin yalnızca bireysel bilgi edinim süreçlerini değil, aynı zamanda ebeveynlerin duygusal durumlarını, aile içi etkileşimlerini ve toplumsal reflekslerini nasıl şekillendirdiğini analiz etmektedir. Dijital çağda medya; haberden eğlenceye, eğitimden gündelik yaşama kadar çok geniş bir yelpazede etkili olmakta ve aile bireylerinin davranışlarını, değer yargılarını ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkilemektedir.

Bu bağlamda ele alınan ilk odak noktası, çocuklara yönelik medya içeriklerinin ebeveynler üzerinde yarattığı etkidir. Dijital platformlarda yer alan çizgi filmler, videolar ve uygulamalar, ebeveynleri daha korumacı ve denetleyici bir tutum benimsemeye itmektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının medya ile ilişkisini daha yakından izlemeleri, içerik seçimlerini kontrol etmeleri ve ekran süresine sınırlamalar getirmeleri gibi davranışları beraberinde getirmektedir. Öte yandan, bazı ebeveynler yalnızca bireysel filtreleme ile yetinmeyip, içeriklerin niteliğini sorgulamakta ve medya kuruluşlarının yayın politikalarını eleştirel bir perspektifle değerlendirmektedir. Bu eleştiriler genellikle, içeriklerdeki etik dışı mesajlar, tüketim odaklı temalar ya da yaşa uygun olmayan dil ve davranış kalıpları üzerinden şekillenmektedir.

Temanın ikinci boyutu ise, medya içeriklerinin ebeveynlerin duygusal tepkileri, sosyal ilişkileri ve aile içi iletişim dinamikleri üzerindeki etkilerini kapsamaktadır. Özellikle kriz dönemlerinde medyada yer alan haberler, ebeveynlerde kaygı, korku ve belirsizlik gibi duygusal tepkilere yol açmakta; bu durum çocuklara yönelik koruyucu refleksleri de tetiklemektedir. Benzer şekilde, medyada karşılaşılan bazı içerikler, ebeveynlerin davranışsal olarak önlem alma, uzaklaştırma ya da açıklama yapma gibi tepkiler geliştirmelerine neden olmaktadır.

Medya aynı zamanda aile bireyleri arasındaki sosyal bağları da etkilemektedir. Ortak izlenen içerikler ya da medya temelli sohbetler, aile içi iletişimi pekiştirebildiği gibi; bireysel medya tüketimi arttıkça aile içi etkileşimin zayıflaması da söz konusu olabilmektedir. Dijital içerikler, çocukların arkadaşlık ilişkilerini şekillendirebilmekte; ebeveynlerin sosyal çevrelerini ise ortak medya kaygıları ya da paylaşım pratikleri üzerinden dönüştürebilmektedir.

Genel olarak bu tema, medya kullanımının yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif ve ilişkisel bir düzlemde de etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların

yanıtları, medyanın sadece çocukları değil, onların ebeveynlerini ve içinde bulundukları sosyal ağı da dönüştürdüğünü; bu dönüşümün ise çoğu zaman duygusal, eleştirel ya da denetleyici reflekslerle karşılandığını göstermektedir. Ebeveynlerin bu süreçte sergiledikleri tutumlar hem bireysel medya okuryazarlığı hem de aile bütünlüğü açısından önemli bir göstergedir. Şekil 4.7 de medyanın aile ve topluma yansımaları temasının hiyerarşik kod-alt kod modeli gösterilmiştir.

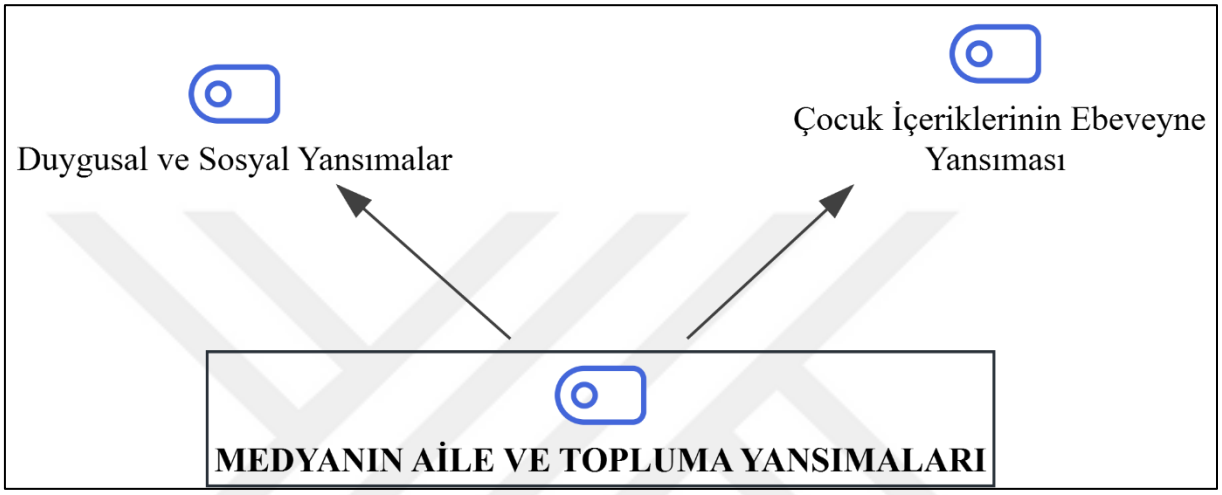

Şekil 4. 8. Medyanın Aile ve Topluma Yansımaları Temasının Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

4.5.1. Çocuk İçeriklerinin Ebeveyne Yansıması

Dijital medya ortamında çocuklara yönelik içeriklerin artması, ebeveynlerin medya karşısındaki pozisyonlarını yeniden şekillendirmektedir. Bu alt tema, çocukların dijital içeriklerle kurdukları etkileşimin ebeveyn tutumlarını nasıl etkilediğine odaklanmakta; özellikle artan koruma ve kontrol eğilimleri ile medyaya yönelik eleştirel bakışların öne çıktığını ortaya koymaktadır. Katılımcı ifadeleri iki temel eğilime işaret etmektedir: koruyucu denetim davranışlarının artması ve medyanın etik dışı içeriğine yönelik eleştirel farkındalık.

İlk olarak, çocukların medya içerikleriyle etkileşime girmesi, birçok ebeveynin daha katı kontrol stratejileri benimsemesine yol açmaktadır. Bu durum, çocukların izlediği içeriklerin filtrelenmesi, ekran süresinin sınırlandırılması, kullanılan dijital platformların denetlenmesi ve bazı medya araçlarına erişimin tamamen engellenmesi gibi uygulamalarda kendini göstermektedir. Ebeveynler, yalnızca çocuklarının içeriklerle temasını değil, aynı zamanda bu içeriklerin olası etkilerini de önceden öngörerek koruyucu tedbirler alma

eğilimindedir. Bu durum, dijital ebeveynlik anlayışının daha müdahaleci ve denetleyici bir çerçeveye doğru evrildiğini göstermektedir.

İkinci olarak, ebeveynlerin medya içeriklerine karşı artan eleştirel duyarlılık geliştirdikleri dikkat çekmektedir. Özellikle yaşa uygun olmayan içeriklerin, şiddet, cinsiyet kalıpları, tüketim kültürü ya da duygusal manipülasyon barındıran temaların yaygınlığı, ebeveynlerde yayıncılık etiğine dair sorgulayıcı bir tutum doğurmuştur. Katılımcılar yalnızca kendi filtreleme çabalarıyla yetinmeyip, medya sağlayıcılarının sorumluluklarını da gündeme getirmekte; içerik üreticilerinin çocukların gelişimsel düzeyini gözetmeleri gerektiğini savunmaktadır.

Bu bağlamda, "Çocuk İçeriklerinin Ebeveyne Yansıması" alt teması, ebeveynlerin çocuk odaklı medya tüketimine karşı reflekslerinin sadece koruma ve sınırlama üzerinden değil, aynı zamanda medya sistemine yönelik daha geniş bir eleştirel farkındalık üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Ebeveynler, medya karşısında yalnızca pasif izleyici konumunda kalmamakta; aynı zamanda medya politikalarının etik temellerini sorgulayan, bilinçli ve müdahil aktörler olarak da ortaya çıkmaktadır. Şekil 4.9'da bu alt temaya ait kod matris tarayıcı sunulmuştur.

Şekil 4. 9. Çocuk İçeriklerinin Ebeveyne Yansıması Kod Matris Tarayıcı Modeli

4.5.1.1. Artan Koruma ve Kontrollük Eğilimi

Bu alt tema, medyada yer alan çocuk odaklı içeriklerin ve haberlerin ebeveynlerde tetiklediği koruma refleksi, denetim davranışları ve duygusal hassasiyet üzerinden şekillenmektedir. Katılımcıların ifadeleri, dijital medyada çocuk istismarı, ihmal, şiddet gibi içeriklerin yaygınlaşmasıyla birlikte, ebeveynlerin çocuklarını koruma eğilimlerinin güçlendiğini göstermektedir. Kod matrisinde yer alan cinsiyet dağılımına bakıldığında hem kadın hem erkek katılımcılar bu temada yoğun olarak temsil edilmekle birlikte, kadınların konuya ilişkin anlatılarında daha yüksek duygusal derinlik ve kişisel endişe öne çıkmaktadır.

Bazı katılımcılar, medya içeriklerinin çocuklarla ilgili gündemlerde ruhsal etkilerinin sadece korku veya endişe ile sınırlı kalmadığını, aynı zamanda davranışsal düzeyde de ciddi bir hassasiyet oluşturduğunu belirtmektedir. Özellikle kamusal alanda gözlem yapma davranışının artması, çocukla daha sık iletişim kurma çabaları ve anlık duygu değişimleri dikkat çekmektedir. Örneğin K-05 kodlu kadın katılımcı şunları ifade etmektedir:

> *"Bu tür haberler beni çok derinden etkiliyor. Özellikle haberlerde yer alan kişilerin görüntülerine dikkatle bakma ihtiyacı hissediyorum… Bu insanların varlığına inanmak bile zaman zaman güç olabiliyor… Çocuğumun kreşte geçirdiği zamanı daha fazla merak ediyor, onunla gün içinde yaşadıklarını daha ayrıntılı konuşmaya çalışıyorum." (K-05)*

Bu anlatım, medyada maruz kalınan içeriklerin yalnızca içsel kaygı yaratmakla kalmadığını, aynı zamanda çocuğun günlük yaşantısına dair kontrol davranışlarını artırdığını ortaya koymaktadır. Benzer bir biçimde, başka K-02 kodlu kadın katılımcı bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir:

> *"Oldukça kaygılanıyorum. Çocuğumu nasıl koruyabilirim diye kendimce önlemler almaya çalışıyorum… Onun kendini koruması, hiçbir haksızlığa sessiz kalmaması için bilinçlendiriyorum." (K-02)*

Bu örnekte, medya karşısında yalnızca pasif bir korku değil, aynı zamanda aktif bir eğitim ve farkındalık geliştirme refleksi sergilenmektedir. Ebeveyn burada yalnızca gözeten değil, aynı zamanda güçlendiren bir role bürünmektedir.

Erkek katılımcıların bazıları ise bu tür içeriklerin doğrudan ruhsal kırılganlığı tetiklediğini belirtmiştir. Özellikle yoğun empati, öfke ve insanlıktan uzaklaşma hissi gibi tepkiler öne çıkmaktadır. E-06 kodlu erkek katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> *"Nefret duygum kabarıyor, insanlığımdan utanmaya başlıyorum… Çocuklarımı bu tür sapkın fikirlerden, zihinlerden uzak tutmak için neler yapabilirim diye fazla düşünmeye başlıyorum." (E-06)*

Bu alıntı, medya içeriklerinin ebeveynlik kimliğini sadece çocuk merkezli değil, aynı zamanda insanlık merkezli bir etik sorumluluk alanına taşıdığını göstermektedir. Benzer şekilde E-04 kodlu erkek katılımcı bu tür haberleri takip etmenin ruhsal yükünü şu şekilde ifade etmiştir:

"Kendi ruhsal kırılganlığımı da arttırabiliyor… Bu içeriklere çok fazla maruz kalmak istemiyorum, sonuna kadar izlemiyorum." (E-04)

Bu noktada ebeveyn, çocuğunu korumaya çalışırken kendi ruhsal bütünlüğünü koruma mücadelesi de vermektedir. Medya karşısında sadece korumacı refleksler değil, aynı zamanda kaçınma stratejileri de gelişmektedir.

Diğer katılımcılar ise koruyucu tutumun gündelik ilişkilere doğrudan yansıdığını ifade etmiştir. Örneğin E-03 kodlu erkek katılımcı şöyle demektedir:

"Çocuklarla ilgili hassas davranmamı tetikliyor… Bu durum öfke artışına ve üzüntüye de yol açabiliyor." (E-03)

Bu duygular, ebeveynlik davranışlarının yalnızca kontrol ve denetim değil, aynı zamanda duygusal yakınlık ve tetikte olma hâliyle birlikte şekillendiğini göstermektedir. K-04 kodlu kadın katılımcı da artan medya duyarlılığının ebeveyn-çocuk iletişimini derinleştirdiğini şöyle açıklamaktadır:

"Çocuklara daha hassas davranıyorum… Onunla daha çok konuşmak, yaşadıklarını öğrenmek istiyorum… Onu motive ediyorum, daha çok sevgi göstererek yanlış şeylere kapılmasını engellemeye çalışıyorum." (K-04)

Bu anlatım, medya etkisinin ebeveynlikte daha fazla duygusal yatırım ve duyarlılık anlamına geldiğini ortaya koymaktadır. Korumacılık, sadece fiziksel güvenliği sağlamak değil, çocuğun iç dünyasını daha yakından tanıma çabasıyla da ilişkilidir.

K-07 kodlu kadın katılımcı ise koruma reflekslerinin günlük hayatla nasıl bütünleştiğini açıkça ifade etmektedir:

"Şu ana kadar duyduğum ve izlediğim haberler, oğlumu asla yalnız bırakmamam gerektiğini düşündürüyor. Bu tür haberler yalnızca ahlaki açıdan değil, sosyal yaşantımızı da derinden etkiliyor." (K-07)

Erkek katılımcılardan E-02 daha kısa ve doğrudan bir biçimde bu etkiyi şöyle özetlemektedir:

"Sadece daha korumacı olabiliyoruz." (E-02)

E-08 kodlu erkek katılımcı da medyada çocuklarla ilgili olumsuz haberler gördüğünde yaşadığı empatiyi genel bir duyarlılık hâline taşıyarak şöyle belirtmiştir:

"Çocuk ya da bir yavru hayvan gördüğümde hemen empati kuruyorum… Çok kaygılanıyorum, gelecekte ne olacak diye düşünüyorum… Daha da hassas davranmaya çalışıyorum." (E-08)

Bu alt temaya ilişkin anlatımlar, çocukların medya içeriklerinden doğrudan etkilenmesinden ziyade, ebeveynlerin çocuklarını bu içeriklerden koruma gerekliliği karşısında artan duyarlılıklarını gözler önüne sermektedir. Medya, yalnızca bilgi sunan bir araç değil; aynı zamanda ebeveynlerde bir "duygusal uyarıcı" işlevi görmektedir. Ebeveynler bu içerikler karşısında sadece koruyucu değil, aynı zamanda tetikte, sorgulayıcı ve zaman zaman paranoyaklaşabilen bir tutum sergilemektedir. Kod matrisine bakıldığında, bu alt temada kadın ve erkek katılımcıların temsiliyetinin dengeli olduğu; ancak kadınların anlatılarında daha detaylı ve yoğun duygusal betimlemelerin bulunduğu görülmektedir. Bu anlatımlar, medya içeriklerinin ebeveynler üzerinde yalnızca bilgi verme değil, aynı zamanda davranışsal ve duygusal bir dönüşüm yaratma gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynler, çocuklarının güvenliğini sağlama sorumluluğunu daha yoğun hissederken, aynı zamanda medya karşısında kendi duygusal denge ve psikolojik sınırlarını da koruma çabası içine girmektedirler.

4.5.1.2. Medya Eleştirisi ve Yayın Etiği

Bu alt tema, dijital ve geleneksel medya mecralarında çocuk istismarı, ihmali ve şiddeti gibi hassas konuların sunum biçimlerine yönelik ebeveyn görüşlerini, etik kaygılarını ve medya politikalarına dair eleştirilerini içermektedir. Katılımcılar, bu tür içeriklerin yalnızca toplumsal farkındalık yaratmakla kalmadığını; aynı zamanda bireysel düzeyde kaygı, korku ve psikolojik yük oluşturduğunu ifade etmektedir. Özellikle çocukların bu içeriklere doğrudan ya da dolaylı biçimde maruz kalması, ebeveynler nezdinde medya etiğiyle ilgili güçlü bir sorgulama süreci başlatmıştır. Kod matrisine bakıldığında, bu temaya ilişkin ifadelerin özellikle kadın katılımcılar arasında daha yoğun biçimde temsil edildiği görülmektedir.

Kadın katılımcılardan K-03, medyada paylaşılan ihmal ve istismar haberlerinin yalnızca izleyici düzeyinde değil, aynı zamanda suç teşvik edici potansiyel taşıdığına dikkat çekmektedir:

"İhmal ve istismar haberleri sansürlenmeli. Bazı detaylar verilmemeli çünkü insanlar psikolojik buhran içinde… Bunlardan ders alan var ama feyz alan da var. Bu görüntülerden ne yapacaklarını öğreniyorlar. Amerika'dayken katıldığım bir toplantıda

bir polis şöyle demişti: 'Seri katillerin tetikleyicisi çoğunlukla filmler…' Mesela bir cesedin uydu görüntüsünde görünmemesi için büyük bir hayvanın altına gömülmesi gerektiğini bir filmden öğrenip cinayet işlemiş biri vardı… Yani bu bilgileri uygulayanlar da var." (K-03)

Bu örnek, medya içeriklerinin yalnızca bilgi aktarmakla kalmayıp, suç davranışlarına model teşkil edebilecek düzeyde gerçekçi ve detaylı kurgular barındırmasının ciddi sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Aynı katılımcı, çocuk izleyiciler açısından da benzer bir hassasiyeti vurgulamaktadır:

"Çocuklar da bu haberleri izliyor. Görüntü olmasa bile ses var, atmosferi hissediyorlar. Bu dünya güvenilmez algısı oluşuyor. O çocuğun anne babası onu koruyamamışsa, kendi anne babasının da onu koruyamayacağı düşüncesine kapılabilirler. O yüzden bu haberlerin nasıl verildiği çok önemli." (K-03)

Bu gözlem, medya yayınlarının yalnızca içeriğiyle değil, biçimiyle de çocuğun zihinsel ve duygusal gelişimini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde K-10 kodlu kadın katılımcı, medyada bu tarz haberlerin dramatik biçimde sunulmasının toplum ruh sağlığı üzerinde yıkıcı etkilere yol açtığını belirtmektedir:

"Üç kız çocuğum var. Çocuklara yapılan haberler beni çok etkiliyor. Ama bu haberlerin de yayılması, konuşulması gerekiyor. Yasa tasarısı, önleyici adımlar için kamusal farkındalık şart. Tepki gösterilmesi gerekiyor…" (K-10)

Bu ifade, medyanın sadece pasif bir seyir alanı değil, aynı zamanda aktif bir toplumsal değişim aracına dönüşebileceğini göstermektedir. Katılımcı, haberlerin biçimine yönelik eleştiriyi yaparken aynı zamanda bu içeriklerin görünür kılınmasının kamusal sorumluluk bilincini artırabileceğini savunmaktadır. K-06 kodlu kadın katılımcı ise bu içeriklerden doğrudan kaçınma davranışı sergilemekte, medya ile olan ilişkilerini kendi psikolojik sağlığını korumak üzere sınırlandırmaktadır:

"Bu haberlerin bazen uygun olmayan şekilde verildiğini görüyorum. Kaygı bozukluğu yaşamaya başladım. O yüzden haberleri takip etmemeye çalışıyorum. Kendi çocuğuma daha iyi bir anne olabilmek, kaygımı azaltmak için otokontrol geliştirdim." (K-06)

Benzer bir biçimde K-08 kodlu kadın katılımcı da görsel içeriklere bilinçli bir biçimde maruz kalmamaya çalıştığını belirtmiştir:

"İhmal, istismar haberleri beni kaygılandırıyor. Moralimi bozuyor. Özellikle görsel varsa bakmamaya çalışıyorum." (K-08)

Bu durum, medyanın tetikleyici gücüne karşı geliştirilen bireysel başa çıkma stratejilerini ortaya koymaktadır. Ebeveynler, bu tarz içeriklerin çocuklarına yansımasından olduğu kadar kendi ruhsal dengeleri açısından da olumsuz etkilenmekte ve medya ile mesafeli bir ilişki kurma gereği duymaktadır.

Erkek katılımcılar arasında ise medya eleştirisi daha çok içeriğin dramatize edilmesine ve duygusal aşırı yüklenmeye odaklanmaktadır örneğin E-05 kodlu katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"Çok dramatik sahneler özellikle çocuklarla alakalı… Bebeklerin uğradığı şiddet, istismar… Medyada çok dramatize edildiğinden insanlar etkileniyor." (E-05)

Bu ifade, medyanın gerçekliği sunarken izleyiciyi etkileme biçiminin de eleştiriye açık olduğunu göstermektedir. Sadece olayların varlığı değil, nasıl yansıtıldığı da toplumun direnci üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Genel olarak "Medya Eleştirisi ve Yayın Etiği" alt teması altında toplanan bu anlatımlar, medyanın çocuk merkezli hassas konulara yaklaşımında daha etik, dikkatli ve hassasiyet içeren bir dil kullanması gerektiğini vurgulamaktadır. Ebeveynlerin büyük bir bölümü, bu tarz haberlerin görünür olması gerektiğini kabul etse de içeriklerin sunum biçimlerinin hem yetişkinlerde hem de çocuklarda olumsuz psikolojik ve davranışsal sonuçlara neden olabileceğini net biçimde ortaya koymaktadır.

4.5.2. Duygusal ve Sosyal Yansımalar

Bu tema, medyada yer alan haber, içerik ve görsellerin bireysel ve aile düzeyinde oluşturduğu duygusal etkiler ile sosyal yaşama yansımalarını kapsamaktadır. Dijital medyanın yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda duygu düzenleme, sosyal ilişki biçimlendirme ve aile içi iletişim dinamiklerini şekillendirme gücü bu başlık altında detaylı olarak ele alınmaktadır. Katılımcıların deneyimleri, dijital içeriklerin anlık duygusal tepkilerden uzun vadeli tutum ve davranışlara kadar geniş bir etki alanına sahip olduğunu göstermektedir.

Tema dört alt başlıkta incelenmiştir. "Haberlerin Duygusal Belirtileri" alt teması, özellikle travmatik haberlerin bireyler üzerinde yarattığı yoğun duygusal tepkileri; "Medya ve Davranışsal Tepkiler" alt teması, medyadan etkilenerek gelişen öfke, kaygı ya da geri çekilme gibi davranışsal tepkileri; "Medyanın Sosyal Etkileşime Etkisi" alt teması, bireylerin dijital

içeriklerle olan ilişkilerinin sosyal çevreyle kurdukları bağlara nasıl yansıdığını; "Medyanın Aile İletişimine Etkisi" alt teması ise, medya tüketiminin aile içi iletişim süreçlerine olan etkilerini değerlendirmektedir.

Bu kapsamda elde edilen bulgular, dijital içeriklerin bireyler ve aileler üzerindeki etkisinin yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal düzeyde de çok katmanlı bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Şekil 4.9'da bu temaya ait kod matris modeli sunulmuştur.

Şekil 4. 10. Duygusal ve Sosyal Yansımalar Kod Matrisi Tarayıcı Modeli

4.5.2.1. Haberlerin Duygusal Belirtileri

Bu alt tema, medyada karşılaşılan olumsuz içeriklerin bireylerin duygu durumlarına etkilerini ve bu etkileşimlerin aile yaşamına yansımalarını incelemektedir. Kod matrisine göre hem kadın hem erkek katılımcıların bu alt temaya yüksek yoğunlukta yanıt verdiği ve iki grubun da duygusal tepkiler açısından benzer seviyede etkilenme gösterdiği gözlemlenmiştir. Kadın katılımcılar duygusal etkilenimlerini genellikle daha ayrıntılı ve içgörülü şekilde ifade etmişlerdir. Çocuklara yönelik istismar, şiddet ve kayıp içerikli haberlerin bireysel ruh halleri üzerinde doğrudan olumsuz etkiler yarattığı vurgulanmıştır. Örneğin K-03 kodlu kadın katılımcı, izlediği bir haber sonrasında uzun süre etkisinden çıkamadığını şu ifadelerle anlatmaktadır:

> *"Çığ altında kalan Samsun'da baba, iki çocuğu ve anne haberine denk geldim. Anne sağ kurtuluyor, baba ve çocukları hayatını kaybediyor…O görüntü gözümün önünden gitmiyor… Tamamen çocukları kaybetme korkusu yüreğime dolmuş durumda.*

İnanılmaz kaygılandım. Videoyu iki üç defa izledim. Ben o annenin yerinde olsaydım, ölmeyi tercih ederdim…" (K-03)

Benzer şekilde, K-10 kodlu kadın katılımcı gündelik yaşantısındaki motivasyon kaybını ve iş hayatına yansıyan duygusal düşüşü şu şekilde belirtmektedir:

"Kadın cinayetleri, taciz, istismar gibi haberlerin etkisinde kalıyorum. Günlük hayatımdaki enerjim düşüyor, motivasyonum düşüyor, işimi de etkiliyor, sosyal hayatımı da etkiliyor…" (K-10)

Kadınların özellikle çocuk, aile ve kadınlara yönelik şiddet haberlerine karşı duygusal duyarlılıkları daha yoğun biçimde ifade edilirken; erkek katılımcılar da benzer içeriklerin üzerlerinde yarattığı kaygı, öfke ve korku gibi duyguları açıkça paylaşmıştır. Bu durum, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ötesine geçerek erkeklerin de duygusal tepkilerini dile getirmeye açık olduklarını göstermektedir.

E-01 kodlu erkek katılımcı, medyada sıkça yer alan olumsuz haberlerin insanın en temel güvenlik algısını sarsabileceğini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Mesela bir kadın kocasını aldattığıyla alakalı sık sık haber gördüğünüzde, aklıma acaba bana da bu olabilir mi gelmeyen bir insan yoktur veya bir erkek eşini öldürdüyse, 'acaba benim eşim de bunu yapar mı?' diye bir kaygı hissetmeme durumu yoktur…" (E-01)

E-05 kodlu erkek katılımcı ise haberlerin duygusal sağlığı nasıl etkilediğine dair farkındalığını şöyle dile getirmektedir:

"Bu tarz haberler varsa, hikâyeler varsa genelde açmıyorum haberi. Okumuyorum çünkü ciddi bir güvensizlik oluşturabiliyor insanlara karşı… Bu etki çok sağlıklı bir etki değil, bunun farkındayım." (E-05)

Haberlerin yalnızca kaygı düzeyini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda insanların çevresine karşı daha kuşkucu, daha dikkatli ve hatta zaman zaman paranoyak bir yaklaşıma sürüklendiği de katılımcı anlatımlarıyla ortaya konmuştur. Benzer şekilde E-07 kodlu erkek katılım şöyle ifade etmiştir:

"Kaygılı ve paranoyak hissettiriyor… Zaman zaman herkesten şüphe etmemize neden oluyor…" (E-07)

Bu ifadeler, dijital medya aracılığıyla maruz kalınan içeriklerin bireyin sadece anlık duygularını değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerini ve geleceğe dair beklentilerini de şekillendirebildiğini göstermektedir. Çocuk sahibi olmanın bu duygusal yükü daha da arttırdığı; bireylerin yalnızca kendi güvenliklerini değil, çocuklarının geleceğini de tehdit altında hissetmeye başladıkları görülmektedir. Özellikle ebeveyn olan katılımcılar, medya içeriklerinin çocuklarla doğrudan bağlantılı olması hâlinde kendilerini daha da güçsüz, çaresiz ve duygusal olarak tükenmiş hissettiklerini vurgulamıştır. Hem kadın hem erkek katılımcılar, bu tür haberlerden kaçınmaya çalışmakla birlikte, çoğu zaman bu duygusal etkileşimden kaçamadıklarını dile getirmiştir. "Haberlerin Duygusal Belirtileri" alt teması kapsamında katılımcılar, medya içeriklerinin bireysel psikoloji üzerindeki olumsuz yansımalarını açık biçimde ortaya koymuşlardır.

4.5.2.2. Medya ve Davranışsal Tepkiler

Bu alt tema, medyada karşılaşılan içeriklerin bireylerde yalnızca duygusal değil, davranışsal düzeyde de değişimler oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Kod matrisine göre bu tema hem kadın hem erkek katılımcılar arasında daha düşük yoğunlukta temsil edilmiştir; katılımcıların davranışsal tepkileri sınırlı sayıda örnekte açıkça dile getirilmiş ve bu ifadeler genellikle bireysel önlem alma ya da gündelik tutum değişikliği düzeyinde kalmıştır. Bu alt temada ifade edilen davranışsal etkilerin hem kadın hem erkek için sınırlı yoğunlukta kaldığını göstermektedir.

Kadın katılımcıların anlatımlarında, özellikle çocuk güvenliği, gündemden kaçınma ve daha dikkatli ebeveynlik davranışlarına yönelme gibi stratejiler dikkat çekmektedir. K-02 kodlu kadın katılımcı, olumsuz haber içeriklerinin bireysel yaşamına olan etkisini çocuk yetiştirme sürecinde medyadan etkilenerek sergilediği davranış değişimini ise şöyle açıklamaktadır:

> *"Kesinlikle olumsuz etkileniyorum, bazen sırf bu yüzden haber izlemek istemiyorum, kanal değiştiriyorum. Geleceğe dair umutsuz duygular besliyorum... Yangın, deprem, sel gibi haberleri gördüğümde daha fazla önlem almaya çalışıyorum. Aşırı korumacı bir davranış sergileyebiliyorum. Bir gün bana bir şey olursa, ona güvenli bir ortamı nasıl garanti edebilirim bilmiyorum. Elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyorum..." (K-02)*

Benzer şekilde, K-07 kodlu kadın katılımcı çocuk odaklı haberlerin, kendi ebeveynlik davranışını doğrudan etkilediğini belirtmektedir:

"Özellikle çocuk haberlerinde çocuğuma karşı zaten dikkatliyim, daha dikkatli davranıyorum." (K-07)

Kadın katılımcıların ifadelerinde, haberlerin bir davranışsal farkındalık yarattığı, ancak bu farkındalığın daha çok koruma güdüsü, dikkat artışı ve haber izleme davranışının değişmesi biçiminde tezahür ettiği görülmektedir. Örneğin K-06 kodlu kadın katılımcı şu sözlerle bu durumu ifade etmektedir:

"Dikkatli davranma ihtiyacı duyuyorum… Gündemi paylaşmakla ilgili bir ihtiyacım yok çünkü zaten herkes bir şekilde takip ediyor…" (K-06)

Erkek katılımcılar ise daha çok somut önlem alma, gündelik davranışlarını yeniden şekillendirme ya da sosyal medya gibi dijital ortamlardaki davranış stratejilerini ifade etmişlerdir. E-06 kodlu erkek katılımcı, düşünce açıklama davranışını sosyal medya aracılığıyla nasıl dönüştürdüğünü şu sözlerle paylaşmıştır:

"Çocuklarımın geleceği için epey ciddi kaygılar içerisindeyim. Bu sebeple de X hesabından fake bir hesap açtım... Düşündüğüm ama başımı derde sokmayacak fikirlerimi orada paylaşıyorum." (E-06)

Bu ifade, medya içeriklerinin bireyleri yalnızca içe kapanmaya değil, aynı zamanda dolaylı ve dikkatli biçimde dışa dönük davranışlara da yönlendirebildiğini göstermektedir.

E-08 kodlu erkek katılımcı ise medyada karşılaştığı bir haberin çocuklarıyla geçirdiği zamanlardaki davranışlarını nasıl etkilediğini şöyle dile getirir:

"Bir haberde baba çocuğunu gölete düşürüyordu… Göletten çıkarıyor çocuk ama o haberden sonra ben çocuklarımla deniz ya da ırmak yürüyüşlerinde daha dikkatli olmaya başladım." (E-08)

Erkek katılımcıların genel yaklaşımı, medya içeriklerine karşı davranışsal temkin geliştirme, güvenlik odaklı önlemler alma ve bazen de sosyal tepkisellik üretme (örneğin anonim paylaşımlar) şeklindedir. "Medya ve Davranışsal Tepkiler" alt temasında hem kadın hem erkek katılımcılar, medya içeriklerinin davranışlarına doğrudan ya da dolaylı etkileri olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet temelli kod matrisinde bu davranışsal etkilenimlerin daha sınırlı ve düşük yoğunluklu yaşandığını göstermektedir. Bununla birlikte, ifade edilen davranışların

çoğu korumacılık, dikkat artışı ve sosyal medyada dolaylı tepkiler üretme şeklinde, risk algısının bireysel olarak içselleştirildiğini göstermektedir.

4.5.2.3. Medyanın Sosyal Etkileşime Etkisi

Bu alt tema, medya içeriklerinin bireylerin sosyal ilişkileri ve çevreleriyle olan etkileşimleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Kod matrisinde kadın ve erkek katılımcıların temsili dengeli biçimde görülmekte; her iki cinsiyet grubunda da orta düzeyde yoğunluk tespit edilmiştir. Bu durum, medyanın sosyal ilişki dinamikleri üzerindeki etkisinin her iki grupta da benzer biçimde yaşandığını göstermektedir. Katılımcı ifadeleri, sosyal medya ve güncel haber içeriklerinin bireyler arası sohbetlerde sıkça yer bulduğunu, bu içeriklerin bilgi paylaşımı, gündem takibi, duygusal tepki üretimi ve bazen de çatışmadan kaçınma gibi çeşitli sosyal pratikleri tetiklediğini ortaya koymaktadır.

Bazı kadın katılımcılar, medyada karşılaştıkları içerikleri doğrudan arkadaş çevreleriyle paylaştıklarını ifade etmiş, bu paylaşımların çoğu zaman karşılıklı fikir alışverişi ve farkındalık üretimine dönüştüğünü belirtmişlerdir. K-01 kodlu kadın katılımcının ifadesi, bu anlamda dikkat çekicidir:

> *"Sosyal medyada karşılaştığım bir içeriği, o gün bir araya geldiğim arkadaşlarımla mutlaka paylaşırım. Onların da ilgisini çekiyorsa üzerine konuşur, yorum yaparız. Bazen bununla ilgili inisiyatif alıp bir şey yapabilir miyiz diye istişare ederiz." (K-01)*

Benzer şekilde K-02 kodlu kadın katılımcı, medya temelli sosyal etkileşimin bireysel sorumluluk hissini de tetiklediğini vurgulamaktadır:

> *"Bir etkim olup olmadığını bilmiyorum ama sessiz kalmaya vicdanım elvermiyor. Yaptığım bir paylaşım bir kişide bile farkındalık yarattıysa ne mutlu bana diyorum." (K-02)*

Öte yandan bazı kadın katılımcılar, medya içeriklerinin arkadaş çevresiyle sık sık konuşulduğunu, bu içeriklerin zamanla gündelik sohbetlerin bir parçası hâline geldiğini vurgulamaktadır. Bu duruma örnek olarak K-08 kodlu kadın katılımcı şu sözleri ifade etmiştir:

> *"Haberler üzerine konuşma, çevremle hayatımda çok yaygın bir şey. Hemen her gün olan bir rutin haline geldi…" (K-08)*

Kadın katılımcılardan K-03 kodlu kadın katılımcı ise medya aracılığıyla kurulan sosyal ilişkilerin yüzeysel ve yapay bir boyuta büründüğünü ifade ederek sosyal medyanın ilişkileri dönüştürücü yönüne eleştirel bir perspektifle yaklaşmaktadır:

"Takipleştiğim insanlarla yıllar sonra karşılaştık ama selam bile vermediler…Sosyal medyada beğeni var ama gerçek hayatta tanımamazlıktan geliniyor… Yapay bir gerçeklik yaşıyoruz…" (K-03)

Erkek katılımcılar da benzer şekilde medyanın sosyal etkileşim üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. E-03 kodlu erkek katılımcı, medya içeriklerinin yalnızca gündelik sohbeti değil, kimi zaman mesleki pratikleri de etkileyebildiğini belirtmektedir:

"Haberler bir nevi zihnimizde yer edinip daha sonra günlük yaşantımızda arkadaşlarla paylaşma konusu olabiliyor… Hatta derslerde öğrencilerle de bu konular üzerinden bilgi paylaşımı yapıyoruz…" (E-03)

E-01 kodlu erkek katılımcı, sosyal medya içeriklerinin çevresinde nasıl gündem oluşturduğunu şöyle anlatmaktadır:

"Özellikle cuma günleri oturup arkadaşlarla genel bir değerlendirme yaparız… Gündemi takip ederiz ama sosyal medya üzerinden çok güvenmediğimiz için genelde birebir iletişim kurarız." (E-01)

Bazı katılımcılar ise sosyal medya ve medyada yer alan haberlerin artık duyarsızlık yarattığını ve sosyal etkileşimi beklenen ölçüde etkilemediğini belirtmiştir. Örneğin E-08 kodlu erkek katılımcı:

"Bu tür haberleri dış çevrede konuşuyoruz ama çok etkili olduğunu düşünmüyorum… Eskisi kadar kimse etkilenmiyor. İnsanlar kendi derdine düştü, duyarsızlaştık…" (E-08)

Öte yandan E-05 kodlu erkek katılımcı, sosyal medya içeriklerinin özellikle olumsuz haberler üzerinden yayıldığını ve bu durumun sosyal çevreyi negatif duygularla beslediğini ifade etmektedir:

"Sosyal medyada daha çok görüntüleme alan konular genelde olumsuz… Bu da insanlarda öfke ve umutsuzluk hissi yaratıyor…" (E-05)

Bu duygu yükü, bazı bireylerde sosyal etkileşimleri kısıtlayıcı bir etkiye de dönüşebilmektedir. E-06 kodlu erkek katılımcı, bu durumu şöyle açıklamaktadır:

"Arkadaş çevremde farklı siyasi düşüncede olanlarla tartışmaya girmemeyi tercih ediyorum…Arkadaşlığımı etkilemesin diye bazı içerikleri dillendirmemeyi seçiyorum…" (E-06)

Genel olarak, kadın ve erkek katılımcılar arasında medya içeriklerinin sosyal etkileşim üzerindeki etkisi benzer düzeylerde yaşanmakta; ancak bu etkileşim hem bireysel tutumlara hem de sosyal ortama bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bazı katılımcılar medya içeriğini sosyal bağ kurma aracı olarak değerlendirirken, bazıları bu içeriklerin sosyal ilişkileri yüzeyselleştirdiğini veya yıprattığını dile getirmiştir. Medya içerikleri, bireylerin yalnızca gündemi takip etmesini sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda onların sosyal dünyalarını şekillendiren, ilişkilerini yönlendiren bir rol de üstlenmektedir.

4.5.2.4. Medyanın Aile İletişimine Etkisi

Bu alt tema, medyada yer alan haber içeriklerinin aile içi iletişimi nasıl dönüştürdüğünü, ebeveynlerin çocuklarıyla ve diğer aile bireyleriyle ne tür iletişim pratikleri geliştirdiğini analiz etmektedir. Kod matrisine göre kadın katılımcıların bu alt temaya katkısı erkeklere kıyasla biraz daha yoğun görünmektedir. Ancak erkek katılımcıların da anlamlı gözlem ve tutumlar sergilediği görülmektedir. Kadın katılımcıların büyük bölümü çocuklarıyla doğrudan iletişim kurduklarını, istismar ve güvenlik gibi hassas konularla ilgili bilinçli yönlendirmelerde bulunduklarını belirtirken; erkek katılımcılar bu etkileşimi çoğunlukla eşleriyle olan diyaloglar ve alınan ortak önlemler üzerinden açıklamaktadır.

Kadın katılımcıların çoğu, özellikle çocuklarının güvenliği konusunda hassas bir farkındalık geliştirmiştir. Kimi zaman çocuklarıyla doğrudan konuşarak, kimi zaman da ev içinde alınan yeni güvenlik önlemleri üzerinden bu farkındalığı eyleme dönüştürdüklerini belirtmişlerdir. K-03 kodlu kadın katılımcı bu durumu detaylı bir şekilde şöyle ifade etmektedir:

"Mersin'de bazı çocuk olayları yaşandığında bu konuları anne-baba olarak ve büyüklerle uzun uzun tartıştık… Site güvenliğini artırdık, kamera sistemi kuruldu. Çocuklara hep şunu söylüyoruz: 'Ev güvenli ama tek başınıza dışarı inemezsiniz. Biz birlikteysek güvendeyiz. Birbirinizi koruyun, bir şey olursa hemen bize haber verin…' Bu mesajı korkutmadan ama bilinçlendirerek vermeye çalışıyoruz." (K-03)

Benzer şekilde, K-04 kodlu kadın katılımcı bu tür haberlerin ailede yeni iletişim biçimlerini ve davranış değişimlerini tetiklediğini ifade etmektedir:

"Babayla neredeyse her gün konuşup ne yapabileceğimizi değerlendiriyoruz. Misafir çocuklar farklı cinsiyetteyse artık aynı odada yatırmıyoruz… Bu kararları doğrudan medyada izlediklerimizden etkilendiğimiz haberlere göre alıyoruz…" (K-04)

K-06 kodlu kadın katılımcı ise medya içeriklerinin çocuklarla yapılan iletişimin biçimini de etkilediğini vurgulamaktadır:

"Çocuğumla çok üstü kapalı ama dikkatli bir şekilde konuşuyorum. Mahremiyet, arkadaş ilişkileri gibi konularda onu uyarıyorum. Mesela sosyal medyada gördüğüm bazı tehlikeli akımlar hakkında bilgi verip, arkadaşlarından böyle bir teklif gelirse reddetmesini söylüyorum…" (K-06)

Bazı kadınlar, çocukları üzmemek ya da kaygı düzeyini yükseltmemek adına bu tür haberlerin aile içinde daha az konuşulduğunu belirtmiştir. K-08 kodlu kadın katılımcının ifadesi bu durumu yansıtmaktadır:

"Ailemle ara ara bu haberleri konuşuyoruz ama çok üzücü olduğu için, evde çocuk da olduğu için mümkün olduğunca bu konulardan uzak durmaya çalışıyoruz." (K-08)

K-10 kodlu kadın katılımcı ise medya içeriklerinin yalnızca anlık iletişim değil, düzenli bir aile içi bilinçlendirme sürecine dönüştüğünü vurgulamaktadır:

"Haberlerden sonra ailece toplantı yapıyoruz. Kızlarımıza kişisel güvenlik, internet kullanımı, zorbalık gibi konularda sürekli bilinçlendirme yapıyoruz. Elbette yaş düzeylerini dikkate alarak..." (K-10)

Erkek katılımcılar arasında ise medyada yer alan haberlerin eşler arası iletişim ve ortak ebeveynlik pratikleri üzerindeki etkisi öne çıkmaktadır. E-06 kodlu erkek katılımcı eşleriyle birlikte çocuklarına yönelik uyarılar geliştirdiklerini şöyle aktarmaktadır:

"Eşimle gördüğümüz haberleri konuşuruz… Çocuklarımıza tanımadıkları kişilerle iletişime geçmemeleri, ikramları kabul etmemeleri gibi konularda dikkatli olmalarını söylüyoruz…" (E-06)

Benzer şekilde, E-08 kodlu erkek katılımcı haber içeriklerinin geniş aile içinde bir uyarı mekanizması oluşturduğunu ifade etmektedir:

"Bir olay gördüğümüzde ailece bu konuyu değerlendiririz. Akrabalarla, anne babalarla konuşuruz…Herkes birbirini uyarır: 'Bak şöyle olmuş, biz dikkat edelim, böyle yapalım' gibi…" (E-08)

E-09 kodlu erkek katılımcı ise bu haberlerin etkisiyle eşinin daha sert bir koruma yaklaşımı benimsediğini ve bu durumun aile içi kurallara yansıdığını dile getirmektedir:

"Eşim medyadaki haberlerden çok etkileniyor. Bu yüzden kızımızı markete bile göndermiyor. Dışarı çıkmasına bile izin vermiyor çoğu zaman. Aşırı korumacı…" (E-09)

E-10 kodlu erkek katılımcı ise iletişimin çocuklarla kurulan doğrudan konuşmalar yerine, dikkatli olunması gereken durumları anlatma yoluyla şekillendiğini belirtmektedir:

"Çocuklara doğrudan haber anlatmak yerine, dikkat etmeleri gereken durumları konuşuyoruz. Bilgilendiriyoruz ama detaylara girmiyoruz." (E-10)

Genel olarak bakıldığında, "Medyanın Aile İletişimine Etkisi" alt teması, medya içeriklerinin yalnızca bireysel duygu ve davranışları değil, aynı zamanda aile içi iletişim dinamiklerini de etkilediğini açıkça göstermektedir. Kadınlar daha çok çocuklarla doğrudan iletişim kuran, uyarıcı ve öğretici bir rol üstlenirken; erkekler ise bu sürece çoğunlukla eşleriyle birlikte alınan önlemler ve kararlar üzerinden katılmaktadır. Kod matrisine yansıyan görsel yoğunluk da bu dengeyi desteklemektedir: Kadın katılımcılar biraz daha baskın görünse de erkekler de aile içi iletişimde aktif bir rol oynadıklarını göstermektedir. Bu bulgular, medya içeriklerinin yalnızca dış dünyayla değil, ev içindeki ilişkilerle de derin bağlar kurduğunu ve iletişim tarzlarını yeniden şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

4.6. MEDYA, ÇOCUK VE TOPLUMSAL YAPI

Bu ana tema, dijital ve geleneksel medya aracılığıyla çocukluk olgusunun toplum içinde nasıl şekillendiğine, çocukla ilişkili haberlerin toplumsal hafızaya nasıl yerleştiğine ve bu sürecin ahlaki, kültürel ve sosyolojik izdüşümlerine odaklanmaktadır. Medyanın yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin taşıyıcısı ve dönüştürücüsü olması bağlamında, çocuklara dair medyada yer alan temsiller, içerikler ve haberler toplumun çocukluk algısını derinden etkilemektedir. Bu kapsamda ilk olarak, çocuk ihmal ve istismarına ilişkin medyadaki görünürlük, bilgi düzeyi ve medya aracılığıyla oluşan farkındalık irdelenmekte; medyanın çocuk istismarını nasıl sunduğu, ne ölçüde etkileyici ya da öğretici bir rol üstlendiği

ve bu içeriklerin görünürlük boyutu ele alınmaktadır. İkinci olarak, toplumsal bellekte yer etmiş çocuk istismarı vakalarının bireylerde bıraktığı kalıcı izler ve travmatik etkiler tartışılmakta; failin yakın çevreden olması, travmanın bireyler ve toplumsal hafıza üzerindeki etkisi ve medya aracılığıyla travmanın yayılım biçimleri analiz edilmektedir. Son olarak, medyada etik sınırların aşılması, ahlaki yozlaşma ve medyada olumsuz örneklerin model alınması başlıkları altında, medya içeriklerinin toplumun değer sistemlerine nasıl etki ettiği ve ebeveynlerin çocuk içeriklerine dair taşıdığı sorumluluklar değerlendirilmektedir.

Bu ana tema altında medyanın çocukluk kavramı üzerindeki çok katmanlı etkileri, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal düzeyde de incelenmiştir. Çocukla ilgili medya içeriklerinin bireyde ve toplumda nasıl bir yankı uyandırdığına ilişkin analizler, alt temalar aracılığıyla katılımcı anlatılarına dayalı olarak yorumlanmıştır. Şekil 4.10 da bu temaya ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli sunulmuştur.

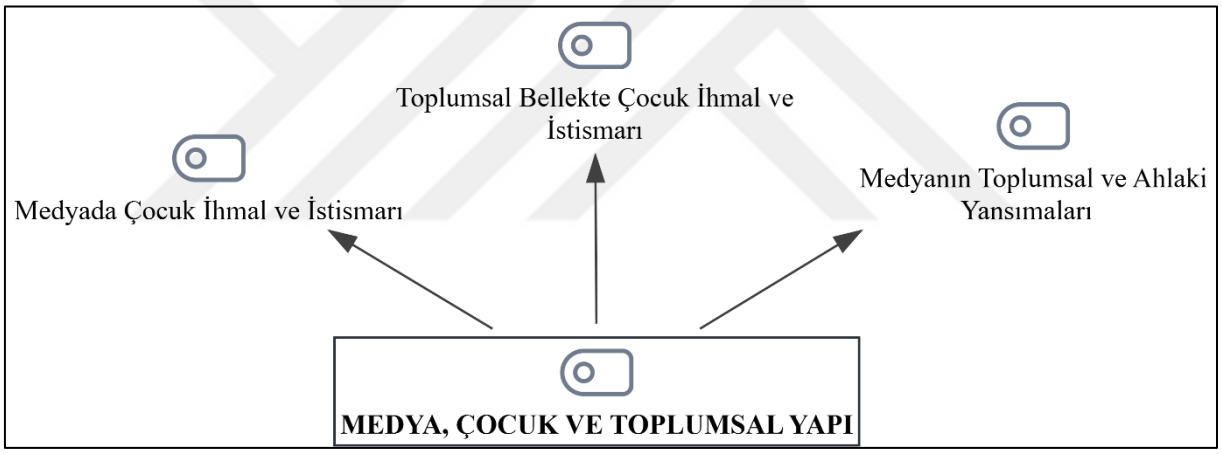

Şekil 4. 11. Medya, Çocuk ve Toplumsal Yapı Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

4.6.1. Medyada Çocuk İhmal ve İstismarı

Bu alt ana tema, medya içeriklerinin çocuk ihmal ve istismarı olgusu üzerindeki etkisini çok boyutlu biçimde analiz edilmiştir. Dijitalleşmenin hızla yaygınlaştığı çağımızda, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar vakaları yalnızca hukuki ya da pedagojik bir mesele değil, aynı zamanda medya temsilleri aracılığıyla şekillenen toplumsal bir fenomene dönüşmektedir. Bu bağlamda, medya hem farkındalık yaratma hem de toplumsal algıyı biçimlendirme noktasında merkezi bir rol üstlenmektedir. Bu tema kapsamında ilk olarak kavramsal farkındalık ve bilgi düzeyi üzerinde durulmakta; katılımcıların çocuk ihmali ve istismarı kavramlarına dair bilgi kaynakları, bu bilgileri nasıl içselleştirdikleri ve medya yoluyla edindikleri farkındalık düzeyleri ele alınmaktadır. Özellikle hangi medya türlerinin daha etkili

olduğu, bireylerin duyarlılık ve bilgi edinme pratikleri üzerinden değerlendirilmektedir. İkinci olarak, medyanın aracı ve etkileyici rolü başlığı altında, medyanın çocuk istismarı konusunu yalnızca bir haber içeriği olarak değil, toplumu şekillendiren bir araç olarak nasıl kullandığı incelenmektedir. Burada medya, yalnızca aktarıcı değil; aynı zamanda yönlendirici ve dönüştürücü bir güç olarak ele alınmakta; içeriklerin duygusal etkileri, tetikleyiciliği ve davranışsal yansımaları ön plana çıkarılmaktadır. Üçüncü olarak ise, medyada görünürlük ve yaygınlık teması, çocuk istismarı haberlerinin sıklığı, görünürlük biçimleri ve sunum tarzları üzerinden değerlendirilmekte; bu görünürlüğün toplumsal duyarlılığı artırıcı mı yoksa olağanlaştırıcı mı olduğu sorgulanmaktadır. Katılımcı anlatıları, medyada sık karşılaşılan çocuk istismarı haberlerinin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl bir yankı uyandırdığına dair çarpıcı bulgular sunmaktadır. Bu tematik yapı, medya aracılığıyla dolaşıma giren çocuk ihmal ve istismarı içeriklerinin yalnızca bireysel farkındalık yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda kolektif bilinç ve sosyal normların şekillenmesinde de etkili olduğu ortaya konulmaktadır. Şekil 4.11'de bu temaya ait kod matris tarayıcı sunulmuştur.

Şekil 4. 12. Medyada Çocuk İhmal ve İstismar Kod Matris Tarayıcı Modeli

4.6.1.1. Kavramsal Farkındalık ve Bilgi

Bu alt tema, katılımcıların çocuk ihmali ve istismarı kavramlarına dair sahip oldukları bilgi düzeyi, kavramsal tanımlar ve bu kavramlara yönelik duygusal yaklaşımlarını içermektedir. Kod matrisine göre, bu tema hem kadın hem de erkek katılımcılar tarafından neredeyse eşit yoğunluktadır. Kadın katılımcıların bu alt temaya katkısı erkek katılımcılara kıyasla çok az daha yoğundur. Ancak erkek katılımcıların da özellikle tanımsal netlik ve ebeveynlik rolü üzerinden önemli katkılar sunduğu görülmektedir. Bu fark, kadınların çocuk bakımına daha doğrudan temas eden bireyler olmaları nedeniyle, konulara dair daha güçlü bir farkındalık geliştirmiş olabileceklerini düşündürmektedir.

Kadın katılımcılar, çocuk ihmali ve istismarını tanımlarken çoğunlukla çok boyutlu açıklamalara yer vermiştir. Örneğin, K-10 kodlu kadın katılımcı istismarın yalnızca cinsel içerikle sınırlandırılmaması gerektiğini, çocuğun temel bakım ihtiyaçlarının karşılanmamasının da ihmal kapsamında değerlendirilebileceğini ifade ederek güçlü bir farkındalık sergilemiştir:

> *"İhmalin bir suç olduğunun farkındayım. Yeterince çocuğumuzun beslenmesini, giyimini, eğitim isteğini sağlamamak; hatta sevgi ihtiyacını karşılamamak bile ihmaldir." (K-10)*

Benzer biçimde, K-03 kodlu kadın katılımcı da çocuk ihmali ve istismarını sistematik bir biçimde tanımlayarak, bakım, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunu ihmal olarak, fiziksel ya da duygusal zarar verme eylemlerini ise istismar olarak nitelendirmiştir:

> *"Çocuk ihmali olarak ben şunu görüyorum: çocuğun hem eğitim hem sağlık hem öz bakım açısından ihtiyacı olan bakımların bundan sorumlu olan kişiler tarafından yapılmaması. İstismar ise çocuğun duygusal olarak, fiziksel olarak kullanılması ve ondan faydalanılması." (K-03)*

Bazı kadın katılımcılar, kavramlara ilişkin duygusal tepkilerini de dile getirmiştir. Örneğin, K-06 kodlu kadın katılımcı, bilgi sahibi olmanın yarattığı içsel sıkıntıyı açıkça ifade ederek farkındalık düzeyine duygusal bir boyut katmıştır:

> *"Maalesef bu kavramları biliyorum, bilmek istemezdim…" (K-06)*

Kadın katılımcıların çoğu, ihmali yalnızca fiziksel bakım eksikliği olarak değil, duygusal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanmaması olarak da tanımlamış; istismarı ise bilinçli zarar verme eylemleri olarak açıklamışlardır. K-04 kodlu kadın katılımcı, bu iki kavramı niyet farkı üzerinden ayırmaktadır:

> *"Çocuk ihmali, çocuğun fiziksel, duygusal ya da sağlıkla ilgili ihtiyaçlarının karşılanmaması diyebilirim; çocuk istismarı ise daha çok kasıtlı davranışları kapsıyor…" (K-04)*

Öte yandan, erkek katılımcılar arasında bu kavramlara dair farkındalık çoğunlukla tanımsal netlik, koruyucu tutumlar ve ebeveynlik sorumluluğu üzerinden ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, E-05 kodlu erkek katılımcı çocuk ihmali ve istismarı arasında pasif ve aktif davranış ayrımı yaparak konuyu derinlemesine analiz etmiştir:

> *"İhmal biraz daha pasif davranışlar olarak kodlamış durumdayım… İstismar ise fiziksel, cinsel ve psikolojik olarak çocuğun mağdur edilmesi. Bu ikisi arasında böyle bir ayrım çiziyorum." (E-05)*

Bazı erkek katılımcılar kendi ebeveynlik rollerinden hareketle çocuk ihmali konusunu değerlendirmiştir. E-08 kodlu erkek katılımcı, çocuk yapmanın sorumluluk gerektirdiğini vurgulayarak ihmali ebeveynlik yeterliliğiyle ilişkilendirmiştir:

> *"Çocuğa hazırlıklı olmak lazım. Hayatını ona göre odaklamak, merkezine çocuğu almak lazım… Bu anlamda ihmal edilmesi sıkıntılı." (E-08)*

Bununla birlikte, bazı katılımcılar hem kavramlara dair bilgi sahibi olduklarını belirtmiş hem de bu bilgilerin günlük yaşamda karşılaştıkları örneklerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. E-04 ve E-10, çocukların ruhsal ve fiziksel bütünlüğünün korunması gerektiğini vurgularken, ihmalin yalnızca fiziksel ihtiyaçlarla sınırlı olmadığını belirtmişlerdir:

> *"İhmal dediğimiz zaman aslında çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamamak… yalnızca beslenme, giyimi gibi değil, ruhsal ve duygusal ihtiyaçlarını da karşılamamak." (E-04)*

> *"Çocuk ihmali ve istismarı deyince aklıma çocuğun fiziksel ya da duygusal olarak zarar görmesi geliyor. Yani bir çocuğun ilgisiz bırakılması ihmal aslında. İstismar daha çok kötüye kullanım gibi bedenine zarar olabilir" (E-10)*

Genel olarak "Kavramsal Farkındalık ve Bilgi" alt teması, katılımcıların çocuk ihmali ve istismarına dair farkındalık düzeylerini tanımsal netlik, duygusal duyarlılık ve ebeveynlik sorumluluğu üzerinden ortaya koymaktadır. Kadınlar daha çok çocuğun duygusal ve psikolojik bütünlüğüne odaklanarak kapsamlı tanımlar üretirken; erkekler ise kavramları açıklarken sorumluluk, hazırlık ve bilinçli tutumlar üzerinden değerlendirme yapmaktadır. Bu veriler, çocuk ihmali ve istismarı kavramlarının yalnızca tanımsal düzlemde değil, gündelik yaşam pratiklerinde de giderek daha çok içselleştirildiğini göstermektedir.

4.6.1.2. Medyanın Aracı ve Etkileyici Rolü

Bu alt tema, medyanın çocuk ihmali ve istismarı konularındaki haber ve içeriklerin toplumsal bilinç ve bilgi düzeyine etkisini incelemektedir. Kod matrisinde hem kadın hem

erkek katılımcıların bu temaya katkısı bulunmakla birlikte, bu konudaki ifade yoğunluğunun sınırlı olduğunu göstermektedir.

Kadın katılımcıların anlatımları, özellikle sosyal medyada karşılaşılan içeriklerin duygusal etkisi ve farkındalık yaratma potansiyeline vurgu yapmaktadır. K-03 kodlu kadın katılımcı, engelli ya da hasta çocukların kardeşleri üzerinden yapılan yardım çağrılarında, medyanın bu çocuklara yüklediği duygusal yükü şu sözlerle dile getirmiştir:

> *"Sosyal medyada en çok gördüğüm, hasta olan kardeşleri için yardım isteyen çocuklar… Onlar da çocuk ama üzerlerinde büyük bir sorumluluk var. Bu çocuklar da duygusal olarak istismar ediliyorlar." (K-03)*

K-09 kodlu kadın katılımcı, kendi çocukluğundaki olumsuz deneyimlerin medyada karşılaştığı haberlerle tetiklendiğini ve bu durumun ebeveynlik tutumunu etkilediğini belirtmiştir:

> *"Kendi çocuklarım konusunda çok titizim. Çünkü ben de çocukken bazı şeyler yaşadım ve travmalarını hâlâ atlatamadım." (K-09)*

K-04 kodlu kadın katılımcı ise çocuk ihmali ve istismarı kavramlarının artık toplumun çoğu kesimi tarafından bilindiğini ve medyanın bu bilinirliği sağladığını ifade etmektedir:

> *"Gerek medyada gerek sosyal çevrede çocuk ihmali ve istismarı sıkça gündemde… Neredeyse herkes bu kavramları biliyor…" (K-04)*

Kırsal bölgelerde karşılaşılan vakalara dikkat çeken K-05 kodlu kadın katılımcı ise medya içeriklerinin coğrafi farklılıkları görünür kılma işlevine vurgu yapmaktadır:

> *"Kırsal kesimlerden çok fazla haber duyuyoruz. Önceden hiç olmadığı kadar çocuklarla ilgili haberler çıkıyor…" (K-05)*

Erkek katılımcılar ise medyanın çocuk ihmali ve istismarı konularında çoğu zaman rahatsız edici, etik açıdan sorunlu ve gerçekleri tam yansıtmayan bir işlevi olduğuna dikkat çekmektedir. Medyanın bilgi sağlama rolü yerine, daha çok duygusal yük, etik aşınma ve görünür olanın ötesindeki gerçekliğin bastırılması gibi temalar ön plana çıkmaktadır.

E-02 kodlu erkek katılımcı medyada özellikle sosyal medyada çocukların istismara açık biçimde görünür kılındığını ve bu durumun maddi kazanç kaygısıyla meşrulaştırıldığını

eleştirmektedir. Medyanın bu şekilde kullanımının istismar tanımına girdiğini belirterek, dijital platformların etik sorumluluk taşıması gerektiğini vurgulamaktadır:

> *"Çocukların hani hem cinsel hem de çocuk olduklarını bilmeden sosyal medyada kendilerinin paylaşılması durumu söz konusu… Burada çocukların maddi kazanç gözetilerek internet üzerinden paylaşımı da bunun içine giriyor sanırım. Hani ben bunu kendi adıma doğru bulmuyorum." (E-02)*

E-06 kodlu erkek katılımcının ifadesi ise oldukça çarpıcıdır. Medyada karşılaşılan haberlerin sadece görünen kısmı yansıttığını, gerçekte çok daha fazla vakanın yaşandığını düşündüğünü ifade etmektedir. Ayrıca bu haberlerin bireyde tiksinme, öfke ve umutsuzluk gibi yoğun olumsuz duygular yarattığını belirtmektedir. Medyanın bu içerikleri göstermesinin farkındalık yaratmakla birlikte insan psikolojisi üzerinde ağır bir yük bıraktığını söyleyerek, "görmesem daha iyiydi" noktasına geldiğini ifade etmektedir:

> *"Çocuk ihmali ve istismarı hakkında maalesef bir sürü şeyi biliyorum. Yani çocuklara özen gösterilmemesi, beslenme, eğitim anlamında, kişisel bakım anlamında anne babanın ilgi göstermemesi, onlarla oyun oynamaması bile ihmal bence…İstismar denince ise aklıma direkt maalesef tecavüz, taciz gelmekte ve ülkemizde maalesef bu konuda duyduklarımız, gördüklerimiz muhtemelen yaşananların onda biri bile değildir diye düşünüyorum... O yüzden bu tür haberleri gördüğüm zaman da iğreniyorum, insanlığımdan iğreniyorum. Bunu yapanların cezasının çok yetersiz olduğunu düşünüyorum. Yani görmesem daha iyiydi diyorum..." (E-06)*

Genel olarak katılımcılar, medyanın çocuk ihmali ve istismarı konularını görünür kılarak bireyleri bilgilendirme, duygusal olarak etkilenmelerine yol açma ve bazı durumlarda davranışsal farkındalık oluşturma yönündeki etkisini kabul etmektedir. Kadın katılımcılar medyayı daha çok duygusal ve toplumsal farkındalık ekseninde ele alırken, erkek katılımcıların medyaya dair ifadeleri, medyanın etik sınırları aşan kullanımlar, bireysel rahatsızlıklar ve görünmeyen istismar gerçekleri üzerine odaklanmaktadır. Medya, bu bağlamda bir bilgi kaynağı olmaktan ziyade bir travma tetikleyicisi, etik tartışma alanı ve toplumun kapalı yönlerini açığa çıkaran bir aynadır.

4.6.1.3. Medyada Görünürlük ve Yaygınlık

Bu alt tema, çocuk ihmali ve istismarı konularının medyada ne sıklıkla ve ne ölçüde yer aldığına dair katılımcı görüşlerini yansıtmaktadır. Kod matrisine göre hem kadın hem erkek

katılımcılar bu tema etrafında oldukça yoğun ifadelerde bulunmuştur. Bu durum, her iki cinsiyetin de konuya ilişkin farkındalık düzeyinin yüksek olduğunu ve medyada görünürlükle ilgili gelişmeleri hassasiyetle takip ettiğini göstermektedir.

Kadın katılımcıların anlatımları, medyada çocuk ihmali ve istismarına ilişkin içeriklerin sıkça karşılarına çıktığını ve bu durumun rahatsız edici bir etki yarattığını göstermektedir. K-01 kodlu kadın katılımcı, haberlerin sayıca fazlalığını ifade etmiştir:

"Medyada çok çocuk ihmal ve istismarına dair haberlere maalesef özellikle Türkiye'de çok fazla rastlıyoruz ve bu beni inanılmaz derecede rahatsız ediyor." (K-01)

K-05 kodlu kadın katılımcı yalnızca medyada yer bulan olayları değil, haber yapılmayan vakaların da varlığına dikkat çekmektedir:

"Haftada en az bir kez karşılaşıyorum ve bunlar sadece duyduklarımız, habere konu olan şeyler." (K-05)

K-03 kodlu kadın katılımcı geçmişle bugün arasında bir kıyaslama yaparak medya görünürlüğünün artışını toplumsal algı dönüşümüyle ilişkilendirmekte, K-08 ise neredeyse her gün bu haberlerle karşılaştığını belirtmektedir:

"Eskiden yoktu ama şimdi çok fazla arttı, insanlar çıldırıyor gibi bir algı var…" (K-03)
"Medyada hemen her gün bu haberlere rastlıyorum ve sürekli kaç çocuk bu halde ve biz bilmiyoruz diye düşünüyorum." (K-08)

Erkek katılımcıların ifadelerinde ise hem karşılaşma sıklığı hem de duygusal etkilenme düzeyi dikkat çekmektedir. E-01 ve E-03 sıklıkla bu içeriklerle karşılaştıklarını belirtirken, E-04 bu haberleri detaylı incelemekten bilinçli şekilde kaçındığını ifade etmektedir:

"Çocuk ihmali ve istismara dair haberlere çok sık rastlıyoruz maalesef." (E-01)
"Medyadaki bu haberleri çok yoğun takip etmekteyim, fazlasıyla karşılaşıyorum…" (E-03)
"Ana sayfada böyle bir haber gördüğümde çok fazla üzerine tıklayıp ayrıntılı bilgi edinmek istemiyorum, ruhsal olarak etkiliyor." (E-04)

Sosyal medya platformlarının bu görünürlüğü daha da artırdığı yönünde yorum yapan E-02 ve E-08, dijital medya araçlarının etkisini doğrudan vurgulamaktadır:

"Çocuk ihmal ve istismarına dair haberlere sıklıkla rastlıyorum. Instagram'ın, X'in algoritması sürekli bunları karşımıza çıkartıyor." (E-02)

"Her gün mutlaka görüyorum ben bu haberleri özellikle X'te. Bazı videoların ilk birkaç saniyesini izleyip dayanamayıp geçiyorum." (E-08)

"Medya Görünürlük ve Yaygınlık" teması, katılımcıların hem kadın hem erkek olarak çocuk ihmali ve istismarına dair haberlerin medyada yüksek frekansta yer aldığını, hemen her gün karşılaşıldığını güçlü şekilde dile getirdiği bir alandır. Kadınlar ve erkekler arasında temaya olan ilgi ve vurgu oldukça dengeli ve yoğundur, bu da medyanın bu konu üzerindeki etkisinin her iki cinsiyet tarafından da net olarak hissedildiğini göstermektedir.

4.6.2. Toplumsal Bellekte Çocuk İhmal ve İstismarı

Bu alt tema, çocuk ihmal ve istismarı olgusunun toplumsal bellekte nasıl yer ettiğini ve bu sürecin farklı boyutlarını çok katmanlı şekilde incelemiştir. Çocukların yaşadığı ihmal ve istismar vakaları, yalnızca bireysel ya da ailevi sorunlar olarak değil; toplumun kolektif hafızasında yer eden, kamuoyunun duyarlılığını ve algısını şekillendiren önemli sosyal olgular olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal bellekte yer alan haberler, failin yakın çevreden olması ve medyanın bu sürece etkisi ile travma yayılımı gibi konular merkezi bir odak noktası oluşturmaktadır.

Bu tema kapsamında ilk olarak, toplumsal bellekte yer eden haberler başlığı altında, çocuk ihmal ve istismarıyla ilgili medyada ve kamuoyunda kalıcı izler bırakan haberlerin özellikleri, bu haberlerin toplumun algısına etkileri ve bellekteki yerleşimi ele alınmaktadır. İkinci olarak, failin yakın çevreden olması alt teması, ihmal ve istismarın genellikle çocuğun ailesi ya da yakın çevresinden kaynaklanması durumunu derinlemesine analiz etmektedir. Burada failin kimliği, toplumsal ilişkiler ve bunun çocuk üzerindeki etkileri üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü alt tema olarak, medyanın etkisi ve travma yayılımı medyanın çocuk ihmal ve istismarı olaylarının görünürlüğünü artırmadaki rolü ve bu süreçte toplumsal travmanın nasıl yayıldığını inceler. Medyanın hem bilgilendirici hem de tetikleyici etkileri, bu alt temanın ana tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Bu tematik yapı aracılığıyla, çocuk ihmal ve istismarı olgusunun toplumsal bellekte nasıl kodlandığı, algılandığı ve yeniden üretildiği kapsamlı biçimde ortaya konmaktadır. Şekil 4.12'de bu temaya ait kod matris tarayıcı modeli sunulmuştur.

Şekil 4. 13. Toplumsal Bellekte Çocuk İhmal ve İstismarı Kod Matris Tarayıcı Modeli

4.6.2.1. Toplumsal Bellekte Yer Eden Haberler

Bu alt tema, katılımcıların medyada karşılaştıkları ve toplumsal bellekte derin izler bırakan çocuk ihmali, istismarı ve şiddet haberlerinin bireylerde yarattığı psikolojik ve duygusal etkilerini ele almaktadır. Kod matrisine göre, kadın ve erkek katılımcılar bu alt temaya eşit düzeyde katkı sunmuştur. Ancak ifadelerin içeriğine bakıldığında, kadın katılımcıların olayları daha ayrıntılı, empatik ve duygusal yoğunlukla anlattığı; erkek katılımcıların ise daha çok güvenlik kaygısı, toplumsal çözülme ve etik duyarlılıklar çerçevesinde yorumladığı görülmektedir.

Kadın katılımcılar, hafızalarında derin yer eden olayları detaylı bir şekilde anlatırken, bu haberlerin uzun süreli psikolojik etkiler bıraktığını da vurgulamıştır. Örneğin K-01 kodlu kadın katılımcı, Adana'da çıkan bir yangında üç çocuğun ölümü ve Mersin'de dedesi tarafından istismara uğrayarak öldürülen bir çocuğun haberinin üzerindeki etkisini şu sözlerle aktarmaktadır:

> *"İhmal haberlerinde unutamadığım ve çok üzüldüğüm bir haber olmuştu. Anne çocuklarının ihtiyaçlarını gidermek için ekonomik durumundan dolayı evde yalnız bırakıp çalışmaya gidiyor ve elektrik sobasından çıkan yangından dolayı üç çocuğun ölüyor bu haber Adana'da olmuştu yanlış hatırlamıyorsam onu hatırlıyorum. İstismar konusunda da yani bende bir travma olan gerçekten bir haberle karşılaşmıştım çok üzülmüştüm. 2021 yılda bir çocuğumuz Mersin'de dedesi ve aynı zamanda biyolojik babası tarafından istismar edilip öldürülmüştü. Yani bunu tekrar yenileyince bile çok*

kötü oluyorum. Bir de Sıla bebek vardı. Sıla bebek faciası vardı. Ülkemizde maalesef iki yaşındaki bebeğimiz. Bu haberden de çok çok etkilenmiştim." (K-01)

Benzer şekilde K-03, birkaç haftalık bir haberin görüntüsünün bile birkaç gün boyunca psikolojisini nasıl etkilediğini belirtmektedir:

"Küçük bir çocuktu, iki yaşında falandı galiba…. Bu birkaç haftalık bir haber. O görüntü iki üç gün psikolojimi bozdu benim ciddi anlamda psikolojimi bozdu… böyle hani bir şeyleri dışa vurma ihtiyacı hissedip hiçbir şey yapamadığım bir olaydı. Adamın hapse atıldığını duymak tabii ki içimi birazcık böyle serinletti. Ama o çocuğun o görüntüleri hani gel diyor, geliyor, otur diyor, korkuyla ne derse yapıyor o hali var ya çaresizliği yani en güvendiği insan tarafında…" (K-03)

K-09 ise Münevver Karabulut ve Narin olaylarını anımsayarak bu tür haberlerin yıllar sonra bile hafızadan silinmediğini ifade etmektedir:

"Narin var hep aklımda…Ben çocukken vahşice katledilen bir kız vardı. Parçalarını çöpten bulmuşlardı onu da hiç unutamıyorum… Mesela çok zengin bir ailenin oğlu bir kızı öldürmüştü Münevver Karabulut… Onun etkisini de çok uzun süre atlatamadım…O kadar çok ki artık düşünsem herhalde bir on on beş tane sayarım…" (K-09)

K-05 ve K-06 da "Narin vakası" gibi belirli olayların etkisini belirtmiştir:

"En son Narin olayı yani detaylarını değil ama yani Narin olayı gayet trajik tuhaf bir durum."(K-05)

"Narin vakası var. En yakın aklımda kalan bu var. Belki de çok hani gündemde olmuştu, o yüzden olabilir."(K-06)

Kadın katılımcıların ifadelerinde, olayları hem zamansal hem de duygusal bütünlük içinde hatırlama ve kendi yaşamlarıyla empatik bir bağ kurma eğilimi dikkat çekmektedir.

Erkek katılımcıların anlatımları ise toplumsal travmalara dair farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. E-01 kodlu katılımcı, "Özgecan Aslan" gibi kamuoyunda geniş yankı uyandıran olayları kendi yaşamıyla ilişkilendirerek empati kurduğunu belirtmiştir:

"Belki on yıl geçmiştir üzerinden, İstanbul'un bir semtiydi. O semtte on yaşında bir erkek çocuğuna tecavüz edildi ve çocuk öldürüldü. Ondan sonra da binlerce insan gece vakti ellerinde tencerede tavalarla yürüyüş yaptılar…çocuk istismarına ilk defa böyle

sesimizi çıkardığımızı toplu bir şekilde görmüştüm. O zaman sosyal medya o kadar da aktif değildi…. Şimdi bir tweet atarak cevap veriyoruz. O zamanlarda sokağa çıkıyorduk bu tür haberlerden sonra…Tabii çocuk istismarı sayılmaz ama 'Özgecan Aslan' meselesi. Benim evimin önündeki parkın adı Özgecan Aslan. Hep söylüyorum asla unutamayacağım bir olay…Çünkü kız çocuğu ve benim öğrencilerimin yaşında, empati kurabiliyorum, benim milletimin insanı, aynı dili konuşuyorum, aynı dindenim, aynı yemekleri yiyorum, aynı yaşam tarzına sahibim, aynı otobüslere ben de binmişim öğrenciyken falan, hepimizin başına gelebilecek, hepimizin öğrencilerinin başına gelebilecek bir olay olduğu için beni çok etkiliyor böyle şeyler…"(E-01)

E-02 kodlu katılımcı ise izlediği bir videonun kendisinde büyük öfke ve korku duygusu yarattığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Ben geçen bir video gördüm o videoda 2 yaşında bir çocuğu yerden yere vuruyordu bir tanesi…Nasıl etkileyebilir? Korkunç derecede etkiliyor…" (E-02)

E-04 kodlu katılımcı, "Narin vakası" ve Tik Tok gibi mecralarda çocuk istismarıyla karşılaşma sıklığını vurgulamış ve bu haberlerin gündemden hiç düşmemesinin yarattığı rahatsızlığa dikkat çekmiştir:

"Narin vakası çok gündemimizde kaldığı için çok fazla derinden etkilediğini söyleyebilirim. Aynı dönemlerde Tekirdağ'da da zannedersem bir anne babanın çocuğun istismar etmesi vardı. Diğer taraftan günlük haberlerde özellikle Tik Tok gibi uygulamaların yaygınlaşmasıyla daha sıklıkla annelerin çocuklarını istismar ettiğini ve bunların para kazanmak amacıyla ilgi çekmek amacıyla bu kanallarda paylaştığını gözlemleyebiliyorum…" (E-04)

"Toplumsal Bellekte Yer Eden Haberler" teması hem kadın hem erkek katılımcıların geçmişte ya da yakın zamanda medyada yer alan çocuk istismarı ve ihmali vakalarını canlı biçimde hatırladığını ve bu olayların zihinlerinde kalıcı bir iz bıraktığını göstermektedir. Kadın katılımcıların olaylara ilişkin detaylı betimlemeleri ve yoğun duygusal tepkileri dikkat çekerken; erkek katılımcıların anlatımları ise daha çok sosyal adalet, öfke ve toplumsal güvenlik kaygıları etrafında şekillenmektedir. Bu bulgular, medya içeriklerinin yalnızca bilgi değil, aynı zamanda toplumsal travmaların taşıyıcısı olduğunu ve bireysel hafızalarda derin izler bıraktığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

5.2.2. Failin Yakın Çevreden Olması

Bu alt tema, istismar ve ihmal vakalarının en çok çocuğun yakın çevresinde, özellikle aile içinde veya akrabalar arasında gerçekleşmesi gerçeğinin katılımcılar üzerindeki etkisini ve algısını incelemektedir. Kod matrisi incelendiğinde, kadın katılımcıların bu konuya erkeklere kıyasla biraz daha fazla değindiği görülmektedir. Kadınlar failin yakın çevreden olması durumunu hem bireysel düzeyde hem de toplumsal yapı açısından irdelemiş, erkekler ise bu gerçeği biraz daha genel ifadelerle dile getirmiştir.

Kadın katılımcılar, tanıdık ve güvenilen kişilerin istismarda bulunmasının yarattığı derin rahatsızlık, hayal kırıklığı ve güven bunalımını güçlü ifadelerle ortaya koymuştur. K-03 kodlu kadın katılımcı, geleneksel güven ilişkilerinin çözüldüğünü şu sözlerle vurgulamaktadır:

> *"Çocuk ihmali istismarı haberlerinde en çok dikkatimi çeken akrabalar... Biz eskiden teyzelerin dayıların evinde büyüyen nesil olduğumuz için bize gerçekten çok tuhaf geliyor... Ama yok onlar bitmiş ya. Her şey her yerde yaşanabiliyor... Çok garip bir şekilde bu devam eden bir ilişki ve toplum içinde yaşamaya devam edebiliyorlar. Çok düşündürücü…" (K-03)*

Benzer şekilde K-04, istismarın çoğunlukla yabancılardan değil, tanıdık çevreden geldiğini vurgulayarak en büyük kötülüğün yakından gelebileceği fikrini ifade etmektedir:

> *"İstismar eden kişilerin en çok tanıdıklardan olduğu, yabancı kimselerin oranının bu kitlede çok az olduğu... En büyük kötülüğün aslında yakınlarımızdan da gelebileceğini düşünüyorum…" (K-04)*

K-05, annenin ilgisizliği ya da doğrudan suça dahil olması durumlarının kendisinde yarattığı duygusal karmaşayı ve toplumsal kaygıyı şöyle açıklamaktadır:

> *"Bu kadar yakın ilişkilerde nasıl bu kadar habersiz, duyarsız kalınabildiğini anlamakta zorlanıyorum… İnsanların bu kadar gözü kapalı yaşayabilmesi gerçekten rahatsız edici geliyor…" (K-05)*

K-07, bebeklere yönelik istismarın özellikle yakındaki kişilerden gelmesinin vicdanını zedelediğini dile getirmiştir:

> *"Bebeğe ya da çocuğa gelen zararın hep yakın çevre tarafından olması... Bu, aklımın ve vicdanımın kabul edemediği bir durum." (K-07)*

K-08 ise aile düzeninin istismara zemin hazırlayabildiğini, ailedeki güç dengesizliğinin özellikle çocuklar aleyhine işlediğini belirtmiş ve sosyal hizmetlerin önemine dikkat çekmiştir:

> *"Çocuk ihmal ve istismar haberlerinde istismarcının genelde çocuğun yakınından birisi olduğu, istismara gelmeden önce aile düzeninin zaten istismar ortamına zemin hazırladığı örneğin, fuhuş yapan yalnız annelerin çocukları istismara uğrayınca, bu durum bana "zaten kaza geliyorum diyordu" hissi veriyor. Babaları başlarında olup ilgilenmeyen çocuklarda zararın çok olduğu, istismarın aile içinde bilinse de erkek güçlü olunca özellikle ailedeki daha zayıf üyelerin sustuğu… Bu aileler ve çocukların durumları gerçek anlamda taransa ve riskliler belirlenip gerçek anlamda sosyal çalışma yapılsa istismarın azalabileceği…" (K-08)*

Erkek katılımcılar da benzer bir farkındalıkla, istismarın genellikle çocuğun yakın çevresinden geldiğini ifade etmiştir. Ancak bu görüşler daha kısa ve doğrudan ifade edilmiştir:

> *"Genellikle yakın çevreden olması…" (E-03)*

> *"İstismar ve ihmalin genel olarak çok uzaktan gelmemesi ve genelde yakın çevredeki kişilerden gerçekleşiyor olması…" (E-10)*

Genel olarak bu alt tema, istismar vakalarında failin çocuğun yakın çevresinden olması gerçeğinin, bireylerde hem psikolojik hem de toplumsal düzeyde yoğun bir etki bıraktığını ortaya koymaktadır. Kadın katılımcılar, bu durumu detaylı şekilde analiz ederek aile içi ilişkiler, toplumsal değişim ve bireysel duyarlılıklar üzerine derinlikli değerlendirmeler yaparken; erkek katılımcılar, olgunun gerçekliğine dikkat çeken ancak daha özlü ifadelerle bu sorunu tanımlamıştır. Bu farklılık, kadınların yaşantısal empatiyi daha çok ön plana çıkardığını, erkeklerin ise durumu kabullenip genel bir tespitte bulunduğunu göstermektedir. Failin yakın çevreden olması olgusu, çocukların güven alanlarının tehdit altında olduğunu ve bu tehdidin toplumun tüm yapısına sirayet ettiğini ortaya koymaktadır.

5.2.3. Medyanın Etkisi ve Travma Yayılımı

Bu alt tema, medyada yer alan çocuk istismarı ve travmatik içeriklerin bireyler üzerindeki psikolojik etkilerini ve bu haberlerin sunuluş biçiminin toplumda nasıl bir travma yayılımına neden olduğunu ele almaktadır. Kod matrisine göre hem kadın hem erkek katılımcılar, medyanın bu tür içerikleri ajitasyona dayalı biçimde aktarmasının bireysel ve toplumsal düzeyde ciddi olumsuz sonuçlar doğurduğu yönünde benzer görüşler ifade etmiştir.

Kadın katılımcılar, medyanın travmatik içerikleri sık tekrarlarla ve duygusal manipülasyon içeren biçimlerde sunmasının kendilerinde yoğun kaygı, korku ve çaresizlik duyguları yarattığını dile getirmiştir. K-02 kodlu kadın katılımcı, büyük olaylar dışında televizyon haberlerini artık takip etmediğini belirtmiştir:

"Ülke gündemini sarsan büyük bir haber olmadığı sürece artık televizyondan haber izlemiyorum. Çünkü aşırı şekilde olumsuz etkileniyorum…" (K-02)

K-03, haberlerin sunum şekline yönelik çok yönlü eleştiriler getirmiş ve ajitasyonun ticari kazançla ilişkili olduğunu düşünmektedir:

"Haberlerin yansıttığı şeklin dramatize edildiğini düşünüyorum. Daha çok like alsın, daha çok tıklansın diye çocuklar üzerinden ajitasyon yaratılıyor…şu an içerikler tamamen insanların kaygılarını arttırıcı düzeyde… Dolayısıyla insanları çok çok yanlış yönlendirdiğini düşünüyorum… insanların medyada her gördüklerine inanmamaları gerektiğini düşünüyorum" (K-03)

Aynı katılımcı, haberlere sadece mağdur çocuk üzerinden odaklanılmasını da eleştirerek çevresel etkilerin göz ardı edildiğine dikkat çekmektedir:

"Bir çocuk istismara uğruyor ama onun kardeşi de var, çevresindekiler de etkileniyor; bunlar hiç konuşulmuyor…" (K-03)

K-09 ise, dramatik müzik ve görüntülerle yapılan sunumun kaygıyı daha da artırdığını belirtmiştir:

"Görüntüler zaten kötü. Üzerine romantik müzik koymak, insanları daha fazla üzmek ve panik yaratmak için yapılan ajitasyon çok üzücü…" (K-09)

K-08 ise bu içeriklere sürekli maruz kalmanın ruhsal dayanıklılığı aşındırdığını belirtmiştir:

"Bazen fazla düşünmemek için yok sayıyorum çünkü ruh sağlığımı koruyamamaktan korkuyorum." (K-08)

Erkek katılımcılar da benzer biçimde medyanın yarattığı kaygı ve güven duygusunun sarsılmasına vurgu yapmıştır. E-05, medyanın travmatik içerikleri yaymasının halkı telaşa sürüklediğini ifade etmiştir:

"Halk sadece telaşa kapılır, yapabileceği başka hiçbir şey yok. Psikolojimiz bozulur. Çocuklarımızı baskıyla korumaya çalışırız." (E-05)

E-07 ise dijital çağda çocukların bu tür içeriklerle karşılaşma riskine ve bunun uzun vadeli etkilerine dikkat çekmektedir:

"Bir noktada ben kontrolümü kaybedeceğim ve çocuklar nasıl bunlarla karşılaşıyor, ben bunu nasıl bileceğim? İzledi geçti ama bilinçaltında kaldı ve bana anlatmadı." (E-07)

E-01 ise olumsuz içeriklerin artık "normalleştiği" kaygısını dile getirerek, haber izlemenin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmektedir:

"Sık sık böyle haberler izlerseniz bir müddet sonra bu normalleşmeye başlar. Bunun çocuklara hiçbir faydası yok…" (E-01)

Sonuç olarak, katılımcılar medyanın çocuk istismarı ve travmatik olayları sunuş biçiminin hem bireysel psikolojide hem de toplumsal düzlemde ciddi sorunlar yarattığını dile getirmiştir. Kadın katılımcılar, bu haberlerin bireysel düzeyde bıraktığı duygusal etkiler ve empati boyutunu detaylı bir şekilde ifade ederken; erkek katılımcılar daha çok güvensizlik, panik hali ve dijital medya kaynaklı kontrolsüz bilgi yayılımının toplumsal etkilerine odaklanmıştır. Bu bulgular, medya kurumlarının özellikle çocuklara dair haberlerde etik sunum ilkelerini göz önünde bulundurması, travmatik içeriklerin yaygınlığını sınırlandırması ve psikolojik dayanıklılığı koruyucu haber dilini geliştirmesi gerektiğini göstermektedir.

4.6.3. Medyanın Toplumsal ve Ahlaki Yansımaları

Bu ana tema, medyanın çocuk ihmal ve istismarı konularını ele alış biçiminin toplumsal ve ahlaki düzeyde yarattığı etkileri çok boyutlu bir perspektifle incelemektedir. Medya içerikleri yalnızca bilgi aktarımından ibaret olmayıp, toplumun değer yargılarını, ahlaki normlarını şekillendiren ve toplumsal davranış kalıplarını etkileyen güçlü araçlar olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, medyada yer alan etik ihlaller, olumsuz örneklerin topluma model olması ve çocuk içeriklerinin sunumundaki ebeveyn sorumluluğu gibi alt temalar, medyanın toplumsal ve ahlaki yansımalarını anlamada temel eksenleri oluşturmaktadır.

İlk alt tema olan medyada etik ihlaller ve ahlaki yozlaşma, medyanın çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin haber ve içeriklerdeki etik sorunları, bu sorunların toplumsal ahlak üzerindeki tahrip edici etkilerini derinlemesine analiz etmektedir. Bu alt tema, medyada yer alan etik dışı

uygulamaların, toplumda ahlaki değerlerin erozyona uğramasına ve bireylerde yozlaşma algısının güçlenmesine yol açtığını ortaya koymaktadır.

İkinci alt tema medyada olumsuz örneklerin model olması, medyanın özellikle genç izleyiciler ve çocuklar üzerinde olumsuz davranış modelleri yaratma potansiyelini ele almaktadır. Bu bağlamda, medyada tekrarlanan şiddet, istismar ve olumsuz örneklerin toplumda normalleşme riski ve davranışsal yayılımı üzerine katılımcı algıları ve yorumları incelenmektedir.

Üçüncü alt tema çocuk içerikleri ve ebeveyn sorumluluğu, medyanın sunduğu çocuk odaklı içeriklerin seçimi ve izlenmesi sürecinde ebeveynlerin rolünü ve sorumluluklarını tartışmaktadır. Burada, ebeveynlerin medya tüketimi üzerindeki kontrolü, bilinçlendirilmesi ve çocukların psikososyal gelişimine uygun içeriklerin seçimi önem kazanmaktadır.

Bu yapı içinde, medyanın çocuk ihmal ve istismarı konusundaki yansımalarının toplumsal değerler, etik normlar ve bireysel davranışlar üzerindeki etkileri kapsamlı biçimde analiz edilmektedir. Bu tema ve alt temalar aracılığıyla, medyanın sadece haber kaynağı değil, aynı zamanda toplumsal ahlakın yeniden üretiminde aktif bir aktör olduğu gerçeği vurgulanmaktadır. Şekil 4.13'te bu temaya ait kod matris tarayıcı modeli sunulmuştur.

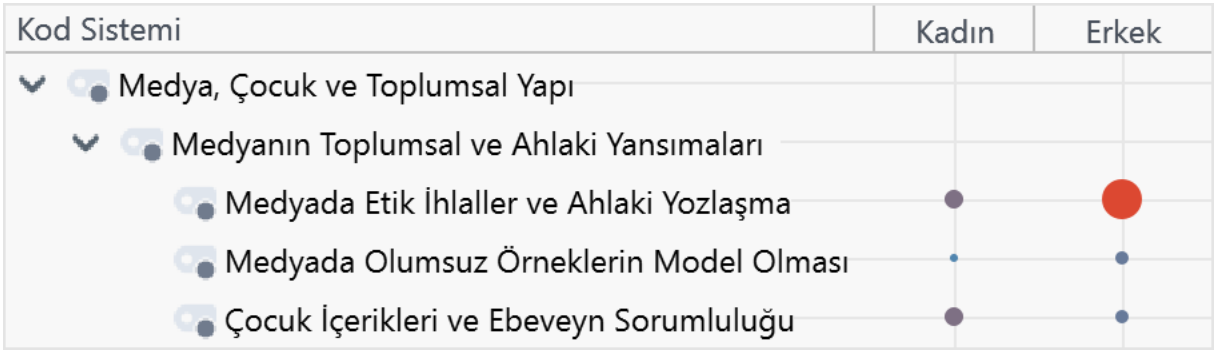

Şekil 4. 14. Medyanın Toplumsal ve Ahlaki Yansımaları Kod Matris Tarayıcı Modeli

4.6.3.1. Medyada Etik İhlaller ve Ahlaki Yozlaşma

Bu alt tema, medyada yer alan çocuk istismarı içeriklerinin etik ihlallerle nasıl sunulduğunu ve bu sunumların toplumdaki ahlaki yozlaşmaya nasıl katkıda bulunduğunu incelemektedir. Kod matrisine göre erkek katılımcılar bu temaya daha yoğun biçimde katkı sunmuş, medya ve toplum ahlakı arasındaki ilişkiyi daha ayrıntılı değerlendirmiştir. Kadın katılımcılar ise duygusal etkilenme, toplumsal hassasiyet ve bireysel travmalar üzerinden konuya yaklaşarak katkı sunmuştur.

Kadın katılımcılar, medya aracılığıyla topluma yayılan etik sorunlara daha çok bireysel düzlemde ve çocuk sahibi olmanın yarattığı duyarlılık bağlamında değinmiştir. K-02 kodlu kadın katılımcı, toplumsal çürüme ve gelecek kaygısını şöyle dile getirmiştir:

"Toplumun bu kadar yozlaşması, ileri gidecekken günden güne daha geriye gitmemiz beni düşündürüyor. Özellikle de çocuğum olduktan sonra daha da hassaslaştım. Onu nasıl bir gelecek bekliyor, bu düzeni nasıl değiştirebiliriz diye düşünüyorum. Cahilliğe tahammül edemiyorum. Bir ailenin cahilliğinin bedelini bir çocuk ödememeli…" (K-02)

K-03'ün ifadeleri, medyada yer alan sansürsüz şiddet görüntülerinin psikolojik etkilerini somut bir örnekle göstermekte, bu tür içeriklerin paylaşımına yönelik eleştirisini net bir biçimde ortaya koymaktadır:

"Organ mafyasına dair çocuk cesetlerinin yer aldığı sansürsüz görüntüleri izledim… Aylara yayılan bir travma yaşadım. Hâlen da böyle gözümün önüne gelir…Büyük bir travmaydı benim için. Ben böyle şeylerin bu şekilde paylaşılmaması gerektiğini düşünüyorum." (K-03)

K-04 ve K-07 gibi diğer kadın katılımcılar ise bu olayların normalleşmesi ve çevredeki tehlike algısının artması nedeniyle sürekli tetikte olma halini vurgulamıştır:

"Toplum tarafından artık buna alışılmış gibi davranılması beni çok kaygılandırıyor…" (K-04)

"Çocuğum evin önünde oynarken bile tedirginim, sürekli tetikteyim…" (K-07)

Erkek katılımcılar, bu alt temada daha kapsamlı ve yoğun yanıtlar vermiştir. Ağırlıklı olarak toplumsal çürüme, ahlaki değerlerin aşınması ve medyanın bu süreci nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. E-01 kodlu katılımcının anlatımı, günümüzdeki toplumsal değişimin ahlaki boyutunu, ebeveynlik deneyimiyle birlikte değerlendirdiği dikkat çekici bir örnektir:

"Eskiden bir çocuğu sokakta görünce severdik, şimdi korkuyoruz. Herkesin çocuklarıyla ilişkisi şüpheyle dolu. Bu hale bizi medya ve yaşananlar getirdi." (E-01)

Aynı katılımcı, dijital medyada ahlaksızlığın normalleştirilmesini de eleştirmiştir:

"Netflix ve dijital platformlar üzerinden uyuşturucu, çıplaklık gibi şeylerin gündelik hayatın bir parçası gibi sunulması çok rahatsız edici." (E-01)

E-06 kodlu katılımcı ise hem medya hem de sistemin duyarsızlığını eleştirerek konuyu sert biçimde şöyle değerlendirmiştir:

"İnsanlığını kaybetmiş kişilerle aynı havayı solumak istemiyorum. Medyada faillerin isimleri gizleniyor ama mağdurun hayatı mahvoluyor…Haberlerde istismara uğrayan çocuğun görseli var ama istismarı yapanın görseli gizleniyor…Yaptıkları insanlık dışı suçun yanına kâr kalmaması lazım. Adalet sistemi maalesef bu konuda çok yetersiz. O yüzden ismi cismi paylaşılsın, resmi paylaşılsın en azından…toplum tarafından dışlansınlar ki gün yüzü görmesinler tabiri caizse. Çünkü Narin vakası var malum ve bütün aile akrabaları suçlu görünüyor ve görüyorsunuz neredeyse hiçbir şey olmuyor bu da çok sinir bozucu ve dikkat çekici husus…" (E-06)

Yine erkek katılımcılardan E-05, medyanın bu tür haberleri sunarken etik olmayan bir alana girmemesi gerektiğini savunmuştur:

"Bu vakaların içerisindeyiz dolayısıyla medya kısmı biraz bu konularda herhangi bir aksiyon alması gerekmeyen, görevi olmayan, yani bir hukukçu değilse bir sosyal hizmet uzmanı bir psikolog değilse medya değilse bu konulara müdahil olmamalı…Sonucunda normal hayatına devam eden insanların daha çok etkilendiği meseleler oluyor. Çünkü günlük hayatlarında veya iş hayatlarında bu tarz konular çok rijit kalıyor. Çok dikkat çekici kalıyor ve toplumun yapısı daha fazla zarar görüyor…" (E-05)

Erkek katılımcılar ayrıca, medya yüzünden ebeveynlik biçimlerinin değiştiğini, hatta çocukların fiziksel temasının bile tedirginlik oluşturduğunu ifade etmiştir:

"Çocuğuma başkasının dokunmasından hoşlanmıyorum. Dokunmasınlar diyorum, kendi alanımda tutuyorum." (E-02)

Bu görüşlere paralel olarak E-07, istismar vakalarının medya ve toplum tarafından normalleştirilmeye çalışılmasından duyduğu korkuyu vurgulamıştır:

"Anlamlandıramamakla birlikte insanların çocuk istismarı konusundaki hal ve tavırlarını korkunç buluyorum. Konunun normalleştirilmeye çalışılmasını da asla kabullenemiyorum." (E-07)

Genel olarak bakıldığında, bu alt tema kapsamında erkek katılımcılar yoğun ve sistematik eleştirilerle medyanın toplumsal ve kültürel yozlaşmadaki rolüne dikkat çekerken,

kadın katılımcılar daha çok bireysel travma, hassasiyet ve etik duyarlılık üzerinden meseleye yaklaşmaktadır. Her iki cinsiyetin ortaklaştığı nokta ise, medyanın sadece bilgi sunmakla kalmadığı, aynı zamanda toplumun ahlaki yapısını dönüştüren güçlü bir araç haline geldiği yönündedir.

4.6.3.2. Medyada Olumsuz Örneklerin Model Olması

Bu alt tema, çocuk istismarı ve ihmali içerikli haberlerin medyada yer almasının, bu davranışların toplum içinde nasıl bir rol model etkisi yaratabileceği kaygısını ele almaktadır. Kod matrisine göre, bu temaya kadın ve erkek katılımcıların katkısı sınırlı olmakla birlikte, erkek katılımcıların ifade yoğunluğu biraz daha fazladır. Her iki cinsiyet de medya içeriklerinin olumsuz eylemleri fark ettirmekten çok, bazı bireyler üzerinde taklit ve cesaret unsuru haline gelebileceğine dikkat çekmiştir. Kadın katılımcılar, bu içeriklerin sansürsüz biçimde paylaşılmasının hem bireysel hem toplumsal düzeyde ciddi sonuçlar doğurabileceğini belirtmiştir. K-03 kodlu kadın katılımcı, bu tür yayınların sadece farkındalık değil, kimi bireylerde taklit eğilimi yaratabileceğine dikkat çekmektedir:

> *"İhmal ve istismar haberleri sansürlenmesi gerektiğini ve görüntünün paylaşılmaması gerektiğini düşünüyorum. Bazı detayların verilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü insanlar gerçekten psikolojik bir buhranın içerisinde bunlar ders alan bir kesim mutlaka ki vardır ama bunları feyz alan bir kesimde var…" (K-03)*

Benzer şekilde K-10 kodlu kadın katılımcı, bu tür yayınların kişilik bozukluğu olan bireyler üzerinde teşvik edici olabileceğini ifade etmekte; ayrıca çözüm için sosyal politika önerilerinde bulunarak, sürece sistematik yaklaşım önermektedir:

> *"İnsanlar izleyerek örnek alıyor bunları. Eskiden de vardı aslında. Ama bu kadar belli, bu kadar açık, bu kadar aleni değildi. Sosyal medyayla aslında bu sağlanmış oldu diye de düşünüyorum. Bir yandan bilgilendirmek önemli. Ama bunu göz önünde yapıldığı zamanda daha fazla kişilik bozukluğu olan insanların bundan etkilenebileceğini düşünüyorum. Bunun için farklı politikaların izlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Örneğin Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı nasıl ki her aileye bir aile danışmanı, aile hekimi hizmeti veriyor. Sağlık ocaklarında her mahallede bir psikoloğun, sosyal çalışmacının olması gerektiğini düşünüyorum..." (K-10)*

Erkek katılımcılar, medyada paylaşılan travmatik içeriklerin olası taklit etkilerine daha çok vurgu yapmıştır. E-03 kodlu erkek katılımcı, bu tür haberlerin zihinde seçenek olarak yer edinebileceği tehlikesine işaret etmektedir:

> *"Bu haberler zafiyet taşıyan insanlara 'yapılabiliyor' duygusu verebilir…kötü örnek teşkil etme bu haberlerin yayılmasıyla o konuda yapılabilecek olan opsiyonların akılda kalma adedinin artması, yani kötü hatıra şeklinde kalıp kötü fikirli insanlarda da bir yol yöntem, oluşturma durumu açıkçası tehlikesi var…" (E-03)*

E-04, medyanın duygusal etkisinin sadece travma yaratmakla kalmadığını, aynı zamanda bazı bireylerde cesaret oluşturabileceğini söyleyerek medya özgürlüğünün sınırlarının tartışılması gerektiğini belirtmektedir:

> *"İnsanın olayları aklında canlandırabilecek bir biçimde olayların aktarılması da aynı şekilde insanı oldukça yaralıyor duygusal anlamda etkilediği gibi bazı insanların izlediklerinden, duyduklarından cesaret alıp yapabilme potansiyelini tetikleyebiliyor. Yani burada aslında haberleşme ve haber sunma ya da gazetecilik özgürlüğünün sınırlarının da tartışılması gerektiğini düşünüyorum…" (E-04)*

E-09 ise medya sunumlarının caydırıcı olmaktan çok cezbedici hale gelebildiğini savunmakta, medya politikalarında ciddi değişiklikler gerektiğini vurgulamaktadır:

> *"Bu haberler cezbedici hale geliyor. Ceza kısmı gösterilmeyince izleyici aynı davranışları sergileyebiliyor. Bazı televizyon programları yasaklanmalı…" (E-09)*

Sonuç olarak, katılımcılar medyada çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili içeriklerin sadece farkındalık yaratmadığını, bazı bireyler için olumsuz davranışları meşrulaştırma ve taklit etme zemini oluşturduğunu ifade etmektedir. Erkek katılımcılar bu temada daha çok "toplumsal risk" ve "tehlikeli örnek oluşturma" üzerinden eleştiride bulunurken, kadın katılımcılar da etik sorumluluk ve sosyal çözüm yolları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu durum, medya politikalarının yeniden değerlendirilmesi ve habercilik sınırlarının yeniden çizilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle, içeriklerin sunum biçimi ve yaygınlığı konusunda çocukların korunması ve toplumun sağlıklı bilgilendirilmesi öncelikli bir yaklaşım olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

4.6.3.3. Çocuk İçerikleri ve Ebeveyn Sorumluluğu

Bu alt tema, çocukların maruz kaldığı istismar ve ihmal vakalarında ebeveyn sorumluluğunun medyadaki temsili ve bu temsilin bireylerde oluşturduğu duygusal ve toplumsal yansımaları ele almaktadır. Kod matrisine göre kadın ve erkek katılımcıların bu alt temaya katkısı sınırlıdır; ancak kadın katılımcıların yanıtları daha yoğun duygusal ve sosyolojik içerik barındırmaktadır.

Kadın katılımcılar, ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumluluklarını yeterince yerine getirmemesi, çocukların savunmasız konumda bırakılması ve özellikle annelerin sürekli suçlanması gibi konulara dikkat çekmektedir. K-01 kodlu kadın katılımcı, ebeveynlerin çocuk bakımındaki sorumsuzluklarını toplumsal bir sorun olarak değerlendirmektedir:

> *"Ebeveynlerin bu kadar dikkatsiz olması. Çünkü bir çocuk dünyaya geldiğinde anne ve baba eşit düzeyde sorumluluk sahibiler bir çocuğun bakımdan sadece anne sorumluymuş gibi algıların varlığından rahatsızım.ve bazı anne ve babaların bu kadar rahat olması, bu kadar çocuklarına ortaya salıvermiş olması ya da çevrelerindeki insanlara bu kadar çok güveniyor olması gerçekten beni oldukça rahatsız eden noktalar arasında…" (K-01)*

K-06 kodlu kadın katılımcı ise çocuğun savunmasızlığını vurgulayarak bu durumun kendisinde ciddi bir rahatsızlık yarattığını dile getirmektedir:

> *"Kendini savunamayan bireylerden bahsediyoruz. Bunlar beni çok rahatsız ediyor." (K-06)*

K-08, çocuk istismarının temelinde toplumsal güç dengesizliklerinin yattığını ve kadının güçlenmesinin çocuğu da koruyacağını savunurken, ebeveynlik ve doğurganlık sorumluluğunun devlet tarafından daha sıkı denetlenmesi gerektiğini ifade etmektedir:

> *"Çocuğa yönelik istismarın temelinde toplumsal güç dengesizliklerinin yatması. Kadınların güçlenmesinin çocuğa yönelik istismarı uzun vadede azaltacağına inanıyorum. Evet toplumda sapık dediğimiz bir kitle hep olacak belki ama kadının güçlü olduğu yerde, yanlış erkek tercihleri veya kötü kişileri yaşamdan çıkaracak gücü de olacak böylece toplumda çocuğa sirayet eden ihmal istismarlar azalabilecek. Bir de devletin her bireyin üremesi konusunda acilen önlem alması gerektiğini*

düşünüyorum. Örneğin 4 çocuk doğurup kuruma bırakmış anne baba yeniden başkalarından çocuk yapmamalı vb." (K-08)

Benzer şekilde, K-09 annelerin sürekli etiketlenmesi ve yargılanmasına tepki gösterirken, mahremiyet sınırlarının medyada aşılmasından da rahatsızlık duymaktadır:

"Nedense çocuğun başına gelen bu olaylarda hep anneler suçlanıyor, anneler etiketleniyor çocuğa bakamadığı ihmal ettiği gibi ifadeler ve baba suçlanmıyor bile bu tarz olaylar beni çok rahatsız ediyor. Bir de fazla ayrıntıya girildiği zaman bence özel kalması gereken mahkeme tarafından gizli tutulması gereken konular da basına veriliyor. Bence bazı ayrıntıların da basına verilmemesi gerek." (K-09)

K-10 ise sevgisizlik ve ilgisizliği en büyük ihmallerden biri olarak tanımlamakta, ailede güvenli bir duygusal ortamın eksikliğinin çocuğun gelişimini derinden etkilediğini vurgulamaktadır:

"Sevgisizlik en kötü ihmallerden biri. Ailede sevgi alan çocuk, kendine ait ve güvende hisseden çocuk maddi durum kötü olsa da çeşitli zorluklarla zorbalıklar karşılaşsa da durumdan daha çabuk kurtulabiliyor daha çabuk hayata dönebiliyor…Ama sevgisizlik ve ilgisizliğin en büyük ihmal olduğunu düşünüyorum." (K-10)

Erkek katılımcılar ise çocuklara karşı genel duyarlılıklarını belirtmekte, ancak ifadeleri daha kısa ve gözleme dayalı kalmaktadır. E-02, ebeveyn olarak bireysel çaba göstermenin önemine işaret ederken, toplumsal düzeyde daha etkili çözümler gerektiğini belirtmektedir:

"Bireysel olarak kendi çocuklarımıza bakıyoruz ama keşke daha ileri düzeyde önlemler olsa…" (E-02)

E-08 ise çocukların ilgisizlik ve terk edilme gibi ihmallere uğramasının kendisini en çok etkileyen durumlar arasında olduğunu belirtmektedir:

"Çocukların terk edilmesi, kötü davranılması, öz bakım yoksunluğu... Bunlar beni çok kötü hissettiriyor. Çocukların şiddet görmesi. Çocukların anne ve baba gibi öz bakımdan mahrum kalması ya da çocuklarla ilgili olumsuz anlamda en olumsuz anlamda taciz ve tecavüz gibi vakaların yaşanması…" (E-08)

Katılımcılar çocuklara yönelik içeriklerde ebeveyn sorumluluğunun belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Kadınlar hem bireysel hem toplumsal düzeyde ebeveynliğin

yeniden tanımlanması gerektiğini savunmakta; sorunun sadece ihmal değil, aynı zamanda toplumsal yapı, cinsiyet eşitsizliği ve sevgisizlikle ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Erkekler ise daha çok bireysel gözlem ve koruyuculuk üzerinden görüş bildirmiştir. Bu bulgular, ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumlarının medya temsilleriyle yeniden ele alınması ve toplumsal farkındalık çalışmalarının güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

5. TARTIŞMA

Bu araştırma, medyada yer alan çocuk ihmal ve istismarı haberlerinin ebeveynlerin farkındalıkları, duygusal tepkileri ve dijital ebeveynlik uygulamalarındaki yansımaları ve bu yansımaların aile ve toplumsal ilişkilerdeki izdüşümlerini nicel ve nitel veriler ışığında çok boyutlu bir şekilde incelemeyi amaçlanmaktadır. Araştırmanın karma yöntem yaklaşımı, farklı veri türlerinin sağladığı zenginlik sayesinde medyanın bu alandaki işlevselliği ve etkilerini teorik çerçeve ile literatürdeki güncel çalışmalar bağlamında değerlendirmeye olanak sağlamıştır. Katılımcıların demografik profiline ilişkin kapsamlı veriler, medyanın farklı sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamlarda nasıl algılandığı ve yorumlandığını anlamada temel oluşturmuştur. Araştırmanın demografik verileri incelendiğinde, katılımcı profilinin yaş, eğitim düzeyi, ikamet edilen coğrafi bölge ve gelir durumu bakımından heterojen bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu çeşitlilik, medyada yer alan çocuk ihmali ve istismarı haberlerinin algılanış ve yorumlanış biçimlerinin sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamlar çerçevesinde farklılık gösterebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcıların medyayı eleştirel bir perspektifle değerlendirme olasılığının artması, ebeveyn farkındalığı ve tutumlarında belirgin farklılıkların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Benzer şekilde, gelir düzeyindeki çeşitlilik medya içeriklerine erişim ve tüketim alışkanlıklarının şekillenmesinde etkili bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Coğrafi dağılım açısından katılımcıların farklı şehirlerden ve bölgelerden gelmesi, medya temsillerinin bölgesel ve kültürel dinamiklerle etkileşimini analiz etme olanağı sağlamıştır. Bu kapsamda, demografik çeşitliliğin varlığı, araştırmanın bulgularının sosyal gerçekliklerle uyumlu, çok boyutlu ve kapsamlı bir şekilde yorumlanmasına olanak tanımıştır. Tartışma sürecinde, medyanın çocuk ihmali ve istismarı konusundaki aile yapısı ve toplumsal ilişkiler üzerindeki rolü, ebeveynlerin medya tüketim alışkanlıkları ve bu alışkanlıkların aile içi iletişim, sosyal etkileşim ve topluma yansımaları ayrıntılı şekilde ele alınacaktır. Ayrıca, demografik ve sosyo-kültürel değişkenlerin bu ilişkilere olan etkisi, mevcut teorik yaklaşımlar ışığında derinlemesine tartışılacaktır. Bu kapsamda, çalışma bulguları sadece ampirik veriler olarak kalmayıp, toplumsal yapıda gerçekleşen dönüşümleri anlamlandırmak ve medyanın bu süreçteki rolünü daha iyi kavramak için sağlam bir zemin oluşturacaktır. Sonraki aşamalarda, elde edilen veriler kapsamlı literatür taramasıyla karşılaştırılarak tartışmanın temel argümanları şekillendirilecektir.

Tablo 4.3'te sunulan veriler, katılımcıların geleneksel medya araçları arasında televizyon haberlerini öncelikli bilgi kaynağı olarak tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, televizyonun günümüzde hâlâ güçlü ve etkili bir haber mecrası olarak işlevini sürdürdüğünü göstermektedir. Öte yandan, radyo, gazete, dergi ve reklam panoları gibi diğer geleneksel medya araçlarının görece düşük oranlarda tercih edilmesi, medyaya erişim alışkanlıklarında belirgin bir dönüşüm yaşandığına işaret etmektedir. Özellikle radyo ve reklam panolarının düşük düzeyde tercih edilmesi, bu mecraların haber tüketimindeki işlevlerinin giderek azaldığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, literatürdeki birçok çalışma ile yüksek düzeyde uyum içindedir. Horoz'un (2013) televizyon haberciliği üzerine yürüttüğü çalışması, televizyonun Türkiye'de haber tüketiminde merkezi konumunu koruduğunu göstermektedir. Araştırmamızda televizyonun, geleneksel medya araçları arasında en çok tercih edilen mecra olması, Horoz'un bulgularını destekler niteliktedir. Bu durum, dijitalleşmeye rağmen televizyonun etkisini kaybetmediğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Stroud (2011), düşük dijital okuryazarlığa sahip bireyler arasında televizyonun hâlâ en güvenilir haber kaynağı olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Ayrıca, bireylerin ideolojik eğilimleri ve ilgi alanları doğrultusunda haber tercihlerini şekillendirmeleri, televizyonu geniş kitlelere ulaşabilen etkili bir mecra haline getirmektedir. Türkoğlu (2011) ise medya ile toplumsal dönüşüm arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, televizyonun bireyin doğa ve toplumla kurduğu bağı nasıl biçimlendirdiğini irdelemiştir. Bu bağlamda, televizyonun haber alma aracı olarak sürdürdüğü güçlü konum, Türkoğlu'nun televizyonun birey yaşamındaki belirleyici rolüne dair saptamalarıyla örtüşmektedir.

Geleneksel medya araçlarının yalnızca birer iletişim kanalı değil, aynı zamanda sosyo-kültürel alışkanlıkları biçimlendiren yapılar olduğu vurgulanmaktadır. Özçağlayan (2000), Türkiye'de televizyon yayıncılığının tarihsel gelişimini inceleyerek, televizyonun toplumsal etkisinin uzun soluklu ve süreklilik taşıyan bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu tarihsel perspektif, televizyonun günümüzde de haber ve bilgi aktarımı işlevini sürdürmesini anlamlı kılmaktadır. Benzer şekilde Kuyucu (2021), dijitalleşmenin televizyon üzerindeki etkilerini değerlendirerek içerik üretim ve sunum biçimlerinin değiştiğini; ancak televizyonun hâlâ ilgi odağı olma özelliğini koruduğunu belirtmiştir. Araştırma bulgularında da televizyona olan ilginin tamamen kaybolmadığı, aksine dönüşerek sürdüğü gözlemlenmiştir. Dönmez'in (2019) yeni medya araçlarının televizyon yayıncılığı üzerindeki dönüştürücü etkilerine dair tespitleri de bulgularımızla paralellik göstermektedir. Dijital platformların etkisiyle televizyon

içerikleri daha dinamik ve izleyici odaklı hale gelmiş; bu da televizyonun geleneksel medya içindeki yerini korumasını sağlamıştır. Büyükyonca (2019) ise televizyonun yalnızca bir haber kaynağı değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin biçimlenmesinde etkili bir araç olduğunu vurgulayarak, televizyonun kültürel rolüne dikkat çekmiştir. Bu bağlamda televizyonun medya tercihlerinde hâlâ güçlü bir aktör olmasının ardında yalnızca haber işlevi değil, aynı zamanda kültürel temsillerin gücü de bulunmaktadır.

Buna karşın, araştırma verileri geleneksel medya araçlarının genel olarak eski etkisini kaybettiğini de göstermektedir. Gazete, radyo, dergi gibi araçların daha az tercih edilmesi, dijital medyanın yükselişiyle birlikte bu araçların işlevsel rollerinde azalma olduğunu ortaya koymaktadır. Birsen (2000), geleneksel ve çevrim içi gazetelerin haber sunum biçimleri arasındaki farklara dikkat çekmiş ve dijitalleşmenin tüketici davranışlarında önemli bir dönüşüme yol açtığını belirtmiştir. Benzer şekilde Aksoy (2014), dijitalleşmenin tüketim alışkanlıkları üzerindeki etkisini vurgulayarak, medya kullanım kalıplarının dijital medya lehine yeniden şekillendiğini ortaya koymuştur.

Dijitalleşme yalnızca medya tercihini değil, aynı zamanda medya tüketim tarzını da köklü biçimde dönüştürmektedir. Çetin ve Bel (2014), sosyal medyanın geleneksel medya gündemini etkileme gücünün arttığını ortaya koymuş; medyanın çift yönlü ve etkileşimli bir yapıya evrildiğini belirtmiştir. Bu dönüşüm, Şahin ve Şahin'in (2016) yeni medyanın özellikle canlı yayınlar aracılığıyla geleneksel medya karşısında güçlü bir alternatif oluşturduğu yönündeki saptamalarıyla örtüşmektedir. Canlı yayınların sunduğu anlık ve etkileşimli yapı, televizyonun zaman kısıtlı lineer yapısına karşılık izleyici tercihlerinde değişim yaratmaktadır.

Parlak (2018) ise bu dönüşümün yalnızca teknolojik değil, yapısal bir değişimi ifade ettiğini; dijital platformların hız, erişilebilirlik ve etkileşim gibi avantajlarıyla haber tüketimini köklü biçimde yeniden tanımladığını vurgulamaktadır. Polat (2018), geleneksel medyanın temsil sorunu yaşaması nedeniyle dijital platformların daha kapsayıcı ve alternatif mecralar olarak önem kazandığını ifade etmektedir. Bu tespit, araştırma bulgularımızda dijital medyanın artan etkisiyle uyum içindedir.

Franklin (2008), dijitalleşmenin özellikle yazılı basın üzerindeki etkilerini vurgulayarak, gazetelerin tiraj ve etkisinde ciddi bir düşüş yaşandığını belirtmiştir. Yazılı basının zayıflamasında, mobil teknolojilerin medya tüketimi üzerindeki etkisi temel etkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Özyal ve Tosun (2017) ise dijital gazeteciliğin mobil

cihazlar aracılığıyla yeni bir forma kavuştuğunu, geleneksel basın organlarının ise bu dönüşüme ayak uydurmakta zorlandığını ifade etmektedir. Araştırma bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir. Katılımcıların haberleri büyük ölçüde dijital mecralardan takip ettikleri; basılı içeriklere olan ilgilerinin ise sınırlı kaldığı görülmektedir.

Genel olarak, nicel araştırma bulguları medya tüketiminde dijitalleşmenin giderek baskınlaştığını; geleneksel medya araçlarının, özellikle de yazılı basının, bu dönüşüm karşısında geri planda kaldığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, medya takip pratiklerinde yaşanan dönüşümün yalnızca teknolojik tercihlerle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda bireylerin gündelik yaşam alışkanlıklarını da şekillendirdiğini göstermektedir.

Nicel veriler, nitel bulgularla desteklenerek katılımcıların haber takip alışkanlıklarındaki değişimi ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. İfadeler, geleneksel medya araçlarından (televizyon, basılı gazeteler) uzaklaşarak haberlerin ağırlıklı olarak sosyal medya platformları, çevrim içi haber portalları ve mobil uygulamalar üzerinden takip edildiğini göstermektedir. Bu durum, yalnızca bireylerin kişisel medya tüketim alışkanlıklarını değil, aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarına haber takibi konusunda rehberlik etme yöntemlerini de değiştirmektedir. Bu bağlamda haber takibi, aile içi iletişimin parçası olurken, dijitalleşme kuşaklar arası medya farkındalığını şekillendiren kritik bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Katılımcı görüşleri, dijital medya algoritmalarının kullanıcıları tek yönlü bilgi akışına maruz bırakabileceğini ve bunun bireysel farkındalık ile eleştirel düşünme becerileri üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Bu bulgular, çalışmanın nicel verileriyle büyük ölçüde örtüşmekte ve medya ortamının yapısal dönüşümüne dair kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Nitekim Newman ve arkadaşlarının (2024) yürüttüğü çalışmasında, dijital platformların haber erişiminde öncelikli kaynak hâline geldiği; özellikle sosyal medya ve mobil cihaz kullanımının hızlı bir artış gösterdiği vurgulanmıştır. Aynı çalışmada, geleneksel medya kuruluşlarının dijital dönüşüme adapte olmaya çalıştıkları, ancak bu sürecin hem medya tercihlerinde hem de haber güvenilirliğine dair algılarda köklü değişimlere neden olduğu ifade edilmiştir.

Bu noktada, çalışmada elde edilen nitel veriler, nicel bulgularda dijitalleşmeye ilişkin saptanan eğilimleri daha derinlikli biçimde açıklayarak, dijitalleşmenin yalnızca teknik ya da araçsal bir dönüşüm olmadığını; aynı zamanda bireylerin algısal ve duygusal dünyalarında da çok katmanlı etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Nicel analizde dijital medya kullanımının

yaygınlığına dair elde edilen veriler, nitel görüşmelerde bireylerin bu araçlarla kurdukları ilişkilerin anlam boyutunu görünür kılacak biçimde genişletilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen bulgular, dijital medyanın yalnızca içerik sunan bir platform olmanın ötesine geçerek; bireylerin bilgiye erişim biçimlerini, medya ile kurdukları güven ilişkisini ve eleştirel medya okuryazarlığı düzeylerini yeniden tanımladığını göstermektedir. Katılımcıların anlatımlarında, özellikle içerik doğruluğu, tarafsızlık ve bilgi güvenilirliğine ilişkin kaygıların artması, dijital medya ile kurulan ilişkinin yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duygusal bir temele dayandığını göstermiştir. Bu bağlamda, nitel bulgular, dijitalleşmenin bireyler üzerindeki etkilerini çok boyutlu biçimde ortaya koyarak, nicel verilerin açıklayıcılığını güçlendirmekte ve araştırmanın karma yöntem yaklaşımına uygun biçimde bütüncül bir analiz sunmasına olanak sağlamaktadır.

Tablo 4.4'te sunulan veriler, katılımcıların sosyal medya platformları arasında belirgin tercihler yaptığını göstermektedir. Tik Tok ve Telegramın diğer platformlara kıyasla daha fazla tercih edilmesi, kullanıcıların görsel ağırlıklı ve hızlı içerik sunan mecraları daha çok benimsediğine işaret etmektedir. Instagram da önemli bir haber kaynağı olarak öne çıkarken, Facebook, YouTube ve X (Twitter) gibi platformlar daha sınırlı düzeyde tercih edilmektedir. Bu durum, sosyal medya araçlarının haber erişimindeki kritik rolünü ortaya koymakla birlikte, platform tercihlerinin kullanıcı alışkanlıkları, içerik formatları ve demografik özellikler tarafından şekillendiğini göstermektedir. Kullanıcıların haber takibinde benimsedikleri farklı stratejiler, tercih edilen platformların çeşitlenmesine zemin hazırlamaktadır.

Yıldız ve Özmen (2023), sosyal medyanın haber üretim ve tüketim süreçlerinde sağladığı hız, etkileşim ve çoklu içerik biçimlerinin geleneksel habercilik anlayışını dönüştürdüğünü belirtmektedir. Bu dönüşüm, kullanıcıların haberleri daha dinamik ve kişiselleştirilmiş biçimlerde takip etmelerine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla, sosyal medyanın haber kaynağı olarak önemi giderek artmaktadır. Bu çalışma da sosyal medya platformlarının haber erişimindeki merkezi konumunu desteklemektedir. Uluç ve Yarcı (2017) sosyal medyanın sadece iletişim aracı olmaktan öte, kullanıcılar arasında yeni toplumsal etkileşim biçimleri ve kültürel pratikler oluşturduğunu vurgulamaktadır. Sosyal medya, bilgi edinme, paylaşma ve kolektif anlam yaratma süreçlerini yeniden şekillendirmekte; farklı platformların haber erişiminde sunduğu etkileşim ve katılım olanaklarının önemini artırmaktadır.

Acar (2024) ise sosyal ağ analizinin kullanıcılar arasındaki etkileşimleri anlamada kritik bir araç olduğunu ifade ederek, farklı sosyal medya platformlarına yönelik tercihlerin karmaşıklığını ve platformlar arası etkileşim modellerini daha iyi kavramaya katkı sağlamaktadır. Özdemir (2021), görsel ağırlıklı ve hızlı erişim sağlayan TikTok ve Telegram'ın öne çıktığını belirtirken; Instagram ve Facebook'un da önemli tercih edilen mecralar arasında yer aldığını ifade etmektedir. Metin odaklı X (Twitter) platformu ise daha sınırlı kullanıcı kitlesine sahiptir. Bu tespitler, katılımcıların tercihleriyle uyumludur. Evren (2024), Instagram ve Tik Tok'un sadece iletişim aracı olmaktan öte, kullanıcıların içerik üretimi ve paylaşımı yoluyla aktif katılım sağladığı dinamik ortamlar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu platformların görsel ve hızlı içerik yapısı, kullanıcıların haber erişimi ve bilgi paylaşımında daha yaratıcı ve interaktif roller üstlenmelerine olanak tanımaktadır.

Küçükvardar (2021), haber ajanslarının anlık mesajlaşma servislerinden özellikle Telegramı haber iletiminde hızlı ve etkili bir kanal olarak benimsediğini göstermektedir. Bu durum, Telegram'ın haber takibinde tercih edilme oranıyla paralellik taşımaktadır. Kuzören (2024), Tik Tok, YouTube Shorts ve Instagram Reels gibi kısa video formatlarının hızlı, görsel ve eğlenceli içerik sunarak kullanıcıların medya tüketim alışkanlıklarını değiştirdiğini belirtmektedir. Özellikle genç kullanıcılar arasında bu içeriklerin tercih edilmesi artmaktadır. Bu sonuçlar, Tik Tok ve Instagram gibi platformların haber erişiminde öncelikli olmasının nedenlerini açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Genel olarak, bulgular sosyal medya platformlarının farklı içerik formatları, kullanıcı etkileşim modelleri ve algoritmik yapıları üzerinden haber erişimindeki rollerinin literatürdeki çeşitli çalışmalarla uyumlu biçimde ortaya konduğunu göstermektedir. Kullanıcı tercihleri, içerik hızı, görsellik, etkileşim ve kişiselleştirilmiş deneyim gibi faktörlerin etkisiyle şekillenmektedir. Dijital medya platformları, hız, erişilebilirlik ve etkileşim açısından öne çıkmaktadır. Literatürde de belirtildiği gibi, dijital dönüşüm medya tüketim alışkanlıklarını köklü biçimde değiştirmiş; çoklu platform kullanımı ve dijital içerik üretimi giderek yaygınlaşmaktadır (Kuyucu, 2019; Tüylüoğlu, 2024).

Bu dönüşüm, haberlerin güvenilirliği konusunda önemli bir boyut ortaya çıkarmaktadır. Katılımcılar, özellikle dijital medya platformlarından yayılan içeriklere karşı belirgin bir güvensizlik sergilemektedir. Sosyal medya kaynaklı haberler, manipülasyona açık olması nedeniyle bilgi kirliliğine ve sansasyonel dilin yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu

durum, bireylerin medyayı sadece bilgi kaynağı olarak değil, aynı zamanda eleştirel olarak sorgulayıp değerlendirdikleri bir yapıya dönüştürmektedir.

İnce (2018), haberlerin sunumunda dikkat çekiciliği artırmak amacıyla yapılan müdahalelerin içeriklerin mozaiklenmesi, sembol kullanımı, seslerin değiştirilmesi, hareketli görsellerin tercih edilmesi ve fotomontaj teknikleri gibi yanıltıcı yöntemler kamuoyunda medyaya olan güveni zedelediğini ortaya koymaktadır. Yalnız ve Özsoy'un (2022) yerel dijital gazeteler üzerine gerçekleştirdiği çalışmada ise çevrim içi haber mecralarının okuyucuyu çekmek amacıyla başlık manipülasyonu, dikkat çekici görsel unsurlar ve kısa, hızlı tüketilebilen içerikler kullandığı ifade edilmektedir. Bu bulgular, dijital medyanın kullanıcı merkezli ve dinamik doğasını ortaya koyarken, geleneksel medyanın etkisinin neden azaldığını açıklamaya katkı sunmaktadır.

Katılımcılar yalnızca sosyal medya kaynaklı haberleri değil, aynı zamanda geleneksel medya organlarını da eleştirel ve temkinli bir yaklaşımla değerlendirmektedir. Bu durum, medyanın toplumsal güven erozyonuna neden olan başlıca faktörlerden biri olarak algılandığını göstermektedir. Medya içeriklerinin değerlendirilme biçimi giderek daha fazla eleştirel düşünce ve sorgulayıcı bir tutum çerçevesinde şekillenmektedir. Yeni medya ortamının yapısal özellikleri, özellikle bilgi doğrulama süreçlerinin yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Kılıç ve İspir (2020), bu durumun medya kullanıcılarının haber kaynaklarına karşı daha ihtiyatlı bir yaklaşım benimsemesine neden olduğunu vurgulamaktadır. Mevcut literatürde de internet ve sosyal medya aracılığıyla yayılan içeriklere duyulan güvenin sorgulanmasına yönelik çok sayıda araştırmanın bulunduğu görülmektedir.

Benzer şekilde, Gurbanova (2018) katılımcıların sosyal medya ve internet üzerinden yayılan haberlerin yalan ve yanıltıcı içerik barındırma ihtimali nedeniyle bu mecralara karşı ciddi bir güvensizlik duyduklarını belirtmiştir. Bununla birlikte yalnızca dijital platformlar değil, geleneksel medya araçlarından elde edilen haberler de katılımcılar tarafından eleştirel bir tutumla değerlendirilmiştir. Bu durum, medyaya yönelik eleştirel farkındalığın geniş kitlelerde yerleşmeye başladığını ve medya içeriklerine karşı daha bilinçli bir tutumun geliştiğini göstermektedir. Çavuş'un (2018) çalışmasında da medya güveninin zayıflamakta olduğu ve haber takipçilerinin bu güven kaybına karşı kendilerini koruyacak yeni doğrulama mekanizmalarına ihtiyaç duyduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda doğrulama platformlarının önemi öne çıkmakta ve medya okuryazarlığına duyulan ihtiyaç daha görünür hâle gelmektedir.

İnan (2019) tarafından yürütülen araştırmada ise medya güveni konusundaki belirsizliklerin bireyler arasındaki sosyal ilişkilerde, özellikle aile içi güven dinamiklerinde olumsuz etkiler yarattığı ortaya konmuştur. Araştırma sonuçları, bireylerin medya içeriklerine karşı duyduğu güvensizliğin sadece bireysel değil, ailevi düzeyde de etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, sosyal medyanın en fazla tercih edilen haber kaynağı olurken, gazetelerin en az tercih edilen medya aracı olarak geride kaldığı; haber programlarının ise bireylerde yoğun kaygı oluşturduğu ve bunun aile içi iletişim üzerinde olumsuz etkiler yarattığı vurgulanmaktadır. Güz ve Yanık'ın (2020) medya ve kamuoyu araştırmaları çerçevesinde yürüttükleri çalışmada, haber kaynaklarının kullanım sıklığı ile bu kaynaklara duyulan güven arasında doğrudan bir bağ bulunmadığı ortaya konmuştur. Araştırma, sık kullanılan medya araçlarının en güvenilir kabul edilmediğini ve kamuoyu araştırmalarına duyulan güvenin genel olarak düşük düzeyde seyrettiğini göstermiştir. Bu bulgular, mevcut çalışmada da gözlemlenen dijital medya içeriklerine yönelik genel güvensizlik eğilimini desteklemektedir.

Elde edilen bulgular bütüncül bir perspektiften değerlendirildiğinde, medya tüketim pratikleri ile güven algısı arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle sosyal medyanın hem bireysel düzeyde hem de aile yapısı üzerinde güven erozyonuna neden olan belirleyici bir unsur olarak öne çıktığı görülmüştür. Katılımcı görüşleri, medyanın aileler açısından yalnızca bir bilgi edinme aracı olmaktan çıkarak, aynı zamanda içeriklerin sorgulandığı, denetlendiği ve eleştirel bir süzgeçten geçirildiği bir alan hâline geldiğini ortaya koymuştur. Bu durum, ailelerin medya karşısında daha temkinli, seçici ve bilinçli bir tutum geliştirdiklerine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin çocuklarını dijital medya ortamlarının potansiyel olumsuzluklarına karşı koruma motivasyonuyla medya tüketiminde daha bilinçli, seçici ve eleştirel bir yaklaşım benimsedikleri görülmektedir. Söz konusu eğilim, toplum genelinde medya okuryazarlığı bilincinin yükseldiğine işaret etmekte ve dijital medyanın sadece içerik tüketimini değil, aynı zamanda ebeveynlik rollerini ve aile içi iletişim stratejilerini de yeniden yapılandırdığını ortaya koymaktadır.

Hem nitel hem de nicel verilerin birlikte değerlendirilmesi, dijitalleşmenin yalnızca bilgiye erişim biçimlerini değil; bireylerin medya ile kurduğu ilişkileri, eleştirel düşünme becerilerini, ebeveynlik sorumluluklarını ve toplumsal güven ilişkilerini de derinlemesine etkilediğini göstermektedir. Bu dönüşüm, medyanın toplumsal yapı üzerindeki etkilerini değerlendirirken güven, denetim, eleştirel farkındalık ve dijital vatandaşlık gibi kavramların çok boyutlu biçimde ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede dijital medya ortamı,

yalnızca bireysel medya tercihlerini değil; aynı zamanda toplumun güven yapısını yeniden şekillendiren dinamik bir etkileşim alanı olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 4.14'te yer alan Kruskal-Wallis H Analizi sonuçları incelendiğinde, haber izleme sıklığının İstismar Farkındalık Ölçeği ve Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanları üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığı görülmektedir. İstismar Farkındalık Ölçeği ters puanlandığı için, puan ortalaması arttıkça gerçek farkındalık düzeyi azalmaktadır. Bu bağlamda, haberleri "bazen", "sık" ve "çok sık" izleyen bireylerin ölçek puanlarının, "hiçbir zaman" ve "nadiren" izleyenlere göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak bu yüksek puanlar, ölçeğin ters puanlama özelliği nedeniyle çocuk istismarı farkındalık düzeyinin azaldığını göstermektedir. Yani, haber izleme sıklığı arttıkça istismar farkındalığının azaldığı değerlendirilmektedir.

Benzer şekilde, Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği açısından da haber izleme sıklığı arttıkça bireylerin olumsuz içerikleri kaydırma eğilimlerinin belirgin şekilde yükseldiği tespit edilmiştir. Bu durum, sık haber tüketiminin bireylerde yalnızca bilgi edinme ya da farkındalık geliştirme işlevi görmediğini; aynı zamanda psikolojik bir yüklenme oluşturduğunu ve savunma mekanizmalarını tetiklediğini göstermektedir. Özellikle felaket içeriklerinin yoğunluğu, bireylerde duygusal yıpranmayı artırmakta ve bu da bilgiye direnç geliştirme ya da içeriği hızlı geçme davranışlarıyla sonuçlanmaktadır. Araştırma sonuçları, medyanın bireyler üzerindeki etkisinin çift yönlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bir yandan medya, bilgiye ulaşım ve toplumsal bilinç açısından bir araç olarak işlev görürken; öte yandan içerik yoğunluğu ve duygusal yıpratıcılık nedeniyle bireylerin farkındalık düzeylerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Bu çelişkili durum, Karaman ve Karataş'ın (2009) medya okuryazarlığının farkındalık üzerindeki olumlu etkilerine dair bulgularıyla doğrudan karşıtlık içindedir. Söz konusu farklılığın, araştırma örneklemlerindeki demografik çeşitlilik, kullanılan ölçme araçlarının yapısal özellikleri veya medya içeriklerinin bağlamsal niteliği gibi etmenlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Benzer şekilde Yıldız ve Özmen (2023), sosyal medyanın haber üretim ve tüketim süreçlerinde sağladığı hız, etkileşim ve çoklu içerik biçimlerinin kullanıcıların haberleri daha aktif ve seçici biçimde takip etmelerine olanak tanıdığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, haber izleme sıklığındaki artışın toplumsal farkındalık düzeylerinde yükselmeye yol açtığı ve aynı zamanda felaket içeriklerini kaydırma davranışının da arttığı belirtilmektedir. Becan (2018) tarafından yapılan araştırmada ise sosyal medya bağımlılığının

haber takibi motivasyonları üzerindeki etkisi incelenmiş; yoğun sosyal medya kullanımının haberleri yalnızca bilgi edinme amacıyla değil, aynı zamanda alışkanlık ve eğlence gibi farklı motivasyonlarla da tüketildiği ortaya konmuştur.

Araştırma bulguları, haber izleme sıklığının toplumsal farkındalık ve bireysel tepkiler üzerinde karmaşık ve çok boyutlu etkiler yarattığını göstermektedir. Medya içeriklerine sık ve yoğun maruziyet, bireylerde bilgi edinme ve farkındalık sağlama potansiyelinin yanında, aynı zamanda duygusal yüklenme ve bilişsel tükenmişlik gibi olumsuz süreçlere de yol açabilmektedir (Potter, 2018). Özellikle çocuk istismarı farkındalığını ölçen ölçeğin ters puanlama yapısı göz önünde bulundurulduğunda, haber izleme sıklığı arttıkça ölçek puanlarının yükselmesi, farkındalık düzeyinin azaldığını göstermektedir. Bu durum, medyanın toplumsal bilinç oluşturmadaki rolüne dair önceki literatürle (Karaman & Karataş, 2009) çelişen bir sonuç ortaya koymaktadır.

Medya etkilerinin bu çelişkili görünümü, Nabi (2003) tarafından da belirtildiği üzere medya içeriklerinin bireylerde farklı duygusal tepkiler uyandırdığı ve bu tepkilerin bilgi erişimi, işleme ve davranışsal yanıtları şekillendirdiği gerçeğiyle açıklanabilir. Yoğun medya maruziyeti, özellikle olumsuz ve felaket içeriklerine karşı bir savunma mekanizması olarak kaydırma (scrolling) davranışının artmasına neden olmaktadır. Bu bulgu, felaket haberlerini kaydırma eğiliminin haber izleme sıklığıyla pozitif ilişki içinde olduğunu gösteren çalışmaları desteklemektedir (Valkenburg & Peter, 2013).

Ayrıca, Brossard ve Nisbet (2007) gibi araştırmacılar, yüksek medya maruziyetinin bireylerde bilgi yorgunluğu ve duyarsızlaşmaya yol açabileceğini; bunun da toplumsal farkındalık düzeylerinde beklenmedik düşüşlere neden olabileceğini ifade etmektedir. Bu tükenme durumu, mevcut çalışmada gözlenen istismar farkındalığının azalmasıyla tutarlıdır.

Dolayısıyla medya tüketiminin etkisi, salt olumlu ya da olumsuz olarak değil; bireylerin bilişsel kapasiteleri, duygusal dayanıklılıkları ve medya içeriklerinin niteliği gibi birçok faktörün etkileşimiyle şekillenen dinamik ve çok boyutlu bir süreçtir. Bu araştırmanın bulguları, haber izleme sıklığının toplumsal farkındalık ve bireysel tepkiler üzerinde karmaşık ve çelişkili etkiler yarattığını göstermektedir. Yoğun medya maruziyetinin, özellikle olumsuz içeriklerde, bilgi edinme ve farkındalık sağlamanın ötesinde duygusal yıpranmaya ve davranışsal savunma mekanizmalarının devreye girmesine yol açtığı anlaşılmaktadır. Bu durum, medya tüketiminin

etkilerinin tek yönlü olmadığını, bireylerin bilişsel ve duygusal süreçleriyle etkileşim halinde dinamik bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Nicel bulguları derinlemesine destekleyen nitel veriler, bireylerin medya içerikleriyle olan duygusal ilişkilerini anlamaya katkı sunmaktadır. Elde edilen sonuçlar, olumsuz haber içeriklerinin bireylerin duygu durumları üzerindeki yansımalarını ve bu yansımaların aile yaşamına yansımalarını kapsamlı şekilde incelemektedir. Analizler hem kadın hem erkek katılımcıların bu konuya yüksek duyarlılık gösterdiğini ve her iki grubun da duygusal tepkiler açısından benzer düzeyde etkilendiğini ortaya koymuştur. Özellikle çocuklara yönelik istismar, kayıp ve şiddet içerikli haberlerin bireysel ruh halleri üzerinde doğrudan olumsuz etkiler yarattığı vurgulanmış; bu içeriklerin aile yaşamına da yansıyan bir duygusal yük oluşturduğu belirtilmiştir. Kadın katılımcılar, duygusal etkilenimlerini daha ayrıntılı ve içgörülü bir şekilde ifade etmiş; bu içeriklerin kaygı, endişe ve çaresizlik gibi duyguları tetiklediğini dile getirmiştir.

Katılımcıların önemli bir bölümü, bu tür içeriklerden uzak durmaya çalışma, haberleri hızlıca geçme ya da hiç izlememe gibi davranışlar sergilediklerini belirtmiş; bu durum medya karşısında geliştirilen savunma mekanizmalarının bir örneği olarak değerlendirilmiştir. Bu bulgular, Cereci'nin (2010) çalışmasıyla anlamlı paralellik taşımaktadır. Cereci, haberlerin yalnızca bilgi veren içerikler olmadığını; aynı zamanda bireylerin düşünsel ve duygusal yaklaşımlarını dönüştüren bir araç olarak işlev gördüğünü belirtmektedir. Haberlerin yalın görüntüsü dahi çoğu zaman geçici olumlu ya da olumsuz duygular uyandırmakta; bu duygusal etkiler de bireylerin tutumlarını ve davranışlarını şekillendirebilmektedir. Bu bağlamda, çalışma da haberlerin bireyler üzerindeki duygusal etkilerinin görmezden gelinemeyecek kadar güçlü ve çok boyutlu olduğunu ortaya koymakta; medya içeriklerinin yalnızca bilgi taşıyıcı değil, aynı zamanda duygu şekillendirici nitelikte olduğunu vurgulamaktadır.

Tablo 4.15'te yer alan Kruskal-Wallis H testi sonuçları, sosyal medya takip sıklığının hem İstismar Farkındalık Ölçeği hem de Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanlarında anlamlı farklılıklar yarattığını göstermektedir. İstismar Farkındalık Ölçeği ters puanlama sistemine sahip olduğundan, ölçek puanları yükseldikçe gerçek farkındalık azalır. Bu bağlamda, sosyal medyayı "sık" ve "çok sık" takip eden bireylerin puanları, "nadiren" ve "bazen" takip edenlere göre anlamlı biçimde daha yüksektir. Bu durum, sosyal medya kullanım sıklığının çocuk istismarı farkındalığını azalttığını düşündürmektedir. Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği açısından ise sosyal medya kullanım sıklığı ile ölçek puanları arasında pozitif yönlü ve

anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal medyayı "çok sık" takip edenlerin puan ortalamaları, diğer gruplara göre anlamlı biçimde daha yüksektir. Bu bulgu, olumsuz içeriklere karşı bilinçli veya otomatik bir kaçınma stratejisinin geliştiğini göstermektedir.

Araştırma bulguları, sosyal medya kullanım sıklığı arttıkça çocuk istismarı farkındalığı düzeyinin anlamlı biçimde azaldığını ve felaket haberlerini kaydırma davranışının ise belirgin biçimde yükseldiğini göstermektedir. Sosyal medya, bireylerin yalnızca bilgi edinim davranışlarını değil, aynı zamanda içeriklere yönelik duyuşsal tepkilerini de dönüştürmektedir. Özellikle olumsuz ve hassas içeriklere maruz kalma sıklığı arttıkça, bireylerin bu tür içeriklere karşı duyarlılığı azalmakta ve haberlere karşı bir tür kayıtsızlık gelişmektedir. Söz konusu kayıtsızlık, yoğun haber tüketiminin bir sonucu olarak duygusal yüklenmenin zamanla toleransa dönüşmesiyle açıklanmakta; bu durum bireylerin hassas konulara karşı daha az tepki vermesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, sosyal medya içeriklerine sık maruz kalan bireylerde desensitizasyon (duyarsızlaşma) eğilimlerinin geliştiği ifade edilmektedir (De Choudhury ve arkadaşları, 2014). Bu tür içeriklerin sıklığı ve hızlı tüketimi, bireylerde haber yorgunluğu oluşturmakta; bu da içeriklerin bilinçli şekilde kaydırılması ya da görmezden gelinmesi davranışlarını beraberinde getirmektedir (Park, 2019). Diğer yandan, medya içeriklerini eleştirel süzgeçten geçirmeden kabul eden bilgi düzeyi düşük bireylerde sosyal medya içeriklerinin farkındalık yaratma potansiyeli sınırlı kalmaktadır. Bu durum, toplumsal hassasiyet gerektiren konularda farkındalığın yüzeysel kalmasına yol açmaktadır (Brossard & Nisbet, 2007).

Literatürle karşılaştırıldığında, bulgular bazı çalışmalarla örtüşmekle birlikte bazı çelişkiler de barındırmaktadır. Kıran, Küçükbostancı ve Emre (2020) sosyal medya kullanımının bilgi düzeyini artırırken kaygıyı da yükselttiğini belirtmiş; bu, mevcut çalışmanın duygusal etki boyutunu desteklemektedir. Ancak Keskin ve Baş (2015) sosyal medya kullanım sıklığının toplumsal farkındalık ve davranış değişikliklerini artırdığını savunmuştur. Bu bulgu, mevcut çalışmanın çocuk istismarı farkındalığının azaldığını gösteren sonucu ile çelişmektedir. Kalaman (2019) ise sosyal medya kullanıcılarının dijital gözetim deneyimlerinin bilinçli davranış geliştirme eğilimini artırdığını belirtmiştir. Mevcut çalışmada gözlenen kaydırma davranışı, bu bilinçli kaçınma stratejileriyle örtüşmektedir. Demirkol'un (2017) araştırması da sosyal medya takip sıklığının haber farkındalığı ve eleştirel tutum geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir. Ancak, bu bulgu mevcut çalışmada sosyal medya sıklığı arttıkça farkındalık düzeyinin azaldığını ortaya koyan bulguyla ters düşmektedir. Benzer şekilde Duman (2019),

sosyal medya kullanımının toplumsal farkındalığı artırdığını ve psikolojik koruma mekanizmalarını harekete geçirdiğini ifade etmiştir. Bu ifade, kaydırma davranışındaki artışla örtüşürken; farkındalık azalması açısından bir farklılık ortaya koymaktadır.

Sosyal medya etkilerinin sadece maruz kalma düzeyine değil, aynı zamanda içeriğin nasıl algılandığı ve işlendiğine bağlı olduğu görülmektedir. Medya okuryazarlığı, bireylerin içeriklere daha bilinçli ve eleştirel yaklaşmasını sağlayarak olumsuz etkilerden korunmayı mümkün kılmaktadır (Hobbs, 2010). Elde edilen bulgularda, sosyal medya takip sıklığının toplumsal duyarlılık ve içeriklere karşı tepkiler üzerinde karmaşık, çok boyutlu etkiler yarattığı anlaşılmaktadır. Bilinçli kaçınma davranışları ile farkındalıkta görülen düşüş, sosyal medya etkilerinin dinamik ve etkileşimli doğasını ortaya koymaktadır.

Tablo 4.5'te sunulan Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçları, cinsiyet değişkeninin hem İstismar Farkındalık Ölçeği hem de Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanlarında anlamlı farklılıklar yarattığını göstermektedir. Erkek katılımcıların İstismar Farkındalık Ölçeği puanlarının kadınlara göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Ancak ölçeğin ters puanlama sistemi nedeniyle, yüksek puan daha düşük farkındalık anlamına gelmektedir (Pekdoğan, 2017). Bu bağlamda erkeklerin çocuk istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin kadınlardan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanlarında da erkeklerin ortalaması kadınlardan anlamlı şekilde yüksektir. Bu da erkeklerin felaket içerikli haberlere karşı daha fazla kaydırma, yani bu tür içeriklerden kaçınma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu bulgular, cinsiyetin toplumsal farkındalık ve olumsuz içeriklere karşı savunma stratejileri geliştirme açısından belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal medya içeriklerine yönelik tutumlar ve bilişsel tepkilerin cinsiyet temelinde farklılaşabildiği anlaşılmaktadır.

Bu doğrultuda, mevcut bulgular literatürdeki pek çok çalışmayla örtüşmekte ve önceki araştırmaları destekler niteliktedir. Özyürek ve Dakak (2016) kadınların çocuklara karşı daha duyarlı ve koruyucu tutumlar geliştirdiğini, dolayısıyla istismar farkındalıklarının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Pekdoğan ve Kanak (2017) ise kadınların geleneksel toplumsal roller çerçevesinde çocuk bakım sorumluluğunu daha çok üstlenmelerinin farkındalık düzeylerini etkilediğini vurgulamıştır.

Dakak'ın (2022) araştırması aile yapısı, sosyal çevre ve psikolojik etmenlerin kadınların çocuklarına yönelik davranışlarını şekillendirdiğini ve kadınların istismara karşı daha bilinçli

olduklarını göstermiştir. Alisinanoğlu ve Bağcı (2023) ile Zülkar ve arkadaşları (2021) da kadın ebeveynlerin istismar farkındalığının erkeklerden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, kadınların çocuk bakımındaki birincil rolleri, duygusal yakınlıkları ve koruyucu eğilimleriyle açıklanmaktadır. Öte yandan, Aktu'nun (2023) çalışması otoriter ebeveynlik tarzının istismar farkındalığını etkilediğini ve iletişime açık ebeveynlerin daha yüksek farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir. Literatürde otoriter ebeveynlik tarzının erkeklerde daha yaygın olması, erkek katılımcıların yüksek puan almalarını (düşük farkındalık) desteklemektedir. Mevcut araştırmada erkeklerin daha yüksek puan alması, yani daha düşük farkındalık düzeyine sahip olması literatürle uyumludur. Genel olarak kadınların çocuk istismarına karşı daha yüksek farkındalık düzeyine sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın nicel verileri, kadın katılımcıların çocuk istismarı ve ihmali konularında erkeklerden daha yüksek farkındalık sergilediğini göstermektedir. Bu durum, kadınların çocuk bakımına yönelik toplumsal sorumlulukları, duygusal hassasiyetleri ve çocuklarla daha doğrudan etkileşimde olmaları gibi faktörlerle ilişkilendirilmektedir. Ancak, farkındalık düzeylerinin yalnızca cinsiyete indirgenemeyeceği; sosyal medya kullanımı, ebeveynlik deneyimi, dijital okuryazarlık, kültürel değerler ve bireysel yaşam deneyimlerinin de etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenle çocuk istismarı farkındalığının değerlendirilmesinde çok değişkenli ve kapsamlı modellerin benimsenmesi gereklidir.

Tablo 4.6'da yer alan Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçları, aile yapısı değişkeninin İstismar Farkındalık Ölçeği ve Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermektedir. Çekirdek aile ile geleneksel aile gruplarının her iki ölçek puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmemektedir. Bu bulgular, aile yapısının çocuk istismarı farkındalığı ve felaket haberlerine yönelik kaydırma davranışında belirleyici bir faktör olmadığını işaret etmektedir. Dolayısıyla, aile türüne bağlı olarak bireylerin sosyal medya içeriklerine ilişkin tutum ve farkındalık düzeylerinde anlamlı değişimler gözlenmemektedir.

Literatürde aile yapısının çocuk istismarı farkındalığı üzerindeki etkisiyle ilgili farklı sonuçlar bulunmakla birlikte, çalışmadaki veriler bu değişkenin söz konusu farkındalık ve davranışları doğrudan etkilemediğini ortaya koymaktadır. Yücel (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterdiği, ancak aile

yapısının farkındalık düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisinin bulunmadığı rapor edilmektedir. Kulakçı Altıntaş ve arkadaşları (2023) tarafından yapılan çalışmada ise, okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinde demografik değişkenlere bağlı farklılıklar gözlenmekte, ancak aile yapısının belirleyici bir faktör olmadığı bildirilmektedir. Bu sonuçların, dijital medyanın etkisinin artması, bilgiye erişimin bireyselleşmesi ve toplumsal rollerin dönüşümü bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yüzügüldü ve Ülküer (2023) tarafından yürütülen araştırmada, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuk istismarı ve ihmali konusundaki farkındalık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmekte, ancak aile yapısının tek başına farkındalık düzeyleri üzerinde belirleyici bir etkisinin bulunmadığı vurgulanmaktadır. Bu bulgular, mevcut çalışmada da aile yapısına göre istismar farkındalığı ve felaket haberlerinden kaçınma davranışlarında anlamlı farklılıkların bulunmamasıyla paralellik göstermektedir.

Öte yandan, literatürde aile yapısının farkındalık düzeyleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Özyürek ve Dakak (2016) tarafından yürütülen çalışmada, aile yapısının çocuk istismarı farkındalığını etkileyebileceği belirtilmekte ise de mevcut çalışmada çekirdek ve geniş aile yapısına sahip bireyler arasında istismar farkındalığı ve felaket içerikli haberlerden kaçınma davranışlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır. Bu durumun toplumsal yapının dönüşümü, aile rollerindeki benzeşme ve dijital bilgi kaynaklarının yaygınlaşmasıyla açıklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, bireylerin farkındalık düzeylerinin giderek homojenleşmekte olduğu gözlenmektedir. Örneklemde geniş aile yapısına sahip bireylerin sayıca sınırlı olması, anlamlı farklılıkların tespit edilmemesinde etkili bir faktör olmaktadır.

Öner Demirci (2019) tarafından yürütülen çalışmada ise ebeveynlerin çocuk istismarı farkındalık düzeylerinin cinsiyet ve aile yapısı gibi demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bildirilmektedir. Mevcut araştırmada ise çekirdek ve geniş aile yapısına sahip bireyler arasında bu farklılıklar istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamaktadır. Bu sonuç, toplumsal dönüşüm, eğitim ve dijital medya aracılığıyla farkındalık düzeylerinin daha dengeli bir hâl aldığına işaret etmektedir. Ayrıca, araştırma örnekleminde geniş aile yapısına mensup bireylerin sınırlı sayıda temsil edilmesi, anlamlı farkların ortaya çıkmasını engellemekte olduğu değerlendirilmektedir.

Bu veriler ışığında, aile yapısının çocuk istismarı farkındalığı ve felaket içerikli haberlerden kaçınma davranışları üzerindeki etkisinin günümüz toplumsal ve teknolojik koşulları nedeniyle sınırlı kaldığı görülmektedir. Dijital medya ve bilgiye erişimin kolaylığı, bireylerin farkındalık düzeylerini şekillendiren başlıca faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca, aile rollerinin dönüşümü ve sosyo-kültürel değişimler, aile yapısına dayalı farklılıkların azalmasına yol açmaktadır.

Bireylerin çocuk istismarı ve dijital medya içeriklerine ilişkin tutumlarının tek bir demografik değişkenle açıklanmasının güçleştiği ortaya çıkmaktadır. Farkındalık ve davranışlar üzerinde sosyal medya kullanımı, bireysel değerler, ebeveynlik deneyimi ve dijital okuryazarlık gibi çok boyutlu faktörler daha belirleyici olmaktadır. Sosyo-kültürel dönüşüm ve bilgiye erişimin kolaylaşmasıyla, aile yapısına bağlı farkındalık düzeylerinin giderek homojenleştiği gözlenmektedir.

Tablo 4.7'de yer alan Bağımsız Örneklem T-Testi bulguları, çocuk cinsiyeti değişkeninin hem İstismar Farkındalık Ölçeği hem de Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Kız ve erkek çocuk grupları arasında her iki ölçek bakımından anlamlı bir farklılık saptanamamaktadır. Bu durum, çocuk cinsiyetinin istismar farkındalığı ve felaket haberlerine yönelik kaydırma davranışı üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, ebeveynlerin sosyal medya içeriklerine yönelik farkındalık ve kaydırma tutumlarının, çocukların cinsiyetine göre anlamlı düzeyde değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Mevcut bulgular, ilgili literatürle büyük ölçüde örtüşmektedir. Aydoğdu ve Özsoy (2017) tarafından yapılan çalışmada da çocuk cinsiyetinin istismar farkındalık düzeylerinde belirleyici bir değişken olmadığı vurgulanmaktadır. Bu durum, mevcut araştırma bulgularıyla uyumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Benzer biçimde, Alisinanoğlu ve Bağcı (2023) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu paralellik, çocuk cinsiyeti gibi biyolojik değişkenlerin tek başına farkındalık düzeylerini belirlemede yeterli olmadığını; bireysel ve çevresel faktörlerin etkisinin daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Akgün ve Çetin (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşabildiği, ancak çocuk cinsiyeti bağlamında anlamlı bir farklılık saptanmadığı belirtilmektedir. Bu bulgu, mevcut araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Söz konusu bulgular, farkındalık düzeylerinin biyolojik cinsiyetten çok ebeveynlik tarzı, eğitim düzeyi ve sosyal medya kullanımı gibi çevresel ve davranışsal değişkenlerce şekillenmekte olduğunu işaret etmektedir.

Ayrıca, Büber ve Taylan (2023) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin çocuk ihmali ve istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterdiği; ancak katılımcıların cinsiyeti, yaşı, mesleği ve çocuklarının cinsiyetinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirtilmektedir. Günümüzde geleneksel toplumsal rollerin dönüşmesi, çocuğun cinsiyetine yönelik kalıp yargıların zayıflaması ve bilgiye bireysel erişimin artması gibi unsurlar, ebeveynlerin farkındalık düzeylerinde yaşanan değişimin demografik değişkenlerden ziyade bilgiye erişim biçimleri ve medya okuryazarlığı gibi faktörlerle şekillendiğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, çocuk cinsiyetinin ebeveyn farkındalık düzeyleri üzerinde belirleyici bir unsur olmaktan giderek uzaklaştığı ve etkisinin sınırlı hâle geldiği ortaya çıkmaktadır.

Bulgular, çocuk cinsiyetinin istismar farkındalığı ve felaket haberlerine yönelik kaydırma davranışı açısından belirleyici bir faktör olmaktan ziyade, ebeveynlerin eğitim seviyesi, medya okuryazarlığı ve ebeveynlik yaklaşımlarının daha etkili olduğu görüşünü desteklemektedir. Bu bağlamda, çocuk cinsiyetinin ebeveyn farkındalık düzeyleri üzerinde belirleyici bir unsur olmaktan giderek azalmakta olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 4.8 kapsamında elde edilen bulgular, ebeveynlerin yaş değişkeninin hem İstismar Farkındalık Ölçeği hem de Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir. Ebeveynlerin yaşları ilerledikçe çocuk istismarı farkındalık düzeyleri ve dijital ortamda felaket haberlerine verdikleri tepkiler anlamlı şekilde değişmemektedir.

Literatürde benzer sonuçlar bulunmaktadır. Bozcan ve arkadaşları (2019) ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin genel olarak orta düzeyde olduğunu belirlemiş; yaş değişkeninin farkındalık düzeyini anlamlı biçimde etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Özyürek ve Tezel Şahin'in (2005) kırsal ve kentsel bölgelerde anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin çalışması da yaşın tek başına çocukla ilgili farkındalık ve

tutumları belirlemede yeterli bir faktör olmadığını vurgulamaktadır. Ercan (2018) ise annelerin yaşı ile istismar farkındalığı arasında anlamlı ilişki bulamamış, yaşın farkındalık üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu ortaya koymuştur.

Öte yandan, araştırma bulguları literatürdeki bazı çalışmalardan farklılık göstermektedir. Yücel (2021), özellikle 41 yaş ve üzeri ebeveynlerin çocuk istismarı farkındalığının daha düşük olduğunu tespit etmiş; yaşın farkındalık üzerinde negatif etkisi olabileceğini belirtmiştir. Güler ve arkadaşları (2002) da 35 yaş ve üzeri annelerde istismar davranış potansiyelinin arttığını ortaya koymuş, yaşın artışıyla farkındalık düzeyinde azalma olabileceğine işaret etmiştir. Bu durum, yaşça büyük bireylerde geleneksel değer yargıları ve bilgiye erişim sınırlılıklarının farkındalığı olumsuz etkileyebileceği hipotezini desteklemektedir.

Benzer şekilde İnan ve Uğurlu (2024) yaş arttıkça istismar farkındalığında azalma bulmuş, bu da yaşın etkisinin sosyo-kültürel bağlam ve örneklem özelliklerine göre değişebileceğini göstermektedir. Akgün ve Çetin (2020) ise yalnızca anne yaşı ile farkındalık arasında anlamlı ilişki tespit etmiş; özellikle 22-30 yaş arası annelerin daha yüksek farkındalığa sahip olduğunu belirtmiştir. Baba yaşı ile farkındalık arasında anlamlı fark bulunmaması ise bu araştırmanın sonuçlarıyla uyumludur. Bu durum, yaşın farkındalık üzerindeki etkisinin cinsiyete göre farklılık gösterebileceğini düşündürmektedir.

Ünal (2017) tarafından yapılan araştırmada genç ebeveynlerin (20-30 yaş) istismar farkındalığının ileri yaş grubundakilere göre daha yüksek olduğu belirtilmiş, genç ebeveynlerin çocuk istismarı konusunda daha duyarlı olabileceği ifade edilmiştir. Ünal'ın bulguları yaş ile farkındalık arasında anlamlı ilişki olduğunu desteklerken, bu araştırmanın yaş değişkeni açısından elde ettiği sonuçlarla örtüşmemektedir. Bu araştırmada yaş değişkeni farkındalık düzeyleri üzerinde belirleyici bir rol oynamamış olsa da alanyazında yer alan bazı bulgularla çelişen ve bazılarıyla örtüşen sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen bu farklılıklar, örneklem özellikleri, veri toplama araçları ve çalışmanın yapıldığı sosyo-kültürel bağlam gibi değişkenlerden kaynaklanıyor olabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 4.9'da sunulan bulgulara göre, bireylerin gelir durumu hem İstismar Farkındalık Ölçeği hem de Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanlarında anlamlı farklılıklar yaratmaktadır. İstismar Farkındalık Ölçeği ters puanlama sistemine sahip olup, puanlar yükseldikçe farkındalık azalmaktadır. 80.001 TL ve üzeri gelir grubundaki katılımcıların

puanlarının anlamlı şekilde daha düşük olması, bu grubun çocuk istismarı farkındalığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Öte yandan, daha düşük gelir grubundakilerin yüksek puan alması, farkındalıklarının görece sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, çocuk istismarı farkındalığının yalnızca ekonomik gelirle doğrusal bir ilişki içinde olmadığını, belirli bir gelir eşiğinin üzerinde farkındalığın artabileceğini göstermektedir.

Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği açısından da yüksek gelir grubundaki bireylerin puanları anlamlı şekilde daha düşüktür. Bu, yüksek gelir grubundakilerin dijital platformlarda felaket içeriklerine karşı daha az kaydırma davranışı sergilediğini; dolayısıyla bu tür içeriklere karşı daha fazla dikkat gösterdiğini ya da daha uzun süre maruz kaldığını düşündürmektedir. İki ölçek bir arada değerlendirildiğinde, yüksek gelir grubundakilerin çocuk istismarı farkındalığının yüksek, felaket haberlerine yönelik kaydırma eğiliminin ise düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu, gelir düzeyinin toplumsal duyarlılık ve dijital medya tepkilerini farklı dinamikler aracılığıyla şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar literatürdeki çeşitli çalışmalarla uyumludur. Örneğin, Bozcan ve arkadaşları (2019), ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin gelir durumuna göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini, yüksek gelir grubundakilerin daha yüksek farkındalığa sahip olduğunu bildirmiştir. Benzer şekilde, Öncü ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında düşük gelir düzeyinin çocuk istismarı açısından önemli bir risk faktörü olduğu vurgulanmıştır. Ancak Can ve Beyazıt (2018), gelir düzeyinin çocuk istismarı farkındalığı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını raporlamış; İzmirli, Sur ve Polat (2000) ise sosyoekonomik düzeyin artmasıyla farkındalık düzeyinin yükseldiğini, ancak orta gelir grubunun yüksek gelir grubuna kıyasla daha yüksek farkındalık sergilediğini belirtmiştir. Bu çeşitlilik, örneklem farklılıkları, ölçme araçları ve araştırma bağlamlarından kaynaklanabilmektedir.

Dijital medya ve felaket içeriklere verilen tepkilerin sosyoekonomik değişkenlerle ilişkisinin incelendiği çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, medya okuryazarlığı, dijital dikkat ve bilişsel yük gibi faktörlerin sosyoekonomik statüyle bağlantılı olabileceğine dair bulgular mevcuttur (Livingstone & Helsper, 2007). Mevcut çalışma da yüksek gelir grubundaki bireylerin dijital içeriklere yönelik bilişsel ve duygusal tepkilerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, dijital medya kullanımı ve içeriklere verilen tepkilerin yalnızca kişisel tercih değil, aynı zamanda sosyoekonomik bağlamın bir yansıması olduğunu göstermektedir.

Bu nedenle, çocuk istismarı farkındalığı ve dijital medya ortamında karşılaşılan olumsuz içeriklere verilen bilişsel tepkiler, sosyoekonomik değişkenlerin etkisi altında şekillenmektedir. Ancak bu ilişkinin deterministik değil, çok boyutlu ve bağlamsal faktörlerin etkileşimine bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 4.10'da yer alan One-Way ANOVA analizleri, bireylerin çocuklarının yaş gruplarına göre hem İstismar Farkındalık Ölçeği hem de Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanlarında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. İstismar Farkındalık Ölçeği ters puanlama sistemine sahip olup, yüksek puanlar farkındalık düzeyinin düşük olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, 3-5 yaş arası çocuğa sahip bireylerin aldıkları ortalama puan diğer yaş gruplarına kıyasla anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Bu durum, küçük yaş grubundaki çocukların ebeveynlerinin çocuk istismarı konusunda daha düşük farkındalık seviyesine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, 9 yaş ve üzeri çocuğa sahip bireylerin daha düşük puan almaları, bu grubun istismar risklerine karşı daha bilinçli bir tutum benimsediğini göstermektedir. Bu farklılık, çocuk yaşının ilerlemesiyle ebeveynlerin istismar risklerini değerlendirme ve farkındalık geliştirme süreçlerinde artış yaşandığını ortaya koymaktadır.

Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği açısından yüksek puanlar daha fazla kaydırma davranışını göstermektedir. Bulgular, 3-5 yaş grubundaki bireylerin felaket haberlerinden uzak durma davranışlarının özellikle 6-8 yaş grubuna göre anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, küçük yaşta çocuğa sahip bireylerin duygusal olarak yoğun içeriklerden kaçınma eğiliminde olduğunu desteklemekte ve ebeveynlerin bu tutumunun korunma stratejileri kapsamında değerlendirilebileceğini göstermektedir. Zira ebeveynler, erken çocukluk döneminde yaşanan olumsuz medya içeriklerinden etkilenerek, kendi ruhsal sağlığını koruma yönünde davranışlar sergilemektedir.

Genel olarak elde edilen bulgular hem çocuk istismarı farkındalığı hem de felaket haberlerine karşı gösterilen kaydırma tepkileri açısından çocuk yaşının önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının yaşı ilerledikçe istismar farkındalığında artış yaşanmakta, buna karşılık duygusal yükü yüksek haberlerden kaçınma davranışında azalma gözlemlenmektedir. Bu durum, toplumsal farkındalık ve medya içeriklerine yönelik duyarlılığın bireysel sorumluluk bilinci ve ebeveynlik süreciyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Araştırma bulguları, ebeveynlerin çocuklarının yaşlarına bağlı olarak medya içeriklerine karşı tutum ve müdahale stratejilerinin farklılık gösterdiğini desteklemektedir. Bu sonuçlar, Livingstone ve Helsper'in (2008) ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımını yaşa bağlı farklı müdahalelerle düzenlediği yönündeki bulgularla uyumludur. Özellikle küçük yaş gruplarında ebeveynlerin medya içeriklerini filtreleme ve koruyucu müdahalelerde bulunma eğilimi, 3-5 yaş grubunda felaket haberlerinden kaçınma davranışının yüksek çıkmasını açıklamaktadır.

Benzer şekilde, Valkenburg ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen "Algılanan Ebeveyn Medya Aracılığı Ölçeği" kapsamında ebeveynlerin medya müdahale stratejilerinin çocuk yaşına göre değişiklik gösterdiği ve bu tutumların çocukların maruz kaldığı içeriklere yönelik yaklaşımlarını şekillendirdiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, istismar farkındalığının yaşla birlikte artması ve küçük yaş grubunda daha yüksek kaydırma davranışının gözlenmesi, ebeveynlerin hem farkındalık hem de korunma stratejileri doğrultusunda aktif rol aldığını göstermektedir.

Bandura'nın sosyal bilişsel kuramı ise bireylerin davranışlarını öğrenmede gözlem yolunun önemine vurgu yapmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının yaşlarına göre medya içeriklerini seçmeleri ve bu içeriklere yönelik tepkilerinin hem kişisel deneyim hem de gözlemsel öğrenme yoluyla şekillendiği ifade edilmektedir. Çocuk yaşının ilerlemesiyle ebeveynlerin istismar farkındalığında görülen artış, bilinçli gözlem ve değerlendirme süreçlerinin sonucu olarak değerlendirilmektedir (Bandura, 2009). Bu çerçevede araştırma bulguları, ebeveynlerin medya aracılığıyla kazandıkları farkındalık ve geliştirdikleri koruyucu davranışların çocuk yaşına bağlı olarak şekillendiğini göstermekte olup, bu durum literatürde ebeveyn medya aracılığı ve sosyal öğrenme kuramı perspektifleriyle tutarlı biçimde açıklanmaktadır.

Öte yandan, Kaytez ve Deleş'in (2020) okul öncesi dönemde çocuğu bulunan anneler üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, istismar farkındalık düzeylerinin çocuk yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bildirilmiştir. Bu sonuç, mevcut araştırmanın bulgularıyla çelişmektedir. Mevcut çalışmada çocuk yaşının ilerlemesiyle farkındalık düzeylerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Bu çelişkinin, Kaytez ve Deleş'in araştırmasının yalnızca okul öncesi dönemi kapsaması ve örneklemin sadece annelerden oluşması gibi sınırlılıklarından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Ayrıca ebeveynlik rollerindeki toplumsal ve kültürel

farklılıkların tam olarak yansıtılamaması bu durumu açıklamaktadır. Bu nedenle mevcut bulguların daha geniş ve farklı yaş gruplarını içeren örneklemlerle desteklenmesi gerekmektedir.

Literatürde yapılan çalışmalarda çocuk istismarı vakalarının özellikle erken çocukluk dönemi (0–6 yaş) içerisinde yoğunlaştığı ve çocukların bu dönemde fiziksel, duygusal ve ihmal boyutlarında yüksek derecede savunmasız olduğu belirtilmektedir (Yaşar & Akduman, 2007). Ayrıca istismar epidemiyolojisi verileri, yaş küçüldükçe istismara maruz kalma riskinin arttığını göstermektedir (Öner Demirci, 2019). Bu bağlamda ebeveynlerin küçük yaş grubundaki çocuklara yönelik farkındalıklarının düşük olması ve medya içeriklerinden kaydırma davranışlarının yüksek olması, bu dönemde yaşanan savunmasızlık ve risk algısıyla uyumluluk taşımaktadır.

Araştırmanın nicel bulguları, çocuk yaşının ebeveynlerin istismar farkındalığı ve medya içeriklerine yönelik tutumları üzerinde belirleyici bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle erken çocukluk döneminde (3–5 yaş), ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin görece daha düşük olduğu ve felaket içerikli haberlerden çocuklarını korumak adına kaydırma davranışlarını daha sık sergilediği gözlemlenmiştir. Bu durum, küçük yaş gruplarındaki çocukların korunması için ebeveynlerin hem bilişsel hem de duygusal temelli farklı stratejiler geliştirme ihtiyacı duyduğunu göstermektedir. Buna karşın çocuğun yaşı ilerledikçe ebeveynlerin farkındalık düzeylerinde belirgin bir artış gözlenmiş; bu da gelişimsel ihtiyaçları daha iyi kavrayarak riskleri daha bilinçli biçimde yönetebildiklerini göstermektedir. Bu bağlamda, medya aracılığıyla yürütülecek farkındalık ve ebeveyn eğitimlerinin çocuğun yaş grubuna göre özelleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.11'de, eğitim durumu değişkenine göre İstismar Farkındalık Ölçeği ve Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği puanları arasındaki farklılıklar Kruskal Wallis-H testi ile analiz edilmiştir. İstismar Farkındalık Ölçeği ters puanlandığından, puan ortalamasının yüksek olması farkındalık düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Bulgulara göre, eğitim durumu grupları arasında istismar farkındalığı açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ortaokul mezunlarının puan ortalaması, lisansüstü mezunlarına kıyasla anlamlı derecede yüksek olup, bu durum ortaokul mezunlarının istismar farkındalık düzeyinin daha düşük olduğunu göstermektedir. Lise mezunlarının ortalamaları da hem lisans hem de lisansüstü mezunlarının farkındalık puanlarından anlamlı şekilde yüksek çıkmış, dolayısıyla farkındalık seviyelerinin

bu gruplara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, lisans mezunlarının farkındalık puanları da lisansüstü mezunlardan anlamlı ölçüde yüksektir. Bu sonuçlar, eğitim seviyesi arttıkça çocuk istismarı farkındalığının yükseldiğini ortaya koymaktadır. Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği ise doğrudan puanlandığından, yüksek puan daha fazla kaydırma davranışını ifade etmektedir. Eğitim durumuna göre bu ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır; bu da eğitim seviyesinin felaket haberlerinden kaçınma davranışını etkilemediğini göstermektedir.

Araştırma bulguları, eğitim düzeyinin çocuk istismarı farkındalığı üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim seviyesi düşük grupların (ortaokul ve lise mezunları) daha yüksek İstismar Farkındalık Ölçeği puanlarına sahip olması, bu bireylerin farkındalık düzeylerinin nispeten düşük olduğunu göstermektedir. Eğitim arttıkça bilinç ve farkındalık yükselmektedir.

Bu sonuçlar, Meraki ve Var'ın (2019) araştırmasıyla paralellik göstermektedir. Söz konusu çalışmada ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi düzeylerinin eğitimle birlikte arttığı, eğitim seviyesi düşük bireylerin doğru bilgiye erişimde zorlandığı ve istismar konusundaki yanlış tutumlarını sürdürme eğiliminde oldukları belirtilmiştir. Benzer şekilde, Bilge ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan araştırmada, eğitim seviyesi yükseldikçe duygusal istismar davranışlarının azaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, eğitim seviyesinin yalnızca bilgiye değil, ebeveynlik tutumlarına da olumlu yansıdığını göstermektedir. Hatiboğlu'nun (2011) çalışması da düşük eğitim düzeyinin çocuk ihmali ve istismarı için risk faktörü olduğunu vurgulamaktadır. Mevcut araştırma da bu bulguları desteklemekte ve eğitim düzeyinin farkındalık üzerinde önemli bir etkisi olduğunu teyit etmektedir.

Büber ve Taylan'ın (2023) ebeveyn farkındalık düzeylerine ilişkin çalışması ile Karasu ve Bilgen (2017) ve Sarıbeyoğlu'nun (2007) araştırmaları da düşük eğitim düzeyinin çocuk ihmali ve istismarı riskini artıran temel etmenlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, mevcut çalışmanın sonuçları eğitim düzeyinin çocuk istismarı farkındalığı üzerindeki belirleyici rolünü güçlendirmektedir. Felaket haberlerinden kaçınma davranışının ise eğitim düzeyinden bağımsız geliştiği gözlemlenmiştir. Bu davranışın psikolojik sağlamlık, stresle başa çıkma biçimi gibi farklı bireysel ve çevresel faktörlerle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin eğitim düzeyinin çocuklarıyla kurdukları ilişkilere ve dijital medyadaki rehberlik rollerine etkisi de literatürde geniş biçimde incelenmiştir. Çakıcı'nın (2006) çalışması, eğitim düzeyi yükseldikçe anne-çocuk ilişkisinin daha olumlu hale geldiğini ortaya koymaktadır. Telli ve Özkan (2016), öğrenim düzeyi yüksek babaların çocuklarıyla daha sıcak ve yakın ilişkiler kurduklarını belirtmektedir. Aksoy ve Tatlı'nın (2019) çalışması da düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin olumsuz ilişki özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir. Seçer ve arkadaşları (2008) ile Yıldırım (2023) ise eğitim arttıkça olumsuz ebeveynlik tutumlarının azaldığını, arada ters yönlü anlamlı ilişki olduğunu bildirmektedir. Saygı'nın (2011) araştırması da ebeveynlerin sosyo-demografik özellikleri, özellikle eğitim seviyesinin anne-çocuk ilişkilerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Dijital ebeveynlik bağlamında, Şenel'in (2020) çalışması eğitim düzeyi ile medya arabuluculuğu rollerindeki aktif ve kısıtlayıcı yaklaşımlar arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. Akkaya ve arkadaşları (2021) ise eğitim seviyesi yüksek ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımını daha etkin izleyip yönlendirdiklerini göstermektedir. Merdin'in (2017) bulguları, yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin çocuklarına dijital içeriklere yalnızca kontrollü erişim sağladığını ortaya koymaktadır. Redmiles (2018) eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuklarda doğru medya kullanım alışkanlıklarını geliştirmede daha başarılı olduğunu belirtmektedir. Özyürek ve arkadaşları (2019) ise eğitim ve sosyo-ekonomik durumun çocuk yetiştirme tutumlarıyla yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte, Bayar'ın (2024) çalışması eğitim düzeyine göre dijital ebeveynlik farkındalıklarında anlamlı bir farklılık bulunmadığını rapor etmektedir. Arslan ve Öğretir Özçelik'in (2020) araştırması da ebeveyn tutumlarının eğitim seviyesine göre anlamlı değişmediğini göstermektedir. Bu bulgular, dijital ebeveynliğin bazı tutum ve davranışlarının eğitim düzeyinden bağımsız gelişebileceğine işaret etmektedir. Göldağ'ın (2018) araştırması ise eğitim seviyesi yükseldikçe ebeveynlerin çocuklarıyla dijital medya iletişiminde zorlandıklarını ileri sürmektedir.

Araştırma sonuçları, eğitim seviyesinin çocuk istismarı farkındalığını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Eğitim arttıkça bilinç düzeyinin yükselmesi, korunma ve müdahale stratejilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ancak, felaket haberlerinden kaçınma davranışının eğitimden bağımsız olduğu, bu tutumun farklı psikolojik ve çevresel etkenlerle şekillendiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, ebeveyn farkındalığını artırmak için eğitim odaklı programların yanı sıra, bireysel dayanıklılığı destekleyecek yaklaşımlar da önem taşımaktadır.

Tablo 4.12'de, İstismar Farkındalık Ölçeği'nin ters puanlama sistemi dikkate alındığında, boşanmış bireylerin çocuk istismarı farkındalığının evli ve bekar bireylere kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği sonuçları ise, bu davranışın medeni durumdan etkilenmediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, boşanmış, eşinden ayrı yaşayan veya eşi vefat etmiş bireylerin çocuk ihmal ve istismarı açısından risk grubunda olduğunu desteklemektedir (Polat, 2007; Meraki, 2019). Ancak, bazı araştırmalar (Öner Demirci, 2019; Yücel, 2021) medeni durum ile istismar farkındalığı arasında anlamlı ilişki bulunmadığını rapor etmiş olup, mevcut farklılıkların örneklem ve yöntem farklılıklarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen bulgular, medeni durumun çocuk istismarı farkındalığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olabileceğini ortaya koymakta; özellikle boşanmış bireylerin bu konuda daha düşük farkındalık seviyelerine sahip olduklarını göstermektedir. Buna karşın, felaket haberlerinden kaydırma davranışı medeni durumdan bağımsız bir eğilim sergilemekte olup, bu davranışın bireysel ve çevresel başka faktörlerle ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 4.13'te yer alan bulgulara göre, İstismar Farkındalık Ölçeği'nin ters puanlama sistemine dikkat edilmelidir. Ölçekte yüksek puanlar daha düşük farkındalığı, düşük puanlar ise daha yüksek farkındalığı göstermektedir. Bu doğrultuda; köy ve büyükşehirde yaşayan bireylerin ortalama puanlarının kasaba grubuna göre anlamlı derecede daha yüksek olması, bu gruplarda daha düşük istismar farkındalığı olduğunu göstermektedir. Yani, kasaba grubunda istismar farkındalığı diğer gruplara göre daha yüksektir. Benzer şekilde, felaket haberlerini kaydırma ölçeğinde ise büyükşehirde yaşayan bireylerin puanlarının şehir grubuna göre daha yüksek olması, büyükşehirdeki bireylerin felaket haberlerini kaydırma davranışını daha fazla gösterdiğini işaret etmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın bulguları Chang ve arkadaşları (2016) tarafından Tayvan'da yürütülen araştırma ile örtüşmektedir. Söz konusu çalışmada, kentte yaşayan ebeveynlerin dijital risklere karşı daha hazırlıklı olduğu, daha çeşitli dijital denetim stratejileri kullandığı ve medya içeriklerine daha seçici yaklaştığı ifade edilmektedir. Buna karşın, kırsal bölgelerde yaşayan ebeveynlerin dijital medya araçları konusunda daha sınırlı bilgiye sahip olduğu ve internet risklerine karşı daha az koruyucu strateji geliştirebildiği belirtilmiştir.

Nitel bulgular, dijital ebeveynlik pratiklerinin toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda farklılaştığını göstermektedir. Kadın katılımcıların ifadeleri, çocukların dijital medya

kullanımına yönelik daha müdahaleci ve yapılandırılmış bir yönlendirme benimsediklerine işaret etmektedir. Ebeveynliğin bu biçimi, çocukların ekran süresi, içerik seçimi ve uygulama denetimi gibi alanlarda ayrıntılı kontrol stratejilerinin geliştirildiğini ortaya koymaktadır. Buna karşın erkek katılımcıların dijital medya rehberliğini daha sınırlı bir çerçevede, çoğunlukla kullanım süresiyle ilgili müdahaleler yoluyla gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Bu farklılaşma, ebeveynlik sorumluluklarının toplumsal cinsiyet kalıpları doğrultusunda biçimlendiğini göstermektedir. Bu farklılaşma, nicel bulgularla örtüşen biçimde, ebeveynlik sorumluluklarının toplumsal cinsiyet kalıpları çerçevesinde biçimlendiğine işaret etmektedir. Ayrıca, nitel veriler sayesinde bu cinsiyet temelli ayrımın gerekçeleri ve uygulama biçimleri daha ayrıntılı olarak anlaşılmış; böylece karma yöntem yaklaşımının sağladığı açıklayıcılık avantajı etkili biçimde kullanılmıştır.

Benzer şekilde, önceki araştırmalarda da annelerin dijital çocuk bakımında görünmeyen emeği üstlendikleri ve dijital ortamda çocukların gelişimini destekleyen görevleri büyük ölçüde yerine getirdikleri rapor edilmiştir (Peng, 2022). Bu görevler arasında çevrim içi eğitim süreçlerinin takibi, dijital içeriklerin seçimi, öğretmenlerle iletişim kurulması ve çevrim içi alışverişler yer almakta; annelerin bu süreçteki yükü toplumsal olarak "doğal" bir rol biçiminde kabul edilmektedir. Babalar ise bu rolleri daha çok destekleyici biçimde üstlenmekte ve genellikle ikinci planda kalmaktadır.

Ebeveynlerin dijital yönlendirme biçimleri yalnızca müdahale düzeyleriyle değil, aynı zamanda bu müdahalenin niteliğiyle de farklılık göstermektedir. Bazı katılımcıların, çocukların medya kullanımını sadece sınırlandırmakla kalmayıp aynı zamanda rehberlik ederek şekillendirdiği; bu bağlamda dijital medyanın işlevsel ve bilinçli kullanımı ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu durum, dijital ebeveynliğin çocukların medya ile etkileşimlerini hem sınırlandıran hem de yönlendiren çok boyutlu bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle kadın katılımcıların dijital teknolojileri rehberlik amaçlı araçsallaştırdığı, erkek katılımcıların ise kurallara dayalı ve süre yönetimine odaklanan stratejiler benimsediği görülmüştür.

Literatürde, bu bulgularla örtüşen çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Topçu (2018), özellikle okul öncesi çocukların internet ve dijital cihazlarla etkileşiminde içerik ve süre kontrolünün ebeveyn denetimi açısından yaşamsal önemde olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, mevcut çalışmadaki kadın katılımcıların içerik filtreleme ve uygulama takibi gibi daha detaylı kontrol davranışlarıyla uyumludur. Benzer şekilde, Parlar ve Turan (2018) tarafından

gerçekleştirilen nitel bir çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının dijital teknoloji kullanımını sınırlandırdığı, kurallara uyulmadığında çocukları geçici olarak dijital medyadan mahrum bıraktıkları saptanmıştır. Bu bulgu, mevcut araştırmadaki erkek katılımcıların daha çok zaman temelli kısıtlamalara başvurduklarını ortaya koyan veriyle benzerlik göstermektedir.

Toran ve arkadaşlarının (2016) yürüttüğü çalışmada ise, annelerin çocuklarının dijital oyun kullanımına ilişkin daha esnek ancak aynı zamanda zaman kazandırıcı amaçlarla şekillenen kontrol davranışları gösterdiği belirlenmiştir. Bu bulgu da kadın katılımcıların dijital medya araçlarını hem rehberlik hem de gündelik yaşamın işlevselliği için araçsallaştırdığı yönündeki çıkarımlarla örtüşmektedir. Lampard ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada, 2-6 yaş çocukların ekran süresi sınırlandırmalarında ebeveynlerin öz-yeterlik düzeyi ve dijital medya kullanımına atfettikleri değer belirleyici faktörler olarak öne çıkmıştır. Bu çalışma, mevcut bulgulardaki farklı cinsiyetlere dayalı rehberlik biçimlerinin yalnızca uygulama düzeyinde değil, aynı zamanda ebeveynin dijital okuryazarlığı ve çocuk yetiştirme tutumlarıyla da ilişkili olduğunu desteklemektedir.

Tüm bu bulgular bütünsel olarak değerlendirildiğinde, dijital ebeveynliğe ilişkin stratejilerin yalnızca bireysel tercihlere dayanmaktan öte, toplumsal cinsiyet rolleri, dijital okuryazarlık düzeyi ve ebeveynlik anlayışı gibi çok boyutlu ve katmanlı faktörlerle şekillendiği ortaya çıkmıştır. Kadınların dijital ebeveynlikte daha kapsamlı ve doğrudan müdahaleci tutumlar benimsediği, erkeklerin ise daha sınırlı ancak destekleyici roller üstlendiği gözlemlenmiş; bu durum dijital ebeveynlik uygulamalarının toplumsal cinsiyet perspektifinden farklılaştığını açıkça ortaya koymuştur. Ayrıca, dijital ortamda çocukları hedef alan olumsuz içeriklerin artmasıyla birlikte ebeveynlerin koruma reflekslerinin belirginleştiği; bu durumun ebeveynlerin kontrol davranışlarının yalnızca yapısal önlemlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda duygusal kaygı ve sorumluluk bilinci ile şekillendiğini göstermesi, literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, dijital medyada karşılaşılan risklerin ebeveyn tutumları üzerinde doğrudan ve çok yönlü etkiler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları, çocukların dijital risklerle karşılaşmasının yalnızca bilişsel boyutta değil, aynı zamanda duygusal düzeyde de yoğun kaygılar ve sorumluluk duygusu oluşturduğunu göstermiştir. Bu süreçte, kadın katılımcıların daha yüksek düzeyde empati ve duygusal derinlik sergilediği, erkek katılımcıların ise daha çok teknik bilgi ve destekleyici yaklaşımlar benimsediği tespit edilmiştir. Söz konusu bulgular, kadın ebeveynlerin dijital

tehditlere karşı daha hassas, proaktif ve koruyucu tutumlar geliştirdiklerine işaret etmektedir. Bu farklılıkların, ebeveynlerin dijital risk algısı ve müdahale stratejileri üzerinde belirleyici bir etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Literatürde de benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Karakuş ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında ev kadınlarının çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmelerinin, dijital etkinlikler üzerinde yoğun denetim sağlamalarına olanak verdiği vurgulanmıştır. Ayrıca, Ergüney'in (2017) araştırmasında, ebeveynlerin yalnızca az bir kısmının güvenli internet ayarlarını etkin şekilde kullanabildiği; çoğunun ise bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Bu durum, dijital koruma konusunda bilgi eksikliğinin önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

Terkan ve Taylan'ın (2010) araştırması, ebeveynlerin çocukların internet kullanımını mekân, süre ve içerik açısından sınırlandırma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, internetin hem faydalı hem zararlı yanlarının farkında olup, riskler arasında zaman kaybı, uygunsuz içerikler, bağımlılık ve sosyal etkileşim azalmasını belirtmişlerdir. Öte yandan, bilgiye kolay erişim gibi olumlu yönler de kabul görmüştür.

Yalçın ve Duran (2017) ise ebeveynlerin dijital ortamda çocuklarını denetlemekte zorluk yaşadıklarını, ancak bu zorlukların kontrol ihtiyacını artırarak ebeveynlerin daha koruyucu ve denetleyici roller üstlenmesine yol açtığını göstermiştir. Ayrıca, ebeveynlerin sadece engelleyici değil, aynı zamanda yönlendirici ve öğretici roller de benimsediği görülmüştür. Kadın katılımcılar, içerik seçimi, psikolojik güvenlik ve rehberlik konularında daha derin ve bağlamsal açıklamalar sunarken, erkek katılımcılar daha çok teknik araçlar üzerinden dijital güvenliği sağlamaya odaklanmaktadır.

Elde edilen bulgular, ebeveynlerin eğitim düzeyinin dijital ebeveynlik farkındalığını anlamlı ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Yüksek eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin, dijital medya kullanımına ilişkin daha bilinçli ve sistematik yaklaşımlar geliştirdikleri ve çocuklarıyla rehberlik odaklı ilişkiler kurdukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, dijital ebeveynlik uygulamalarının teknolojiye hâkimiyet, kültürel faktörler ve ebeveynlik tarzları gibi çeşitli değişkenlerle de şekillendiği belirlenmiştir. Ayrıca, cinsiyet farklılıklarının dijital ebeveynlikte belirgin bir rol oynadığı; kadınların dijital medya üzerinde daha doğrudan kontrol ve rehberlik sağladıkları, erkeklerin ise teknik araçlar aracılığıyla daha destekleyici ve dolaylı bir yaklaşım benimsediği saptanmıştır. Eğitim ve cinsiyet değişkenlerinin birlikte ele

alınmasının, dijital ebeveynlik farkındalığının çok boyutlu ve dinamik yapısını kavramada önemli katkılar sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bulgular, Bozcan ve arkadaşlarının (2019) 4-6 yaş arası çocukların ebeveynleriyle yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bozcan ve ekibi, ebeveynlerin istismara karşı bilinç düzeyinin çocukların korunmasında temel bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Dijital medya kullanımının artmasıyla ebeveynlerin medya içeriklerine yönelik farkındalıklarının artırılması, çocukların karşılaşabilecekleri risklerin önlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Benzer şekilde, Ayas ve Horzum'un (2013) araştırması, ebeveynlerin dijital teknolojilere yönelik tutumlarının çocukların internet bağımlılığı ve riskli davranışları üzerinde doğrudan etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Dijital çağda ebeveynlerin kendi davranışlarının çocukların gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin farkındalık geliştirmeleri ve bu bilinç doğrultusunda açıklayıcı ve rehberlik edici tutumlar benimsemeleri önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerin dijital medya kullanımı, aile içi iletişim yöntemleri ve disiplin stratejileri aracılığıyla oluşturdukları davranış modellerinin, çocukların sosyal ve duygusal gelişim süreçlerinde belirleyici etkiler taşıdığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, her iki cinsiyetten katılımcıların bu konuda yüksek düzeyde farkındalık sergilediklerini ortaya koymakla birlikte, kadın katılımcıların konuyu daha kapsamlı ve sözel açıdan zengin biçimde ifade ettikleri görülmüştür.

Ebeveynlerin dijital teknolojileri kullanımı sırasında çocuklar için hem olumlu hem olumsuz rol modeller oldukları tespit edilmiştir (Manap, 2020). Lauricella ve arkadaşlarının (2015) bulguları, ebeveynlerin dijital medya kullanım sürelerinin çocukların ekran sürelerini doğrudan etkilediğini ortaya koymuş olup, bu sonuç mevcut çalışmanın ebeveyn davranışlarının çocukların dijital medya alışkanlıkları üzerindeki etkisine ilişkin bulgularıyla paralellik göstermektedir.

İnternet kullanımının aile yapısı ve ilişkilerinde köklü değişikliklere yol açtığı belirlenmiş; bu bağlamda ailelerin dijital medya kullanımına yönelik tutumlarının ve çocukların medya alışkanlıklarının aile dinamikleri üzerindeki etkilerinin çok boyutlu olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Kuzu, 2011). Dijitalleşmenin aile içi etkileşimlere yansıması dikkate alındığında, medya politikaları ve eğitim programlarının aile merkezli yaklaşımlar içermesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Akçay ve Özcebe'nin (2012) araştırması, bilgisayar oyunu oynayan ebeveynlerin çocuklarının da bu oyunları oynama eğiliminde olduğunu göstermiştir. Buna karşın ebeveynlerin %22,9'unun çocuklarının bilgisayar oyunu oynamasını sınırlamadığı ya da sadece ara sıra sınırladığı; şiddet içeren oyunlara yönelik denetimlerin ise %39 oranında yetersiz veya gevşek olduğu saptanmıştır. Bu durum, ebeveynlerin dijital içerik denetiminde tutarsız yaklaşımlar sergilediğine işaret etmektedir.

Medyanın aile içi iletişim üzerindeki etkisine ilişkin bulgular, kadın katılımcıların bu konuda erkek katılımcılara kıyasla daha yoğun katkı sağladığını ortaya koymuştur. Kadın katılımcılar, çocuklarıyla doğrudan iletişim kurarak istismar ve güvenlik gibi hassas konularda bilinçli yönlendirmelerde bulunurken, erkek katılımcılar bu süreci daha çok eşleriyle yaptıkları diyaloglar ve ortak alınan önlemler üzerinden tanımlamıştır.

Medyanın aile içi iletişim üzerindeki etkisine yönelik literatürde farklı sonuçların bulunduğu gözlemlenmiştir. Okumuş ve Parlar (2018) medya kullanımının aile içi iletişim üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını belirtirken, Mustafaoğlu ve Yasacı'nın (2018) 7-15 yaş grubundaki çocukların ebeveynleriyle yaptığı araştırmada, ebeveynlerin %69,7'sinin dijital oyunların aile içi iletişimde azalmaya yol açtığını ifade ettiği görülmüştür. Bu durum, medyanın aile içi iletişimi nasıl şekillendirdiği konusunda kesin bir görüş birliğinin henüz oluşmadığını göstermektedir.

Araştırma bulguları, dijital teknolojilerin aile içi dinamikler ve çocukların medya kullanım alışkanlıkları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ebeveynlerin dijital medya pratiklerinin, çocukların ekran kullanım süreleri ve içerik tercihleri üzerinde doğrudan etkili olduğu gözlemlenmiş; ancak ebeveynlerin denetim yaklaşımlarındaki tutarsızlıkların ve farklı iletişim biçimlerinin bu sürecin karmaşıklığını artırdığı görülmüştür. Literatürde medya kullanımının aile içi iletişim üzerindeki etkilerine dair farklı ve çelişkili bulgular bulunmakta olup, bu durumun sosyal ve kültürel bağlamların analizine bağlı olarak çok boyutlu değerlendirilmesini zorunlu kıldığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda, dijital çağda etkili ebeveynliğin ancak teknoloji okuryazarlığının artırılması, disiplin ve rehberlik stratejilerinin sistematik hale getirilmesi ve ailelerin dijital medya kullanımını bilinçli ve ortak bir yaklaşımla yönetmesiyle mümkün olacağı ortaya çıkmıştır. Böylece, çocukların dijital ortamdaki risklere maruz kalma ihtimali azaltılırken, teknolojinin sağladığı gelişim fırsatlarından en üst düzeyde yararlanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Dijital medya araçlarının çocukların davranışları üzerindeki olumsuz etkileri, farklı yaş gruplarında çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Özellikle 3–5, 6–8 ve 9 yaş üzeri gruplarda dijital içeriklerin davranışsal sonuçları yaşa bağlı farklılıklar göstermektedir. Ebeveynlerin anlatımları, çocukların ekranla etkileşim biçimlerinin dikkat, duygu kontrolü, sosyal taklit ve uyku düzeni gibi temel gelişim alanlarında çeşitli zorluklara yol açtığını ortaya koymaktadır. Bu gözlemler, yaşa göre değişen müdahale stratejilerinin geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Yalçın ve Duran (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da ebeveynlerin internet kullanımının çocukların arkadaş ve sosyal çevrelerinden uzaklaşmasına neden olduğu algısı desteklenmiş; sık internet kullanan çocukların sosyal izolasyon yaşadığı ifade edilmiştir.

Dijital çağ, ebeveynlere bilgiye hızlı erişim, çocuklarının güvenliğini dijital yollarla sağlama ve gelişimsel ihtiyaçlarını daha iyi anlama gibi çeşitli avantajlar sunmaktadır. Bu avantajların ebeveynlik süreçlerine entegrasyonu özellikle kadın katılımcılar tarafından daha yoğun biçimde dile getirilmiştir. Kadınların günlük yaşam pratiklerinde dijital araçları daha etkin kullandıkları; çocukların eğitimi ve güvenliği konusunda çeşitli teknolojik çözümlerden yararlandıkları gözlenmiştir. Erkek katılımcılar ise bu avantajları daha çok bilgiye erişim kolaylığı ve teknik işlevsellik üzerinden ifade etmektedir. Radich (2013) çalışması, erken çocukluk döneminde teknoloji ve etkileşimli medyanın eğitimde etkin kullanımı ile ebeveynlerin bu süreçte çocuklarıyla etkileşimlerini destekleyici roller üstlenebileceğini ortaya koymaktadır. Mevcut araştırmanın bulguları, ebeveynlerin dijital araçları çocuklarının gelişimine yönelik bilinçli ve rehberlik odaklı kullanımlarının, çocukların sosyal ve bilişsel gelişimlerine olumlu katkılar sağladığını göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlerin dijital ortamda çocuklarının güvenliğini sağlama ve bilinçlendirme konusundaki artan farkındalıkları, rehberlik rollerinin gelişmesine önemli ölçüde destek olmaktadır (Yurdakul ve arkadaşları, 2013). Bu bağlamda, ebeveynlerin dijital araçların sunduğu olanakları hem gelişim hem de koruma amaçlı aktif biçimde kullandıkları anlaşılmaktadır.

Öte yandan, dijital çağda ebeveynlik, yalnızca teknolojik araçların erişilebilirliğiyle değil, bu araçların çocuklar üzerindeki etkilerinin kontrol edilebilirliğiyle de doğrudan ilişkili karmaşık bir yapıya dönüşmüştür. Ebeveynlerin dijital dünyada karşılaştıkları zorluklar, risk algıları ve mücadele stratejileri özellikle kadın katılımcılar tarafından daha detaylı ve yoğun şekilde dile getirilmiştir. Kadın katılımcılar, kontrolsüz içerik, siber zorbalık, ekran bağımlılığı ve ahlaki değer erozyonu gibi konularda daha yüksek kaygı sergilerken; erkek katılımcılar benzer tehditlere dikkat çekmekle birlikte, bu sorunları çoğunlukla teknik kontrol ekseninde

değerlendirmiştir. Çocukların yaşının ilerlemesiyle birlikte kazandıkları bağımsızlık, ebeveynlerin dijital aktiviteleri kontrol etme güçlüğünü artırmakta ve ebeveynlerin siber zorbalık, uygunsuz içerik ve internet bağımlılığı gibi risklere karşı endişelerini derinleştirmektedir (Manap, 2020; Bozcan ve arkadaşları, 2019).

Genel olarak, dijital teknolojilerin çocukların gelişim süreçleri üzerindeki etkileri karmaşık ve çok boyutludur. Ebeveynlerin dijital medya kullanımına dair tutumları ve davranışları, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişiminde belirleyici bir rol oynamaktadır. Araştırma bulguları, dijital araçların doğru ve bilinçli kullanımı durumunda çocukların gelişimine olumlu katkılar sağlarken; kontrolsüz ve aşırı kullanımın çeşitli olumsuz sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin dijital ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin artırılması, dijital ortamda çocukların güvenliğinin sağlanması ve risklerin etkin yönetimi için rehberlik ve eğitim programlarının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, dijital çağın getirdiği avantajlardan yararlanırken ortaya çıkan zorluklara karşı ailelerin bilinçli ve dengeli bir yaklaşım geliştirmesi, çocukların sağlıklı gelişimi için kritik bir ihtiyaçtır. Bu kapsamda, aile merkezli dijital medya politikalarının ve destek mekanizmalarının oluşturulması hem çocukların hem de ebeveynlerin dijital dünyada daha sağlıklı ve güvenli bir deneyim yaşamalarına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada benimsenen karma yöntem yaklaşımı, dijital ebeveynliğe ilişkin karmaşık ve çok katmanlı olguların hem nicel veriler aracılığıyla genel eğilimler düzeyinde saptanmasını hem de nitel veriler yoluyla bu eğilimlerin ardındaki anlam yapılarına ulaşılmasını mümkün kılmıştır. Nicel bulgular, cinsiyet, eğitim düzeyi ve dijital okuryazarlık gibi demografik değişkenlerin dijital ebeveynlik pratikleri üzerindeki istatistiksel etkilerini ortaya koyarken; nitel veriler ise bu değişkenlerin ebeveynlerin algıları, kaygıları, deneyimleri ve toplumsal roller bağlamında nasıl anlamlandığını derinlemesine analiz etmiştir. Bu doğrultuda, nitel anlatılar, nicel sonuçlara yalnızca destekleyici bir işlev sunmakla kalmamış; aynı zamanda sayısal verilerin ötesine geçerek ebeveyn tutumlarının bağlamsal, duygusal ve kültürel boyutlarını açığa çıkarmıştır. Böylelikle, araştırma bulguları arasındaki içsel tutarlılık güçlendirilmiş; dijital ebeveynlik olgusu hem nesnel ölçütlerle hem de öznel deneyimlerle açıklanabilmiştir. Bu durum, karma yöntem yaklaşımının özellikle toplumsal ve psikososyal konularda çok boyutlu analiz imkânı sunma kapasitesini bir kez daha ortaya koymuştur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Elde edilen bulgular doğrultusunda, medya içeriklerinin yalnızca bilgi iletimine hizmet eden araçlar olmanın ötesine geçtiği; bireylerin duygusal durumlarına, toplumsal güven algılarına, ebeveynlik rollerine ve çocuklara yönelik tutumlarına çeşitli düzeylerde yansımalar oluşturduğu ortaya koyulmuştur. Araştırma verileri, dijitalleşen medya ortamının bireylerin haber tüketim pratiklerinde köklü bir dönüşüm yarattığını ve bireylerin haber kaynaklarını seçerken daha eleştirel, seçici ve sorgulayıcı yaklaşımlar geliştirdiklerini göstermektedir. Nicel veriler doğrultusunda, medya tüketiminde dijitalleşmenin giderek baskınlaştığı ve geleneksel medya araçlarının, özellikle yazılı basının, bu dönüşüm süreci içerisinde işlevselliğini büyük ölçüde yitirdiği belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen nitel bulgular ise dijitalleşmenin yalnızca teknolojik ya da araçsal bir değişimden ibaret olmadığına; bunun yanı sıra bireylerin algı dünyasında, duygusal tepkilerinde ve toplumsal etkileşim biçimlerinde de anlamlı yansımalar yarattığına işaret etmektedir.

Araştırma bulguları, sosyal medya platformlarının haber erişimi üzerindeki belirleyici rolünün; içeriklerin formatı, kullanıcı etkileşim pratikleri ve algoritmik yönlendirmeler doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Bu platformlar, hız, görsellik ve kişiselleştirilmiş içerik sunumu sayesinde kullanıcılar üzerinde güçlü bir etki yaratmakta; ancak bu etkinin niteliği, çoğu zaman olumsuz yansımalar doğurmaktadır. Katılımcı ifadeleri, sosyal medya aracılığıyla yayılan haber içeriklerine karşı yoğun bir güvensizlik hissinin geliştiğini ve bu mecraların bilgi kirliliği, sansasyonel dil kullanımı ve manipülasyona açık yapısıyla bireylerin algılarını çarpıttığını ortaya koymuştur. Bilginin doğruluğunun sıklıkla göz ardı edildiği bu ortamda, bireylerin haberleri sorgulama, eleştirme ve güvenilirlik temelli filtreleme davranışları giderek artmaktadır. Medya içerikleri, yalnızca bilgiye erişim bağlamında değil; aynı zamanda bireylerin duygusal durumlarını olumsuz yönde etkileyen, kaygı düzeylerini artıran ve toplumsal güven ilişkilerinde aşınmaya neden olan bir işlev üstlenmektedir. Bu çerçevede, sosyal medya tabanlı haberlerin, doğruluk ilkesinden uzaklaşarak bireylerde algı sapmalarına neden olduğu; yanlış bilgilendirme ve duygusal tahrik unsurları taşıyan içeriklerin, toplumda güven duygusunun erozyonuna ve sosyal bütünleşmenin zayıflamasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulguları, haber izleme sıklığının toplumsal farkındalık ve bireysel tepkiler üzerinde karmaşık ve çok boyutlu etkiler oluşturduğunu göstermiştir. Özellikle olumsuz içeriklere yoğun maruz kalmanın, bilgi edinme ve farkındalık artırmanın ötesinde, duygusal yıpranmaya ve bireylerde savunma mekanizmalarının harekete geçmesine yol açtığı belirlenmiştir. Çalışma, haberlerin bireyler üzerindeki duygusal etkilerinin görmezden gelinemeyecek kadar güçlü ve çok yönlü olduğunu ortaya koymakta; medya içeriklerinin yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda duygu biçimlendirme işlevi taşıdığını vurgulamaktadır. Bu sonuçlar, medya tüketiminin etkilerinin tek boyutlu olmadığını; bireylerin bilişsel ve duygusal süreçleriyle etkileşim halinde değişken ve dinamik bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, sosyal medya takip sıklığının toplumsal duyarlılık ve içeriklere verilen tepkiler üzerinde karmaşık ve çok katmanlı etkiler yarattığı; bireylerin bilinçli kaçınma davranışları ile farkındalıkta gözlemlenen düşüşün, sosyal medyanın etkilerinin dinamik ve karşılıklı etkileşimlere dayalı doğasını yansıttığı tespit edilmiştir.

Kadın katılımcıların, çocuk istismarı ve ihmali konularında erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde farkındalık sergilediği belirlenmiştir. Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği sonuçları ise erkeklerin, kadınlara oranla felaket içerikli haberlerden daha fazla kaçınma eğilimi taşıdığını göstermektedir. Öte yandan, aile yapısının çocuk istismarı farkındalığı ve felaket haberlerine yönelik kaydırma davranışı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı saptanmıştır. Ayrıca, ebeveynlerin yaşları ilerledikçe çocuk istismarı farkındalık düzeyleri ve dijital ortamda felaket haberlerine verdikleri tepkilerin anlamlı şekilde değişmediği gözlemlenmiştir. Mevcut çalışma, yüksek gelir grubundaki bireylerin dijital içeriklere yönelik bilişsel ve duygusal tepkilerinin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, dijital medya kullanımı ve içeriklere verilen tepkilerin yalnızca kişisel tercihlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda sosyoekonomik bağlamın bir yansıması olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, çocuk istismarı farkındalığı ve dijital medya ortamında karşılaşılan olumsuz içeriklere verilen bilişsel tepkiler, sosyoekonomik değişkenlerin etkisi altında şekillenmekte; ancak bu ilişkinin deterministik değil, çok boyutlu ve bağlamsal faktörlerin etkileşimine bağlı olduğu değerlendirilmektedir. Bu bulgular doğrultusunda, demografik değişkenlerin dijital medya içeriklerine yönelik farkındalık ve tepkiler üzerinde belirleyici etkiler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle cinsiyet ve sosyoekonomik durumun, ebeveynlerin çocuk istismarı farkındalığı ve felaket içeriklere karşı geliştirdikleri savunma mekanizmaları üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, yaş ve aile yapısı gibi faktörlerin bu

süreçte sınırlı etkisi olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, dijital medya kullanımının ve buna bağlı bilinçli tepkilerin çok boyutlu ve bağlamsal dinamiklere bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir.

Araştırma sonuçları, eğitim seviyesinin çocuk istismarı farkındalığını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Eğitim düzeyi yükseldikçe, bilinç seviyesi artmakta ve korunma ile müdahale stratejilerinin gelişmesine katkı sağlanmaktadır. Ancak, felaket haberlerinden kaçınma davranışının eğitimden bağımsız olarak ortaya çıktığı ve bu tutumun daha çok psikolojik ve çevresel faktörlerden etkilendiği tespit edilmiştir. Bu nedenle, ebeveyn farkındalığını artırmaya yönelik programların eğitim odaklı olmasının yanı sıra, bireysel dayanıklılığı güçlendiren yaklaşımların da önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgular ayrıca, medeni durumun çocuk istismarı farkındalığı üzerinde anlamlı bir etkisi olabileceğini göstermektedir; özellikle boşanmış bireylerin farkındalık düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, felaket haberlerinden uzaklaşma davranışı medeni durumdan bağımsız bir biçimde gözlemlenmiş olup, bu eğilimin bireysel ve çevresel başka faktörlerle ilişkili olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca, yaşanılan yerin dijital medya farkındalığı ve ebeveynlik uygulamaları üzerinde belirleyici bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, dijital medya farkındalığını artırmaya yönelik politikaların ve programların, özellikle medeni durum ve yaşanılan yer gibi sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşarak planlanmasının önemini vurgulamaktadır.

Araştırmanın nicel bulguları, çocuğun yaşının ebeveynlerin istismar farkındalığı ve medya içeriklerine yönelik tutumlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Erken çocukluk dönemi (3–5 yaş) ebeveynlerinde farkındalık düzeylerinin görece daha düşük olduğu, felaket içerikli haberlerden çocuklarını korumak amacıyla kaydırma davranışının ise daha sık görüldüğü tespit edilmiştir. Bu durum, küçük yaş grubundaki çocukların korunması için ebeveynlerin bilişsel ve duygusal temelli farklı stratejiler geliştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yaş ilerledikçe ebeveynlerin farkındalık düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu görülmüş; bu da gelişimsel ihtiyaçları daha iyi kavrayarak riskleri bilinçli şekilde yönetebildiklerini göstermektedir. Bu bağlamda, medya aracılığıyla yapılacak farkındalık çalışmaları ve ebeveyn eğitimlerinin, çocukların yaş gruplarına göre özelleştirilmesi önem taşımaktadır. Bununla birlikte, çocuğun yaşı arttıkça ebeveynlerin istismar farkındalığı yükselirken, felaket haberlerini kaydırma eğilimi azalmaktadır. Bu bulgu, ebeveynlik

stratejilerinin çocuğun gelişim evresine bağlı olarak değiştiğini ve ihtiyaçlara göre yeniden şekillendiğini desteklemektedir. Araştırma ayrıca, dijital içeriklerin çocuk davranışları üzerindeki etkilerinin yaş gruplarına göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Erken çocuklukta dikkat, uyku ve sosyal taklit gibi gelişimsel alanlarda zorlukların görüldüğü, ebeveynlerin ise bu yaş grubuna özgü müdahale stratejilerine ihtiyaç duyduğu belirlenmiştir. Öte yandan, dijital araçların sunduğu hızlı bilgi erişimi, gelişim desteği ve güvenlik uygulamaları gibi olumlu fırsatların ebeveynlerce rehberlik amacıyla kullanıldığı da saptanmıştır. Son olarak, çocuk cinsiyetinin istismar farkındalığı ve felaket haberlerini kaydırma davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı belirlenmiş; dolayısıyla ebeveynlerin sosyal medya içeriklerine yönelik farkındalık ve tepkilerinin çocukların cinsiyetine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Nicel bulgular, ebeveynlerin dijital medya kullanımına dair farkındalık düzeyleri ile toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Bu nicel eğilimleri destekleyen nitel analiz bulguları, dijital ebeveynlik pratiklerinin yalnızca bireysel tercihlerle sınırlı olmadığını; aksine toplumsal cinsiyet rolleri, dijital okuryazarlık düzeyi ve ebeveynlik anlayışı gibi çok katmanlı sosyo-kültürel faktörlerle şekillendiğini göstermiştir. Kadın katılımcılar, çocukların dijital medya kullanımında daha müdahaleci ve yapılandırılmış bir yönlendirme benimserken; ekran süresi, içerik seçimi ve uygulama denetimi gibi alanlarda ayrıntılı kontrol stratejileri geliştirdikleri görülmüştür. Erkek katılımcılar ise dijital medya rehberliğini daha sınırlı bir çerçevede, çoğunlukla kullanım süresine odaklanan müdahalelerle sürdürmektedir. Bu nitel farklılaşma, nicel düzeyde tespit edilen toplumsal cinsiyet temelli eğilimlerin arka planındaki nedenleri açıklamada işlevsel olmuş; nicel bulguların içeriksel derinliğini artırmıştır. Ayrıca, dijital ortamlarda çocuklara yönelik olumsuz içeriklerin artışıyla birlikte ebeveynlerin koruma reflekslerinin güçlendiği; bu kontrol davranışlarının yalnızca teknik önlemlerle sınırlı kalmayıp, duygusal kaygı ve sorumluluk bilinciyle şekillendiği belirlenmiştir. Bu bağlamda, dijital medyada karşılaşılan risklerin ebeveyn tutumları üzerinde doğrudan ve çok yönlü etkiler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları, çocukların dijital risklerle karşılaşmasının yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duygusal düzeyde de yoğun kaygı ve sorumluluk duygusu oluşturduğunu ortaya koymuştur. Bu süreçte kadın katılımcıların daha yüksek düzeyde empati ve duygusal hassasiyet sergilediği; erkek katılımcıların ise daha çok teknik bilgiye dayalı, destekleyici yaklaşımlar benimsediği belirlenmiştir. Elde edilen veriler, kadın ebeveynlerin dijital tehditlere karşı daha

koruyucu, proaktif ve duyarlılıkla hareket ettiklerini göstermektedir. Bu farklılıkların, ebeveynlerin dijital risk algıları ve geliştirdikleri müdahale stratejileri üzerinde anlamlı ve belirleyici bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları, dijital çağda ebeveynlerin medya kullanım tutumlarının çocukların sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde doğrudan ve belirleyici etkiler yarattığını göstermektedir. Ebeveynlerin dijital medya pratikleri, aile içi iletişim kalıpları ve disiplin stratejileri aracılığıyla çocukların ekran süresi ve içerik tercihlerini şekillendirmekte; bu süreçte ebeveynlerin kendi medya kullanımları da önemli bir model teşkil etmektedir. Katılımcılar, özellikle kadınlar, bu etkinin farkında olup bunu derinlikli ve ayrıntılı biçimde ifade etmiştir. Ancak ebeveynlerin denetim yaklaşımlarındaki tutarsızlıklar ve farklı iletişim biçimleri, dijital medya kullanımının aile içi etkilerini karmaşıklaştırmaktadır. Sonuç olarak, dijital çağda etkili ebeveynliğin, teknoloji okuryazarlığının geliştirilmesi, disiplin ve rehberlik stratejilerinin sistematik hale getirilmesi ve ailelerin dijital medya kullanımını bilinçli, tutarlı ve ortak bir yaklaşımla yönetmesiyle mümkün olacağı anlaşılmıştır. Bu sayede çocukların dijital risklere maruz kalma olasılığı azaltılırken, teknolojinin sunduğu gelişimsel fırsatlardan en etkin şekilde yararlanılması sağlanabilecektir. Araştırma bulguları, dijital medya araçlarının çocukların davranışları üzerinde yaş gruplarına göre farklı olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Özellikle 3–5, 6–8 ve 9 yaş ve üzeri çocuklarda, dijital içeriklerle etkileşim biçimleri dikkat, duygu kontrolü, sosyal taklit ve uyku düzeni gibi temel gelişim alanlarında çeşitli güçlükler doğurabilmektedir. Bununla birlikte, ebeveynlerin dijital araçları bilinçli ve rehberlik odaklı kullanmaları, çocukların sosyal ve bilişsel gelişiminde olumlu etkiler yaratmaktadır. Bu sonuç, dijital medya kullanımının olumsuz etkilerinin azaltılması ve potansiyel faydalarının maksimize edilmesi için ebeveyn rehberliğinin önemini vurgulamaktadır.

Elde edilen bulgular ışığında, dijital medya kullanımının çocuklar ve ebeveynler üzerindeki etkilerini olumlu yönde şekillendirmek ve riskleri minimize etmek amacıyla, araştırma sonucunda ortaya konulan öneriler şu şekilde sıralanabilir:

Medya Okuryazarlığı, Dijital Farkındalık ve Destek Eğitimi

- Bireyler, özellikle ebeveynler, dijital medya içeriklerini eleştirel ve sorgulayıcı biçimde değerlendirebilmeleri için medya okuryazarlığı eğitimlerine yaygın olarak katılmalıdır.

- Haber kaynaklarının güvenilirliği sorgulanmalı, bilgi kirliliği ile mücadele becerileri artırılmalıdır.
- Sosyal medya ve haber platformlarının algoritmik yönlendirmeleri konusunda farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir.
- Dijital ebeveynlikte toplumsal cinsiyet rollerinin etkileri üzerine bilinçlendirme yapılmalıdır.
- Ebeveynlerin dijital medya kullanımındaki zorlukları ve kaygıları için destek grupları oluşturulmalıdır.
- Çocuklara dijital ortamda empati, çevrimiçi zorbalıkla başa çıkma ve sağlıklı etkileşim becerileri kazandıracak programlar yaygınlaştırılmalıdır.
- Ebeveynler ve eğitimciler için çocukların dijital risklerini erken fark etmeye yönelik eğitimler verilmelidir.

Ebeveynlere Yönelik Rehberlik ve Destek

- Ebeveynlere dijital okuryazarlık ve rehberlik programları düzenlenmeli; ekran süresi, içerik seçimi ve dijital güvenlik konularında bilinçlendirme yapılmalıdır.
- Teknik denetim araçlarının kullanımı ile duygusal hassasiyetin dengeli gelişimi hedeflenmelidir.
- Ebeveynlerin kendi dijital medya kullanımları, çocuklar için olumlu model teşkil edecek şekilde teşvik edilmelidir.
- Ebeveynlere çocuklarla birlikte dijital detoks zamanları planlama ve ekran süresi yönetimi öğretilmelidir.
- Özellikle boşanmış ebeveynlere çocuk istismarı farkındalığı ve psikososyal destek hizmetleri sunulmalıdır.
- Ebeveynlere yönelik kontrol uygulamalarının kolay kullanımı ve erişimi sağlanmalıdır.

Çocukların Dijital Medya Kullanımı ve Korunması

- Çocukların yaş gruplarına uygun dijital medya kullanım rehberlik ve kontrol stratejileri oluşturulmalıdır.
- Dijital medya araçları, çocuk gelişimi uzmanlarının katkısıyla yaşa uygunluk ve güvenlik standartlarına göre değerlendirilip düzenlenmelidir.
- Çocukların dijital haklarını tanıması ve kişisel bilgilerini koruması için yaşa uygun eğitimler verilmelidir.
- Dijital medya kaynaklı stres, kaygı ve uyku sorunları yaşayan çocuklara ve ailelerine psikolojik destek sağlanmalıdır.
- Çocukların gelişimine zarar verebilecek içeriklerin yaygınlaşmasını önlemek amacıyla platform ve içerik üreticileriyle iş birlikleri kurulmalıdır.
- Medya içeriklerinde çocukların doğru ve sağlıklı temsili için denetimler artırılmalı, çocuk hakları gözetilmelidir.

İçerik Üretimi ve Medya Sorumluluğu

- Gelişimsel fayda sağlayan eğitim ve eğlence amaçlı dijital içeriklerin üretimi ve yaygınlaştırılması desteklenmelidir.
- Medya ve teknoloji sektöründeki paydaşlar, çocuk dostu dijital içerik üretimini teşvik edecek düzenleyici ve gönüllü iş birliklerini artırmalıdır.
- Kamu ve özel sektör iş birliğiyle dijital medya kullanımına dair ulusal standartlar ve ebeveyn rehberleri hazırlanmalı, düzenli güncellenmelidir.
- Medyada yoğun olarak yer alan olumsuz içeriklerin etkileri dikkate alınarak, duyarlılığı yüksek gruplar için psikolojik destek programları geliştirilmelidir.
- Okul ve sağlık kurumları iş birliğiyle dijital medya kullanımının çocukların ruh sağlığı üzerindeki etkilerine dair bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir.

Sosyal Hizmet Uzmanları ve Medya Temsili

- Sosyal hizmet uzmanları, değişen toplumsal ihtiyaçlara etkili yanıt verebilmek adına açık fikirli olmalı ve yeniliklere karşı esnek bir tutum benimsemelidir.
- Mesleki gelişim ve güncel müdahale yöntemlerinin takibi açısından, dijital araçlar ve teknoloji alanındaki yenilikler düzenli olarak izlenmelidir.
- Yeni yardım ve müdahale biçimleri, içinde bulunulan çağın koşullarıyla uyumlu olacak şekilde, sosyal hizmet mesleğinin etik ilkeleri çerçevesinde şekillendirilmelidir.
- Sosyal hizmet uzmanları, ses tonu, göz teması, selamlaşma biçimi, kişisel alanın korunması, beden dili, yüz ifadesi, dokunma biçimi, el kol hareketleri, dış görünüm ve giyim gibi sözsüz etkileşim unsurlarının, etkili ve güvene dayalı bir mesleki ilişki kurmada ne denli önemli olduğunu göz ardı etmemelidir.
- Sosyal hizmet müdahalesi başlamadan önce, müracaatçı ile sağlıklı bir etkileşim zemini kurulmalı ve güven temelli bir ilişki inşa edilmelidir.
- Yetkin bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için, meslekle ilgili temel kuram ve yöntemler hakkında derinlemesine bilgi sahibi olunmalı; bu kuram ve yöntemlerin farklı müracaatçı gruplarına nasıl uyarlanacağını bilmek ve mesleki ilişkinin taşıdığı etik ve insani değeri içselleştirmek öncelikli hedeflerden biri olmalıdır.
- Sosyal çalışmacılar, akademisyenler ve sosyal çalışma bölümlerinde eğitim gören öğrenciler, e-posta veya diğer dijital araçlar aracılığıyla medya platformlarına ulaşarak güncel sosyal konular hakkında görüş bildirmeli ve aktif katılım sağlamalıdır.
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUD), mesleğin medyada daha görünür ve etkili temsil edilmesi için stratejik medya planları geliştirmeli ve uzmanların desteğiyle bu planları hayata geçirmelidir.
- Üniversiteler ve SHUD, medya çalışanlarının sosyal hizmet uzmanlarının sorumluluk alanları ve meslek hakkında bilgi edinmelerini sağlamak amacıyla mevcut medya mecralarına yönelik seminer ve eğitim programları düzenlemelidir.

Çocukların Medyada Korunmasına Yönelik

- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'nün uyguladığı yaptırımlar hukuki temele dayandığı için, çocukların medya içeriklerinden korunması sadece bu yaptırımlarla sağlanamaz; daha kapsamlı önlemler alınmalıdır.
- Medya mesleklerindeki etik kurallar çocukların korunması açısından yetersizdir; bu kurallar güncellenmeli ve meslek mensuplarının etik bilinçleri artırılmalıdır.
- Etik kuralların sınırlarını aşan durumlarda, çocukların korunmasına yönelik yasal düzenlemelerin devreye girmesi önemlidir.
- Medya etiği sadece gazetecileri değil, tüm medya içerik üreticilerini kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
- Medya çalışanlarının çocuk hakları ve etik konularında bilinçlenmeleri için medya fakültelerinde medya okuryazarlığı ve çocuk hakları dersleri artırılmalıdır.
- Çocuk hakları konusunda uzmanlaşmış gazeteciler yetiştirilmesi, etik kuralların etkin uygulanmasını destekleyecektir.
- Medya kuruluşlarındaki temsilciler, çocuk hakları konusunda düzenli eğitimlerle bilinçlendirilmelidir.
- Yeni medya ortamında hem çocukların hem de ebeveynlerin medya okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir; bu amaçla çocuklara özel medya okuryazarlığı programları oluşturulmalıdır.
- Çocukların medyada korunmasının yanı sıra, kendilerini ifade etme ve bilgi edinme haklarının da ön planda tutulduğu etik ilkeler geliştirilmelidir.
- Medya çalışanlarının çocukların haklarına karşı sorumluluklarını netleştiren ve rehberlik eden yeni etik standartlar oluşturulmalıdır.

Çocuk Hakları ve Medya İlişkisi Üzerine

- Medya, çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda kamuoyunu bilgilendirici ve farkındalık artırıcı yayınlar yapmalıdır.

- İhmal ve istismara maruz kalan çocukların haklarına saygılı ve duyarlı bir habercilik anlayışı benimsenmeli, onların çocuk olmaktan kaynaklanan haklarına uygun içerikler üretilmelidir.

- Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, güvenlik ve çocuk işçiliği gibi alanlarda yaşanan hak ihlalleri bireysel sorunlar olarak görülmemeli; bu ihlallerin çocuk hakları çerçevesinde devlet sorumlulukları hatırlatılarak ele alınması sağlanmalıdır.

- İhmal ve istismar mağduru çocukları hedef alan, zarar verici ve damgalayıcı içeriklerden kaçınılmalı; özellikle travma yaşamış çocukların görüntü ve kişisel bilgileri paylaşılırken "çocuğun yüksek yararı" ön planda tutulmalıdır.

- Medya, ihmal ve istismar mağduru çocukların toplumsal hayata aktif katılımını desteklemeli ve onların ifade özgürlüklerini kullanabilmeleri için fırsatlar yaratmalıdır.

- İhmal ve istismara uğrayan çocukların kendi sorunlarını dile getirmeleri ve çözüm önerilerini paylaşmalarının yanında, gazetecilik, film ve diğer medya ürünleri üretmeleri teşvik edilmelidir.

- Çocuk hakları ve ihmal ile istismara karşı mücadele konusunda çalışan uzmanlar ile sivil toplum kuruluşlarının görüşlerine medyada daha fazla yer verilmelidir.

Politikalar, İzleme ve Güncelleme

- Dijital medya ve ebeveynlik alanındaki gelişmeler sürekli izlenmeli; politika ve programlar güncel verilere göre şekillendirilmelidir.

- Eğitim müfredatına dijital okuryazarlık, medya eleştirisi ve güvenli internet kullanımı dersleri entegre edilmelidir.

- Aileler içinde dijital medya kullanımına dair ortak kurallar belirlenmeli, çocukların sorumluluk alma ve karar verme yetenekleri desteklenmelidir.

- Sosyoekonomik düzey farklılıkları göz önünde bulundurularak, dezavantajlı gruplara yönelik erişim artırıcı ve farkındalık yükseltici programlar oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

Abbasoğlu, Ş., 2023. Pazarlamada sosyal medya platformları ve metriklerin rolü. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 6(5).

Acar, N. (2024). 'Yeni medya araştırmalarında sosyal ağ analizi: Kavramlar, ölçütler, yaklaşımlar', *İletişim Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(2), pp. 167–179.

Ağcabay, S., 2024. *Sağlık iletişimi ve panik söylemi: Yeni medyada COVID-19 haberleri*, Tez (Doktora), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Medya Ekonomisi ve İşletmeciliği Bilim Dalı, İstanbul.

Afyonoğlu, M.F. (2021) 'Sosyal hizmetin sorunlarına Twitter üzerinden bakmak: Eğitim ve istihdam sorunu', *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), ss. 1021–1044.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023. *Cinsel istismara maruz bırakılan özel gereksinimli çocuk hakkında basın açıklaması*. https://www.aile.gov.tr/basin-aciklamalari/cinsel-istismara-maruz-birakilan-ozel-gereksinimli-kiz-cocugu-devlet-korumasina-alindiktan-sonra-da-yine-ayni-seyleri-yasadi-baslikli-haberlere-iliskin-basin-aciklamamiz/ [Erişim tarihi: 15 Ekim 2024].

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023. *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. https://www.aile.gov.tr/chgm [Ziyaret tarihi: 15 Ekim 2024].

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023. *Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)*. https://www.aile.gov.tr/iletisim/bakanlik-iletisim-bilgileri/sonim/ [Erişim tarihi: 20 Aralık 2024].

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024. https://www.aile.gov.tr/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanimiz-goktas-sosyal-medya-calisma-grubu-araciligiyla-2158-icerige-mudahale-ettik/ [Erişim tarihi: 22 Ekim 2024].

Akdağ, M., 2020. Medya siyaset etkileşimi bağlamında Türkiye'de siyasetin medya alanındaki düzenlemeleri üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 1173-1197.

Akdemir, B., Çapar, E. & Bayrakdar, M., 2022. İlkokul öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin tutumları ve yeterlilik algıları: Bir karma yöntem araştırması. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(2), 1036-1056.

Akçay, D. ve Özcebe, H. (2012) 'Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi', Journal of Child, 12(2), ss. 66-71.

Akgün, R. & Çetin, H., 2020. 4-6 yaş arası çocuğu olan ebeveyn tutumlarının ve istismar farkındalıklarının belirlenmesi üzerine bir çalışma. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), 42-61.

Akkaya, S., Burcu, G.S. and Metin, K. (2021). Examining the relationship between multidimensional parenting styles and digital parenting awareness levels of parents. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 13(4), pp.546–573.

Aksoy, A.D. (2014). 'Tüketimin dijitalleşmesi', *Hacettepe Üniversitesi Tüketici-Pazar-Araştırma-Danışma Test ve Eğitim Merkezi Tüketici Yazıları IV*, pp. 46–64.

Aksoy, Ö. N. & Köse, E., 2021. Bazı sosyo-demografik değişkenler açısından sosyal damgalanma (stigma) düzeylerinin incelenmesi Bandırma örneği. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 291-307.

Aksoy, A.B. and Tatlı, S. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların çocuklarıyla olan ilişkileri ile babalık rolü algıları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), pp.1–22.

Aktu, Y. (2023, September). 'Ebeveynlerde otoriter ebeveynlik tarzı ile çocuk istismarı farkındalığı ilişkisinde ebeveyn-çocuk çatışmasının aracı rolü', *Conference Proceeding*, p. 109.

Alisinanoğlu, F. & Bağcı, S., 2023. Erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynlerinin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin farkındalık düzeyleri. *Edebiyat Dilbilim Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 63-78.

Almasoodi, A.T.R., 2021. *Habere ulaşmada geleneksel medyadan yeni medyaya geçiş*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Almasoodi, A.T.R. & Sucu, İ., 2021. Habercilikte geleneksel medyadan yeni medya platformlarına geçiş yönünde haber oluşumu. *Kadim Akademi SBD*, 5(1), 52-68.

Altıntaş, M., 2017. İnternet medyası ve şiddet: İnternette sunulan şiddet haberlerinin toplum üzerindeki etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 182-192.

Altıntaş, M., 2022. *Medya ve çocuk istismarı: Gazete ve internet haber portallarında çocuk istismarının yer alma biçimleri*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altunay, E., Oral, G. & Yalçınkaya, M., 2014. Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62-80.

American Psychiatric Association, 2013. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Association.

American Psychological Association, 2024. What is child abuse and neglect? Erişim: APA Child Abuse and Neglect. https://www.apa.org/pi/families/resources/understanding-child-abuse, [Erişim tarihi: 11 Aralık 2024].

Anlı, G., (2023). *Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(1), pp.301–316.

Arar, Y. B. & Bilgin, N., 2009. Gazete haber başlıklarında öteki'nin inşası. *Kültür ve İletişim*, 12(24), 133-158.

Arasıler, E., 2019. *Sosyal ağların geleneksel medyada haber üretim pratiklerine katkısı: İzmir'de gazeteciler üzerine bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Anabilim Dalı.

Arslan, A., 2011. Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *Journal of Human Sciences*, 8(1).

Arslan, A. & Duğan, Ö., 2016. Suça yönelmiş çocukların medyada temsili: Bir alan araştırması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(1).

Arslan, E. ve Arslan, B. (2016) Türkiye'de yerel gazete yöneticilerinin meslek etiği algısı.

Arslan, H., 2014. Eleştirel medya okuryazarlığı kapsamında çocuk odaklı haber ve programlar üzerine bir değerlendirme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 70-79.

Arslan, H. and Öğretir Özçelik, A.D. (2020). 3-5 yaş arası çocukların anne tutumlarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(38), pp.18–30. doi: http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2020.150.

Arslan, H., Topal, A. & Dönük, G. G., 2020. Türkiye'de geleneksel medya ve yeni medyada kadın kimliği üzerinden üretilen haberlere eleştirel bakış. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi*, 3(1), 21-38.

Arslan, M., 2016. Kitle iletişim araçları, medya ve din ilişkisi üzerine. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 5-26.

Arslan, Z., Emre, O., Varlıklıöz, K., Keskinkılıç, A. U., Alagöz, N. & Akto, S., 2022. Türkiye'de sosyal kaygı ve sosyal fobi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Scientific Educational Studies*, 6(2), 278-305.

Artı Gerçek, 2023. Çocuk istismarı içeren YouTube videosu hakkında Bakanlık açıklaması: Hukuki süreç başlatıldı. Erişim adresi: https://artigercek.com/guncel/cocuk-istismari-iceren-youtube-videosu-hakkinda-bakanlik-aciklamasi-hukuki-surec-baslatildi-261772h, [Erişim tarihi: 11 Aralık 2024].

Atabay, E. & Ada, S., 2024. Sosyal medyada tartışma gündemi olan muhasebe konuları: Twitter tabanlı bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 22(Özel Sayı: Endüstri 4.0 ve Dijitalleşmenin Sosyal Bilimlerde Yansımaları), pp.1392–1416.

Avanaş, E., 2021. *Yeni medyada manipülatif haber dili* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Avcı, N. & Topçu, D., 2021. Sosyal medya, dil ve edebiyat. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 5-26.

Avcil, C., Bulut, H. & Sayar, G. H., 2016. Psikiyatrik hastalıklar ve damgalama. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 175-202.

Ayar, H., Bulut, N. & Gelici, Z., 2023. Erken çocuklukta dijital bağımlılıkla mücadele projesi kapsamında ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(47), 1-33.

Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2013) 'İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu', Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(39), ss. 46-57.

Aydoğdu, S.G.M. & Özsoy, Ü. (2017). 'Çocuk hakları ihlali: cinsel istismar', *Journal of Academic Research in Nursing*, 3, pp. 57–60.

Babacan, M.E. (2014) 'Sosyal medya sonrası yeni toplumsal hareketler', *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), pp. 135–160.

Bak, G. (2017) '1980'li yıllardan günümüze Türk yazılı basınında çocuk olgusu', *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 2(2), pp. 163–188.

Baki, A. and Gökçek, T. (2012) 'Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), pp. 1–21.

Baltacı, A. (2018) 'Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme', *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), pp. 231–274.

Balyemez, S. (2020) *Sosyal medyanın ailenin sosyalleşme işlevine etkisi: Ankara örneği* (Master's thesis). Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bandura, A. (2009). *Social cognitive theory of mass communication*. In: J. Bryant and M.B. Oliver (eds.) *Media effects: Advances in theory and research*. 3rd ed. New York: Routledge, pp.110–140.

Banić, L., & Orehovački, T. (2024). A comparison of parenting strategies in a Digital Environment: A systematic literature review. *Multimodal technologies and interaction*, *8*(4), 32.

Barış, Ö. (2019) 'Geleneksel ve sosyal medya gündem uyumu incelemesi: Twitter, Fox TV ve ATV Ana Haber Bülteni karşılaştırılması', *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), pp. 169–184.

Barut-Bektaş, B. (2024) 'Teknoloji çağının konuşulmayan gündemi: Çevrim içi çocuk cinsel istismarı', *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (22), pp. 83–106.

Baskak, İ. (2023) 'Çocuğa yönelik duygusal istismar', *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(1), pp. 61–72. https://doi.org/10.57114/jswrpub.1233975

Başer, D. (2016) *Sosyal hizmette empatinin kavramsallaştırılması, uygulaması, ölçümü ve eğitimine yönelik bir inceleme: Karma yöntem araştırması*.

Bayar, M.E. (2024). *Okul Öncesi Eğitimi Alan Çocukların Ebeveynlerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları ve Ebeveyn Medya Arabuluculuğu Profilinin Anne-Baba Çocuk İlişkisine Etkisi*. (Master's thesis).

Bayrak, H. U. (2019) 'Ebeveynlerin gözünden çocuk istismarı: Metaforik bir çalışma', *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), pp. 376–389.

Bayzan, Ş., Yıldırım, Ö., Karakuş, T., Kurşun, E. and others (2023) 'Türkiye'deki çocukların internet kullanım alışkanlıkları ve dijital okuryazarlık becerileri üzerine bir araştırma', *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, pp. 1331–1364. https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1376739

BBC Türkçe (2024, 18 Aralık) 'Uluslararası Çalışma Örgütü: Çocuk işçiliği artıyor, hükümetler acil önlem almalı', *BBC Türkçe*. Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkce/articles/cz70wknjrp4o

Becan, C. (2018). 'Sosyal medya bağımlılığının haber takibi motivasyonları üzerine etkisi', *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3), pp. 238–256.

Bendaş, K. (2022) 'Dijitalleşen dünyada medyanın dönüşümü: Geleneksel medyadan yeni medyaya geçiş ve Türkiye'de internet haberciliği', *Anasay*, (22), pp. 373–396.

Benedetto, L. and Ingrassia, M. (2021) 'Digital parenting: Raising and protecting children in a media world', *Parenting: Studies by an Ecocultural and Transactional Perspective*, pp. 127–148.

Beyaz, Z. F. (2016) *30 Mart 2014 yerel seçimlerinde, geleneksel medya ve sosyal medya haberciliğinin karşılaştırılması: Posta ve Zaman gazetesi örneği* (Master's thesis, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Biçer, D. F. and Etiz, B. (2024) 'Dijital pazarlamanın mikro ve makro çevresi', *Dijital Pazarlama Yönetimi*, p. 29.

Bilge, Y.D., Taşar, M.A., Kılınçoğlu, B., Özmen, S. and Tıraş, Ü. (2013). Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14(1), pp.27–35.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. (2023). *Türkiye'deki çocukların ve ebeveynlerin bilinçli ve güvenli internet kullanım deneyim ve alışkanlıkları raporu*. Erişim adresi: https://www.guvenliweb.org.tr

Biricik, K. (2024). *Popüler kültür bağlamında sosyal medyanın beden ve estetik operasyonlara etkisi / The Impact of Social Media on Body and Aesthetic Surgeries in the Context of Popular Culture* (Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi).

Birsen, H. (2000). *Geleneksel gazete ve sanal gazete ortamlarında haber sunumunun farklılığı konusunda bir araştırma: Milliyet, Sabah, Zaman, Cumhuriyet gazeteleri*. Master's thesis. Anadolu University (Turkey).

Bostancı, M. (2010). *Sosyal medyanın gelişimi ve iletişim fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları* (Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Bostancı, M. (2023). Dijital dünyada ebeveynlik. *TRT Akademi*, 8(19), 982-991.

Boyer, A. (2010). Haber nedir, nasıl biçimlendirilir? Geleneksel ve internet gazetelerindeki farklılık ve benzerlikler. *Humanities Sciences*, 5(1), 114-125.

Bozcan, E.Ü., Berkmen, B., Koran, N. & Tatlıcalı, E. (2019). '4-6 yaş arasındaki çocukların ebeveynlerinin istismara yönelik farkındalığı', *Folklor/edebiyat*, 25(97), pp. 494–508.

Bozgun, K. & Pekdoğan, S. (2018). Öğretmenlerin çocuk ihmali ve istismarı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 433-443.

Brossard, D. and Nisbet, M.C. (2007). Deference to scientific authority among a low information public: Understanding US opinion on agricultural biotechnology. *International Journal of Public Opinion Research*, 19(1), pp.24–52.

Bulduklu, Y. & Şeker, M. (2020). Yeni medya ve değişen toplumsal değerler. M. Şeker, Y. Bulduklu, C. Korkut & M. Doğrul (Ed.), *Bilişim teknolojileri ve iletişim: Birey ve toplum güvenliği* (ss. 243-263).

Bulunmaz, B. (2014). Yeni medya eski medyaya karşı: Savaşı kim kazandı ya da kim kazanacak? *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 22-29.

Bulut, S. (2007). Çocuk cinsel istismarı hakkında bir derleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 139-156.

Büber, Ö. & Taylan, H.H. (2023). 'Çocuk ihmal ve istismarında ebeveynlerin farkındalık düzeyleri', *Sosyal Sağlık Dergisi*, 3(1), pp. 89–111.

Bülbül, R. (2003). *Genel gazetecilik bilgileri*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28).

Büyükdoğan, Ö. Ü. B. (2020). Bölüm 1: Muhafazakâr gazetelerde kadının temsili. *Dijital Çağda Değişen Gazete*, 3.

Büyükyonca, G. (2019). *Türk televizyon dizilerinin geleneksel Türk aile yapısına olan etkisinin popüler kültür bağlamında incelenmesi: bir aile dizisi üzerine analiz*. Master's thesis. Marmara Üniversitesi (Turkey).

Caffey, J. (1972). On the theory and practice of shaking infants: Its potential residual effects of permanent brain damage and mental retardation. *American Journal of Diseases of Children*, 124(2), 161–169.

Can, G. and Beyazıt, U. (2018). Çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörlerin incelenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 8(1), pp.87–99.

Catulay, D. & Uğurlu, Z. (2023). Çocuk yoksulluğu bağlamında sosyal hizmet planlı müdahale süreci: Örnek vaka sunumu. *Çocuk ve Medeniyet*, 8(14), 263–286.

Çay, M. (2022) 'Sosyal hizmet uzmanlarının kanıta dayalı uygulamalarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi', *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 9(1), pp. 585–607.

Cereci, S. (2010) 'Haber ve toplum arasındaki ilişkinin toplumsal yaşama yansımaları', Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(3), ss. 105-112.

Cereci, S. (2013). Türkiye'deki televizyon kanallarında yayınlanan haber bültenlerinde dilin kullanılma biçimi: Masalsı anlatım. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 7–24.

Cevher, R. & Ustakara, F. (2019). Kullanımlar ve doyumlar teorisi bağlamında sosyal medya kullanımına yönelik bir araştırma. *Sciences*, 5(19), 812–831.

Ceylan, Y. (2012). Toplumsal değerler ve medya etiği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (7), 45–58.

Chang, F.C., Miao, N.F., Chiu, C.H., Chen, P.H., Lee, C.M., Chiang, J.T. & Chuang, H.Y., 2016. Urban–rural differences in parental Internet mediation and adolescents' Internet risks in Taiwan. *Health, Risk & Society*, 18(3-4), pp.188-204.

Cohen, S. (1972). *Folk devils and moral panics: The creation of the mods and rockers*. London: Routledge.

Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Çağlak, U. (2020). Teşhir toplumu ve yeni medya: Teşhir toplumunun oluşmasında önemli bir araç olan yeni medya üzerine bir değerlendirme. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 12–20.

Çakıcı, S. (2006). *Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi*. (Master's thesis). Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi. Thesis No: 144916.

Çakır, A. A. & Türkeş, S. (2021). Bilimsel çalışmalarda karma yöntem nasıl kullanılır? *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 1–15.

Çakır, H. (2007). Geleneksel gazetecilik karşısında internet gazeteciliği. *Academia.edu*. Erişim adresi: https://www.academia.edu/28123149 [Erişim Tarihi: 20 Eylül 2024]

Çalışır, G. (2013). *Medya ve etik*. Ankara: Açılım Kitap

Çalışkan, O. (2021). *Çarpıtılmış gerçekliğin inşası*. İstanbul: Cilt Yayıncılık.

Çavuş, G. (2018). Medyada güven erozyona uğrarken doğrulama platformları neden önemli. *Medya ve Yalanlar*, pp.55–74.

Çetin, M. and Bel, A. (2014). 'Geleneksel medya gündeminin belirlenmesinde sosyal medyanın rolü', *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2014(38), pp. 56–73.

Çetin, M., & Toprak, Y. E. (2016). Silahlı kuvvetlerde sosyal medya: ABD ve Büyük Britanya silahlı kuvvetlerinde Facebook kullanımı. *TRT Akademi*, 1(2), 570–588.

Çevik, P. (2019). Sosyal medyanın toplumsal yaşam üzerindeki etkileri: Dijital aktivist hareketler (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi).

Çıkman, B., Salman, Ö., & Çalışkan, D. (2017). Adı: Meraklı soyadı: Çocuk durum: "Çevrimiçi" sonuç: "Grooming" "İnternette çocuk istismarı". *Güncel Pediatri*, 15(3), 65–70.

Çınkır, Ş., & Nayır, F. (2018). Medyaya yansıyan çocuk istismarı olaylarının değerlendirilmesi. *Prof. Dr. Emine Akyüz'e Armağan*, 78–100.

Çilek, E. (2019). Haber değeri kriterlerinin geleneksel ve yeni medya bağlamında karşılaştırılması: Hürriyet gazetesi ve ensonhaber.com örneği. *Yeni Medya*, 2019(6), 1–19.

Çobaner, A.A., 2015. Çocuk Hakları Bağlamında Suriyeli Mülteci Çocukların Haberlerde Temsili / Representation of Syrian Refugee Children in News in the Context of Children Rights. *Marmara İletişim Dergisi*, (24), pp.27-54.

Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarla Mücadelede: Çocuk İzlem Merkezi. (2012). Çocuğa yönelik cinsel istismarla mücadelede: Çocuk İzlem Merkezi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 151–165. https://doi.org/10.1501/Asbd_0000000024

Çolak, B., İyi, Z., Meral, B., & Kahriman, İ. (2019). Çocuklarda cinsel istismarın bilimsel literatür ile medyaya yansıması: Yasalardaki yeri. (Yayımlanmamış çalışma).

CRIN. (2024). Children's Rights Information Network. Erişim adresi: https://www.crin.org/

Dağlı, Ö. & Hacıbektaşoğlu, E. (2015). 'Televizyon reklamlarının çocuk-aile ilişkisi ve boş zaman kavramı ekseninde değerlendirilmesi', *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), pp. 183–212.

Dakak, A.Ö.S. (2022). *Annelerin çocuklarına karşı ilgi ve istismar düzeyini etkileyen faktörlerin incelenmesi*.

Davies, E., O'Leary, E., & Read, J. (2017). Child abuse in England and Wales 2003–2013: Newspaper reporting versus reality. *Journalism*, 18(6), 754–771. https://doi.org/10.1177/1464884916648096

De Choudhury, M., Monroy-Hernandez, A. and Mark, G. (2014). 'Narco' emotions: affect and desensitization in social media during the Mexican drug war. In: *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, April, pp.3563–3572.

Değerli, A. (2016). Ağ toplumunun iletişimi ekseninde yerel yönetimlerin sosyal medya kullanım düzeyi: Kadıköy Belediyesi örneği. *Öneri Dergisi*, 12(46), 63–80. https://doi.org/10.14783/od.v12i46.5000001824

Değirmencioğlu, G. (2016). Dijitalleşme çağında gazeteciliğin geleceği ve inovasyon haberciliği. *TRT Akademi*, 1(2), 590–606.

Demirci, A.N.Ö. (2019). *4-6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Demirkol, O. (2017). 'Sosyal medya gündeminin algılanışı üzerine niteliksel bir kullanıcı araştırması', *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), pp. 129–159.

De Santisteban, P., & Gámez-Guadix, M. (2018). Prevalence and risk factors among minors for online sexual solicitations and interactions with adults. *The Journal of Sex Research*, 55(7), 939–950. https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1380150

Dereobalı, N., Karadağ, S. Ç., & Sönmez, S. (2013). Okulöncesi eğitim öğretmenlerinin çocuk istismarı, ihmali, şiddet ve eğitimcilerin rolü konusundaki görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 14(1), 50–66.

Devran, Y. (2010). *Haber, söylem, ideoloji* (Vol. 15). Hiperlink Yayınları.

Digital 2024: Global overview report, global internet usage and population statistics. (2024). DataReportal. https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report

Dikici, E., Tire, O., & Adıgüzel, Z. S. (Eds.). (2020). *Aile ve sosyoloji*. Eğitim Yayınevi.

Dömbekci, H. A., & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.

Dönmez, E. (2019). *Yeni medya ile değişen televizyon yayıncılığında içerik üretimi: Küresel ve yerel ölçekli platformlar*. Master's thesis. Marmara Üniversitesi (Turkey).

Duman, K. (2019). 'Haber kaynağı olarak sosyal ağların kullanımı: Türk internet haber siteleri üzerine bir analiz', *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(3), pp. 1637–1654.

Dursun, C. (2020). Dijital ebeveynin dijital çocukları: İlk dijital çocuk kanalı Pepee TV üzerinden ebeveyn-çocuk ilişkisinin dönüşümünün değerlendirilmesi.

Durak, H. and Seferoğlu, S.S. (2016). 'Türkiye'de sosyal medya okuryazarlığı ve sosyal ağ kullanım örüntülerinin incelenmesi', *Journal of International Social Research*, 9(46).

Duygulu, S. (2019). Sosyal medyada çocuk fotoğrafları paylaşmanın mahremiyet ihlali ve çocuk istismarı açısından değerlendirilmesi. *TRT Akademi*, 4(8), 428–487.

Er, T., Elmas, A., & Sayar, G. H. (2018). Suç ve medya. *Etkileşim*, (2), 56–68.

Erbay, E., & Hatipoğlu, E. (2019). Sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdikleri mesleki uygulamalarda ve aldıkları kararlarda çocukların katılım hakkını dikkate alma durumları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 257–285.

Ercan, N. (2018). *4-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin istismar farkındalıkları (Diyarbakır örneği)*.

Erez, R., Özdoğan, B., Ünübol, H., & Hızlı, G. (2019). Toplumda damgalama eğilimi ve hükümlülere yönelik sosyal mesafe ile ilişkili faktörler. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1–17.

Erdoğan, Ş. B. (2021). Medya ve kamuoyu ilişkisi bağlamında "sosyal medya deneyleri" üzerine bir çalışma. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 6(2), 105–123.

Ergüney, M. (2017) 'İnternetin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri hakkında bir araştırma', Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 5(17), ss. 1917-1938.

Eroğlu, M. (2014). *0-6 yaş çocuğa sahip anne babaların sosyo-ekonomik durumlarının ve benlik saygılarının çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi*. (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Erol, V. (2022). Sosyal medyanın Türk aile yapısına etkisi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 1127–1139.

Ersoy, Ö. A., & Özkan, H. K. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının cinsel istismara ilişkin bilgilerinin incelenmesi: Nitel bir bakış. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 6(1).

Eşgin, Ö. (2019). Sosyal medyada çocuk istismarı: 2013 ve 2018 yıllarının karşılaştırmalı analizi ve sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı).

Etikan, I., Musa, S. A., & Alkassim, R. S. (2016). Comparison of convenience sampling and purposive sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1), 1–4.

Evren, F. B. (2024). Instagram'ın ve TikTok'un ekonomi-politik eleştirisi ve katılımcı kültür olanakları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(2), 961–974.

Fırat, M., Yurdakul, I. K. ve Ersoy, A. (2014) Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 64–85

Funk, J. B., Baldacci, H. B., Pasold, T. ve Baumgardner, J. (2004) Violence exposure in real-life, video games, television, movies, and the internet: Is there desensitization?, *Journal of Adolescence*, 27(1), 23–39

Franklin, B. (2008). 'The future of newspapers', *Journalism Practice*, 2(3), pp. 306–317.

Gani, A. (2016) Digital parenting and its effects on child development, *Journal of Child Development Studies*, 15(3), 45–58

Gencer, T.E. and Aktan, M.C. (2021) 'Dijitalleşen çağda ve toplumda değişen ihtiyaçlar ve sorunlar: E-sosyal hizmet (Sosyal hizmet 2.0) gereksinimi', *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), ss. 1143–1175.

Geržičáková, M., Dedkova, L. and Mýlek, V. (2023). What do parents know about children's risky online experiences? The role of parental mediation strategies. *Computers in Human Behavior*, 141, 107626.

Gezgin, D. M. ve Sarsar, F. (2020) BÖTE bölümünde öğrenim gören öğrencilerin siber aylaklık yapma nedenlerine ait görüşleri: Bir karma yöntem çalışması, *Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1)

Göksu, O. (2021) Algı yönetimi siyasal ve dijital iletişim, sosyal medya ve kitle iletişimi

Gönenç, E. Ö. (2005) Medyanın toplum üzerindeki etkileri, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (21)

Gurbanova, R. (2018). İnsanların medyaya güven düzeyi: Yalan haber üretimine tepkisi.

Gül, E. (2024) Geleneksel toplumdan modern topluma ailenin dönüşümü (Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı).

Gülçay, H. ve Balcı, E. V. (2018) Medya ve gelişim: Yakın geleceği üzerine öngörüsel değerlendirmeler, *Kurgu*, 26(3), 238-247

Güldeste, A. (2018) Çocuklarda cinsel istismar (Gazete haberleri üzerinden sosyolojik bir bakış) (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Güleç, V. (2018). Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(2), 105-120.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., & Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.

Gür, Y., & Türel, Y. (2022). Dijital teknolojilerin ebeveynlik ve çocukluk üzerindeki etkisi: Fırsatlar ve riskler. *Eğitim Teknolojisi ve Toplum Dergisi*, 25(4), 112-126.

Güngör Kirçil, A. (2009). Türkiye'de medya, suç ve ahlaki panik ilişkisi (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı).

Güngör, A. (2021). Sosyal medyada çocuk hakları ihlali ve çocuk istismarı: Instagram anneleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2021(54), 1-24.

Güz, N. and Yanık, H. (2020). Toplumsal sorumluluk yaklaşımı ve güven bağlamında medya ve kamuoyu araştırmaları arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1), pp.298–336.

Goffman E 1963 Stigma Notes on the Management of Spoiled Identity Prentice-Hall

Goode E & Ben-Yehuda N 2010 Moral panics The social construction of deviance John Wiley & Sons

Göldağ, B. (2018). Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1). Available at: https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/40566/495673.

Gönenç Ö 2012 Türkiye'de gazete yayıncılığının başlaması ve gelişmesi İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (15)

Göktürk I 2023 Kültürel alanın bir formu olarak ahlaki panik Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (75) 355-372

Hamzaoğlu N & Özel H 2024 Ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerinin ve istismara ilişkin eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi 8(3) 609-621 https://doi.org/10.47525/ulasbid.1502010

Hatiboğlu, N. (2011). *The socio-demographic predictors of child abuse and relationships between child abuse, attachment patterns and psychopathology in a group of Turkish university students*. (Doctoral dissertation, İstanbul Bilgi Üniversitesi).

Hjarvard, S., 2008. The mediatization of society: A theory of the media as agents of social and cultural change. *Nordicom Review,* 29(2), pp.105–134.

Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Washington, DC: Aspen Institute

Horoz, T. (2013). *Türkiye'de Televizyon Haberleri*. Doctoral dissertation. Marmara Üniversitesi (Turkey).

Ilgin H Ö & Şahin A 2024 Disinformation studies An analysis on dergipark publications dezenformasyon araştırmaları dergipark yayınları üzerine bir analiz In Congress ID August

International Federation of Social Workers 2014 Definition of social work Retrieved from https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/

Ionescu, C.G. and Licu, M. (2023). 'Are TikTok algorithms influencing users' self-perceived identities and personal values? A mini review', *Social Sciences*, 12(8), p. 465.

Iwalaiye T 2022 5 tips for parents raising children in the digital age (photos) Hetty's media Erişim adresi https://www.hettysmedia.com/couple-arrested-for-torturing-10-year-housemaid-2/ 19 April

İnal, M., 2025. *Sosyal medya pazarlama faaliyetlerinin tüketici davranışlarına etkisi: E-ticaret markaları üzerine bir araştırma*. Doktora tezi. Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü.

İnan, T.A. (2019). *Medyanın aile içi iletişimde güven algısına etkisi*. (Master's thesis, Marmara Üniversitesi).

İnce, M. (2018). İnternet haberciliğinde çok tıklanma beklentisi ve tuzak başlıklar. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 297-313.

İşlek, M.S., 2012. *Sosyal medyanın tüketici davranışlarına etkileri: Türkiye'deki sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma* (Master's thesis). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İzmirli, M., Sur, H. and Polat, N. (2000). Çocuğa karşı dayak olgusu ve çocuk istismarı. *Çocuk Forumu Dergisi,* 3(1), pp.37–49.

Jeong, S.H., Cho, H. and Hwang, Y. (2012). Media literacy interventions: A meta-analytic review. *Journal of Communication*, 62(3), pp.454–472.

Kabadayı, H., & Yavuzer, H. (2022). Sosyal medyanın eşler arası ilişkiye etkisi (Master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi).

Kalaman, S. (2019). 'Yeni medya ve dijital gözetim: Türkiye'deki sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma', *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 26(2), pp. 575–594.

Kara, B. (2018). Türkiye'de aile yapısının değişimine etki eden dinamikler. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (40), 374-385.

Kara, Ö., Çalışkan, D., & Suskan, E. (2014). Ankara ilinde görev yapan çocuk asistanları, uzmanları ve pratisyen doktorların çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi düzeyleri ve yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Türk Pediatri Arşivi*, 49(1), 57-65.

Kara, T. (2011) Görsel medyanın aile bireyleri üzerindeki etkisi üzerine bir araştırma, Türkiye İstatistik Kurumu.

Karaarslan, O. & Nacar, R., 2024. Dijital pazarlama kanallarının kullanımının X, Y, Z kuşaklarına göre farklılaşması. Turkish Journal of Marketing, 9(4), pp.97-113. https://doi.org/10.30685/tujom.v9i4.201

Karaçor, Ö., 2019. Rehber öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi (Tarsus ilçesi örneği). Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karakoç, E. & Taydaş, O., 2022. Sosyal medya türleri, dezenformasyon kavramı ve hukuki olaylar bağlamında bir inceleme. Kurumsal İletişim ve Sosyal Medya, 107.

Karakuş, M., 2021. Gelenekselden dijitale propaganda araçlarının dönüşümü. Selçuk İletişim, 14(1), pp.462-491.

Karakuş Yılmaz, T., Bayzan, Ş., Gün, A., Yıldırım, Ö., Kurşun, E., Aslan, A. & Turgut, Y. E., 2023. Türkiye'deki çocukların ve ebeveynlerin bilinçli ve güvenli internet kullanım, deneyim ve alışkanlıkları raporu (Rapor No: 2). Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, ss.1-64.

Karaman, H. & Ayhan, H., 2021. Çocuğa yönelik teknolojik ihmal ve istismar. Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 8(1), pp.43-59.

Karaman, M.K. and Karataş, A. (2009). 'Media literacy levels of the candidate teachers', *Elementary Education Online*, 8(3).

Karbeyaz, A. & Kurt, M., 2020. Covid-19 sürecinde eğitim bilişim ağı (EBA) ile ilgili öğretmen tutumları: Bir karma yöntem çalışması. Ekev Akademi Dergisi, (84), pp.39-66.

Karakuş, T., Çağıltay, K., Kaşıkcı, D., Kurşun, E. ve Ogan, C. (2014) 'Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı', Eğitim ve Bilim, 39(171).

Karaman Kepenekci, Y. & Taşkın, P. (eds.), 2018. Prof. Dr. Emine Akyüz'e armağan: Akademisyenlikte 50 yıl. Pegem Akademi.

Karasu, F. and Bilgen, F. (2017). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), pp.22–34.

Kaplan, İ. & Gülcan, M. G., 2020. Öğretmen kariyer basamaklarının oluşturulmasına ilişkin görüşlerin incelenmesi: Karma yöntem araştırması. Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(3), pp.380-406.

Kaplan, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeyleri, sosyal medya kullanım amaçları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).

Kaplan, Y., 2016. Dijital medya ve özgürlük problemi. TRT Akademi, 1(2), pp.658-680.

Kaya, A. E., 2023. Şizoaffektif bozukluk tanısı olan bireylerde içselleştirilmiş damgalanma ile ilişkili bir faktör olarak dini başa çıkma. Black Sea Journal of Health Science, 6(3), pp.383-390.

Kaya, G. İ., 2021. Dijital çağda çocuk yetiştirme ve eğitim: Değişen roller. İnsan ve İnsan, 8(27), pp.83-100.

Kaya, S. Z., 2021. Abdullah Cevdet'in din algısında tezahür eden toplumsal kaygı. FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, (17), pp.751-796.

Kazan, H., 2021. Dijital habercilik bağlamında trajik haberlerde etik ve bireyler üzerindeki etkisi üzerine bir araştırma. International Journal of Social Inquiry, 14(2), pp.661-692.

Keçeci, G. (2017) 'Makro sosyal hizmet uygulamasında kullanılan modeller, teknikler ve sosyal hizmet uzmanlarının rolleri', *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), ss. 187–202.

Kempe, C. H., Silverman, F. N., Steele, B. F., Droegemueller, W. & Silver, H. K. 1985. The battered-child syndrome. *Child Abuse & Neglect*, 9(2), pp.143-154.

Kemper, E. A., Stringfield, S. & Teddlie, C. 2003. Mixed methods sampling. In: Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research, pp.273.

Keskin, S. and Baş, M. (2015). 'Sosyal medyanın tüketici davranışları üzerine etkisinin belirlenmesi', *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), pp. 51–69.

Kılıç, Ç. 2015. Gündem belirleme kuramı çerçevesinde siyasal karar verme sürecine sosyal medya etkisinin incelenmesi.

Kılıç, D. and İspir, B. (2020). Sosyal medyada haber içeriklerine güven ve kullanıcı motivasyonları. *Kurgu,* 28(1), pp.269–288.

Kılınç, Ö. & Bayçu, S. 2018. Halkla ilişkiler uygulayıcıları ve gazeteciler arasındaki ilişki: Uygulayıcılar üzerine bir araştırma. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 8(16).

Kılıç, S. 2014. Kitle iletişim araçlarının gelişimi ve sosyal medyanın siyasal iletişimi etkileme rolü. Master's thesis. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kıral, B. 2020. Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), pp.170-189.

Kıran, S., Küçükbostancı, H. and Emre, İ.E. (2020). 'Sosyal medya kullanımının kişiler üzerindeki etkilerinin incelenmesi', *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(4), pp. 435–441.

Kırçıl, A. G. & Özgen, M. 2009. Türkiye'de medya, suç ve ahlaki panik ilişkisi. Unpublished doctoral thesis, İstanbul Üniversitesi.

Kırkıl, Y. & Boran, T. 2025. Dijital kütüphanecilik: Türkiye'de 2000-2024 yılları arasında yazılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 11(2), pp.152-175.

Kir, M. 2015. Sağlık yöneticilerinin çocuk ihmal ve istismarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeyleri. Master's thesis. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Knerr, W., Gardner, F. & Cluver, L. (2013). Improving positive parenting skills and reducing harsh and abusive parenting in low-and middle-income countries: A systematic review. *Prevention Science*, 14(4), pp.352-363.

Kocadaş, B. (2005). Kültür ve medya. *Bilig*, (34), pp.1-13.

Koç, F. (2017). Türkiye'de yeni toplumsal hareketlerin dönüşümünde sosyal medyanın rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı), pp.1567-1577.

Koç, F. & Paslı, F. (2021). Çocuğa yönelik istismar ve ihmal olaylarının haberdeki temsilinin çocuk hakları bağlamında incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), pp.97-119.

Kortak, N. (2020) İnternet gazeteciliğinde tık tuzağı bağlamında etik sorunlar: Clickbait haberler.

Kopuz, T., Turgut, Y. E. & Aktı Aslan, S. (2022). Dijital ebeveynlik tutumu ile çocukların güvenli internet kullanımları arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, pp.123-153. https://doi.org/10.14520/adyusbd.1111996

Kök, H. (2019). Türkiye'de cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik hizmet ve uygulamaların değerlendirilmesi: Bir model önerisi.

Köseoğlu, A. (2023). TikTok'ta mahremiyet algısının dönüşümü. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 8(1), pp.172-188.

Kulakçı Altıntaş, H., Üstüner Top, F. ve Kuzlu Ayyıldız, T. (2023) 'Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalıklarının Belirlenmesi', Gümüshane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 12(4).

Kuyucu, M. (2019). 'The transformation of traditional TV to YouTube with social media and its reflections in Turkey', *Archives of Business Research*, 7(1).

Kuyucu, M. (2021). 'Geleneksel televizyon mecrasının yaşadığı dijital dönüşüm ve bunun mecraya olan etkileri', *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), pp. 272–291.

Kuzu, A. (2011) 'İnternet ve aile', Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 27(27), ss. 9-32.

Küçükvardar, M. (2021). Haber ajanslarının anlık mesajlaşma servisi kullanımı üzerine bir inceleme: Telegram örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(4), pp.1757-1778.

Külcü, D. P. & Karataş, H. (2016). Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 32(1), pp.48-58.

Lampard, A. M., Jurkowski, J. M. ve Davison, K. K. (2013) 'Social–cognitive predictors of low-income parents' restriction of screen time among preschool aged children', Health Education & Behavior, 40(5), ss. 526-530.

Lauricella, A. R., Wartella, E. ve Rideout, V. J. (2015) 'Young children's screen time: The complex role of parent and child factors', Journal of Applied Developmental Psychology, 36, ss. 11-17.

Lee, N. (2023). Parenting in the digital age: Navigating challenges. The Ark Group. Erişim adresi: https://thearkgroup.org/parenting-in-the-digital-age-navigating-challenges/

Livingstone, S. & Byrne, J. (2018). Parenting in the digital age: The challenges of parental responsibility in comparative perspective.

Livingstone, S. and Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New Media & Society*, 9(4), pp.671–696

Livingstone, S. and Helsper, E.J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), pp.581–599.

Manap, A. (2020) Anne babalarda dijital ebeveynlik farkındalığının incelenmesi.

Meraki, S. (2019). *Sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandırılan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Meraki, S. & Var, E. Ç. (2019). Alt-sosyo ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), pp.1-12.

Merdin, E. (2017). *Young children's electronic media use and parental mediation*. (Master's thesis, Middle East Technical University).

Moeller, S. D. (2002). A hierarchy of innocence: The media's use of children in the telling of international news. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 7(1), pp.36-56.

Mouzakitis, C. M. & Varghese, R. (1985). Social work treatment of abused and neglected children. Office of Justice Programs.

Mustafaoğlu, R. ve Yasacı, Z. (2018) 'Dijital oyun oynamanın çocukların ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerine olumsuz etkileri', Bağımlılık Dergisi, 19(3), ss. 51-58.

Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z. & Özdinçler, A. R. (2018). Dijital teknoloji kullanımının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), pp.1-21.

Mücevher, M. H. (2021). Örgütsel duyarsızlaşma sarmalı: Kuramsal bir model.

Nabi, R.L. (2003). Exploring the framing effects of emotion: Do discrete emotions differentially influence information accessibility, information seeking, and policy preference?. *Communication Research*, 30(2), pp.224–247.

NASW (National Association of Social Workers). (2020). Social work and child protection: A framework for practice.

Necla, M.O.R.A. (2008). Medya ve kültürel kimlik. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), pp.1-14.

Newman, N., Fletcher, R., Robertson, C.T., Ross Arguedas, A. and Nielsen, R.K. (2024). *Reuters Institute Digital News Report 2024*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.

Njiru, J.I. & Odundo, P. (2024). Digital parenting: Navigating the challenges of raising children in the digital age in Nairobi, Kenya.

Oğuz, B.B. (2012). Sosyal medya dilinin görüntüsel gösterge boyutu ve bunun dile etkisi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), pp.1157-1166.

Okumuş, V. ve Parlar, H. (2018) 'Çocukların sosyal medya kullanım amaçları ve ebeveyn tutumları'.

Onur, I. (2014). Tüberküloz ve damgalanma: Toplumsal bakış.

Öğütlü, B. & Karaaız, M. (2023). Toplumsal kaygı bozukluğunda (sosyal fobi) bilişsel davranışçı terapi: Olgu sunumu. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(3), pp.659-669.

Öke, Y.Ç. (2018). Alternatif bir medya olarak sosyal medyanın yeni toplumsal hareketler üzerindeki etkisi. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi*, 1(1), pp.52-61.

Ökten, M.S. (2024). Üniversite öğrencilerinin sosyal medyada kimlik inşasına yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Journal of University Research*, 7(2), pp.93-101.

Ölçer, N. (2019). Çocukların internet kullanımına yönelik ebeveynlerin risk algısı üzerine bir inceleme. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (13), pp.128-150.

Öncü, E., Kurt, A., Esenay, F. and Özer, F. (2012). Çalışan çocukların ailede istismarı. *Turkish Journal of Public Health*, 10(3), pp.128–140.

Öner Demirci, A.N. (2019). *4-6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*.

Özbey, S.N. & Pekdoğan, S. (2022). 0-6 yaş arası çocuk istismarının basılı medyaya yansıması. *Gazetecilik ve Popüler Kültür Dergisi*, 20(3), pp.51-65.

Özçağlayan, M. (2000). 'Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi', *Selçuk İletişim*, 1(2), pp. 41–52.

Özdemir, E.E. (2012). Çocuk istismarı haberlerinin yazılı basında sunumu. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, S. (2006). Türk medyasındaki gazetecilerin medya etiğine yaklaşımları: İstanbul örneği.

Özdemir, Ş. (2021). 'Sosyal medya çağında kuşakların medya kullanım alışkanlıklarının incelenmesi', *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 9(20), pp. 281–308.

Özkan, G. (2022). Ekolojik sistem yaklaşımı açısından çocuk ihmal ve istismarında bireysel, ailesel ve çevresel risk faktörlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(8), pp.217-240.

Öztat, F. (2019). Aile içi iletişim doyumu ve sosyal medya kullanım ilişkisi.

Öztürk, A. (2019). Medya haber söyleminde bir "öteki" yaratmak. *Sosyal Bilimler Alanında*, p.58.

Özpolat, A.O. (2023). Çocuk ihmal ve istismarının politikalarla ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), pp.141-153.

Öztürk, Ş. (2015). Sosyal medyada etik sorunlar. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(1), pp.287-311.

Özyal, B. and Tosun, G.E. (2017). 'Dijital gazeteciliğin gelişen bir formu olarak mobil gazetecilik', *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), pp. 60–81.

Özyürek, A. & Tezel Şahin, F.A.T.M.A. (2005). 'Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutumları', *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3).

Palabıyıkoğlu, R., 1997. *Medya ve şiddet*. Kriz Dergisi, 5(2).

Park, C.S. (2019). Does too much news on social media discourage news seeking? Mediating role of news efficacy between perceived news overload and news avoidance on social media. *Social Media + Society*, 5(3), pp.1–10. DOI: 10.1177/2056305119872956.

Parlak, M.O. (2018). 'Yeni medya ve haberciliğin dönüşümü', *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), pp. 59–82.

Parlar, H. ve Turan, G. (2018) 'Medyanın aile harcamalarına etkisi ve ailenin ekonomik işlevinin önemi', İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(33), ss. 439-463.

Paslı, F. (2017). Çocuk istismarına sosyal hizmet yaklaşımları. *Türkiye Klinikleri Sosyal Hizmet Dergisi*.

Patton, M.Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S.B. Demir, Çev. Eds.; 3rd ed.). Pegem Akademi Yayıncılık.

Pekdoğan, S., (2017). *İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu: Ölçek Geliştirme Çalışması*. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (62), pp.173–185.

Pekdoğan, S. & Kanak, M. (2017). '4-6 yaş çocuğa sahip annelerin istismar düzeylerinin kadının çalışması ve algılanan cinsiyet rolleri ile olan ilişkisinin incelenmesi', *Journal of International Social Research*, 10(48).

Peng, Y. (2022) ‘Gendered division of digital labor in parenting: A qualitative study in urban China’, Sex Roles, 86(5), ss. 283-304.

Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), pp.161-182.

Polat, H. (2018). 'Geleneksel medyada temsil sorunu: Alternatif bir mecra olarak yeni medya', *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (38), pp. 45–60.

Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Seçkin.

Potter, J. (2005). *Media literacy* (pp. 61-62). CA: Sage Publications Ltd.

Potter, W.J. (2018). *Media literacy*. 8th ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Radich, J. (2013) ‘Technology and interactive media as tools in early childhood programs serving children from birth through age 8’, Every Child, 19(4), ss. 18-19.

Redmiles, E. (2018). Net benefits: Digital inequities in social capital, privacy preservation, and digital parenting practices of US social media users. In: *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 12(1), pp.1–10.

Saraç, H. (2011). Cumhuriyet döneminde Nevşehir’de basın ve yayın organlarının tarihsel gelişim süreci (gazete, dergi ve bülten).

Sarı, Ü. and Erdoğan, C. (2018). 'Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya: İkincil Ekran Üzerine Bir İnceleme', *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(8), pp. 106–115.

Sarıaltın, E. (2013). Geleneksel basılı medya ve yeni medya araçlarının üniversite öğrencilerinin demokrasi algılarına etkilerinin katılımcı grup üzerinde değerlendirilmesi (Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Türkiye).

Sarıbeyoğlu, N.S. (2007). *Lise öğrencilerinde aile içi çocuk istismarı ile zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Master’s thesis, İstanbul Üniversitesi).

Saygı, D. (2011). *Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve anne çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi: İstanbul örneklemi*. (Master’s thesis). Available from: Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Seçer, Z., Çeliköz, N. and Songül, Y. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Selçuk, O. (2022) ‘Yeni medya ve sosyal hizmet: Sosyal medyanın sosyal hizmet alanındaki yeri’, *İmgelem*, 6(11), ss. 413–434.

Sipahi, E. B. (2017). Üniversiteli kız öğrencilerin suç korkularına “toplumsal kaygı” perspektifinden bakmak: Konya örneğinde bir alan araştırması.

Solis, B. (2010). *Engage: The complete guide for brands and businesses to build, cultivate, and measure success in the new web*. John Wiley & Sons.

Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z. and Demir, M. (2013). *İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama*. *Selçuk İletişim*, 7(4), pp.23–32.

Somuncu, B. & Gültekin, B. (2021). Kurumsal web sayfalarının haber dili: Devlet üniversiteleri üzerine bir inceleme. *Yönetim ve Organizasyon Çalışmaları II*, 82.

Soygür, H. & Özalp, E. (2005). Şizofreni ve damgalanma sorunu. *Türkiye Klinikleri Journal of Internal Medical Sciences*, 1(12), pp.74-80.

Söğütlüler, T. & Başer, E. (2023). Dijital çağda ebeveyn olmak: Çocuk izleyiciler ve ekrandaki şiddet üzerine bir araştırma. *TRT Akademi*, 8(19), pp.814-845.

Sucu, İ. (2021). Habercilikte haber erişiminde geleneksel medyadan yeni medya platformlarına dönüşüm. *Kadim Akademi SBD*, 5(1), pp.52-68.

Sultana, S. (2017). Social networking sites (SNS) and family relationship: A study on youths of Dhaka City. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 22(04), pp.46-52.

Şahin, M. and Şahin, G. (2016). 'Geleneksel medyanın yeni rakibi: Yeni medya ve canlı yayınlar', *Yeni Medya*, (1), pp. 50–63.

Şahin, F. & Taşar, M. A. (2012). Sarsılmış bebek sendromu ve önleme programları. *Türk Pediatri Arşivi*, 47(3), pp.152-158.

Şahinsoy, K. (2017). Kriz yönetimi açısından geleneksel ve sosyal medya. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 9(4), pp.1-19.

Şen, C. (2020). Çocuk istismarı alanında sosyal hizmet uzmanlarının karar verme süreçleri. *Türkiye Sosyal Hizmet Dergisi*.

Şenel, B.V. (2020). *Erken çocukluk döneminde çocuğu olan ebeveynlerin medya ve teknolojiye yönelik tutumlarının medya aracılık rolleri ile ilişkisi*. (Master's thesis, Ankara Üniversitesi).

Şener, S. (2021). Sosyal medyanın gençlerin düşünce ve değerlerine etkisi. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 5(3), pp.529-553.

Şenol, F. T. (2014). Sosyal medyadaki ahlaki panik tepkisi: Facebook'taki "TC" örgütlenmesi. *Global Media Journal, Turkish Edition*, 4(8), pp.276-304.

Şevik, E. (2015). Yeni medya ve nefret söylemi: Yeni medyada cinsel yönelim temelli nefret söylemi üzerine bir inceleme (Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Stroud, N.J. (2011). *Niche News: The Politics of News Choice*. Oxford: Oxford University Press.

Tardieu, A. (2008). Étude médico-légale sur les sévices et mauvais traitements exercés sur des enfants 1. *Enfances & Psy*, (2), pp.174-178.

Taylor, A.M. (2019) *Examining the contribution of social work education to the digital professionalism of students for practice in the connected age*. Doctoral dissertation. University of Central Lancashire.

Tekindal, M. & Arsu, Ş. U. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), pp.153-172.

Telli, A.A. and Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 6(2), pp.127–134.

Temel, M., Somuncu, B. & Gültekin, B. (2021). Sosyal medya haberciliğinde etik: Instagram hesapları üzerine bir inceleme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45), pp.290-305.

Terkan, N. ve Taylan, A. (2010) 'İnternet ve çocukların korunması: Ebeveyn kontrolü', 2. Uluslararası yeni iletişim ortamları ve etkileşim konferansı, ss. 338-342.

Tokgöz, E. & Tanyıldızı, N. İ. (2022). Türk kamu yönetiminde merkezi yönetimin diyalojik iletişimi: Bakanlıkların web siteleri örneği. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (17), pp.4-27.

Tomopoulos, S. et al. (2014). Children under the age of two are more likely to watch inappropriate background media than older children. *Acta Paediatrica*, 103(5), pp.546-552.

Tombul, I. (2020). Netnografik analizle Türkiye'de YouTuberlar ve değişen ahlaki panik fenomeni. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), pp.789-811.

Topçu, S. (2018) 'Çocuk ve sanal ortam', Kocatepe Tıp Dergisi, 19(1), ss. 27-33.

Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T. ve Akbulut, A. (2016) 'Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerinin görüşlerinin değerlendirilmesi', Kastamonu Education Journal, 24(5), s. 2263.

Tosun, N. & Mihci, S. (2020). Dijital risk farkındalığı ve dijital ebeveynliğin rolü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), pp.67-85.

Toraman, S. (2021). Karma yöntemler araştırması: Kısa tarihi, tanımı, bakış açıları ve temel kavramlar. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), pp.1-29.

Toydemir, A. & Efilti, E. (2019). Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 10(17), pp.490-519.

Tufan, S. (2019). Facebook'taki çocuk istismarının internet haber sitelerine yansıması (Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Tuncay, T. (2010) *E-sosyal hizmetler: İnsani hizmetlerde bilişim teknolojisi uygulamaları.*

Turhan, E., Sangün, Ö. & İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi.

Türk, B., Hamzaoğlu, N., Yayak, A. and Şenyuva, G. (2021). 'Çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi ve farkındalık düzeyinin incelenmesi: Kesitsel araştırma', *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 18(3), pp. 205–2014.

Türk, S. (2013). Bir imge olarak gazete ve ‘duyarsızlaşma’ kavramı üzerine plastik çözümlemeler.

Türkoğlu, N. (2011). 'Toplumsal dönüşüm ve medya: Televizyona karşı doğa', *Kültür ve İletişim*, 14(27), pp. 135–168.

Tüylüoğlu, O. S. (2024). Geleneksel kitle iletişim araçlarında yaşanan dijital dönüşümün seçmen davranışları üzerindeki etkisi. *ENTIS-Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(5), pp.4-34.

Uğurlu, C. T. & Çalmaşur, H. (2017). Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının eğitim inançlarına ilişkin görüşleri: Bir karma yöntem çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(25), pp.215-258.

Uluç, G. (2014). Toplumsal bir gruba yönelik şiddet türü: Medya, şiddet ve çocuklar. *Selçuk İletişim*, 2(2), pp.4-11.

Uluç, G. and Yarcı, A. (2017). Sosyal medya kültürü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (52), pp.88-102.

UNICEF. (2024). *When numbers demand action: Confronting the global scale of sexual violence against children*. Available at: https://www.unicef.org/ [Accessed 29 May 2025].

UNICEF. (2024). *The state of the world’s children 2024: Children, AI, and digital futures*. Available at: https://www.unicef.org/reports/state-of-worlds-children/2024 [Accessed 29 May 2025].

Uslu, G. (2019). Çocuk ihmal ve istismarı alanında çalışan profesyonellerin sunulan hizmetlere ilişkin değerlendirmeleri (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Uyar, E., Meydan, A. & Uyar, Ü. (2022). Küreselleşmenin medya ve sosyal medya üzerinden yarattığı toplumsal değişme ve yabancılaşmanın öğretmen görüşleri ile incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), pp.341-351.

Uzun, R., 2014. Çocukların medyadan ve medyada korunması: çocuklara yönelik etik davranış kurallarının incelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (22), pp.152-167.

Ünal, H. B. (2017). Ebeveyn çocuk ihmal ve istismarı farkındalık ölçeğinin geliştirilmesi ve uygulanması (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Ünsal, Ç. G. (2019). *The news language and its translation*.

Ünür, E. (2016). Geleneksel medyanın sosyal medyayı nasıl kullandığına ilişkin bir inceleme: Dizilerin Twitter kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), pp.153-170.

Vardarlıer, P. & Zafer, C. (2019). Medya ve toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), pp.355-361.

Varlık, F. & Sumer, F. E. (2022). Sosyal medyanın siyasal katılım davranışına etkisi: X, Y ve Z kuşakları üzerine bir inceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(2), pp.984-1018.

Valkenburg, P.M. and Peter, J. (2013). The differential susceptibility to media effects model. *Journal of Communication*, 63(2), pp.221–243.

Valkenburg, P.M., Piotrowski, J.T., Hermanns, J. and De Leeuw, R. (2013). Developing and validating the perceived parental media mediation scale: A self-determination perspective. *Human Communication Research*, 39(4), pp.445–469.

Yağmur, C. & Akdağ, M. (2022). Medyada ahlaki panik üretilmesi: Suriyelilerle ilgili yayınlanan haberler üzerine bir inceleme. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2(2), pp.209-223.

Yağlı, S. (2007). Haber ve ideoloji ilişkisi: Haber metinlerinde gerçekliğin sunumu. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (2), pp.337-353.

Yalçın, H. ve Duran, Z. (2017) 'Çocukların iletişim araçları ve internet kullanma durumu ile aile-çocuk internet bağımlılık düzeyleri', Electronic Turkish Studies, 12(23).

Yalınız, M.F. and Özsoy, S. (2022). Yerel internet gazetelerinin tık sayısını arttırmak için kullandıkları yöntemler: Bolu örneği. *Yeni Medya*, 2022(12), pp.156–181.

Yaman, N. (2020). İstismar ve ihmal olgusu üzerinden annelerin çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarının incelenmesi.

Yaşar, Z.F. and Akduman, G.G. (2007). Çocuk ihmali-istismarı ve adli diş hekimliği. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(5), pp.389–394.

Yıldırım, A. (2023). Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarının çocukları ile ilişkisine etkisi. *Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), pp.78–97. doi: https://doi.org/10.59244/ktokusbd.1319555.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11th ed. Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım Aykurt, A. (2020). Sosyal çalışmanın medya yansımaları: ABD-Türkiye örnekleri.

Yıldırım, F., Abukan, B., Öztürk, H. and Eker, H. (2020) 'Sosyal hizmette teknoloji kullanımı ve sosyal hizmet uzmanlarının dijital yapabilirlikleri: COVID-19 salgını odağında bir değerlendirme'

YI, I. (2019). Yeni medya ve aile çalıştayı.

Yıldırım, İ. (2021). Sosyal medya, dijital bağımlılık ve siber zorbalık ekseninde değişen aile ilişkileri üzerine bir değerlendirme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(5), pp.1237-1258.

Yıldırım, S. (2019). Medya ve çocuk istismarı. *Anasay*, (10), pp.107-122.

Yıldırım, L. & Ağcabay, S. (2024). Sosyal medya pazarlaması ve influencerlar. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(Özel Sayı), pp.362-376.

Yıldız, E. and Özmen, Ş.Y. (2023). 'Sosyal medya platformlarıyla birlikte habercilik pratiklerinin dönüşümü', *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), pp. 1–30.

Yıldız, S. & Sümer, H. (2010). Medya ve ahlaki panik. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(3).

Yılmaz, A. (2019). Gençlerin kimlik oluşumunda dijital kültürün etkisinin araştırılması: Selçuklu örneği.

Yılmaz, D. & Güney, R. (2021). Medyanın çocuklar üzerindeki etkileri ve kullanımına ilişkin öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(4), pp.486-494.

Yılmaz, Y. (2020). Geleneksel medyadan yeni medyaya kamu hizmeti yayıncılığının değişim ve dönüşümü.

Yolcuoğlu, D. İ. G. (2010). Sosyal çalışmada gereksinim kavramı ve çocuk refahı sisteminde gereksinim temelli politikalar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(23), pp.47-56.

Yumrukuz, Ö. (2017). Şiddete karşı duyarsızlaşma ve sosyal medya ilişkisi üzerine bir inceleme. *Marmara İletişim Dergisi*, (28), pp.89-106.

Yurdigül, A. & Yolcu, E. (2014). Televizyon ana haber bültenlerinde korku kültürünün inşası.

Yurdigül, Y. & Zinderen, İ. E. (2012). Yeni medyada haber dili (Ayşe Paşali olayı üzerinden geleneksel medya ve internet haberciliği karşılaştırması). *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 2(3), pp.81-91.

Yücel, A.B. (2021). *Aile içi çocuk ihmali ve istismarı konusunda ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin incelenmesi*.

Yüksel, H. & Yüksel, M. (2014). Çocuk ihmali ve istismarı bağlamında Türkiye'de çocuk gelinler gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), pp.1-24.

Yükseler, A. (2020). Malatya ilinde çalışan sağlık personelinin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Yüzügüldü, M. A. & Ulkuer, N. (2023). Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları ile çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi ve farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 23(1), pp.1-21.

Zelan, Z. (2024). *Dijital medyada dezenformasyon: İsrail-Filistin çatışması süreci örneği*. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.

Zülkar, Y., Soyunmez, S., Turan, F.D. & Dalgic, A.I. (2021). 'Parents with a child with autism spectrum disorder awareness of abuse'.

We Are Social & Meltwater. (2024, 31 Ocak). *Digital 2024 Global Overview Report*. Retrieved from https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report. Accessed on 11 December 2024.

We Are Social & Meltwater. (2024, 31 Ocak). *Digital 2024 Turkey Report*. Retrieved from https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey. Accessed on 11 December 2024.

Weller, K., Burns, A., Burgess, J., Mahrt, M. & Puschmann, C. (2016). *Twitter ve toplum*. Epsilon Yayıncılık.

World Health Organization. (2024). *Child maltreatment*. Retrieved from https://apps.who.int/violence-info/child-maltreatment/ (Accessed: 12.04.2024).

EKLER

1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Forma
2. Ölçek İzinleri
3. Nicel Veri Sosyo Demografik Form
4. İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu
5. Felaket Haberleri Ölçeği
6. Nitel Görüşme Demografik Bilgi Formu ve Yarı- Yapılandırılmış Görüşme Soruları

EK 1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

T.C İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa

Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü yüksek lisans öğrencisi Gonca Dağ tarafından Doç. Dr. Fatih KUCUR'un rehberliğinde yürütülen "Geleneksel ve Sosyal Medyada Yer Alan Çocuk İhmal ve İstismar Haberlerinin Aile ve Toplumsal Yapı İlişkilerine Yansımaları" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Araştırma, medyada yer alan haberlerin çocuk ihmal ve istismarını nasıl şekillendirdiğini, toplumsal algı üzerinde nasıl etkiler yarattığını ve bu etkilerin aile yapısı ile toplumsal ilişkiler üzerindeki yansımalarını detaylı şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın teorik temelini oluşturmak amacıyla, medya, haber dili, çocuk ihmal ve istismar, aile ve toplum kavramları detaylı bir şekilde incelenecektir ve medyanın bu olgular üzerindeki belirleyici rolü değerlendirilecektir. Araştırmaya 3–11 yaş aralığında çocuğu bulunan aile bireyleri katılabilecektir. Katılımcılardan ilk aşamada, 15 soruluk sosyodemografik bilgi formu (1. soru onay kutusudur), ardından 6 sorudan oluşan Felaket Haberleri Kaydırma Ölçeği Kısa Formu ve 18 soruluk İstismar Farkındalık Ölçeği- Ebeveyn Formu olmak üzere toplam 24 sorudan oluşan bir anketi doldurmaları beklenmektedir. Araştırmada sizden tahminen 30 dakika (süreyi saat veya dakika olarak belirtebilirsiniz) ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 500 kişi katılacaktır. Nicel araştırma için 480 kişi ile nitel araştırma için 20 kişi ile toplamda veriler 500 kişiden toplanacaktır. [1] Katılım koşullarını sağlayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılar ölçek uygulaması yapıldıktan sonra veri sonuçlarına göre yine katılım sağlamayı kabul eden 20 aile ile nitel görüşmeler yapılacaktır. Bu görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanmış, danışman kontrolünden geçmiş yarı yapılandırılmış 27 soruluk bir görüşme formu kullanılacaktır. Ayrıca, 11 adet sosyodemografik soru da yöneltilecektir. Bu aşamada 10 anne ve 10 baba ile birebir görüşmeler yapılacak ve katılımcı onayı alındıktan sonra görüşmeler ses kaydıyla kayıt altına alınacaktır. Görüşme verileri yalnızca araştırma amacıyla kullanılacak ve araştırma tamamlandıktan sonra belirli bir süre ile güvenli biçimde saklanacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için "ortak katılımcı havuzuna" aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya ve e-posta adreslerine ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının [2]:

Adı-Soyadı:.....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta: Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için "ortak araştırma havuzuna" aktarılmasını;

☐ kabul ediyorum ☐ kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Şahidin:[3]

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

---

[1]Bu cümle yalnızca bir örnek olup bu cümlede araştırmanın amacının ve gerekiyorsa nasıl yapılacağının (örneğin psikometrik test mi, öyle ise kaç soru sorulacağı veya kaç ölçekten oluştuğu; ses kaydı, görüntü alımı, gözlem gibi işlemleri mi içerdiği ve ne kadar süreceği gibi) 3 cümleyi geçmeyecek şekilde kısaca anlatılması beklenilmektedir.

[2]İmza bölümünde ideal olan katılımcının kendisinin imzasının alınmasıdır. Bu durumda onam formunu katılımcı ve araştırmacı imzalar. Katılımcının araştırmaya bireysel olarak katılmayı kabul edip onam formunu imzalamayı istemediği durumlarda şahide ihtiyaç doğar ve bu durumda araştırmacı ve katılımcı yerine şahidin imzalarının olması yeterlidir.

EK 2. Ölçek İzinleri

ölçek izin Harici Gelen Kutusu ×

gonca dag dag 7 Oca 2024 Paz 22:54
Alıcı:

merhaba
İstanbul üniversitesi cerrahpaşa tezli yüksek lisans öğrencisi Gonca DAĞ, yüksek lisans tezim için İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu kullanabilir miyim ?

saygılarımla

Bir ek • Gmail tarafından tarandı

Serpil Pekdoğan 7 Oca 2024 Paz 23:52
Alıcı: ben

Merhaba kullanabilirsiniz. 12 15 ve 17 ters puanlanıyor. İyi çalışmalar

Doç. Dr. Serpil PEKDOĞAN
İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi / Temel Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı B Blok
Battalgazi- Malatya/TÜRKİYE

Windows'u Etkinleştir
Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gidin.

gonca dag dag 2 Oca 2024 Sal 11:19
Alıcı: akademikganli

merhaba
İstanbul üniversitesi cerrahpaşa tezli yüksek lisans öğrencisi Gonca DAĞ, yüksek lisans tezim için Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Türkçe Formu kullanabilir miyim ?

saygılarımla

Gazanfer Anlı 3 Oca 2024 Çar 19:10
Alıcı: ben

Merhaba,

Ölçeği kullanmanıza izin veriyorum. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

gonca dag dag , 3 Oca 2024 Çar, 18:42 tarihinde şunu yazdı:

> merhaba
> İstanbul üniversitesi cerrahpaşa tezli yüksek lisans öğrencisi Gonca DAĞ, yüksek lisans tezim için Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Türkçe Formu kullanabilir miyim ?
>
> saygılarımla

--

Doç. Dr. Gazanfer ANLI

Bursa Teknik Üniversitesi
Yıldırım Yerleşkesi (152 Evler Mah)
Insan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Sosyal Psikoloji ABD
Psikoloji Bölümü, Oda B/365

Windows'u Etkinleştir
Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gidin.

EK 3. Nicel Veri Sosyo Demografik Form

1. Bu araştırmaya gönüllü bir şekilde katıldığımı beyan ederim. *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

☐ Onaylıyorum

SDF

Lütfen aşağıdaki seçeneklerden size en uygun olanını işaretleyiniz.

2. **Yaşınız** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ 18-30
- ◯ 30-45
- ◯ 45-55
- ◯ 55-65

3. **Cinsiyetiniz** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Kadın
- ◯ Erkek

4. **Eğitim Durumunuz** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Okuryazar değil
- ◯ İlkokul
- ◯ Ortaokul
- ◯ Lise
- ◯ Lisans
- ◯ Lisansüstü
- ◯ Diğer: _____

5. **Medeni Durumunuz** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Evli
- ◯ Bekar
- ◯ Boşanmış
- ◯ Diğer: _____

6. **Yaşadığınız yerleşim yeri** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Köy
- ◯ Kasaba
- ◯ Şehir
- ◯ Büyükşehir

7. **Aile yapınız** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Çekirdek aile
- ◯ Geleneksel (geniş) aile

8. **Gelir durumunuz** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ 0-20.000 tl
- ◯ 20.001-40.000 tl
- ◯ 40.001-60.000 tl
- ◯ 60.001-80.000 tl
- ◯ 80.000 tl ve üstü

9. **Çocuğun yaşı (3-11 yaş aralığında olmalı)** *

_____

10. **Çocuğun cinsiyeti** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Kız
- ◯ Erkek

11. **Çocuğun nesi oluyorsunuz** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Anne
- ◯ Baba

12. **Haberleri ne sıklıkla izlersiniz?** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Çok sık
- ◯ Sık
- ◯ Bazen
- ◯ Nadiren
- ◯ Hiçbir zaman

13. **Haberlere ulaşımda tercih ettiğiniz geleneksel medya aracı nedir?** *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- [ ] Tv haberleri
- [ ] Radyo
- [ ] Gazete
- [ ] Dergi
- [ ] Reklam panoları
- [ ] Diğer: _____

14. **Sosyal medyada haber takip eder misiniz?** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ◯ Çok sık
- ◯ Sık
- ◯ Bazen
- ◯ Nadiren
- ◯ Hiçbir zaman

15. **Haberlere ulaşımda tercih ettiğiniz sosyal medya aracı nedir?** *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- [ ] İnstagram
- [ ] X (Twitter)
- [ ] Facebook
- [ ] Youtube
- [ ] Tiktok
- [ ] Telegram
- [ ] Diğer: _____

EK 4. İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu

İfade	Maddeler **Çocuğum olumsuz bir davranış sergilediğinde**	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Fiziksel ceza uygularım					
2	İstediği şeyden yoksun bırakırım					
3	Davranışı görmezden gelirim					
	Çocuğum cinsellikle ilgili konulardan söz ettiğinde	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
4	Konuyu nerden öğrendiğini sorgularım					
5	Bu konuların ayıp olduğunu söylerim					
6	Konu hakkında doğru bilgilenmesi için onunla ayrıntılı bir şekilde konuşurum					
İfade	**Çocuğum tv izlerken**	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
7	Cinsel içerikli sahnelerde televizyonu kapatır ya da kanal değiştiririm					
8	Cinsellik, şiddet vb. sahnelerde çocuğumun doğru bilgilenmesi için sesli yorum yaparım					
9	Çocuğum cinsellik, şiddet vb. sahnelerden etkilenmemesi için uyuduktan sonra tv açarım					
İfade	**Çocuğumun vücudunda darp izine rastlarsam**	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
10	Oynarken olabileceğini düşünür, üzerinde durmam					
11	Çok telaşlanır, hemen doktora götürürüm					
12	Çocuğuma sorup nasıl olduğu hakkında bilgi alırım					
İfade	**Çocuğuma çok sinirlendiğim zaman**	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
13	Onu hırpalar, kırıcı sözler söylerim					
14	Ona bu davranışının beni rahatsız ettiğini söylerim					

15	Yanından uzaklaşıp, sakinleşmeye çalışırım					
İfade	**Meşgul olduğum zaman çocuğum bana bir şey anlatmak istediğinde**	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
16	İşime biraz ara verip onu dinlerim					
17	Şimdi işim var der, sonra anlatmasını söylerim					
18	Hem işimi yapar, hem onu dinlerim					

Geliştirilen "*Ebeveynlere Yönelik İstismar Farkındalık Ölçeğinde*" yer alan maddeler 5'li likert tipi derecelendirme ölçeğine göre hazırlanmıştır. Ölçme aracından alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 90'dır. 18-42 puan aralığı düşük düzeyde istismar, 42-66 puan aralığı orta düzeyde istismar, 66-90 puan aralığı ise yüksek düzeyde istismarı ifade etmektedir.

EK 5. Felaket Haberleri Ölçeği

Felaket Haberlerini Kaydırma Ölçeği Türkçe Formu

1. Sosyal medyada, gittikçe artan bir biçimde kötü haber araştırma isteği duyuyorum

2. Sosyal medyada, kötü haberler okurken zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum

3. Kötü bir şey olup olmadığını görmek için, haber akışımı (ana sayfamı) sürekli yeniliyorum.

4. Daha fazla olumsuz haberler bulmak için gece geç saatlere kadar ayakta kalıyorum.

5. Sosyal medyadaki olumsuz haberleri okumak benim için artık bir alışkanlık haline geldi.

6. Online (çevrim içi) olduğumda, çok geçmeden kötü bir şey olacakmış gibi gergin hissediyorum.

7. Cihazımda gezinirken sürekli panik halinde hissediyorum.

8. Haber akışımı, farkında olmadan kötü haber var mı diye kontrol ediyorum.*

9. Ana sayfamdaki her şeyi görmüş olsam bile, olumsuz haberler için ekranı kaydırmaya devam ediyorum.*

10. Kendimi, sürekli olumsuz haberlere göz atarken buluyorum.*

11. Sabahları sosyal medyayı, ne tür kötü şeyler olduğunu görmek için kontrol ediyorum.*

12. Kendimi olumsuz haberlere bağımlı gibi hissediyorum.*

13. Sosyal medya aramalarım, muhtemelen ana sayfamı daha olumsuz hale getiriyor.

14. Sosyal medyada gördüklerimden çok korkuyorum, ama bakmaktan da geri duramıyorum.

15. Sosyal medyada olumsuz haberleri okumayı bırakmak zordur.*

NOT: Ölçek, bilimsel çalışmalarda kaynak gösterilmek şartıyla izin alınmadan kullanılabilir. * işaretli maddeler ölçeğin altı maddelik kısa formuna aittir. Puanlama şu şekildedir; 1- Kesinlikle katılmıyorum, 2- Çoğunlukla katılmıyorum, 3- Biraz katılmıyorum, 4-Kararsızım, 5- Kısmen katılıyorum, 6- Çoğunlukla katılıyorum, 7- Kesinlikle katılıyorum.

10

[10] Felaket Haberleri Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır.

EK 6. Nitel Görüşme Demografik Bilgi Formu ve Yarı- Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1. Yaşınız nedir?
2. Eğitim durumunuz nedir?
3. Medeni durumunuz nedir?
4. Hangi şehirde ikamet ediyorsunuz?
5. Aileniz çekirdek aile mi yoksa geniş aile yapısına mı sahiptir?
6. Hanenizde kimler yaşamaktadır?
7. Ailenizin gelir düzeyini nasıl tanımlarsınız? (Asgari ücretin altı, asgari ücret seviyesinde, orta gelir, yüksek gelir)
8. Ailenizdeki bireylerin iş durumu nedir? (Anne, baba: çalışıyor, çalışmıyor, emekli, vb.)
9. Çocuğunuzun yaşı nedir?
10. Çocuğunuzun cinsiyeti nedir?
11. Çocuğunuzun bakım ve gözetimi kim tarafından sağlanmaktadır? (Anne, Baba, Dede, Nine, Yakın akraba, Bakıcı vb.)

GÖRÜŞME SORULARI

Çocuk ve Aile İlişkileri

1. Çocuğunuzla geçirdiğiniz bir günü anlatır mısınız?
2. Günlük yaşamda birlikte yapmayı tercih ettiğiniz etkinlikler neler?
3. Aile içinde çocuğunuza belirli kurallar ya da sınırlar koyuyor musunuz? Eğer evetse, bu kuralların neler olduğunu ve nasıl belirlendiklerini anlatabilir misiniz?
4. Davranışlarınızın çocuğunuzu olumlu veya olumsuz bir yönde etkileyebileceğini düşünüyor musunuz? (Eğer evet ise) bu noktada nelere dikkat ediyorsunuz?
5. Çocuğunuz okul dışında vaktini nasıl ve kimlerle geçiriyor?

Dijital Teknoloji, Ebeveyn ve Çocuk İlişkisi

1. Dijital teknolojilerle ilgili bilginizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Günlük yaşamınızda hangi dijital araçları sıklıkla kullanıyorsunuz?
2. Bu dijital araçları (telefon, tablet, akıllı saat vb.) kullanırken kullanımında sizi zorlayan ya da kolaylaştıran durumlar var mı?

3. En çok hangi dijital platformları (Instagram, Facebook, Youtube vb.) tercih ediyorsunuz? Bu platformlarda neler yapıyorsunuz?
4. Çevrimiçi güvenlik ve gizlilik konularında ne kadar bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyorsunuz?
5. Çocuğunuzun dijital ortamda güvenliğini sağlamak için hangi önlemleri alıyorsunuz?
6. Bu konuda çocuğunuzun farkındalığını artırmak için özel olarak yaptığınız bir şey var mı?
7. Çocuğunuzun teknolojiyle ilişkisi nasıl? Hangi araçları ne sıklıkla kullanır?
8. Çocuğunuzun internet kullanımını takip ediyor musunuz? Eğer evetse, bu konuda nasıl bir yöntem kullanıyorsunuz?
9. Çocuğunuzun sosyal medya ve internetle olan ilişkisi, davranışlarında gözle görülür değişikliklere yol açıyor mu? Eğer öyleyse, bu değişiklikler nelerdir?
10. Dijital çağda ebeveyn olmanın sizce zor ve avantajlı yönleri nelerdir?

Haber Takibi ve Medya Kullanım Alışkanlıkları

1. Günlük yaşamınızda haberleri ne sıklıkla takip edersiniz?
2. Haberlere ulaşmak için tercih ettiğiniz medya aracı nedir? (Örneğin, televizyon, internet, gazete vb.)
3. Sosyal medya üzerinden haber takibi yapar mısınız? Eğer yapıyorsanız, hangi tür haberleri takip ediyorsunuz?
4. Sosyal medyada haber takibi yaparken güvenilirliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Haberlerin Bireysel ve Toplumsal Etkisi

1. Medyada karşılaştığınız haberler, günlük yaşamınızı ya da duygu durumunuzu nasıl etkilemektedir?
2. Medya içeriklerinin, sosyal çevrenizle olan iletişiminize herhangi bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?
3. Medyada çocuklara yönelik ihmal veya istismar haberleri izlediğinizde, bu içerikler sizi nasıl etkiliyor?
4. Ailenizle bu konuda herhangi bir konuşma ya da değerlendirme yapılıyor mu?

Çocuk İhmali ve İstismarı Üzerine

1. Çocuk ihmali ve istismarı kavramına dair neler biliyorsunuz?

2. Medyada çocuk ihmali ve istismarına dair haberlere ne sıklıkla rastlıyorsunuz?
3. Çocuk ihmali ve istismarı haberlerinden aklınızda kalanlar neler?
4. Bu haberlerde daha çok dikkatinizi çeken ya da sizi rahatsız eden noktalar neler oluyor?

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

KURUM İZNİ YAZILARI

ÖZGEÇMİŞ